

Moment

ISSN: 2148-970X

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ İLETİŞİM FAKÜLTESİ KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR DERGİSİ

momentdergi.org

cilt 12 • sayı 1 • 2025

DOĞA, İNSAN-DIŞI CANLILAR, ÇOKLU KRİZLER, TOPLUMLAR VE KÜLTÜRLER: FARKLI YÖNLERİYLE ANTROPOSEN MEHMET BOLOK & BURAK YESGİN

Moment

ISSN: 2148-970X

JOURNAL OF CULTURAL STUDIES, FACULTY OF COMMUNICATION, HACETTEPE UNIVERSITY

momentjournal.org

vol 12 • no 1 • 2025

NATURE, NON-HUMANS, MULTIPLE CRISES, SOCIETIES AND CULTURES: DIFFERENT ASPECTS OF THE ANTHROPOCENE-1

MEHMET BOLOK & BURAK YESGİN

Sahibi / Owner

Uğur Sadioğlu

Hacettepe Üniversitesi • ugursadioglu@gmail.com

Editör / Editor

Emek Çaylı

Hacettepe Üniversitesi • emekcayli@gmail.com

Tema Editörleri / Theme Editors

Burak Kesgin

Beykent Üniversitesi • kesgin.burak@gmail.com

Mehmet Bozok

Maltepe Üniversitesi • mehmetbozok@yahoo.co.uk

Editör Yardımcıları / Associate Editors

Emre Canpolat

Hacettepe Üniversitesi • canemrepolat@gmail.com

Gökçe Baydar Çavdar

Hacettepe Üniversitesi • gokcebydr@gmail.com

Gülşay Acar Göktepe

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi • gulaycr@gmail.com

Yayın Sekreterleri & Editöryal İletişim /

Editorial Assistants & Editorial Contacts

Şule Karataş Özyayın

Hacettepe Üniversitesi • skaratas89@gmail.com

Toygar Ercan

Hacettepe Üniversitesi • a.toygar.ercan@gmail.com

Yayın Editörü / Publication Editor

Erkin Gökçer Erdem

Hacettepe Üniversitesi • gokcererdem@gmail.com

Dil Editörleri / Language Editors

Beren Kandemir

Hacettepe Üniversitesi • berenkandemir@gmail.com

Evin Sevgi Baran

Hacettepe Üniversitesi • evinsevgi@gmail.com

Ezgi Bugey

Hacettepe Üniversitesi • ezgibugey@gmail.com

İrem Doğanışık

Hacettepe Üniversitesi • iremdoganisik@gmail.com

Ozan Çavdar

Hacettepe Üniversitesi • ozancavdar83@gmail.com

Sosyal Medya Editörleri / Social Media Editors

Gökçe Baydar Çavdar

Hacettepe Üniversitesi • gokcebydr@gmail.com

Göze Orhon

Hacettepe Üniversitesi • gozeorhon@gmail.com

Yayın Kurulu / Editorial Board

Ahmet Gürata

İzmir Ekonomi Üniversitesi • ahmetgurata@gmail.com

Aksu Bora

Emekli Öğretim Üyesi • bora.aksu@gmail.com

Asli Telli Aydemir

Siegen Üniversitesi • Asli.Telli@uni-siegen.de

Besim Can Zırh

Orta Doğu Teknik Üniversitesi • besimcan@metu.edu.tr

Burak Özçetin

Bilkent Üniversitesi • burakozcetin@gmail.com

Burcu Canar

Hacettepe Üniversitesi • canarburcu@gmail.com

Emek Çaylı

Hacettepe Üniversitesi • emekcayli@gmail.com

Emre Toros

Bilkent Üniversitesi • emretoros@gmail.com

Funda Şenol

Bağımsız Araştırmacı • funda.senol@gmail.com

Göze Orhon

Hacettepe Üniversitesi • gozeorhon@gmail.com

Gülsüm Depeli

Hacettepe Üniversitesi • gdepeli@gmail.com

Hakan Ergül

Bağımsız Araştırmacı • hkergul@gmail.com

Hatice Şule Gelibolu

Hacettepe Üniversitesi • hatices99@gmail.com

Mehmet Bozok

Maltepe Üniversitesi • mehmetbozok@yahoo.co.uk

Mutlu Binark

Hacettepe Üniversitesi • mbinark@gmail.com

Suavi Aydın

Hacettepe Üniversitesi • suavi@hacettepe.edu.tr

Tezcan Durna

Ankara Üniversitesi • tezcandurna@gmail.com

Ümit Çetin

Westminster Üniversitesi • cetinu@westminster.ac.uk

Dizinler / Indexes

COPE

DOAJ

EBSCO

ERIHPLUS

INDEX COPERNICUS

ULAKBİM TR DİZİN

ULRICHWEB

İÇİNDEKİLER

1-10 **TEMA EDITÖRLERİNDEN...**
Mehmet Bozok & Burak Kesgin

Söyleşi

11-17 **ANTROPOSEN SONRASI: FATMA AYKANAT İLE EKOLOJİK KRİZLER VE ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR ÜZERİNE**
Öykü Ayrancı

Makaleler (Tema)

18-37 **YENİ RİSKLER, YENİ İRONİLER**
Eylül Tuğçe Alınayık Özyer

38-55 **ÇERÇEVENİN POLİTİKASI: NE İÇİN, KİMİN GÖZÜNDEN?**
N. Gamze Toksoy

56-79 **ANTROPOSEN'DE SÖZSÜZ İLETİŞİM: KAYIP ANLAMLAR VE YOK OLMAYA YÜZ TUTMUŞ SEMBOLLER**
Bilal Kır, Ayça Yılmaz

80-99 **EKOLOJİK YIKIMIN AYAK İZLERİ:
DARK WATERS FİLMİNDE ANTROPOSEN'İN TEMSİLİ**
Mehmet Emin Satır

100-125 **DÖNÜŞÜMÜN GELGİTLERİ:
AMITAV GHOSH'UN THE HUNGRY TIDE ROMANINDA ÖYKÜLÜ SULAR VE MADDECİ ANLATISALLIK**
Barış Ağır

126-157 **ÇOK BOYUTLU TARTIŞMA:
TÜRKİYE'NİN SOKAK HAYVANLARI POLİTİKASINA INSTAGRAM TEPKİLERİNİN HARİTALANDIRILMASI**
Kemal Günay, Nevra Üçler

158-186 **POST-TRUTH ÇAĞINDA ANTROPOSEN:
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİ REDDEDEN LİDER SÖYLEMLERİ ÜZERİNE ELEŞTİREL BİR ANALİZ**
Nadir Ateşoğlu, Nuriye Çelik

187-210 **İKLİM KRİZİNE KARŞI TÜRKİYE'DE SAĞ SİYASAL SÖYLEMLER: YENİDEN REFAH PARTİSİ**
Selçuk Çetin

211-227 **ETKİLEŞİMLİ BELGESEL İLE İKLİM KRİZİYLE İLİŞKİLENMEK**
Mine Gencil Bek

228-246 **ANTROPOSEN ÇAĞINDA SOSYAL DARWİNİZM:
AMERICA CITY ROMANINDA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNDE HAYATTA KALMA**
Ayşe Şensoy

Kitap İncelemesi

247-253 **ANTROPOSEN KURGULARI: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇAĞINDA ROMAN**
Beril Özer

INDEX

- 1-10 **FROM THE THEME EDITORS...**
Mehmet Bozok & Burak Kesgin

Interview

- 11-17 **POST-ANTHROPOCENE: ON ECOLOGICAL CRISES AND ALTERNATIVE APPROACHES WITH FATMA AYKANAT**
Öykü Ayrancı

Articles (Theme)

- 18-37 **NEW RISKS, NEW IRONIES**
Eylül Tuğçe Alınacı Özger
- 38-55 **POLITICS OF FRAMES: FOR WHAT AND THROUGH WHOSE EYES?**
N. Gamze Toksoy
- 56-79 **NONVERBAL COMMUNICATION IN THE ANTHROPOCENE: THE DISAPPEARANCE OF MEANINGS AND SYMBOLS**
Bilal Kır, Ayça Yılmaz
- 80-99 **FOOTPRINTS OF ECOLOGICAL DESTRUCTION:
REPRESENTATIONS OF THE ANTHROPOCENE IN THE DARK WATERS MOVIE**
Mehmet Emin Satır
- 100-125 **TIDES OF TRANSFORMATION:
STORIED WATERS AND MATERIAL NARRATIVITY IN AMITAV GHOSH'S THE HUNGRY TIDE**
Barış Ağır
- 126-157 **THE MULTI-DIMENSIONAL CONTROVERSY:
MAPPING INSTAGRAM'S RESPONSE TO TURKEY'S STRAY ANIMALS POLICY**
Kemal Günay, Nevra Üçler
- 158-186 **THE ANTHROPOCENE IN THE AGE OF POST-TRUTH:
A CRITICAL ANALYSIS OF CLIMATE CHANGE-DENYING LEADERSHIP DISCOURSES**
Nadir Ateşoğlu, Nuriye Çelik
- 187-210 **RIGHT-WING POLITICAL DISCOURSES IN TÜRKİYE AGAINST THE CLIMATE CRISIS: THE NEW WELFARE PARTY**
Selçuk Çetin
- 211-227 **ENGAGING CLIMATE CRISIS THROUGH AN IMMERSIVE DOCUMENTARY**
Mine Gencil Bek
- 228-246 **SOCIAL DARWINISM IN THE ANTHROPOCENE:
SURVIVING CLIMATE CHANGE IN AMERICA CITY**
Ayşe Şensoy

Book Review

- 247-253 **ANTHROPOCENE FICTIONS: THE NOVEL IN A TIME OF CLIMATE CHANGE**
Beril Özer

2025, 12(1): 1-10

Tema Editörlerinden...

Moment Dergi'nin "Doğa, İnsan-Dışı Canlılar, Çoklu Krizler, Toplumlar ve Kùltürler: Farklı Yönleriyle Antroposen" temalarıyla çağrıya çıkmış olduğumuz bu sayısında, içinde bulunduğumuz "Antroposen" ya da insan çağının, insan kaynaklı krizlerin ve insan merkeziliğın toplum, kùltür, sanat, siyaset üzerindeki etkilerini ve yansımalarını analiz eden çalışmalar yer alıyor. Yaptığımız çağrıya yoğun ilgi gösterilmesi nedeniyle, bu sayıda bize ulaşan tüm çalışmalara yer veremedik. Ancak, Aralık 2025'te yayımlanacak ikinci sayımızda bu çalışmaları da okuyucularımızla buluşturmak üzere hazırlıklarımız devam ediyor.

Antroposen kavramının adlandırılması, yorumlanması ve açıklayıcı gücüne ilişkin tartışmaların yanında insan merkezci bakış açısını aşma çabalarının tüm hızıyla sürdüğü bir ortamda, *Moment Dergi*'nin bu sayısının, okuyuculara başlığımızın vaat ettiğı çeşitli konular hakkında faydalı bir genel bakış sunduğuna inanıyoruz. Bu sayıda yer alan çalışmalar, farklı alanlarda olsalar da, İnsan Çağı anlatısının kendisini, ona ilişkin kavrayışları, yorumlamaları ve ona gösterilen direnci ya da inkâr çabalarını konu ediyor. Bu bağlamda iklim değışikliğı ya da iklim krizi, çevresel sorunlar ve ekoeleştiri şaşırtıcı olmayan biçimde bu sayıdaki yazılardaki ana temalar olarak öne çıktı. İnsan kaynaklı bu krizlerin siyasetten sanata, pedagojiden iletişime yansımalarını ortaya koyan farklı disiplinlerden yazıların okuyucuya farklı perspektifler sunacağını umut ediyoruz.

Bu sayıya katkı sağlayan yazarlar, insan merkezilik ve doğa ile insanın ve insan olmayan hayvanlarla insanların Antroposen'le birlikte derinleşen kopuşuna yönelik eleştirel bakış açılarını okuyucuya tanıtırken, olgulara ve krizlere yönelik tutum ve düşüncelerin bununla aksi yönde nasıl ve neden farklılaşabildiğini inkârcılık üzerinden ortaya koymaya çalışıyorlar. Bu sayımızda bu iki düşünüş ve kavrayış biçiminin bir arada bulunmasının konunun dünyada giderek artan siyasi ve kùltürel açıdan kutuplaşmış toplumlarındaki çetrefilliğine ilişkin de gerçekçi bir bakış sunduğunu düşünüyoruz. Bu durumun konuyu değerlendirirken göz ardı edilmemesi gereken bir boyut olduğunu ifade etmek gerekiyor. Bu sayıdaki yazıları kısaca tanıtmak istiyoruz.

Bu sayının ilk metni, Türkiye'de Antroposen tartışmalarını başlatan isimlerden Fatma Aykanat ile Öykü Ayrancı'nın yaptığı "Antroposen Sonrası: Fatma Aykanat ile Ekolojik Krizler ve Alternatif Yaklaşımlar Üzerine"

başlıklı röportajı. Edebiyat alanındaki çalışmalarıyla öne çıkan Aykanat, bu fikrin günümüzdeki çoklu krizleri anlamak için sunduğu olanakların altını çiziyor. Aykanat'ın bu röportajda vurguladığı üzere “Antroposen, bir ekolojik krizler çağıdır ve krizler de her zaman sorunları görünür kılar, her şey yolunda giderken tahammül edilen, ötelenen, görmezden gelinen, derinlere itilen problemleri yüzeye çıkarır.” Farklı kuramsal katkılar ve alternatif adlandırmalarla gezegendeki insan varlığının yarattığı bu krizler günümüzde geri dönülmesi güç çok yönlü etkiler bırakmaktadır. Aykanat, bu röportajında edebiyat, sanat ve medya gibi ifade ve anlatı araçlarının, akademik araştırmaların eleştirel bakış açısına katkı sağlayan “sorumlu davranış değişiklikleri yaratılmasına” katkı sağlayacağını vurguluyor.

Eylül Tuğçe Alnıaçık Özzer, bu sayıya katkı sunduğu “Yeni Riskler, Yeni İroniler” başlıklı makalesinde, Ulrich Beck'in risk toplumu kavramsallaştırmasını iklimbiliminin epistemolojisiyle buluşturarak Antroposen çağının belirsizlikleri ve yönetimsellik biçimlerine ışık tutuyor. Yazar, doğanın ve risklerin finansallaştırılmasının izini ekosistem hizmetleri söylemi üzerinden sürerken, bu sürecin yerel göstergeleri ve anlam evrenlerini nasıl dışlayıcı biçimde dönüştürdüğünü göstergekrım (semicide) kavramıyla tartışmaya açıyor. Antroposen'in bir çağdan çok bir “olay” olarak anlaşılması gerektiğini ileri süren çalışma, doğa-kültür ayrımını sorunsallaştıran felsefi ve semiyotik bir zeminde, bilgi rejimlerinin ve temsil biçimlerinin radikal dönüşümüne dikkat çekiyor.

N. Gamze Toksoy, “Çerçevenin Politikası: Ne İçin, Kimin Gözünden?” başlıklı makalesinde, çerçeveleme (framing) kavramını feminist ve sömürgecilik karşıtı epistemolojilerden beslenerek yeniden düşünmeye çağırıyor. Yazar, çevresel adalet mücadelelerinde sıkça başvuru alan “etkilenen topluluk” kategorisini ve bu kategorinin kimin adına, kim tarafından temsil edildiğini sorgularken, bakışın iktidarını ve görsel temsillerin politik yükünü deşifre ediyor. Sosyal bilimlerde çerçevelemenin araçsal kullanımını eleştirel bir zeminde tartışan çalışma, öznenin konumlanışına, bilginin meşruiyetine ve görsel anlatıların siyasal etkisine dair güçlü bir kavramsal tartışma sunuyor.

Bilal Kır ve Ayça Yılmaz, “Antroposen’de Sözsüz İletişim: Kayıp Anlamlar ve Yok Olmaya Yüz Tutmuş Semboller” adlı çalışmalarında, sembollerin anlam ve göstergelerinin günümüzde nasıl bir değişime uğradığını ele alıyorlar. Kır ve Yılmaz’a göre Antroposen’de, sözsüz görsel iletişim ekolojik kaygıları ifade etmek için elzem hale gelirken doğa temelli semboller artık yalnızca estetik değerleri değil, çevresel krizleri de temsil etmektedir. Çalışmada sembollerin kültürel ve ideolojik bağlamlarda insan ve doğa arasındaki gelişen ilişkiyi nasıl yansıttığı incelenirken göstergebilimsel analiz kullanılmaktadır. Yazarlara göre bu semboller sadece yeniden yorumlanmamakta, aynı zamanda yeni ekolojik söylemler içinde yeniden kullanılmaktadır.

Mehmet Emin Satır, “Ekolojik Yıkımın Ayak İzleri: *Dark Waters* Filminde Antroposen’in Temsili” başlıklı makalesinde, gerçek bir olaya dayanan ilgili filmi analiz ediyor. Kimya devi DuPont şirketinin içme suyunu bilerek zehirli kimyasallarla kirlettiğinin ortaya çıkmasının ardından verilen yasal mücadeleyi anlatan film,

güçlü şirketlerin kâr uğruna insan hayatını ve çevreyi nasıl tehlikeye atabildiğinin ve bu şirketlerden hesap sormanın ne kadar zor olabileceğinin ve bu bağlamda yozlaşmış çıkar ilişkilerinin bir eleştirisini yapıyor. Satır'a göre DuPont gibi kapitalist şirketlerin doğaya verdiği zarar ve bu süreçteki siyasi, hukuki ve medya ilişkileri, kapitalizmin Antroposen'deki merkezi rolü bu filmde gerçekçi biçimde yansıtılmaktadır. Satır, filmi; kapitalizm, sermaye ve siyaset arasındaki kirli güç ilişkileri boyutundan analiz ederken, *Dark Waters* filminin Antroposen ve kapitalizm arasındaki ilişkileri sorgulayan, insanın doğa üzerindeki yıkıcı etkilerini çarpıcı biçimde ele alan örnek bir yapıt olduğunu ortaya koyuyor. Bu bağlamda da sinemanın *Dark Waters* filmi örneğinde görüldüğü üzere Antroposen'e, çevresel tahribata ilişkin insan kaynaklı süreçlere ve insanın doğa üzerindeki fütursuz edimlerine mercek tutabilme potansiyelini ortaya koyuyor.

Barış Ağır, "Tides of Transformation: Storied Waters and Material Narrativity in Amitav Ghosh's *The Hungry Tide*" (Dönüşümün Gelgitleri: Amitav Ghosh'un *The Hungry Tide* Romanında Öykülü Sular ve Materyalist Anlatısallık) adlı makalesinde, söz konusu romanda suyun rolünü incelemek için maddi ekoeleştirme yöntemini kullanıyor. Suyun sadece bir fon değil, kendi anlatı gücüne sahip, anlam üretebilen ve insan deneyimlerini etkileyebilen etkin bir etken olduğunu savunan makale, bu romanda su gibi ekolojik unsurların kültürel kimliği ve tarihi nasıl şekillendirdiğini göstererek doğa ve kültür arasındaki sınırları bulanıklaştırdığını ortaya koyuyor. Suyun maddi varlığıyla bağlantılı diaspora, tarihsel travma ve yerinden edilme gibi ekolojik ve postkolonyal kaygılar bu bağlamda ortaya koyulmaya çalışılıyor. Makale insan merkezci olmayan bir etiği teşvik ederek, insan ve insan dışı yaşamın eşit olarak tanınması çağrısında bulunuyor. Nihayetinde Ağır, Ghosh'un eserinin, tüm yaşam formlarının birbirine bağlılığını vurgulayarak çevresel krizler ve sosyal meseleler üzerine daha derin düşünmeyi teşvik ettiğini öne sürüyor.

Kemal Günay ve Nevra Üçler "The Multi-Dimensional Controversy: Mapping Instagram's Response to Turkey's Stray Animals Policy" (Çok Boyutlu Tartışma: Türkiye'nin Sokak Hayvanları Politikasına Instagram Tepkilerinin Haritalandırılması) başlıklı makalelerinde, 2024 yılında Türkiye'de sokak hayvanlarına yönelik devlet politikalarının tetiklediği dijital karşı çıkışları, Instagram gönderileri üzerinden çok katmanlı bir biçimde analiz ediyorlar. Yazarlar, sosyal medya etkileşimlerini temsili pratikler, duygu politikaları ve insan-hayvan ilişkileri bağlamında ele alarak dijital aktivizmin Antroposen çağındaki sosyo-ekolojik krizlere verdiği yanıtları haritalandırıyor. Görsel anlatılarla örülü çevrimiçi karşı çıkışların etik, politik ve kültürel boyutlarını irdeleyen çalışma; doğa, şiddet ve kamusal ekseninde yeni mücadele biçimlerini gözler önüne seriyor.

Nadir Ateşoğlu ve Nuriye Çelik, "Post-Truth Çağında Antroposen: İklim Değişikliğini Reddeden Lider Söylemleri Üzerine Eleştirel Bir Analiz" adlı çalışmalarında, iklim değişikliği inkârcılığının dünya siyasetindeki yerini farklı örnekler üzerinden ortaya koyuyorlar. Donald Trump, Jair Bolsonaro, Giorgia Meloni ve Viktor Orbán gibi popülist sağ liderlerin söylemlerini Eleştirel Söylem Analizi (ESA) yöntemiyle analiz eden bu

makale, ekonomik refah ve gelişme söylemleriyle bu siyasilere söz konusu inkârcı görüşleri meşrulaştırabildiklerini ortaya koyuyor. Makalede bu yönde söylemler geliştiren liderlerin elit karşıtlı, bilimsel bilgiyi değersizleştirerek kısa vadeli politik ve ekonomik çıkarları öncelemeye odaklandığı ve uzun vadeli ekolojik sorunları göz ardı eden bir anlayışı manipülatif yöntemler yoluyla kamuoylarını ikna edebildikleri ortaya konulmaktadır.

Selçuk Çetin, “İklim Krizine Karşı Türkiye’de Sağ Siyasi Söylemler: Yeniden Refah Partisi” adlı makalesinde, Ateşoğlu ve Çelik’in dünyadan farklı örnekler üzerinden ele aldıkları iklim değışikliğı inkârcılığı konusunu yeniden sağ siyasete ve özelde de Yeniden Refah Partisi (YRP) örneğine bakarak analiz ediyor. Çetin, dünyada aşırı/popülist sağ siyasetin iklim değışikliğı inkârcısı yaklaşımına Türkiye’de YRP’nin iyi bir örnek olduğunu ortaya koyarken bu partinin de dünyadakilere benzer argümanları kullandığını gösteriyor. Eleştirel Söylem Analizi (ESA/CDA) yöntemini kullanan bu çalışmaya göre YRP, iklim değışikliğı inkârcılığını bir kültür savaşı aracılığıyla siyasi olarak araçsallaştırmaktadır. Bu bağlamda bilim karşıtı söylemi ve şüpheciliğı yaygınlaştırmının yanı sıra konuyu ekonomik çıkarlar nedeniyle ulusal korumacılık temelinde de meşrulaştırmaya çalışmaktadır. YRP buna ek olarak iklim değışikliğı inkârcılığını anti-Siyonist ve dini söylemlerle de güçlendirmektedir.

Mine Gencel Bek’in “Engaging Climate Crisis Through an Immersive Documentary” (Sürükleyici Bir Belgesel Aracılığıyla İklim Krizini Ele Almak) isimli makalesi, öğrencilerin “This is Climate Change” (2018) adlı interaktif belgesele verdikleri tepkilere odaklanan iklim iletişimi/iklim değışikliğı iletişimi odaklı bir araştırmaya dayanıyor. Çalışma, bu belgeseli bir eko-kültür örneğı olarak analiz etmekte ve öğrencilerin tepkilerini eko-duygulanımlar merceğinden yorumlamakta. İnteraktif formatın izleyici katılımını ve anlayışını geliştirip geliştirmediğini sorgulayan bu makale iklim değışikliğı iletişiminin daha dönüştürücü ve katılımcı biçimlerinin nasıl geliştirilebileceğı üzerine öneriler ortaya koyarken, iklim değışikliğı okuryazarlığı ve çevresel adalet iletişimi alanlarına da katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Ayşe Şensoy, “Social Darwinism in the Anthropocene: Surviving Climate Change in *America City*” (Antroposen’de Sosyal Darwinizm: *America City* Romanında İklim Değışikliğinde Hayatta Kalma) başlıklı makalesinde, Chris Beckett’in *America City* (2017) adlı romanını ve hayatta kalma kavramını bir sosyal Darwinizm tartışması içerisinde ele alıyor. İklim krizinin tahrip ettiği geleceğın ABD’inde geçen bir başkanlık kampanyası sırasında iklim inkârı, mültecilerin yerinden edilmesi, milliyetçilik ve medya manipölasyonu gibi konuların geçtiğı roman söz konusu tartışma üzerinden analiz ediliyor. Hayatta kalma, adaptasyon ve rekabet gibi temalar sosyal Darwinizm merceğinden eleştirel biçimde analiz edilirken, insan topluluklarının ekolojik krizlere nasıl tepki verdiği tartışılmakta ve çevresel çöküş çağında güçlü olanın ya da en iyi adapte olanın hayatta kalabileceğıne ilişkin bakış açısının geçerliliğı de incelemektedir.

Beril Özer, bu sayıya katkı sunduğu “Antroposen Kurguları: İklim Değişikliği Çağında Roman” başlıklı makalesinde, Adam Trexler’in *Anthropocene Fictions: The Novel in a Time of Climate Change* (2015) adlı eserine odaklanan kapsamlı bir kitap eleştirisi sunuyor. Edebiyat kuramı ile çevre çalışmalarının kesişiminde konumlanan bu eleştiri, Trexler’in iklim kurmacası kavramını disiplinlerarası bir perspektifle nasıl açıldığını değerlendiriyor. Özer, kitabın bilim-kurgu, distopya ve politik anlatılarla kesişen edebi yönelimlerini çözümleyerek, iklim değişikliğinin yalnızca felaket senaryoları yoluyla değil, toplumsal dönüşüm olanakları çerçevesinde de ele alınabileceğini vurgulayan yaklaşımını öne çıkarıyor. Bu kitap eleştirisi, iklim edebiyatının temsiline, politik ve etik boyutlarına dair derinlikli bir tartışma sunarken, Antroposen düşüncesine dair kuramsal açılımlar için de önemli bir okuma imkânı sağlıyor.

Bu sayının oluşumuna katkı sunan, titiz değerlendirme ve yapıcı geri bildirimleriyle çalışmalara yön veren tüm hakemlerimize içten teşekkür ediyoruz. Bilimsel yayıncılığın sürekliliği ve niteliği, onların gönüllü emeği sayesinde mümkün olmaktadır. Aynı şekilde, editoryal sürecin her aşamasında emek veren yayın kurulu, editör yardımcıları, yayın sekreterleri ve dil editörlerinden oluşan tüm *Moment Dergi* ekibine de özverili katkıları için teşekkürü borç biliriz.

Bu sayının Antroposen üzerine yeni tartışmalara kapı aralamasını umuyoruz. Keyifli okumalar dileriz.

Mehmet Bozok & Burak Kesgin

2025, 12(1): 2-10

From the Theme Editors...

Exploring themes such as “Nature, Non-Humans, Multiple Crises, Societies, and Cultures: Different Aspects of the Anthropocene”, this issue of Moment Journal presents studies that analyze the effects and implications of the current “Anthropocene” or human age, human-induced crises and anthropocentrism on society, culture, art, and politics. Due to the high interest in our call for papers, we were unable to include all deserving papers in this issue. Therefore, we have decided to publish a follow-up issue on this theme in December 2025 to ensure these studies reach our readers.

Amidst ongoing debates surrounding the definition, interpretation, and explanatory power of the concept of Anthropocene, alongside intensifying efforts to transcend the anthropocentric perspective, we believe this issue of Moment Journal provides readers with a comprehensive overview of the diverse themes outlined in our title. The diverse contributions from multiple fields within this issue address the narratives surrounding the human age, including its perceptions, interpretations, and forms of resistance or denial. As anticipated, climate change or climate crisis, environmental problems, and ecocriticism emerge as central themes in this issue. We hope that these multidisciplinary studies, revealing the reflections of these crises on politics, arts, pedagogy, and communication, will offer readers novel perspectives.

While the authors in this issue critically examine anthropocentrism and the deepening rupture between nature and humans, and non-human animals and humans in the Anthropocene, they also aim to explore how and why attitudes towards these phenomena and crises could move towards the opposite direction through denialism. We contend that this juxtaposition of the two critical perspectives offers a realistic understanding of the issue’s complexity within the ever-increasing politically and culturally polarized societies in the world. It is important to note that this is a dimension that should not be ignored. Now we would like to briefly introduce the articles in this issue.

The issue opens with Öykü Ayrancı's interview with Fatma Aykanat, a leading figure in Anthropocene debates in Turkey, titled "Post Anthropocene: On Ecological Crises and Alternative Approaches with Fatma Aykanat". Distinguished by her contributions to the field of literature, Aykanat points out the possibilities this idea offers in understanding today’s multiple crises. As Aykanat emphasizes in the interview, “The

Anthropocene is an age of ecological crises, and crises always make problems visible and bring the problems which have been tolerated, postponed, ignored or suppressed to the surface when all goes well." These crises, driven by human presence on the planet, exhibit irreversible and multifaceted effects today, prompting diverse theoretical contributions and alternative conceptualizations. Aykanat further emphasizes that forms of expression and narrative such as literature, art and media, alongside academic research, could contribute to "the creation of responsible behavioral changes", promoting critical perspectives.

In her article "New Risks, New Ironies", Eylül Alnıaçık Özyer illuminates the uncertainties and forms of governmentality within the Anthropocene era by combining Ulrich Beck's conceptualization of the risk society with the epistemology of climatology. Tracing the financialization of nature and risks through the discourse of ecosystem services, the author discusses how this process, via the concept of semicide, transforms local signs and universes of meaning. Arguing that the Anthropocene should be considered a "phenomenon" rather than merely an epoch, the study addresses the radical transformation of knowledge regimes and representation styles from a philosophical and semiotic framework that problematizes the nature-culture divide.

Gamze Toksoy, in her article "Politics of Frames: For What and Through Whose Eyes?", encourages us to reconsider the concept of framing through the lens of feminist and anti-colonial epistemologies. The author analyzes the power of the gaze and the political weight of visual representations by scrutinizing the category of the "affected community" -frequently referred to in environmental justice struggles- and questioning on whose behalf and by whom this category is represented. Through a critical examination of the instrumental use of framing in the social sciences, the study presents a robust conceptual discussion on the position of the subject, the legitimacy of knowledge, and the political impact of visual narratives.

In their article titled "Nonverbal Communication in the Anthropocene: Lost Meanings and Fading Symbols," Bilal Kır and Ayça Yılmaz examine how the meanings and signifiers of symbols have undergone transformation in contemporary times. According to Kır and Yılmaz, in the Anthropocene, nonverbal visual communication has become essential for expressing ecological concerns. Nature-based symbols now represent not only aesthetic values but also environmental crises. Employing a semiotic analysis, the study explores how symbols reflect the evolving relationship between humans and nature within cultural and ideological contexts. The authors argue that these symbols are not only being reinterpreted but are also being reused within new ecological discourses.

In his article titled "The Footprints of Ecological Destruction: Representing the Anthropocene in the Film *Dark Waters*," Mehmet Emin Satır analyzes the film based on a true story. The film, which tells the story of the legal battle against the chemical giant DuPont after it was revealed that the company had deliberately contaminated drinking water with toxic chemicals, is a critique of how powerful corporations can endanger

human life and the environment for the sake of profit, how difficult it can be to hold them to account, and in this context, of corrupt vested interests. According to Satır, the damage caused to nature by capitalist companies such as DuPont, the political, legal and media relations in this process, and the central role of capitalism in the Anthropocene are realistically reflected in this film. Analyzing the film through the lens of power relations among capitalism, capital, and politics, Satır demonstrates how *Dark Waters* exemplifies a work that interrogates the relationship between the Anthropocene and capitalism while vividly portraying humanity's destructive impact on nature. In this context, as seen in the example of the film *Dark Water*, it reveals the potential of cinema to shed a lens on the Anthropocene, the anthropogenic processes of environmental destruction and the reckless actions inflicted upon nature.

In his article "Tides of Transformation: Storied Waters and Material Narrativity in Amitav Ghosh's *The Hungry Tide*," Barış Ağır employs the method of material ecocriticism to analyze the role of water in the novel. Arguing that water is not just a backdrop but an active agent with its own narrative power, capable of generating meaning and influencing human experiences, the article shows how ecological elements such as water shape cultural identity and history in this novel, blurring the boundaries between nature and culture. Ecological and postcolonial concerns such as diaspora, historical trauma and displacement linked to the material presence of water are explored in this context. The article calls for equal recognition of human and non-human life, promoting a non-human-centered ethics. Ultimately, he argues that Ghosh's work encourages deeper reflection on environmental crises and social issues by emphasizing the interconnectedness of all life forms.

In their article titled "The Multi-Dimensional Controversy: Mapping Instagram's Response to Turkey's Stray Animals Policy," Kemal Günay and Nevra Üçler analyze the digital opposition triggered by state policies toward stray animals in Turkey in 2024 through a multi-layered analysis of Instagram posts. Examining social media interactions through the lenses of representational practices, affective politics, and human-animal relations, the authors map how digital activism responds to socio-ecological crises in the Anthropocene. Analyzing the ethical, political, and cultural dimensions of online protests woven with visual narratives, the study reveals new forms of struggle on the axis of nature, violence, and publicness.

Nadir Ateşoğlu and Nuriye Çelik, in their article "The Anthropocene in the Post-Truth Era: A Critical Analysis of Climate Denialist Rhetoric among Political Leaders," explore the presence of climate change denialism in global politics through various examples. Using Critical Discourse Analysis (CDA) to analyze the discourses of populist right-wing leaders such as Donald Trump, Jair Bolsonaro, Giorgia Meloni and Viktor Orban, this article shows that these politicians are able to legitimize these denialist views through their discourses of economic prosperity and development. The article argues that leaders who develop discourses in this direction focus on prioritizing short-term political and economic interests by devaluing scientific knowledge

through anti-elite rhetoric, and are able to persuade the public through manipulative methods that ignore long-term ecological problems.

In his article titled “Right-Wing Political Discourses in Türkiye Against the Climate Crisis: The New Welfare Party”, Selçuk Çetin analyzes the issue of climate change denial -previously discussed by Ateşoğlu and Çelik through various global examples- by focusing on right-wing politics in Turkey, specifically the New Welfare Party (NWP). Çetin demonstrates that NWP represents a strong example of climate change denial within far-right/populist politics in Turkey, echoing arguments similar to those used by right-wing actors worldwide. Utilizing the method of Critical Discourse Analysis (CDA), the study shows that NWP instrumentalizes climate change denial as a form of culture war. In this context, the party not only disseminates anti-scientific rhetoric and skepticism but also attempts to legitimize its stance through national protectionism driven by economic interests. Moreover, NWP reinforces its climate change denial with anti-Zionist and religious narratives.

Mine Gencil Bek’s article titled “Engaging Climate Crisis Through an Immersive Documentary” is a climate communication–focused study centered on students’ reactions to the interactive documentary *This Is Climate Change* (2018). The study analyzes the documentary as an example of eco-culture and interprets students’ reactions through the lens of eco-affect. Questioning whether the interactive format enhances audience engagement and understanding, the article offers suggestions on how to develop more transformative and participatory forms of climate change communication. It also aims to contribute to the fields of climate change literacy and environmental justice communication.

In her article titled “Social Darwinism in the Anthropocene: Surviving Climate Change in America City”, Ayşe Şensoy discusses the concept of survival through a social Darwinism lens in her analysis of Chris Beckett’s 2017 novel *America City*. Set in a future United States ravaged by the climate crisis and during a presidential campaign, the novel addresses themes such as climate denial, displacement of refugees, nationalism, and media manipulation. Şensoy critically examines the themes of survival, adaptation, and competition from the perspective of social Darwinism, exploring how human communities respond to ecological crises and questioning the validity of the belief that only the strongest or best-adapted can survive in an age of environmental collapse.

Beril Özer contributes to this issue with her article “Anthropocene Fictions: The Novel in a Time of Climate Change”, offering an in-depth review of Adam Trexler’s book *Anthropocene Fictions: The Novel in a Time of Climate Change* (2015). Situated at the intersection of literary theory and environmental studies, this critique evaluates how Trexler develops the concept of climate fiction from an interdisciplinary perspective. By analyzing the literary tendencies that intersect with science fiction, dystopia, and political narratives, Özer highlights Trexler’s approach that addresses climate change not only through disaster scenarios but also in

terms of possibilities for social transformation. This book review provides a profound discussion on the representational, political, and ethical dimensions of climate literature, offering valuable theoretical insights into Anthropocene thought.

We extend our heartfelt thanks to all the reviewers who contributed to the formation of this issue with their meticulous evaluations and constructive feedback. The continuity and quality of scientific publishing are made possible through their voluntary efforts. Likewise, we owe sincere gratitude to the entire *Moment Journal* team -including the editorial board, assistant editors, editorial secretaries, and language editors- for their dedicated contributions at every stage of the editorial process.

We hope this issue opens up new avenues of discussion on the Anthropocene.

We wish you an enjoyable read.

Mehmet Bozok & Burak Kesgin

2025, 12(1): 11-17

DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2025.1.11-17>

Söyleşiler

ANTROPOSEN SONRASI: FATMA AYKANAT İLE EKOLOJİK KRİZLER VE ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR ÜZERİNE

Öykü Ayrancı¹

Fatma Aykanat, Kapadokya Üniversitesi'nde Beşeri Bilimler Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünde Dr. Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü'nde lisansını, 2007 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde İngiliz Dili ve Edebiyatı alanında tezli yüksek lisansını, 2018 yılında ise aynı üniversitenin İngiliz Kültür Araştırmaları programında doktorasını tamamladı. Halen Kapadokya Üniversitesi Çevreci Beşeri Bilimler Araştırma ve Uygulama Merkezi Yönetim Kurulu üyesi, Ecocene: Capadoccia Journal of Environmental Humanities dergisi kitap incelemeleri editörü, Kapadokya Üniversitesi Yayınları Çevreci Beşeri Bilimler Serisi eş-editörü ve 2022-2024 yılları arasında başkanlığını da yaptığı, Kapadokya Üniversitesi Sürdürülebilirlik Komisyonu üyesi görevlerini yürütmektedir.

Fatma Aykanat, edebiyat, kültürel çalışmalar ve ekoeleştiri alanlarında disiplinler arası çalışmalar yürüten bir akademisyendir. Araştırmaları, özellikle Antroposen ve ekolojik krizlerin edebiyat ve kültürel hafıza üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır. Antroposen çağında insan-merkezci anlatıları, çevresel dönüşümlerin

¹ Öykü Ayrancı, Maltepe Üniversitesi, oykuayr2002@gmail.com, ORCID: 0009-0004-5095-1418

Söyleşi Tarihi: 28.03.2025

kültürel temsillerini ve doğa-insan ilişkilerini ele alan çalışmaları, edebiyat, sanat ve anlatı biçimlerinin ekolojik farkındalık yaratmadaki rolünü sorgulamaktadır.

Bu röportajda Fatma Aykanat ile Antroposen sonrası dönemi, ekolojik krizlerin toplumsal ve kültürel etkilerini, insan-merkezci yaklaşımların eleştirisini ve edebiyatın bu süreçteki rolünü ele aldık.

Fatma Aykanat, Antroposen'in kavramsal olarak önemli bir çerçeve sunduğunu, ancak zamanla farklı bakış açılarıyla zenginleştiğini belirtmektedir. Kapitalosen, Chthulucene ve diğer alternatif kavramların ekolojik krizin sorumluluğunu belirleme çabalarının bir parçası olduğunu vurgulamakta ve Antroposen'in disiplinlerarası bir alan yaratarak sosyal ve beşeri bilimlerle doğa bilimleri arasında köprü kurduğunu ifade etmektedir. İnsan-merkezci bakış açısının ekolojik krizi derinleştirdiğini, doğanın hiyerarşik değil, etkileşimsel bir yapı içinde ele alınması gerektiğini savunmakta; edebiyatın Antroposen anlatısını şekillendirmede güçlü bir araç olduğunu, edebiyat, sanat ve medya gibi ifade araçlarının ekolojik sorumluluğun altını çizerek sorumlu davranış değişiklikleri yaratması gerektiğini ifade etmektedir. Son olarak, ekolojik krizlerin toplumsal eşitsizliklerle iç içe geçtiğini vurgulayarak, çevresel adaletin sosyal ve ekonomik adaletle birlikte ele alınmasının gerekliliğinin altını çizmektedir.

Sayın Fatma Aykanat'a davetimizi kabul ederek sunduğu çok kıymetli katkılar için teşekkür ederiz.

ÖA: Antroposen terimi, insan faaliyetlerinin gezegen üzerindeki geri dönülemez etkilerini vurgulayan bir kavram. Sizce bu kavram, günümüz ekolojik krizlerini anlamak için yeterli mi? Alternatif yaklaşımlar (örneğin Kapitalosen, Chthulucene vb.) bu tartışmaya nasıl bir katkı sunuyor?

FA: Antroposen kavramının bir jeoloji terimi olarak ilk dile getirilmesi 1980'lere, Holosen jeolojik devresine alternatif bir isim önerisi ve insan türünün Yerküre üzerinde radikal bir jeolojik dönüşüm yaratabilecek ve buna bağlı olarak da küresel ekosistem değişimleri başlatabilecek yetkinlikte bir eyleyici olduğu yönündeki bir hipotez olarak resmen yazıya dökülmesi ise 2000 yılına dayanıyor. Dolayısıyla, an itibarıyla, Antroposen hipotezinin resmi doğum tarihiyle başlayıp, bu hipotez etrafında kümelenen tartışmaların şekillendirdiği çeşitli söylemlerin doldurduğu çeyrek asrı geride bırakmış durumdayız. Bir başka deyişle, artık Antroposen kavramını, "Antroposen-sonrası" diye nitelendirebileceğimiz ve hakkında daha sağlıklı tespitler yapabileceğimiz, nispeten daha güvenli bir mesafeden bakarak konuşabiliriz.

Bu dönemi, Antroposen-sonrası [post-Anthropocene] olarak nitelendirmek, benim gibi bu konuyla epey zamandır ilgilenen akademik camianın değil, Uluslararası Jeoloji Bilimleri Birliği IUGS [The International Union of Geological Sciences] bünyesindeki bilim insanlarının Mart 2024'te yaptığı resmi açıklamaya dayanıyor. Birlik, son değerlendirme toplantısında, Antroposen teriminin jeolojik bir zaman birimi olarak resmen tanınmasını oy çokluğu ile reddetmiş, ancak kavramın "insan-çevre ilişkisini tasvir eden çok kıymetli

bir tanımlayıcı” olduğunu kabul ederek, jeologlar tarafından tanınmasa da “sosyal bilimler, siyaset, ekonomi” gibi pek çok diğer alanda kullanılmaya devam edeceğini ifade etmiş bulunuyor. Bu son gelişme, aslında sorunuzun ikinci kısmını da açıklar nitelikte.

Bence, Antroposen teriminin ilk önerildiği günden itibaren, çok sayıda alternatif terimin doğuşuna dolaylı olarak sebep olması, etki alanı ne olursa olsun, günümüz ekolojik krizinde “insan” faktörünün başrolde oluşunun kabul edildiği şeklinde yorumlanabilir. Alternatif olarak üretilen terimlere bakılırsa, her birinin insan eylemlerinin ya da onların doğrudan ya da dolaylı sonuçlarının biri olduğu görülecektir: Kapitalosen ya da Sermaye Çağı [Capitalocene], Kutulusen [Chthulucene], Ölümler Çağı [Necrocene], Neganthroposen [Neganthropocene], Tüketim Çağı [Obsolocene], Plastik Çağı [Plasticene], Sömürge Çiftlikleri Çağı [Plantationocene], Ateş Çağı Pyrocene, Ortak Yaşamlar Çağı [Symbiocene], Teknoloji Çağı [Technocene], ve daha niceleri gibi.

Ben, bu isimlendirme çabalarının her birinin, aslında, günümüz ekolojik krizlerinin ardındaki nedenleri anlama ya da bu krizin suçlusunu arama çabalarından ibaret olduğunu düşünüyorum. Suçlunun sureti de Antroposen kavramının kökünde yer alan “anthropos” yani “insan” kavramı gibi, homojen ve tekil bir kimlikten ziyade, bir kaleydoskopun hareket ettirdikçe değişen görüntüsü gibi, sürekli suret değiştirmektedir. Antroposen’de görülen ekolojik yıkımların sorumlusu bazen teknolojidir, bazen plastik, bazen sermayenin ta kendisi. Ancak bunlar esasında “insan”ın farklı suretlerinden ibarettir. Bu yüzden, insan türü olarak, Yerküre’de bulunduğumuz yaklaşık son 12 bin yılda yaptıklarımız düşünüldüğünde, suçlanacak, eleştirilecek o kadar çok eylemimiz var ki, Antroposen hipotezine bu kadar farklı alternatif yaklaşımın olmasını, ben son derece normal karşılıyorum.

ÖA: Antroposen’i insanın doğa ile kurduğu ilişkiyi yeniden düşünmemizi gerektiren bir çerçeve olarak ele alıyorsunuz. Sizin çalışmalarınız açısından Antroposen, insanın dünyadaki varlığını yeniden sorgulamamıza nasıl olanak tanıyor?

FA: 2018 yılında, değerli hocam Prof. Dr. Serpil Oppermann’ın danışmanlığında tamamladığım doktora tezimde, Türkiye’de ilk kez bir akademik çalışmada jeoloji terimi olan Antroposen’i, iklim kurgu romanlarından örneklerle edebiyat alanına uyarladım. Ben Antroposen kavramı üzerinde düşünmeye ve çalışmaya başladığımda, Türkçe literatürde bu konuda neredeyse hiç ikincil kaynak yoktu. Ancak dünyada bu kavram çoktan tartışılmaya başlanmıştı. Benim hem tez yazım sürecinde hem de sonrasındaki Antroposen odaklı akademik çalışmalarımda, “insan çağı” olarak nitelendirilen bir dönemde yaşayıp, bir insan olarak kendimi, biyolojik türümün sorumlu olduğu çevresel dönüşümlerden soyutlamam elbette ki mümkün değildi. Hiçbirimiz için bu mümkün değil. Tabi ki, Antroposen hipotezi, beni de şapkamı önüme koyup kendi eylemlerimi ve tercihlerimi sorgulamaya sevk etti. Ancak Antroposen söylemlerinin bendeki asıl tezahürü, galiba, Antroposen kavramının beni bildiğim, eğitim aldığım, eğitim verdiğim alanın dışına çıkararak bakış

açımı genişletmeye ve başka bilim dallarının bakış açılarını da öğrenerek kendi uzmanlık alanıma entegre etmeye yönlendirmesi şeklinde oldu.

Bildiğiniz gibi, Antroposen bir jeoloji terimi ve bir biyolog olan Eugene F. Stoermer ile bir atmosfer kimyageri olan Paul J. Crutzen tarafından öne sürüldü. Bu cümlede bahsi geçen tüm bilim alanları “doğa bilimleri” sınıfına giriyor. Oysa ben bir filoloğum ve bu uzmanlığım “beşeri bilimler” ya da “sosyal bilimler” alanına giriyor. Bir filolog olarak, bir jeoloji terimini anlayıp, onu edebi analizlerde kullanabilmek için, kendi alanımın dışına çıkıp, doğa bilimleri ile ilgili okumalar, araştırmalar yapmam gerekti; tıpkı benim gibi, başka alanlarda eğitim almış olup, Antroposen kavramının kendi alanlarıyla kesişme noktalarına odaklanma ve bu noktaları aydınlatma, örnekleme niyetinde olan diğer araştırmacılar gibi. Bu nedenle, Antroposen kavramının, eleştirdiği ekolojik olarak zararlı insan eylemleri olan tematik odağı kadar, oluşumuna sebep olduğu, artık Antroposen Çalışmaları şeklinde nitelendirebileceğimiz alanın, hibrit araştırma yöntemlerine ve disiplinler arası diyaloga yaptığı çağırısı da oldukça değerli buluyorum. Ben de çalışmalarımda bunu bizzat deneyimleyebildim. Bu açıdan baktığımda, Antroposen kavramı benim için bir çerçeveden ziyade, bana farklı bakış açıları sağlayan bir lens görevi gördü diyebilirim.

ÖA: *Su Unutmaz* ile ilgili çalışmanızda (Aykanat, 2018) aslında doğal kaynakları yalnızca insanın hizmetindeki kaynaklar olarak değil kendi başına bir eyleyici olarak ele almak gerektiğini ifade etmişsiniz. Sizce insan merkezli (antroposentrik) dünya görüşü, Antroposen Çağı’ndaki krizleri nasıl derinleştiriyor?

FA: Uygulama alanı ne olursa olsun, “antroposentrik”, yani “insan-merkezci” tüm yaklaşımlar, köktenci ve adil olmayan hiyerarşileri doğurur nitelikte olduğu için, aslında çok tehlikelidir. Oysaki Yeryüzündeki organik ve inorganik tüm yaşam formlarına ve onlar arasındaki ilişkilere bakıldığında, Yeryüzünde yaşamın piramitsel bir hiyerarşide dikey olarak yükselen değil, rizomatik şekilde yayılan bir ağ şeklinde, tüm öğelerin birbirleri ile etkileşim halinde olduğu bir formda var olduğu görülür. Bu girift ilişkiler ağında, sadece tek bir canlı türünün (insanın) isteklerini, ihtiyaçlarını, esenliğini, avantajlarını öncelemek ve aynı ağ üzerinde bulunan insan dışındaki diğer türlerin varlıklarını göz ardı etmek, kısa vadede insanın avantajına gibi görünse de uzun vadede ağın tamamına zarar verecektir. Bu durumdan insanın etkilenmeme şansı ise, elbette ki, yoktur. Buna rağmen, insan-merkezci yaklaşımlarda ısrar etmek, ekolojik krizlerin etkilerini de çözüme giden yollarımızdaki uçurumu da derinleştirecektir. Suyu bir hafıza eyleyicisi olarak nitelendirdiğim ve çoğu zaman ego-merkezci bakış açısından malul olan insan unutsa da suyun unutmadığı şey de budur. Emmi Itäranta’nın *Su Unutmaz* romanında vermeye çalıştığı mesajdaki gibi, insanlar olarak yaptığımız her şey dünyanın hafızasından silinse bile, suyun hafızasından, gezegenimizin hafızasından silinmez. O yüzden, insan-merkezci yaklaşımlar, daha eşitlikçi ve adil eko-merkezli yaklaşımlarla yer değiştirilmelidir.

ÖA: Edebiyat, Antroposen’i anlamak ve anlatmak için nasıl bir araç olabilir?

FA: Antroposen’de edebiyatın nasıl bir rolü olduğunu tartışmaya başlamadan önce, Antroposen’de araçlara ne için ihtiyacımız olduğunu belirlememizin daha önemli ve öncelikli olduğunu düşünüyorum. Çünkü aracın seçimi, çok yakında eyleme geçecek olan öznenin niyetine, amacına dair ipuçları da içinde barındırır. Başka bir deyişle, araçlar, amaçlara göre seçilir. Edebiyat da tarih boyunca pek çok amaca hizmet etmiş, bazen iyiye bazen kötüye kullanılmış çok güçlü ve etkili bir araçtır. Edebiyat, her çağda olduğu gibi, Antroposen’de de pek çok amaca hizmet edebilir. Örneğin, avantajlarını kaybetmek istemeyen güç odakları tarafından kullanılan bir propaganda aracı olabilir, bu güç odaklarının insan-merkezci yaklaşımlarına karşı bir eleştiri aracı olabilir, biyolojik türler yada topluluklar arası bir empati kurma aracı olabilir, yahut aynı gruplar ve topluluklar arasında birer ötekileştirme aracı olabilir, ekolojik yıkımlarla mücadele eden karanlık bir dünyadan ve onun travmalarından öteki dünyalara bir kaçış aracı olabilir, insan türünün sesinin ve öykülerinin baskın olduğu bir çağda, insan dışındaki diğer türlerin seslerini de duyuran, onların hikayelerini de anlatan bir anlatı aracı da olabilir. O yüzden, ilk cümleme geri dönerek bu sorunuza yanıt vermek isterim: Araçlar, amaçlara göre seçilir. Önce biz kendimize şu soruyu sormalıyız: Antroposen’deki amacımız ne olmalı ki, edebiyatı bir araç olarak bu amaç doğrultusunda kullanabilelim?

ÖA: Antroposen yalnızca insan-doğa ilişkisini değil, aynı zamanda iktidar ilişkilerini de tartışmaya açan bir çağ. Sizce ekolojik krizlerin arkasında nasıl bir iktidar ilişkisi var? Özellikle son yıllarda bazı hükümetlerin iklim değişikliği ve çevresel sorunları reddetmesi veya bu konuda pasif kalması, bu krizi nasıl derinleştiriyor? Hükümetlerin ve iktidarların krizle mücadelede nasıl bir sorumluluğu olmalı?

FA: Apaçık ortada olan bir gerçeği inkar etmek, sadece çözümü geciktirir. Örneğin, 2015 yılında Paris’te gerçekleşen Birleşmiş Milletler İklim Değişimi Konferansı COP21 sonunda, ortak deklarasyona imza atan ve çözümün parçası olmak için taahhütte bulunan ülke sayısı 196 idi. Bu ülkeler arasında sanayileşme, dolayısıyla doğal kaynak kullanımı ve sebep oldukları ekolojik stres açısından, dünyanın pek çok ülkesinden daha fazla sorumluluğa sahip ABD ve Çin gibi ülkeler yahut yoğun nüfusları nedeniyle büyük bir etkiye sahip Hindistan gibi ülkeler de vardı. Ancak, örneğin ABD örneğinde, iktidardaki isimler değiştikçe, ülkenin de iklim değişikliği ile mücadele stratejisinin de değiştiğini, altına imza atılan anlaşmaların da feshedilebildiğini görebiliyoruz. 2025 itibarıyla, bu taahhüt sürecine resmen dahil olan ülke sayısı, Türkiye de dahil olmak üzere 197’ye ulaşmış durumda. Ben, bunun gibi, iklim değişimi ile mücadelede ortak küresel kararlılıkla hareket edilen organizasyonların içinde yer almanın, ülke bazında verilen sözlerin küresel bağlayıcılığının, çözüme ulaşmayı da hızlandıracağını düşünüyorum. Aksi takdirde, iklim değişimi ile mücadele sözde ve ucuz kalemşörlükten, sıfır emisyon hedefi ise naif bir idealizmden ibaret kalacaktır. Seçimle göreve gelen her bir siyasetçi, siyasi parti ve hükümet, aynı zamanda seçmenlerinin sadece sosyo-ekonomik geleceğinin değil, ekolojik geleceğinin de teminatı olarak görülmeli ve bu sorumlulukla hareket etmelidir. Ancak bu noktada, yeşil bir siyasi düşünceye sahip siyasi temsilcilerden beklentimiz, sadece çevreyi korumalarını beklemek olmamalıdır. Günümüzde, ekolojisinin üçüncü dalgasının da yıllar önce altını çizdiği gibi, ekolojik

sorunların sosyo-kültürel ve ekonomik sorunlardan ayrı tutulamayacağını, bilakis ikinci grup sorunlarla mücadele eden dezavantajlı ülke ve toplulukların, ekolojik krizlerden daha da fazla etkileneceklerinin ve mücadelenin parçası olamayacaklarının farkında olan ve ona göre ulusal ve küresel stratejiler geliştiren, ekolojik bilinç sahibi siyasetçilerin ve hükümetlerin varlığı daha da hayati hale gelmiştir. Zira, Serpil Oppermann ve Serenella Iovino'nun *Environmental Humanities: Voices from the Anthropocene* [Çevreci Beşeri Bilimler: Antroposen'den Sesler] kitabının giriş bölümünde altını çizdikleri gibi “doğanın yaraları aynı zamanda toplumun da yaralarıdır.” Antroposen, bunun farkında olmayan bir politik yaklaşımın mümkün olmadığını açık bir şekilde göstermiştir. Ben bu noktada, Alman çevre tarihçisi Joachim Radkau ile aynı fikirdeyim, eğer mevcut siyasi yapılar ve yaklaşımlar, günümüz ekolojik sorunları ile mücadelede yetersiz kalıyorsa, belki de doğanın ihtiyacı olan şey “yeni bir siyaset türü”dür.

ÖA: Ekolojik krizler toplumsal eşitsizliklerle iç içe geçmiş durumda. Yoksul kesimler, göçmenler, kadınlar ve diğer dezavantajlı gruplar bu krizlerden orantısız şekilde etkileniyor. Antroposen içinde bu çok boyutlu eşitsizlikleri nasıl okumalıyız? Sizce, insanlığın bu krizleri aşarak daha adil ve sürdürülebilir bir toplumsal yapı kurabilmesi için hangi mücadele alanlarına öncelik vermesi gerekiyor?

FA: Antroposen, bir ekolojik krizler çağıdır ve krizler de her zaman sorunları görünür kılar, her şey yolunda giderken tahammül edilen, ötelenen, görmezden gelinen, derinlere itilen problemleri yüzeye çıkarır. Bana göre bu noktada, öne çıkan kelime ise “adalet”tir. Çevresel adalet konusunda çalışmaları ile bilinen David Schlosberg'in bu bağlamdaki önemli tespitlerinden biri şöyledir; ekolojik anlamda yıkıcı eylemler sonucunda ortaya pek çok kötü ürün ve sonuç çıkar. Çevresel adalet kavramı da karın değil zararın kimler arasında paylaşıldığı ile ilgilidir. Çevre kirliliği, toksik atıklar, doğal kaynak yetersizliği, kaynak ve yerel çevresel bilgiye dayalı entelektüel birikim hırsızlığı, ekolojik yıkımların tetiklediği ekonomik imkansızlıklar, yer değiştirmek zorunda kalan topluluklar, iş ve mal kaybına sebep olan birey ve kurumlar ve tüm bunların sebep olduğu baskılar küresel olarak nasıl paylaşılmaktadır? Sizin de belirttiğiniz gibi, kadınlar, finansal açıdan güçlü olmayan üçüncü dünya ülkeleri, yerli halklar ve etnik gruplar, engelli bireyler gibi dezavantajlı gruplar ekolojik krizden de daha fazla etkilenebilmektedir. Antroposen, sosyal adalet, çevresel adalet ve ekolojik adaletin birbirinden ayrılamaz olduğunun altını daha da çizmektedir. Gıda güvenliği, temiz içme suyuna erişim, iklim mültecileri gibi sorunlar, Antroposen'de ulusal güvenlik sorunu kadar önem arz etmeye başlamıştır. Bu nedenle, “Derin Yeşil” teorisinin babası Richard Sylvan'ın önerisine kulak verip, bir “yazarkasa” gibi düşünmek yerine, “bir dağ gibi düşünmeye” (Sylvan ve Bennett 182) başlamalıyız. Başka bir deyişle, önceliklerimizi ekonomik kazanç odaklı alanlardan, çevresel sürdürülebilirlik odaklı alanlara kaydırmalıyız.

ÖA: Sizce bireylerin ve toplumların ekolojik farkındalığını artırmak için nasıl bir dönüşüm gerekiyor? Edebiyat, sanat ve akademik çalışmalar bu dönüşümde nasıl bir rol oynayabilir?

FA: Eğer bir dönüşümden bahsedeceksek, bu dönüşüm için anahtar kelime, kesinlikle ekolojik okuryazarlık ya da ekolojik farkındalık olacaktır. Bu açıdan da edebiyat, sanat, medya gibi hikaye anlatıcılarına çok önemli görevler düşmektedir. Zira, Amerikalı eko-eleştirmen Scott Slovic'in de altını çizdiği gibi, bazen imgeler ve hikayeler istatistiklerden, tablo, grafik ve rakamlardan çok daha güçlüdür. İnsan zihni, sadece geçmiş ile şimdiki zaman arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları görmeye meyyaldır. Şimdiye geleceğe bağlayarak yeni bir dünya tahayyül etmek ise, sadece özel zihinlerin layığıyla başarabilecekleri bir eylemdir. Hele ki hem etki süresi hem de etki boyutu açısından, kısıtlı insan ömrünce algılanamayacak ölçekte bir fenomen -Timothy Morton'ın deyimiyle bir "hipernesne"- olan iklim değişikliğini ve onun uzun vadedeki etkilerini idrak edebilmek için insan zihninin epey zorlanması gerekir. İşte tam da bu noktada, *Literature and the Anthropocene* [Edebiyat ve Antroposen] kitabında "geleceği düşünerek şimdiyi adlandırmak için" Antroposen'de "spekülatif ve hayal ürünü" bir araca, yani edebiyata ihtiyacımız var. Spekülatif ve kurgusal edebiyatın tasvir ettiği karanlık ve apokaliptik geleceğin geçiciliğine ve olasılığına aynı anda inanmaya ihtiyacımız var. Böylece hem Yeryüzünün ekolojik dengesini bozmaya, doğasını yıkmaya korkmaya hem de yıktıklarımızı düzeltebileceğimize dair umudumuzu korumaya ihtiyacımız var. Bu da sadece edebiyatın, sanatın, sinemanın, kısacası yaratıcı sanatın, tatlı-sert dili, yarı gerçek-yarı hayal dünyasıyla mümkün. Ancak akademik-bilimsel araştırma ve analizlerden sağlanacak nicel verilere de aynı derecede ihtiyacımız bulunuyor. Antroposen hipotezinin, resmi olarak tanınmamış olmasına rağmen, halen hakkında kanıt niteliğindeki bilimsel veri toplanmasına devam edilmesi, sadece yerbilimciler tarafından değil, sosyologlar, filologlar, psikologlar, çevre tarihçileri, çevre hukuku ve siyaseti uzmanları, ve daha pek çok farklı alana mensup araştırmacı ve uzman olmayan sıradan insan tarafından konuşulmaya, tartışılmaya, sinema, televizyon ve sosyal medya üzerinden takip edilmeye devam etmesi, belki de bu dönüşümün çoktan başladığına dair olumlu bir işarettir. Sıradaki adım ise, edebiyat, sanat ve medya gibi ifade ve anlatı araçlarının altını çizdiği ekolojik anlamda sorumlu davranış değişikliklerinin yaratılması ve hayata geçirilmesi olacaktır.

2025, 12(1): 18-37

DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2025.1.18-37>

Makaleler (Tema)

YENİ RİSKLER, YENİ İRONİLER¹

Eylül Tuğçe Alınacı Özzer²

Öz

Bu çalışmada belirsizlikle karakterize bir toplum biçimi olarak Ulrich Beck tarafından çerçevelenen *risk toplumu* kavramsallaştırması, iklimbilimi ve risk yönetimi epistemolojisi üzerinden tartışılacaktır. Bu bağlamda çalışma, doğanın ve risklerin finansallaşmasını somutlaştırma gayesiyle ekosistem hizmetlerine odaklanacaktır. İnsanın kendi dışındaki varlıklarla etkileşiminin ve birlikteliğinin simetrik bir ilişkisellikten ziyade, yönetimselliğe evrildiği modern hâkim yapılanma, risk toplumunun belirsizliği içinde serpmek için uygun koşulları bulmuş görünmektedir. Bağlantılı olarak Antroposen kavramsallaştırması etrafında doğaya yönelik müdahale biçimleri sadece ekolojik birliktelik ve sınırları değil, epistemolojik yaklaşımları da dönüştürmekte; risklerin yönetimi, bilginin üretimi, keza doğanın temsil edilme biçimleri finansal stratejilerle iç içe geçmektedir. Nihayetinde bu belirsizlik, risk söylemi kapsamında finansallaştırılmış bir tercüme dolayımına tabi kılınmakta ve bu süreç Ivan Puura'nın iddia ettiği gibi göstergekrım (*semiocide*) fenomenine sürüklemektedir.

Anahtar Kelimeler: risk toplumu, ekosistem hizmetleri, Antroposen, semiyotik, çevre sosyolojisi

¹ Bu makale, Sosyoloji Derneği tarafından düzenlenen ve Galatasaray Üniversitesi'nde 20-22 Eylül 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilen X. Ulusal Sosyoloji Kongresi'nde sunulan "Yeni Riskler, Yeni İroniler: REDD+" başlıklı bildiriden yola çıkarak hazırlanmıştır.

² **Eylül Tuğçe Alınacı Özzer**, Dr. Öğretim Üyesi, Türk-Alman Üniversitesi, Kültür ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, ORCID: 0000-0001-5938-5636, eylulaliniacik@gmail.com

Makale Geliş Tarihi: 11.03.2025 | Makale Kabul Tarihi: 06.05.2025

© **Yazar(lar) (veya ilgili kurum(lar)) 2025**. Atıf lisansı (CC BY-NC 4.0) çerçevesinde yeniden kullanılabilir. Ticari kullanımlara izin verilmez. Ayrıntılı bilgi için açık erişim politikasına bakınız. Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından yayınlanmıştır.

NEW RISKS, NEW IRONIES

Abstract

This study discusses Ulrich Beck's conceptualization of the *risk society* as a form of society characterized by uncertainty through the epistemology of climatology and risk management. In this context, the discussion will focus on ecosystem services to provide a tangible illustration of the financialization of nature and risks. The modern dominant configuration, in which human interaction and coexistence with non-human entities has evolved from a symmetrical relationality to governmentality, appears to have found fertile ground within the uncertainty of the risk society. Correspondingly, within the concept of the Anthropocene, interventions in nature transform not only ecological relations and boundaries, but also epistemological approaches; the management of risks, the production of knowledge, and the modes in which nature is represented are intertwined with financial strategies. Ultimately, however, this uncertainty is subjected to a financialized translation within the discourse of risk, a process which, as Ivan Puura argues, leads to the phenomenon of *semicide*

Keywords: risk society, ecosystem services, Anthropocene, semiotics, environmental sociology

Giriş

"A.3. İnsan kaynaklı iklim değişikliği şimdiden dünyanın her bölgesinde birçok ekstrem hava ve iklim olaylarına sebep olmaktadır. Sıcak hava dalgaları, yoğun yağışlar, kuraklıklar ve tropik siklonlar gibi ekstrem hava olaylarında gözlemlenen değişikliklerin ve özellikle bunların insanlara etkileri, AR5'ten bu yana güçlenmiştir."

IPCC AR6 WG1

Yukarıdaki betimleme 1988 yılında Dünya Meteoroloji Örgütü (DMÖ) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (BMÇP) işbirliğinde başta Birleşmiş Milletler (BM) üyesi olmak üzere hükümetlere politika üretim sürecinde yol gösterecek bilimsel dayanaklara dair *mutabakatı* tespit etmek amacıyla kurulan Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC)'nin 6. Değerlendirme Raporundan alınmıştır (2023). Söz konusu raporda; atmosferde, biyosferde, okyanuslarda yaygın ve hızlı şekilde aşırı iklim ve hava olayları gerçekleştiğine yer verilirken, milyonlarca insanın gıda ve su güvensizliğiyle karşı karşıya kalmış olmaları kırılganlığın sadece ufak bir boyutudur. Raporun geneline bakıldığında güncel durumun veya geleceğe

yönelik muhtelif senaryoların oldukça iç karartıcı olduğunu söylemeye gerek yok. Bir bilimkurgu filminin açılış sahnesi; sanki başka bir Dünya'nın kurumadan önceki son evreleri hakkında izleyiciyi önden uyarır ve bilgilendirir gibi.

Amitav Ghosh, mevcut iklim krizinin insanın kavrayış sınırlarını zorladığını öne sürer (2022). Ona göre iklim değişikliği ile ilgili kurgusal eserlerin bilimkurgu türüne dâhil edilmesi söz konusu olgunun zorlayıcı mizacından kaynaklanır. Örneğin, modern edebiyatın realist romanlarında, karakterlerden olayın geçtiği atmosfere dek tüm unsurlar belirli bir örüntüye dâhildir. Eğer imkânsız bir karşılaşma yaşanacaksa, tüm eser bu karşılaşmaya hazırlanmak üzerine kuruludur ve Ghosh bunları dolgu malzemesi olarak adlandırır (2022). Oysa günümüzün iklim anomalileri için bu dolgu malzemeleri, yani zihinsel hazırlık evreleri yoktur. Öte yandan, ne denli insan ömrü gibi kısa bir zaman diliminde fark edilir değişiklikler yaşanıyor olsa da, iklim söz konusu olduğunda zamansal ve mekânsal kavrayışa yönelik perspektifin yeniden konumlandırılması gerekir.

Mevsimsel döngüler, hava sıcaklığı vb. hakkında konuşmak mümkünse de iklim duyularımız yoluyla deneyimlediğimiz bir olgu değildir. Elbette duyumsal bir yanı vardır; doğrudan hayati koşulları, kültürü, çevreyi algılayışı etkiler. Fakat aslında bedenimize etki eden kısa vadeli hava olayları ile kendi zamansallığına ve örüntülerine sahip iklim ve bununla bağlantılı olarak iklimbilimi farklı şeylerdir. İklim, duyumsal karşılaşmaların, uzun vadeli hava olaylarının düzenli örüntülerinin çıkarılarak soyut bir düzlemde yeniden yapılandırılmasıdır. Bir açıdan semiyotik bir tercüme faaliyetidir. Duyumsal olan modellemeye tabi tutulur, bu modellemeden elde edilen çıktı üzerinden başka model ve senaryolar oluşturulur (Wark, 2020). Bu doğrultuda modellemeye dayalı iklimbilimi somut ve duyumsal olana doğrudan geri dönmez. Ölçümlerin ortaya koyduğuysa bir zamanın veya mekânın mutlak hava durumu değildir. Tüm bunlar bir eksiklik değil, iklimbiliminin kendi metodolojisi ve epistemolojisidir. Ne var ki söz konusu süreç Ghosh'un inandırıcılık için gerekli olduğunu öne sürdüğü dolgu malzemelerini sunmak bir yana, tam aksine muazzam bir belirsizlik üretir. Belirsizlik ise modern epistemolojinin belirgin olarak Descartes'tan itibaren tahammülünün kalmadığı koşullar bütünü olarak resmedilmeye uygundur.

Bu çalışmada belirsizlikle karakterize bir toplum biçimi olarak Ulrich Beck tarafından çerçevesi çizilen *risk toplumu* kavramsallaştırması, iklimbiliminin epistemolojisi ve risk yönetimi ile ele alınacaktır. Bu bağlamda tartışma, doğanın ve risklerin finansallaşmasının ardından somutlaştırma gayretiyle ekosistem hizmetlerine odaklanacaktır. İnsanın kendi dışındaki varlıklarla etkileşiminin ve birlikteliğinin simetrik bir ilişkisellikten ziyade, yönetselliğe evrildiği modern hâkim yapılanma, risk toplumunun belirsizliği içinde serpmek için uygun koşulları bulmuş görünmektedir. Öte yandan bu koşullarla bağlantılı olarak Antroposen kavramsallaştırması etrafında süregelen, dikkate değer tartışmalar ekolojik birliktelik ve sınırları sorunsallaştırma gayretindedir. Ayrıca bu tartışmalar epistemolojik yaklaşımları da

dönüştürmekte; risklerin yönetimi, bilginin üretimi, keza doğanın temsil edilme biçimleri finansal strateji ve düzenlemelerle iç içe geçmektedir. Ancak bu finansallaşma, risk söylemi ile eklemlendiğinde elde edilen semiyotik tercüme, Ivan Puura'nın (2013) iddia ettiği gibi, yerel anlamların ve göstergelerin yok edildiği göstergekrım (*semicide*) fenomenine varmaktadır.

Belirsizlikler

Ulrich Beck risk anlatısının bir ironi anlatısı olduğunu dile getirir. Bu ironi sadece Sokratik sorgulamalarla sınırlı kalmaz; aynı zamanda bilimsel ve teknik kapasitenin sürekli mükemmelleştirilmesi çabasıyla daha da ileriye taşınarak, epistemolojik belirsizliği pekiştirir. Artık neyi bilmediğimizi bile bilemez haldeyizdir (Beck, 2006). Birbirine bağımlı ve iç içe geçmiş ilişkilerden mürekkep simbiyotik bir yaşamın temel unsurları, küreselleşme ve aşırı hızlanma gibi dönüştürücü güçlerin de eklemlenmesiyle öngörülemez ikincil sonuçlar doğurur hale gelmiştir. Paul Virillio'nun dikkat çektiği gibi her teknolojik gelişim, kendi spesifik, dolayısıyla öngörülemez kazasıyla gelmektedir (2021). Hız, teknoloji ve toplum arasındaki gerilimli denge, verimlilik ve kontrol vaadinde bulunurken farklı zamansallıklar, sınırlılıklar, kırılğanlıklar karşıt kuvvetler olarak birbirini etkiler, yeniden inşa eder, dönüştürür, kimi zamansa yıkar. Örneğin, nükleer enerjinin sunduğu sürekli ve kesintisiz enerji üretimi, düşük karbon salımı veya yüksek enerji yoğunluğu beraberinde 1986 yılında, Çernobil'de kendine has kazasını da getirmiştir. Öyle bir tekilliktir ki, kazanın mağdurları yaşadıklarını ifade edecek bir dil bulmakta zorlanmıştır. Olayın şahitleri şöyle der: "[...] kimse ne olup bittiğini anlamamıştı, işin korkunç yanı buydu. Radyasyon ölçüm teknisyenleri bazı rakamlar ortaya koyuyordu [...]" (Aleksiyeviç, 2013, s. 188).

Belirsizlikle mücadele edebilmek için başvuru olan tercüme faaliyetinin rakamlar üzerine kurulu olmasının bir geçmişi vardır. 18. yüzyıldan itibaren ölçüm teknik ve girişimleri aydınlanma rasyonalitesinin olağanca yayılmasıyla beraber artık duyumsal olanın da ölçülmesine varmıştır (Bachelard, 2013). Öyle ki duyumsal olan artık ölçülebilir, kaydedilebilir, geçmiş veya ötekiyle kıyaslanarak standardize edilebilir. Keza Ian Hacking'in (2005; 2016) tarihsel çalışmalarından takip edebildiğimiz üzere istatistik ve olasılık, ortaya çıkışlarından modern sosyal bilimlere entegre edilişlerine dek geçen süreçte hem bir öngörü elde etmek, hem de standartların ölçütlerini belirlemek konusunda etkin roller üstlenir. Comte'un veciz ifadesi "*Savoir pour prévoir, afin de pouvoir*"³ da aynı izi takip eder.

Ekoloji için de bilmek ve öngörmek önemlidir. Artık Akdeniz Havzası'nın ılıman iklimini geçmişle kıyaslarken, kolonyal faaliyetlerin ağaçlık arazilere verdiği tahribatın ardından Madeira'da havanın nasıl değiştiğini görmek de mümkündür. Yani hem aynı mekânın iki farklı zamanına, hem aynı zamanın iki farklı

³ "Öğörebilmek için bilmek, yapabilmek için öngörmek."

mekânına bakabilme imkânı elde edilmiştir (Radkau, 2017). Ancak bilhassa 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dikkat çekmeye başlayan iklimsel değişiklikler, bütünüyle sayısal verilere veya projeksiyonlara dayalı modellemelerin sorunsallaştırılmasını gerektirmiştir. Zira iklim ve ekoloji söz konusu olduğunda bu türden modellemeler popüler anlayışın dar, yüzeysel ve sınırlı bir bakış açısıyla şekillenmesine neden olmuştur (Hulme, 2016). Ne de olsa, ekolojik varlıkların karşılıklı etkileşimlerinin derinliğini anlamak yerine, sadece ölçülebilir değişiklikleri dikkate alan bir yaklaşımı temsil eder.

Bilimsel bilginin nicel ölçümlerle yakın temasına rağmen belirsizliğin bertaraf edilmesinde her zaman başarılı olduğu ise söylenemez. Bu, spesifik bir bilginin tekil kusurlarından çok epistemolojik ve metodolojik kriterlerle alakalıdır. Bu bağlamda modern bilimsel bilginin asli niteliklerinden biri olarak metodolojik kuşkuculuk keza cahillik⁴ (*ignorance*) nesnellik için kararında bir mesafe olarak sunulur (Portes, 2010, s.43). Aynı doğrultuda Descartes'tan itibaren kuşkunun bilimsel bilginin oluşum sürecinde yerini gitgide sağlamlaştırırken çoğu zaman gözlerden saklanması sadece bilimsel değil, toplumsal da bir fenomendir. Söz konusu epistemolojik kuşkuculuk bilimsel metodolojinin ayrılmaz bir parçası haline gelmişken, kesinlik beklentilerinin karşılanması ise mümkün değildir. En iyi ihtimalle elimize geçen yanlışlanabilir olgulardır. Tüm bunlara ek olarak, çoğu zaman unutsak da "(...) bilimin yalnızca metodolojisi değil, aynı zamanda bir tarihi, coğrafyası ve sosyolojisi de vardır" (Hulme, 2016, s. 101).

Bilim, tarih ve toplum arasındaki ilişkiye yönelik muazzam bir literatür halihazırda oluşmuştur. Spesifik olarak iklimbilimi ve bu alanın bulgularına yönelik toplumsal şüpheler ise ayrı bir incelemeyi hak eder. Zira meselenin zamansallığı, duyumsallığa direnişi çoğunlukla ihtilaflı görüşlerin taraftar bulmasını kolaylaştırmaktadır. Uzun bir sürece yayılan iklimsel anomaliler, aynı zamanda sosyal psikolojik korunma mekanizmaları, yani insan zamansallığından ayrılığı iklim etrafındaki belirsizliğe yeni katmanlar ekleyerek dönüştürmektedir. Özel olarak, belirsizlikte yeşeren potansiyel tehlike ve riskler acil müdahale çağrılarını beraberinde getirir. Bu anlamda toplumsal ilişkilenmeyi yeniden şekillendirecek bir kudrete sahip olduğunu söyleyebilir ve bu yeni toplumsallaşmayı Beck'le beraber "risk toplumu" addedebiliriz.

Risk Toplumu ve Olay Olarak Antroposen

Bilgiye yönelik sosyal teori çalışmaları arasında dönüştürücü bir etkiye sahip risk toplumu kavramsallaştırmasıyla Beck, yeni bir döneme tanıklık edildiğini vurgular. Bu yeni dönem, bireysellekle bağlantılı olarak kırılganlığın ve korkunun yükselişi, sınıf temelli analizlere revizyon ve odağa riskin yerleştirilmesi ihtiyacı ile takdim edilir (Beck, 2019). Bununla birlikte bu türden risk odaklı ve bireysellik vurgulu bir bakış sınıfa yönelik yaklaşımın karikatürize edildiği üzerinden eleştirilirken (Atkinson, 2007),

⁴ Bunun agnotolojiden farklı olduğunu vurgulamak gerekir; Portes'un vurguladığı sanki bir çeşit mütevazılıktır.

risk sınıfı gibi katmanlaştırma önerileri getirilir (Curran, 2013). Beck'e göre ise riskler elbette eşitsiz dağılmakta; muhtelif dezavantajlı grupların karşı karşıya kaldıkları risk ve tehditler farklılaşmaktadır (Beck, 2013). Ne var ki Risk Toplumu'nun temel problematiği bireysel risk deneyimi değil, daha ziyade risk etrafında bir araya gelen yönetselliğin, iletişimin, epistemolojinin, hukuk veya yeni kurumsallaşmaların, kısacası karşılıklı bağımlılığın temalaştırılmasıdır (Beck, 2013). Başka bir deyişle *risk konumları* yeni tür bağımlılıklar yaratır ve bu bağımlılıklar öncelikle muhakeme gücünü artıracak dışsal bilgiyedir (Beck, 2019: s. 77). Geçmişten farklı olarak tehditler ve riskler üzerinde bilgi anlamında artık doğrudan bir egemenlik yoktur.

Bu bağlamda Beck, risk toplumunu değerlendirirken moderniteyi iki aşamalı bir süreç olarak inceler. İkinci modernitenin yirminci yüzyılın son yarısına denk geldiğini belirtir ve bu dönemi, ilk modernitenin temel özelliklerinin radikalleşmesi şeklinde tanımlar (Jong, 2022). İlk modernitenin ortaya çıkmasını mümkün kılan unsurlar artık birer kaynak vasfı kazanmış; ancak bu kaynakların dağılımındaki eşitsizlikler, kontrolsüz tüketimin yol açtığı riskler krizleri de beraberinde getirmiştir. Klasik modern vaatlerin karşılıksız olmadığı anlaşılmıştır ve göz ardı edilemez hale evrilmiştir. Öte yandan İkinci Dünya Savaşı ertesinden itibaren çoğu sanayi sonrası toplum eşine az rastlanır bir refah düzeyine erişmiştir. Yine de hâkim söylem tehlikeler, krizler ve riskler etrafında şekillenmektedir (Wimmer ve Quandt, 2007; Zinn 2016). Bu bağlamda Beck'in ikinci modernite veya *refleksif modernite* addettiği dönemin, bir krizi dönemselleştirme gayretiyle bir araya gelen Antroposen Çalışma Grubunun (AWG) önerdiği tarih aralığıyla yakınlığı (Zalasiewicz vd. 2017), her ikisinin de doğduğu koşulların ihtiyaçlarına dair benzersiz açıklık, tartışma ve eleştiri alanı sunar.

Antroposen kavramsallaştırması ortaya atıldığı ilk dönemlerden itibaren imlediği tarih aralığı ve insanın jeolojik bir fail olarak atanmasının kavramsal muğlaklığı nedeniyle sıklıkla eleştirilmiş, Kapitalosen (Moore, 2017), Chtutulusen (Haraway 2016) gibi farklı merceklere sahip öneriler geliştirilmiştir. Ancak, yine de kavramsallaştırmanın belki de en büyük başarısı antropojenik etkinin birçok bağlamda tartışılma imkânını açmış olması ve ilk kez bu araştırma grubuyla Kuvaterner Stratigrafisi Alt Komisyonu'nun sosyal bilimcileri içermesidir (Anthropocene Curriculum, 2022). Başka bir ifade ile doğa-kültür gibi varsayımsal ayrımların sorunsallaştırıldığı bir süreç yürütülmüştür, bu da kamuoyu nezdinde görünürlüğü artırmıştır. 2009 yılından itibaren çok çeşitli işbirlikleri ve projelerle araştırmalarını yürüten AWG'nin jeolojik bir devre olarak Antroposen önerisi ise 2024 yılında resmen reddedilmiş olsa bile bir *olay* olarak tartışılması devam etmektedir. Uluslararası Jeolojik Bilimler Birliği (IUGS) önceki eleştirileri paylaştıklarını aktarmış, ek olarak jeolojik bir zaman biriminin tek bir insan ömründen kısa bir süreyi kapsayamayacağını eklemiştir (IUGS, 2024). Ancak çalışma grubunun 15 yıllık başta veri toplamak olmak üzere aktif işbirlikleri, keza antropojenik etkilerin konuşulması için harekete geçiriciliği, önerilerinin tanımlayıcı bir referans olarak varlığını sürdüreceğine delalet eder. Aslında çağ yerine bir olay olarak tanımlanması komisyon ve çalışma

grubu için “yerleşik protokollerde radikal bir sapma” addedilse de (Gibbard, akt. Randall, 2022) teknik olarak uygun görünmektedir. Zira jeolojik zaman ölçeğinde resmi bir Antroposen Çağ önerisi yerine binlerce yıllık ilişkilenenlerin disiplinler ötesi biçimde sorunsallaştırıldığı olay önermesi tasvirin ötesine geçerek eylemliliği de etkileyecek ve söz konusu önerinin motivasyonuna daha uyumlu hale gelecektir:

Olay olarak çerçevelemenin sağladığı şey, Antroposen'i daha geniş kamuoyu, gazeteciler, tarihçiler, çevreciler vb. tarafından hâlihazırda kullanıldığı şekliyle karakterize etme olanağıdır. Bunların hepsi kavramı insanların gezegen üzerinde belirgin bir iz bırakan bir dizi faaliyeti için neredeyse bir metafor olarak kullanmaktadır (Gill, aktaran Randall, 2022).

Peki, bir olay nedir?

Hawking evrene dair sorular sormayı felsefenin elinden alır ve talihsiz bir şekilde felsefenin öldüğünü ilan eder (2012, s.11). Böylece evrene dair bilgi üretimi öncelikle teorik fizik olmak üzere kısıtlı bir zümreye tahsis edilmiştir. Ancak bilgi üretim sürecinde refleksif bir sorgulamayı, bilimin konumlu bilgisini, keza felsefenin kavram ve problematik icat eden pozisyonunu (Deleuze ve Guattari, 2015) bütünüyle göz ardı etmiş gibidir. Örneğin özellikle bir olayın sadece maddi bir dönüşüm olarak değil, buna paralel biçimde bilişsel bir farklılaşmanın vurgulandığı bir “çerçeveleme” faaliyeti olarak (Žižek, 2023) felsefi sunuluşu, ekolojik nüansları anlamak için açıklayıcı olabilir. Terimin psikanalitik anlamıyla Gerçeğin görünme biçimindeki bir değişikliğin ötesinde, görünüşü mümkün kılan çerçevesinin değişmesi ve parçalanmasıyla başlayan süreç (a.g.e., s.20), sadece dünyada olup biten bir şey değil dünyanın algılanışının değişmesidir. Hatta yeniden inşa gerektirecek çerçeve yıkım sürecidir. “(B)askın görüş açısından kabul edilemez olan Yeni bir şeyin travmatik bir şekilde bir araya girmesi, ihlalde bulunması” (Žižek, 2023, s. 65) olayın karakteristik niteliklerindendir. Ve bu tekinsizliği ile kimi zaman felaket de olsa mucizeyi andırır; yani basitçe bir değişim değildir; “Bir Olay'da bazı şeylerin değiştiğine şüphe yoktur ama asıl değişen şey, değişime yönelik olguları ölçtüğümüz parametrenin kendisidir; bu anlamda bir dönüm noktası, olguların yer aldığı tüm alanı değiştirir” (a.g.e., s. 132).⁵

Bu bağlamda Antroposen tartışmaları bilişsel bir yoğunluğa vurgusu itibarıyla *olay* olarak adlandırılmaya ilk bakışta elverişli görünür. Ancak tüm bu imkânlarla, radikal girişimlere, kamuoyunda yarattığı sese rağmen bir olaydan ziyade sanki bir *önoLAY* gibidir. Burada *önoLAY* kavramı sadece ontolojik bir öncül olarak değil, bir olayın gerçekleşmesinin engellenmesinde de etkili olabilecek koşulları ifade etmek için

⁵ Bir olayın ne olduğuna dair elbette tek ve hâkim felsefi öneri bu değildir. Özellikle Deleuze'ün (2015) olay kavramsallaştırması sadece tanımlayıcı olmasıyla değil, başka ihtimallere zemin hazırladığı için ekoloji bahsinde oldukça ufuk açıcudur. Ancak burada Žižek'in tercih edilmesinin sebebi mevcut alımlamaya, özel olarak Antroposen'in kavranışına daha uygun görünmesidir.

kullanılmıştır (a.g.e., s.133). Daha önce görülme, duyulmayan durumlar, haller, olgular söylemsel alana dâhil edilmeye başlamış; ancak tam da bu sebeple yeni bir dil ihtiyacı bertaraf edilmiştir.

Öte yandan risk toplumu sadece ekolojik olaylar etrafında şekillenmese de Antroposen tartışmalarıyla örtüşen mühim epistemolojik katmanlılık sunar. Her ikisi de problemlerin yeniliği ve bu yeniliğin başka türlü bir yaklaşımı zorunlu kılmasıyla hesaplaşmaktadır. Zira çoklu krizler çağı hayati tartışmaları su yüzüne çıkarsa da örneğin iklimbiliminde olduğu gibi “olgusal argümanların yokluğundan mustarıptır” (Servigne ve Stevens, 2024, s. XXII). Söz konusu olgusal eksikliklerin giderilmesi için devreye sokulan bilimsel raporlar, geleceğe yönelik iklim senaryoları devamında gelen muhtelif düzeylerde eylem çağrıları doğaya dair kavrayışın belirgin biçimde dönüştüğünü işaret eder. Artık doğa “orada bir yerde” olmaktan çıkarak antropojenik etkiler yüzünden amansız tahribatlara maruz kalır hale gelmiştir. Başka bir ifade ile, reddedilemez antropojenik etkilerle beraber bunun ifade edilişindeki güçlükler birbirine dolanır ve bu hercümerç yeni risklere teşne bir tabiattır.

Riskin tanımlanması, olayların olasılığını değerlendirmekle başlamış olsa bile modern risk çalışmaları çok çeşitli tehditleri değerlendiren sosyal faktörleri dâhil eden kısacası bir dizi risk unsuru belirleyen bilimsel bir alandır (Fischhoff ve Kadvany, 2011). Risklerin tanımlanması, analizi, değerlendirmesi ve skorunun hesaplanmasının ardından ayrıca riskin yönetilmesi süreci gelir. Basit bir risk matrisinde skor, olasılık ve etki üzerinden hesaplanır ve buna göre yönetsel bir tutum geliştirilmesi hedeflere eklenir. Keza IPCC değerlendirme raporlarında, bu bilimsel panelin kritik maksat ve stratejisiyle uyumlu olarak *kalibre* edilmiş bir dilde sunulması anlamlıdır. Zira iklim değişikliği ile ilgili küresel çabanın bilimsel temeli olma misyonu üstlenen kuruluşun söz konusu dili güvenilirlik ve olasılık düzeyini vurgular. Güven düzeyini belirtirken *çok düşük, düşük, orta, yüksek ve çok yüksek* (italik olarak yazılır) ifadelerine yer verilir; olasılık için ise neredeyse kesin %99-100 olasılık, çok büyük olasılıkla %90-100, yüksek olasılıkla %66-100, büyük olasılıkla >%50-100, yaklaşık olarak %33-66, olası değil %0-33, çok olası değil %0-10, son derece olası değil %0-1 şeklinde belirtilir (IPCC, Sentez Raporu, 2023, s. 3). Esas itibarıyla IPCC, politika üretiminde, müzakerelerde başvurabilecekleri iklim değişikliğindeki belirleyici gücü ve muhtemel riskleri takip edebilecekleri meta analitik veriler sunar (IPCC, ty). Bu doğrultuda belirsizlik ve güvensizliği azaltmak, şeffaflığı sağlamak, mümkün olduğunca açıklık getirmek için kalibre edilmiş dilin kullanımı için önem arz eder.

Risklerin ve Doğanın Ticarileşmesi

Beck, “*risk tehditlerinin gecikme safhası sona yaklaşıyor. Görünmeyen tehlikeler görülebilir oluyor*” der (2019, s. 80). Ancak söz konusu olan sadece tehditlerin su yüzüne çıkması değil, bizzat öngörülmesi ve bununla bağlantılı şekilde risklerin rasyonel bir çerçevede bilimselleştirilmedir. Söz konusu bilimsel

düzlem risk yönetiminin sac ayaklarından biridir. Zira politika üretimi için gerekli olan meşru dayanak tam olarak bu bilimselleştirme faaliyetinden devşirilir. Mevcut ve muhtemel protokoller için hemzemin görevi üstlenen IPCC de, kalibre edilmiş diliyle tam olarak bu vaatte bulunur. Artık bilinçlenmek yeterli değildir, harekete geçmek gerekir. Ancak Beck'in deyişiyle riskin bu "dipsiz bir ihtiyaç kuyusu" gibi bir boş göstergeye dönmüş hali yönetimini de güçleştirmektedir. Zira ihtiyaçtan veya felaketten farklı olarak risk ufka yerleştirilmiş ve hep kaçır haldedir. Bu ele avuca gelmez manipüle edilebilir hali, ticarileşmesi için de çok uygundur (a.g.e., s. 82).

Modern risk çalışmaları ve analizlerinin erken dönem örnekleri 1950'lere dek uzansa da, dönüm noktası olarak *Sosyal Risk Amplifikasyonu* (Kasperson vd., 1988) öne çıkarılır (Mythen, 2021). Çalışmanın öncül karakteri risk analizlerinin kamuoyunda yarattığı endişe ve korkunun yanı sıra toplumsal düzenlemeler ve ekonomik koşullar üzerinde belirleyici kuvvete vurgusundan gelmektedir. Bu bağlamda risk bilişsel ve toplumsal olarak dönüştürücü bir nitelik, adeta bir faillik edinir ve Beck de bu hattı takip ederek, riskin harekete geçirici doğasını çerçevelemeye girişir. Beck'in endüstri odaklı tehdit şemalaştırmalarının yeterli ampirik verilerle desteklenmeyişi, keza eşitsiz risk dağılımını ihmal edişi üzerinden eleştirilse de (Mythen, 2005), söz konusu makro çerçeveleme ile tehditlerin zamansal ve mekansallığının farklılığı, risklerin faillik kazanışındaki etmenleri anlama fırsatı sunar. Artık bu riskler risk almayı gerektirecek seviyeye evrilir; ancak riskleri öngörmek ve risk almak farklı şeylerdir (Zinn, 2016).

Risklerle mücadele için elzem olan başka bir zamansallığa ve mekansallığa sahip, sanki başka bir dünyaya ait gibi görünen bir olgunun bugünün *doxasına* tercümesidir. Başka bir deyişle, geleceğe yönelik projeksiyonlarda sezilen; henüz gerçekleşmemiş vakaların izlerini takip ederek gerçekleşmesini engelleme girişimidir. Antroposen kavramsallaştırmasına getirilen temel eleştirilerden biri olan evrensel bir *antropos* ve kapsamı dar zamansallığa karşılık performativite vurgusu bu bağlamda bilhassa önemlidir (Lidskog ve Waterton, 2016). Yani söz konusu olan olumsuzluktur. Ayrıca problematiğin araladığı etik boşluklar bir yana, ciddi bir epsitemolojik ihtiyaç da belirginleşir. Özellikle mevzu bahis farklı zamansallıklar ve mekânsallıklar söz konusu olduğunda ortak bir zemin nasıl tesis edilebilir? Yani, muhtemel riskler ile bugünün muhtelif gerçeklerini birbirine eklemleyerek deşifre etmeye yarayacak Rosetta Taşı nerededir?

Ekolojik kriz çerçevesinde karşımıza çıkan risklere yönelik girişimlerde ticari bir zemin bu görevi üstlenme eğilimindedir. Krizi ve riskleri ticarileştirme girişimleri *Temiz Kalkınma Düzenekleri* veya emisyon ticaretleri gibi faaliyetlerde özel olarak göze çarpar. Bu tip girişimlerin temel motivasyonları ise hükümetlerin, şirketlerin ekonomik olarak hırpalanmadan kriz ve risklerle mücadeleye entegre edilmelerini sağlamak; mevcut süreçlerde rolü daha etkin olan kuvvetlerin aktif ve dönüştürücü katılımını garantilemektir. Ayrıca görece daha az etkisi bulunan, ancak ekonomik büyüme yaşayan toplumların

ekonomilerinin başlangıçtan itibaren sürdürülebilirliği esastır. Bu süreçte iki farklı metalaştırma veya ekonomik değer kazandırma faaliyeti dikkat çeker.

“Muazzam meta yığını”na (Marx, 2015, s. 49) risk ve *eko-metalar* (Fraser, 2022) eklenirken bir çelişki hâsıl olur. Bir metanın niteliklerinin dökümünü yaparken Marx, dışsal bir nesne oluşunu ve birçok farklı biçimde kullanılabilmesini vurguladıktan sonra kullanım değeri ve mübadele değeri arasındaki ayrımı ele alır (2015, s. 50-51). Bilindiği gibi kullanım değeri basitçe nitelik üzerinden bir kasıtle anlaşılır ve herhangi bir emek söz konusu değildir. Mübadele değerinde ise kullanım değeri üzerinden bir soyutlama gereklidir; bu soyutlama ise ortak bir nitelik üzerinden yürütülür. Sonrasında emek ürünlerinden bahsedilmesini sağlayacak olan soyut ve eşit insan emeği hayali bir birikim olarak nesneye yansıtılır. Kullanım değerlerinden arındırılmış bu emek ürünleri metaya değeri bahşederken, bu ortaklığı mümkün kılan ise cisimleşmiş insan emeğidir. Soyutlamanın ardından ise bu nesnelerde geriye değer kalır; bu değer tüm metalarda göreceli olarak mevcutken asli olan mübadele ve toplumsal yarardır (a.g.e, s. 54).

Burada değer kavramsallaştırmasındaki ilk metalaştırma veya ekonomik değer kazandırma aktivitesi çarpıcı bir dönüşüm aracılığıyla mümkün olur. İlk olarak kullanım değerinde niteliksel, yani nesnenin henüz metaya dönüşmemiş fiziksel varlığı, yararlılığı için ön plandadır. Başka bir ifade ile henüz mübadele sürecine dâhil edilmediği için değer niteliklerine haiz değildir; sadece işlevselliği ve insan ihtiyaçlarını karşılayabilme kapasitesi ile içsel bir kisveye bürünür. Oysa bir metanın değeri eşit/soyut insan emeği varsayımına dayalı olduğu için, sadece kullanım değeri taşıyan; ancak değer olmayan şeyler de vardır. Marx, “Hava, el sürülmemiş topraklar, doğal çayırılar ve kendi kendine yetişen ağaçlar vb. için durum budur” der (2015, s. 54).

Bu yaklaşım özünde doğayı ekonomiden ayırmayı içerir (Fraser, 2022, s. 61). Ancak özellikle iklim değişikliği/krizi, doğanın tahribatı ile biyoçeşitliliğin tehlike altında kalması gibi mevcut koşullar geleneksel ekonomik yaklaşımlardaki eksiklikleri su yüzüne çıkarır (Victor, 2020) ve doğanın bir armağan gibi sunulmasının sonuna varılır. Nihayetinde yeniden üretim odaklı toplumsal mercek, *ekolojik yeniden üretimi* de yelpazesine dahil etmeyi krizler ve risklerle mücadelesinde asli etmenlerden biri olarak işe koşar. Doğanın tüm faaliyetleri artık mübadele değeri elde etmeye hazır hale getirilmesi gereken üretim türleridir. Ancak bu değerın biçilmesindeki ortak payda nereden devşirilebilir?

Ekosistem hizmetleri

Doğanın yeni bir çerçevesi ekosistem hizmetleri olarak bu görevi üstlenir. Yeni ekolojik risk ve tehditlere karşı uluslararası organizasyonlar, kurum veya protokollerin sayıca artmasına tanıklık ederken çevre koruma diskurunun da çeşitlendiği ve görece kabul gördüğü söylenebilir. Bu çeşitliliğin arkasında bir

ihtiyaç vardır. Biyosferin tüm yaşam formlarının sürekliliğini sağlamak için sunduğu biyolojik, fiziksel, kimyasal vb. süreçlerini kapsayan faaliyetleri, yaşam için zorunluluk olsa da, mevcut değer politikalarından dışlandığından koruma planlamalarının dışına taşmıştır (Önder Özşeker, 2024, s. 84). Başka bir ifade ile kelimenin doğrudan anlamıyla hayati olmasına rağmen mevcut politikalarda biyosferin korunmasının yeteri ölçüde veya gerçekçi şekilde güvence altına alınmayışıdır söz konusu olan. Bu doğrultuda bir revizyon ihtiyacı vurgulanır ve mevcut ekonomik-ekolojik modele entegre edilmesi başlı başına bir koruma politikası olarak sunulur; yeterince takdir edilmeyen süreç ile yapıların görünürlüğü için ekosistem hizmetleri bir yönetimsellik modeli olarak karşımızdadır (Dempsey, 2017).

Kullanım değerinden soyutlanmış bir değer elde edebilmek için başvurulmuş ekosistem hizmetleri kavramsallaştırmasının daha erken versiyonları bulunsada (Westman, 1977), 1990'lı yıllarda literatüre girmiştir (Primmer ve Furman, 2024). 1997 yılında Costanza ve arkadaşlarına ait meşhur çalışmayla biyosferin kendi döngüsüne ait ekolojik faaliyet birimleri bir bütün halinde sermayeye dahil edildikleri bir senaryoda, yani ekonomik bir terminolojiyle yıllık ortalama değerinin 33 trilyon ABD doları olduğu ileri sürülür (Costanza vd., 1997). Bu girişimlerin kabul gören sınıflandırmalarından biri 2005 yılındaki Milenyum Ekosistem Değerlendirmesi'dir (MEA) ve tedarik, düzenleme, destekleme ve kültürel olmak üzere dört temel kategori üzerinden ekosistemsel faaliyetleri görünür kılmaya gayret eder (aktaran Victor, 2020). Yani yeni bir dağarcık üretilir; faydalılık üzerine kurulu bu dağarcığın tornasından geçen doğa ise kaynaklarına (Scott, 2020, s. 27) veya hizmetlerine denk düşürülür. Bir bakıma bir tercüme faaliyeti addedebileceğimiz bu sürecin asli motivasyonlarından biri, piyasanın dışında kalan hizmetleri piyasaya entegre ederek bir koruma politikası geliştirebilmektir. Söz konusu entegrasyon için gereken ilk adımlardan biri ise basitleştirme ve mümkün mertebe tektipleştirmedir. Aksi halde Marx'ın mübadele değeri için vurgulamış olduğu niceliksellikçe evrilme söz konusu olamaz ve elimizde sadece, biricik ancak hakir görülen kullanım değeri kalır.

Ekosistem hizmetleri başlığı altında son dönemlerde farklılaşan tercüme faaliyetleri ise ayrıca dikkat çekicidir (Wang vd., 2022). Yine de MEA kategorizasyonunun da öncülü olan çalışmalar, biyosferin faaliyetlerini ve bu süreçlerin bileşenlerinin "insan ihtiyaçlarını karşılayan mal ve hizmetleri sağlama kapasitesi"ni (De Groot, 1992, aktaran De Groot, 2002) ortak payda olarak imler. Başka bir ifade ile doğa işlevlerine indirgenir ve bu işlevsel yönlerinin sunduğu hizmetler aracılığıyla bir değer elde eder. Sağladığı fayda kadar değeri vardır; mübadele değerini de bu fayda üzerinden edinir. Tartışmasız olan ise bu tercüme faaliyetinin muazzam insan-merkezciliğidir, doğa sadece arz ettiği hizmet ile görünürdür.⁶

⁶ Bu hususta getirilen eleştiriler neticesinde bir nebze de olsa ilgili alanda ekosistemin talepleri üzerine odaklanan çalışmalara rastlanmaya başlamıştır (Ding vd., 2022, akt. Wang vd., 2022).

Ekosistem hizmetlerinin ilk girişimlerinden biri olan “karşılaştırılabilir birimlerde (yani parasal birimlerde) değerinin *tahmin edilebileceğini* göstermek” maksadıyla yapılan meşhur meta-analizin ardından ekosistem hizmetlerinin küresel gayri safi milli hasılayı oldukça aştığı görülür (Costanza vd., 1997). Söz konusu çalışma ortaya koyduğu bulgular dışında doğaya finansal bir değer atfettiği için oldukça eleştirilirken, yazarlar umut ettiklerinin tam da bu; yani ekosistem hizmetlerinin önemini vurgulamak ve bunun görünürlüğünü artırmak olduğunu ifade ederler (Costanza vd., 2017). Ne var ki yirmi yılı geçen tarihi ile ölçüm, izleme, modelleme, yönetme süreçlerinde standart eksikliğinin yeni nesil analitik araçlarla bertaraf edilme gayreti (Bagstad vd., 2013) doğanın bu türden bir tercüme faaliyetine direndiğini açıkça ortaya koyar. Doğa armağan vermediği gibi hizmet de sunmaz.

Ölçümün şeyleri basitleştirici ve okunaklı kılışı mübadele sırasında tek biçimliliği mümkün kılarak teşvik eder. Ancak fayda-zarar üzerine kurulu çerçeveleme faaliyetine tabi tutulan biyosferin bütünüyle ekonomik bir değerle ölçülmesi imkânsızdır. Örneğin, biyoçeşitlilik başlı başına ekosistemin devamlılığı için temel bileşenlerden biridir, ancak ekosistem hizmeti olarak formülasyonu oldukça güçtür. Keza bahsedilen hizmetlerin çoğu birbirine bağımlıdır. Başka bir ifade ile bir bütünlük, hizmet kategorileri altında fragmental şekilde, sınırları belirlenmiş, tamamen yalıtılmış bir faaliyet değil, aksine siberetik geri bildirimlerle defaatle güncellenen yaşamın bir parçasıdır. Öte yandan zaman-mekân farklılıkları, keza doğanın etrafında şekillenen farklı toplumsallıklar da yeteri ölçüde dâhil edilemez. Her şey mekanizmalarına indirgenerek tüm olumsuzluk hariç tutulmuştur. Bu doğrultuda gerçekleştirilen sürdürülebilirlik gayretindeki yeni nesil koruma politikaları tam da bu sebeple yeni riskleri beraberinde getirir.

Yeni Risklere Doğru

İlişkilerin, düzenlemelerin, öbekleşmelerin, nesnelerin birlikteliklerin vb. anlamlarını sorunsallaştırırken biyosferin bu sürece dahil edilmesi gerekliliğini vurgulayan biyosemiyotik (Hoffmeyer, 2009) alanının ekolojik olana dair tasarımları risk ve kriz söz konusu olduğunda bilhassa önemli hale gelir. İnsanların doğayla birlikte doğaya dair, doğanın anlamlandırılmasında ortak bir sembolizasyon biçimine dâhil edildiği bu yaklaşıma göre anlamlandırma oldukça kritik bir rol oynar. Zira “Antroposen’in semiyotik ilişkileriyle yüzleşmede” (Hendlin, 2024, s. 234) türlü birlikteliğin krizlere yazgılı şekilde bir araya getirildiği, henüz tasarım aşamasında dikkat çekicidir. Yani anlatıların ve düzenlemelerin kurguları gereği risk ve krizler olağanüstü koşullar değildir, bilakis kaçınılmazlardır. Çünkü mevcut hayati ilişkilendirmeler bünyelerinde çelişki ve istikarsızlıklar taşır (Fraser, 2022). Bu çelişki ve istikarsızlık anlamlar dünyasındaki gerçeklik ve kurgunun olumsuzluğu ile daha da pekişir.

Bu doğrultuda Ivan Puura, *göstergekirım (semioicide)* terimini geliştirirken “Doğanın barındırdığı çeşitlilik baş döndürücüdür. Daha büyük bir bütünün parçası olan her canlı, kendi içinde milyarlarca yıllık evrimin anısını ve kendi uzun ve büyük ölçüde hala bilinmeyen kökenlerinin vücutlarını taşır” der ve bu süreci “biri için önemli olan göstergelerin ve hikâyelerin bir başkasının kötü niyeti ya da dikkatsizliği yüzünden yok edildiği ve böylece o kişinin kimliğinin bir parçasının çalındığı bir durum” olarak tanımlar (2013, s. 152). Bu kavramsallaştırmada sadece kültürel bir faz var gibi görünse de bununla kısıtlı değildir, biyosferi de kapsar. Yani doğaya dair süreçleri, doğanın parçalarını, ilişkisellikleri, karşılıklı birliktelikleri, parçası olduğumuz etkileşimleri anlama ve açıklama girişimlerinde semiyotik yapılandırmanın hariç tutulması, belki bir yıkıma uğratılmasıdır (Alınışık Özyer ve Çavuş Peksöz, 2024).

O halde anlamlandırma faaliyetinin algılama ve etki etme üzerine kurulu ikili kısılacında (Uexküll, 2023) doğanın bir hizmet verici olarak tercüme edilmesi, yani algılanması, etkileme repertuarlarında da (*vice versa*) belirleyici olacak, yani etkileme ve algılama performatif olarak kurulacaktır. Bu karşılıklı birlikteliğin göz ardı edildiği sentetik modellemeler için temel teşkil edecek bağlamdışılaştırma faaliyetleri ise göstergekirım sürecinin ilk adımlarından biridir (Maran ve Kull, 2014). Bağlamdan koparma işlemi zorunlu olarak olumsuz bir faaliyet değildir, çoğu anlam üretim sürecinde benzer şematizasyonlarda şeyler, bağamlarından kopararak, yeni bir düzenlemeye eklenilebilir bir birim haline evrilirler. Ekosistem hizmetleri söz konusu olduğunda da bağlamdışılaştırma faaliyetlerinin ilk adımı işlevin belirlenmesi ve bu belirlenmeye tabi tutulan biyosferin bir unsurunun birbirine denk kılınmasıdır. Örneğin sera gazlarının salımının iklim krizinin başlıca faillerinden biri olduğu kabul edildiği anda bu salımı tersine çevirecek müdahale araçları hayati bir önem arz eder. En önemli sera gazı azaltım işlevlerinden biri karbon yutaklarının bunları depolamasıdır, yani biyosfer, sera gazı azaltım çalışmalarının ilk unsurlarından biri olarak sivrilmektedir. Okyanuslar, ormanlar, turba yatakları, bataklıklar vb. doğal karbon yatakları olmak üzere dâhil oldukları döngüden soyutlanırlar. Başka bir ifadeyle biyo-, ekosemiyotik ağlarından kopararak çevre koruma faaliyetlerine (karbon yutağı olmak üzere) entegre edilirler. Buradaki yeni bağlamda, kodlamada ise küresel ticaret ağı ve ekonomik politikalar önceliklidir.⁷

Dikkat çekici olan bağlamdışılaştırmanın ardından yeniden bir bağlama oturtma (bir bakıma yeni modelleme) esnasında hangi niteliklerin gözden çıkarıldığı, hangilerinin dâhil edildiğidir. Burada Puura’nın da üzerinde durduğu gibi iki tip gözden çıkarma vardır (2013). Öncelikle kimi göstergeler istemsizce ihmal edilir, henüz idrak bile edilemeden ortadan kaldırılır; kimileri ise bilinçli bir şekilde (burada olduğu

⁷ Bu bağlamda birçok örnek sunulabilir. Ancak küresel ağda son on yılda ses getirdiği için Asia Pulp & Paper (APP) şirketine getirilen eleştiriler, şirketin ticari ağları, verdiği tahribat ve bu tahribatı önleme sözleri özel bir incelemeyi hak eder. Söz konusu şirket Endonezya menşeli kâğıt ve selüloz üreticisidir, 150 ülkeye servis sağlayarak alanının en büyüklerinden birine dönüşmüştür. Ancak başta sivil toplum kuruluşları olmak üzere, yerel topluluklardan ve ticari ilişkileri bulunan şirketler tarafından doğaya verdiği tahribat yüzünden on yılı aşkın bir süredir oldukça yoğun eleştirilere maruz kalmış (WWF; Baffoni, 2020), sürdürülebilirlik faaliyetlerini artıracığının sözünü vermiştir. Bu doğrultuda sıfır ormansızlaştırma, yeniden ağaçlandırma, sertifikalı orman yönetimi veya turba arazilerinin restorasyonu gibi geniş bir yelpazeye yayılan sürdürülebilirlik projelerine odaklanıldığı ileri sürülmektedir (APP, 2025). Ancak son raporlar (Greenpeace, 2023) verilen vaatlerin yerine getirilmediğini iddia etmektedir. Ayrıca ormanlaştırma projelerine dayalı restorasyon taahhütleri yerel ekosistemlerin içsel ve tekil ilişki ağlarını göz ardı edilmesinden, keza hızlı büyüyen ağaç türlerinin tercih edilmesinden eleştirilmektedir.

gibi) standartlaştırma gayretiyle budanır. Beck'in neyi bilmediğimizi bilmiyoruz vurgusu (2006) ilkinde denk gelirken, başta risk yönetimi olmak üzere yönetselliğin geniş yelpazesinde ikinci türüyle karşı karşıya kalırız.

Ekosistem hizmetlerinin ele alınışı çoğunlukla yönetsellik üzerinden yürütülür (Primmer ve Furman, 2024). Başlangıçta ölçme olmak üzere, haritalama, keza değer biçmeyle bağlantılı olan yönetsel sürecin nicelleştirmeye ilişkisi ise açıktır. Nicelleştirme zorunlu olarak kaçınılması gereken bir faaliyet değilse de ekolojik modellemeler başta olmak üzere biyosferi anlamlandırmak için kapsamı oldukça dar tutar. Ancak nicelikselleştirme modellemeler için bir başlangıç sayılacaksa da temsiliyet, otopoietik mahiyetler gibi hayati semiyotik süreçler bu mekanik düzenlemelere dâhil edilmez (Nielsen, 2016, s. 128). Bu yeniden bağlama oturtmaya entegrasyon halindeki mevcut ekonomik-ekolojik sistem ise söz konusu otopoietik yapılanmaların özerkliğini bütünüyle göz ardı, bir nevi ihlal eder. Semiyotik etkileşimlerin bu modellemelerde çoğunlukla göz ardı edilmelerinin bir başka sebebi tespitlerinin görece zorluğu ve mevcut teorik eğilimin biyolojik hiyerarşide bazılarını dışlamasıdır.

Biyosemiyotik, sembol ve işaret kullanımının tüm canlılık süreçlerinde işlediği üzerine kurulu yaklaşımıyla, çoğunlukla araçsallaştırılmış veya nesneleştirilmiş hallerde kurgulanan gösterge kullanım biçimlerini belirli niteliklerin ayrıştırılarak bütüne mal edilmesinden ötürü eleştirmektedir (Hendlin, 2024). Bu tür ikame uygulamalarında maddenin içkin ve özgün niteliklerindense, soyutlanmış, ayrıcalıklı (burada finansallaştırılmaya elverişli) bir nitelik egemen bir pozisyon elde eder. Puura'nın göstergekrım olarak adlandırdığı böylesine bir süreç temel dayanaklarından birini bütünüyle temsil alanına hapsedilmekten alır. Temsiliyete mahkum ekolojik süreçler ise atomizm bakışıyla ilişkisel niteliklerine uygun şekilde devamlılık gösteremez; söz konusu olan adeta çoktan ölmüş bir göstergeye tutunmuş bir haldir.

Maddenin, burada bahsedilen ekolojik birlikteliğin çok boyutlu, içkin doğasının metalaştırılarak bir nevi "ölü" ilişkisellekle kısıtlı tutulması soyut bir şemaya dönüşmesine sebep olur. Dinamik bir ilişki yerine dışsal bir imgenin tercih edildiği atomistik bir yaklaşımsa, canlılığı birimlerin toplamı olarak imler. Puura'yı takip ederek, anlamın temsille sınırlandırılması, özellikle finansallaştırılması göstergelere uygulanan dışsal ve yıkıcı bir müdahaledir. Örneğin ormanların karbon yutağı olarak kodlanması, bu kapasiteleriyle ölçülmesi, ormanların onto-epistemolojik, estetik, keza kültürel değerlerinin dışarıda bırakılmasına sebep olur. Tüm bunların ardından geriye kalan ise risklerin ve ironilerin çoğalmasındır.

Sonuç

Beck, ironinin bilinmeyen bilinmezler seviyesinde seyrettiğini dile getirmişti. Žižek ise doğrudan Beck'e bir cevap niteliğinde olmasa da asıl tehlikenin bir adım ötede, yani bilinmeyen bilinenlerde olduğunu öne

sürer (2023, s. 20). Bu bağlam psikanalitik epistemoloji içinde geliştirilen Lacancı bir formülasyona dayanır ve bilinçdışını adeta bir öteki gibi kodlayarak fail kılar. Hatta bu faillik öyle bir seviyededir ki gerçekliğe bir çerçeve sağlar. Ancak faniler olarak elbette tüm bunların çoğunlukla farkında bile değildir.

Žižek, bu formülasyonu psikanalitiğin solipsist özne çerçevesinde oldukça kısıtlı bir kapsamla sunsa da, biyosferin onto-epistemolojisiyle beraber yeniden düşünebiliriz. Ancak burada ilk olarak bilgi ile ne kastedildiğinin kısaca üzerinden geçmek açıklayıcı olabilir. Semiyotik epistemolojide bilgi için kabul gören tanımlardan biri “fark yaratan fark”tır (Bateson, aktaran Nielsson, 2016). Bu tanımla aktarıldıktan sonra Nielsson, bilgi sayesinde sinyaller, göstergeler vb. hayati semiyotik süreçlerin devamlılık kazandığını ve sistemsel organizasyonun mümkün olduğunu dile getirir. Dahası yaşamın kendisi için bu semiyotik etkileşimler, örneğin trofik madde transferleri aracılığıyla elde edilen bilgiden çok daha yüksek orandadır (2016). Başka bir açıdan düşünülürse simbiyotik yaşam tahayyülümüzün önemli bir kısmı farkında bile olmadığımız bilginin aktarımına dayanır, yani söz konusu sistemsel devamlılık fiziko-mekanik şekilde değil, daha ziyade semiyotik bir birliktelikle sağlanır. Bu sebeple bildiğimizi bilmeyişimizi, dâhil olduğumuz bütünü, bir bütünün parçası oluşumuzu bilemeyişimiz olarak yeniden formüle edebiliriz. Ve esas tehlike buradadır. Ancak bu yeni formülasyonda bilinmeyen bilinen, bilinçdışı değil, ekosistemsel birliktelik, yani tüm yaşamı mümkün kılan canlı ağıdır. Söz konusu olan solipsist, kendi üzerine kapanan bir öznellikten, ekosistemsel bir bütünlüğe doğru aralanan kapıdır.

Otopoietik yapılanmalardan müteşekkil bu birliktelikler bütünü ise güncel olarak adeta dekorlar-ontolojisine (Sloterdijk, 2023, s. 20) terk edilmiştir. Başka bir ifade ile doğa bir dekora dönüştürülmüş, içkin ve özgün birliktelikleri göz ardı edilebilir kılınmıştır. Klasik sosyal teorinin de buradaki etkisi göz ardı edilemez; doğa-kültür ayrımı gibi önkabullerle işleyen yaklaşımların çoğunluğunda esas aktörler çoğunlukla kerameti kendinden menkul sınırlarıyla resmedilmiştir. Ancak bu yaklaşımlar yeni nesil riskler karşısında bilhassa işlevsiz kalmaktadır. Zira risk ile kastedilen basitçe bir tehlike değildir, bu sebeple bir telafi değil bir önleme mekanizması, dahası bütüncül bir bakışı, içerisi ve dışarıyı gibi önkabullerin daha en başından sorunsallaştırılmasını gerektirir (Beck, 2006). Bu sebeple örneğin ölçümün, hesaplamanın, haritalama gibi belirleyici başat unsurların riskler karşısındaki yeterlilikleri artık kesinlikten uzaktır. Doğanın bir dekor olmadığı, basitçe hizmetlere indirgenemeyeceği bu refleksif dönemde özel olarak riskler çerçevesinde daha da görünür haldedir.

Sonuç olarak, 0 risk toplumu kavramsallaştırmasını iklimbilimi ve risk yönetimi epistemolojileri ekseninde yeniden değerlendirdiğimizde, neoliberal rasyonalitenin yönetsel ve finansal stratejilerinin birçok alanda yaygınlık kazanmış olduğu görünür haldedir. Ekosistem hizmetleri çerçevesinde ölçülebilirliğin doğrudan doğaya tatbik edilmesi yalnızca ekolojik değil, onto-epistemolojik bir düzeyde bir dönüşümün

gerçekleştiğine işaret etmektedir. Ayrıca Antroposen'e özgü böylesine bir yorumlama ve müdahale süreci doğayı dışsal bir temsile tabi kılarken, finansallaştırma araçlarına meşruiyet zemini sağlamaktadır. Bu temsiliyet, tercüme edilemeyen ilişkiler bütünü sessizleştirmekte, nihayetinde doğa, risk ve bilgi matrisi göstergekrımın bir izdüşümüne evrilmektedir. Başka bir ifade ile söz konusu olan sadece risklerin denetimi, yönetimi veya deneyimlenmesi değil, bizzat doğanın alımlanışındaki bilgi rejimlerinde yaşanan dönüşümdür.

Kaynakça

- Aleksiyeviç, S. (2017). *Çernobil Duası Geleceğin Tarihi* (A. Takanay, Çev.). İstanbul: Kafka.
- Alınçık Özyer, E. T., & Çavuş Peksöz, R. (2024). Semiocide and Wasteocene in the Making: The Case of Adana Landfill. *Biosemiotics*, 17(1), 49-65. <https://doi.org/10.1007/s12304-023-09539-6>
- Anthropocene Curriculum → Conversation with Jan Zalasiewicz. (2022). 22 Şubat 2025, <https://www.anthropocene-curriculum.org/contribution/conversation-with-jan-zalasiewicz>
- Asia Pulp & Paper (APP) Sinar Mas is maintaining the top ranking for Environmental Performance from CDP Duplicate. (t.y.). Erişim tarihi 04 Mart 2025, <https://app.co.id/sustainability/forest>
- Atkinson, W. (2007). Beck, individualization and the death of class: A critique. *The British Journal of Sociology*, 58(3), 349-366. <https://doi.org/10.1111/j.1468-4446.2007.00155.x>
- Author, N. (2022, Aralık 20). Epoch or event? Defining the Anthropocene. Erişim tarihi 4 Mart 2025, Physics World website: <https://physicsworld.com/a/epoch-or-event-defining-the-anthropocene/>
- Bachelard, G. (2013). *Bilimsel Zihnin Oluşumu* (A. Tümertekin, Çev.). İstanbul: İthaki.
- Baffoni, S. (2020, Temmuz 16). Asia Pulp and Paper found guilty of peatland clearance and fuelling forest fires in Indonesia. 04 Mart 2025, Environmental Paper Network: <https://environmentalpaper.org/2020/07/asia-pulp-and-paper-found-guilty-of-peatland-clearance-and-fuelling-forest-fires-in-indonesia/>
- Bagstad, K. J., Semmens, D. J., Waage, S., & Winthrop, R. (2013). A comparative assessment of decision-support tools for ecosystem services quantification and valuation. *Ecosystem Services*, 5, 27-39. <https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2013.07.004>
- Beck, U. (2006). Living in the world risk society: A Hobhouse Memorial Public Lecture given on Wednesday 15 February 2006 at the London School of Economics. *Economy and Society*, 35(3), 329-345. <https://doi.org/10.1080/03085140600844902>
- Beck, U. (2013). Why "class" is too soft a category to capture the explosiveness of social inequality at the beginning of the twenty-first century. *The British Journal of Sociology*, 64(1), 63-74. <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12005>

Beck, U. (2019). *Risk Toplumu Başka Bir Modernliği Doğru*. İstanbul: İthaki.

Calvin, K., Dasgupta, D., Krinner, G., Mukherji, A., Thorne, P. W., Trisos, C., ... Péan, C. (2023). *IPCC, 2023: Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland. (First). Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). <https://doi.org/10.59327/IPCC/AR6-9789291691647>*

Costanza, R., d'Arge, R., de Groot, R., Farber, S., Grasso, M., Hannon, B., ... van den Belt, M. (1997). The value of the world's ecosystem services and natural capital. *Nature*, 387(6630), 253-260. <https://doi.org/10.1038/387253a0>

Costanza, R., de Groot, R., Braat, L., Kubiszewski, I., Fioramonti, L., Sutton, P., ... Grasso, M. (2017). Twenty years of ecosystem services: How far have we come and how far do we still need to go? *Ecosystem Services*, 28, 1-16. <https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2017.09.008>

Curran, D. (2013). Risk society and the distribution of bads: Theorizing class in the risk society. *The British Journal of Sociology*, 64(1), 44-62. <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12004>

De Groot, R. S., Wilson, M. A., & Boumans, R. M. J. (2002). A typology for the classification, description and valuation of ecosystem functions, goods and services. *Ecological Economics*, 41(3), 393-408. [https://doi.org/10.1016/S0921-8009\(02\)00089-7](https://doi.org/10.1016/S0921-8009(02)00089-7)

Deleuze, G. (2015). *Anlaman Mantığı* (Yücefer, H., Çev.). İstanbul: Norgunk.

Deleuze, Gilles & Felix Guattari. (2015). *Felsefe Nedir?* (T. Ilgaz, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi.

Dempsey, J. (2017). Ecosystem Services. İçinde *International Encyclopedia of Geography* (ss. 1-14). John Wiley & Sons, Ltd. <https://doi.org/10.1002/9781118786352.wbieg0220>

Fischhoff, Baruch, & Kadvany, John. (2011). *Risk: A Very Short Introduction*. Oxford ; New York: Oxford.

Fraser, Nancy. (2022). "Sermayenin İklimleri", (D. Keskin, Çev.), *Ekoloji: Bir Arada Yaşamın Geleceği* içinde (ss. 47-89). İstanbul: Tellekt.

Ghosh, A. (2022). *Büyük Kaos: İklim Değişikliği ve Hiç Düşünülmemeyenler* (İ. Uzunhasanoğlu, Çev.). İstanbul: Timaş.

Greenpeace Endonezya. (2023, Ekim 25). Asia Pulp and Paper Sinarmas slammed over broken no deforestation and peatland promises. Erişim tarihi 04 Mart 2025, Greenpeace Southeast Asia website: <https://www.greenpeace.org/southeastasia/press/62753/asia-pulp-and-paper-sinarmas-slammed-over-broken-no-deforestation-and-peatland-promises/>

Hacking, I. (2005). *Şansın Terbiye Edilişi* (M. Morali, Çev.). İstanbul:Metis.

Hacking, I. (2016). *Olasılığın Doğuşu* (İ. Özdebak, Çev.). İstanbul:Alfa.

- Haraway, D. J. (2016). *Staying with the Trouble: Making Kin in the Chthulucene*. London: Duke University Press.
- Hawking, S. (2012). *Büyük Tasarım* (S. Ögünç, Çev.). İstanbul: Doğan Kitap.
- Hendlin, Y. H. (2024). Semiocide as Negation: Review of Michael Marder's Dump Philosophy. *Biosemiotics*, 17(1), 233-255. <https://doi.org/10.1007/s12304-024-09558-x>
- Hoffmeyer, J. (2009). *Biosemiotics: An Examination into the Signs of Life and the Life of Signs* (Illustrated edition; D. Favareau, Ed.). Scranton, Pa.: University of Scranton Press.
- Hulme, M. (2016). *İklim Değişikliği Konusunda Neden Anlaşmıyoruz?* (M. Özenç, Çev.). İstanbul: Alfa.
- International Union of Geological Sciences. (2024, Mart 20). *The Anthropocene*. https://www.iugs.org/_files/ugd/f1fc07_40d1a7ed58de458c9f8f24de5e739663.pdf?index=true
- IPCC. (t.y.). About—IPCC. Geliş tarihi 23 Şubat 2025, gönderen <https://www.ipcc.ch/about/>
- Jong, A. (2022). World Risk Society and Constructing Cosmopolitan Realities: A Bourdieusian Critique of Risk Society. *Frontiers in Sociology*, 7, 797321. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2022.797321>
- Kasperson, R. E., Renn, O., Slovic, P., Brown, H. S., Emel, J., Goble, R., ... Ratick, S. (1988). The Social Amplification of Risk: A Conceptual Framework. *Risk Analysis*, 8(2), 177-187. <https://doi.org/10.1111/j.1539-6924.1988.tb01168.x>
- Lidskog, R., & Waterton, C. (2016). Anthropocene – a cautious welcome from environmental sociology? *Environmental Sociology*, 2(4), 395-406. <https://doi.org/10.1080/23251042.2016.1210841>
- Maran, T. (2013). Enchantment of the past and semiocide. Remembering Ivar Puura. *Sign Systems Studies*, 41(1), 146-149. <https://doi.org/10.12697/SSS.2013.41.1.09>
- Maran, T., & Kull, K. (2014). Ecosemiotics: Main Principles and Current Developments. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 96(1), 41-50. <https://doi.org/10.1111/geob.12035>
- Marx, K. (2015). *Kapital: Ekonomi politiğin eleştirisi* (8. basım; N. S. Mehmet Selik, Çev.). İstanbul: Yordam.
- Moore, J. W. (2017). *Hayatın Dokusundaki Kapitalizm Sermaye Birikimi ve Ekoloji* (A. Munzur, Çev.). İstanbul: Epos.
- Moore, J. W., & Patel, R. (2019). *Yedi Ucuz Şey Üzerinden Dünya Tarihi Kapitalizm, Doğa ve Gezegenin Geleceği Hakkında Bir Rehber* (S. Gündüz, Çev.). Kolektif Kitap.
- Mythen, G. (2005). From 'Goods' to 'Bads'? Revisiting the Political Economy of Risk. *Sociological Research Online*, 10(3), 191-203. <https://doi.org/10.5153/sro.1140>
- Mythen, G. (2021). The Critical Theory of World Risk Society: A Retrospective Analysis. *Risk Analysis*, 41, 533-543. <https://doi.org/10.1111/risa.13159>

- Nielsen, S. N. (2016). Second order cybernetics and semiotics in ecological systems—Where complexity really begins. *Ecological Modelling*, 319, 119-129. <https://doi.org/10.1016/j.ecolmodel.2015.08.006>
- Önder-Özşeker, F. (2024). *Ormanı Planlamak: Planlama Aklının Bir Eleştirisi*. İstanbul: Metis.
- Portes, Alejandro. (2010). Reflections on a Common Theme: Establishing the Phenomenon, Adumbration and Ideal Types. İçinde Calhouni, Craig (Ed.), *Robert K. Merton: Sociology of Science and Sociology As Science* (ss. 32-53). Columbia University Press.
- Primmer, E., & Furman, E. (2024). How have measuring, mapping and valuation enhanced governance of ecosystem services? *Ecosystem Services*, 67, 101612. <https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2024.101612>
- Puura, I. (2013). Nature in our memory. *Sign Systems Studies*, 41(1), 150-153. <https://doi.org/10.12697/SSS.2013.41.1.10>
- Radkau, J. (2017). *Doğa ve İktidar Global Bir Çevre Tarihi* (N. Güder, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Scott, J. C. (2020). *Devlet Gibi Görmek: Bazı Toplumsal Kalkınma Planlarının Başarısızlık Hikayeleri* (O. Karakaş, Çev.). Koç Üniversitesi Yayınları.
- Servigne, P., & Stevens, R. (2024). *Her Şey Nasıl Çökebilir?: Şimdiki Nesiller İçin Çöküşbilim Elkitabı* (A. Çakmakçı, Çev.). Türkiye İş Bankası.
- Sloterdijk, P. (2023). *20. Yüzyılda Ne Oldu?* (M. Tüzel, Çev.). İstanbul:Tellekt.
- Uexküll, J. von. (2023). *Hayvan ve İnsan Dünyalarında Keşif Gezileri* (E. Alınışık, Çev.). İstanbul: Norgunk.
- Victor, P. A. (2020). Cents and nonsense: A critical appraisal of the monetary valuation of nature. *Ecosystem Services*, 42, 101076. <https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2020.101076>
- Virilio, P. (2021). *Hız ve Politika* (M. Cansever, Çev.). İstanbul: Metis.
- Wang, L., Zheng, H., Chen, Y., Ouyang, Z., & Hu, X. (2022). Systematic review of ecosystem services flow measurement: Main concepts, methods, applications and future directions. *Ecosystem Services*, 58, 101479. <https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2022.101479>
- Wark, M. (2020). *Moleküler Kızıl Antroposen Çağının Teorisi* (C. Yardımcı, Çev.). İstanbul: Metis.
- Westman, W. E. (1977). How Much Are Nature's Services Worth? *Science*, 197(4307), 960-964. <https://doi.org/10.1126/science.197.4307.960>
- WWF. (t.y.). History of deforestation SMG/APP. Geliş tarihi 04 Mart 2025, gönderen https://wwf.panda.org/discover/our_focus/forests_practice/forestry/pulp_and_paper/monitoring_the_industry/_monitoring_the_industry_smg_app_2/

- Wimmer, J., & Quandt, T. (2006). Living in the Risk Society: An interview with Ulrich Beck. *Journalism Studies*, 7(2), 336-347. <https://doi.org/10.1080/14616700600645461>
- Zalasiewicz, J., Waters, C. N., Summerhayes, C. P., Wolfe, A. P., Barnosky, A. D., Cearreta, A., ... Williams, M. (2017). The Working Group on the Anthropocene: Summary of evidence and interim recommendations. *Anthropocene*, 19, 55-60. <https://doi.org/10.1016/j.ancene.2017.09.001>
- Zinn, J. O. (2016). Living in the Anthropocene: Towards a risk-taking society. *Environmental Sociology*, 2(4), 385-394. <https://doi.org/10.1080/23251042.2016.1233605>
- Zizek, S. (2023). *Olay* (O. Gayretli, Çev.). İstanbul: Monokl.

2025, 12(1): 38-55

DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2025.1.38-55>

Makaleler (Tema)

ÇERÇEVENİN POLİTİKASI: NE İÇİN, KİMİN GÖZÜNDEN?

N. Gamze Toksoy¹

Öz

İnsan faaliyetlerinin gezegeni şekillendirmedeki baskın rolünü vurgulayan kavramsal bir çerçeve olarak Antroposen, çeşitli disiplinlerin dahil olduğu zengin bir tartışma alanı yaratır. Bu tartışmaların önemli bir boyutunu, insan merkezli dünya görüşünün neden olduğu dışlayıcı ve ötekileştirici pratiklerin eleştirisi oluşturur. Belirli bir insan tanımını yücelten bu bakış açısı modernite ile birlikte pekişmiştir. Modern dünya inşa edilirken yalnızca doğayı değil, insan topluluklarını da hiyerarşik bir düzene tabi tutan ve diğer varlıkları aşağı konumlandıran etkili söylemler üretilmiştir. Bu metinde, insanın merkezi konumdan yönelttiği bakışın ürünü olan, sosyo-kültürel hiyerarşileri pekiştiren ve dünya genelinde doğanın ve kültürlerin tahribatını meşrulaştıran, görsel temsil alanı mercek altına alınıyor.

Antroposen çağının ayırt edici icatlarından biri olan ve günümüze kadar toplumsal yaşamdaki yönlendirici etkisi artarak süren görüntüler, sömürgeci pratiklerin meşrulaştırılmasına katkı sunmuştur. Fotoğraf, sinema, haritalar ve dijital medya gibi görsel temsil biçimleri, dünyayı yansıtmanın ötesinde; onu belli bir perspektiften inşa eder. Görsel çerçevelerin etkili ideolojik aygıtlara dönüşmesinde sömürge coğrafyalarının ilk dönem temsillerinin ve onların sergilenme biçimlerinin rolü büyüktür. Sömürgeci pratiklerin

¹ N. Gamze Toksoy, Doç. Dr. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, ORCID ID: 0000-0002-7506-897X, gamzetoksoy@gmail.com

meşrulaştırılmasında, egemen temsil biçimleri, "öteki"ni tanımlayan ve ona belirli roller biçen araçlara dönüşmüştür. Bu metinde, evrensellik iddiası olan ve açıldığı dönemlerde geniş yankı uyandıran *The Family of Man* sergisinden örnekler veriliyor. Böylece yalnızca geçmişte değil; günümüz medya ve iletişim sistemlerinde de etkisini sürdüren ve ötekine dair kalıp yargıları yeniden üreten görsel temsil biçimleri sorgulanıyor.

Anahtar Kelimeler: Antroposen, Görsel Temsil, Fotoğraf, Sömürgeci Bakış, The Family of Man

POLITICS OF FRAMES: FOR WHAT AND THROUGH WHOSE EYES?

Abstract

Anthropocene has created a rich field of debate involving various disciplines. An important dimension of these debates is the critique of the exclusionary and othering practices caused by an anthropocentric worldview. This perspective, which glorifies a certain definition of humans, has been reinforced by modernity. Thus, it has produced effective discourses that subject not only nature but also human communities, to a hierarchical order and position other beings as inferior. This text examines the field of visual representation, which is the product of the human gaze directed from a central position, reinforcing socio-cultural hierarchies, and legitimizing the destruction of nature and cultures around the world.

Images, one of the distinctive inventions of the Anthropocene epoch that continues to have an increasingly direct impact on social life to this day, have contributed to legitimizing colonial practices. Visual forms of representation, such as photography, cinema, maps, and digital media, go beyond reflecting the world; they construct them from a certain perspective. Early representations of colonial geographies and how they were exhibited played a major role in the transformation of visual frames into effective ideological devices. In the legitimization of colonial practices, dominant forms of representation have turned into tools that define the 'other' and assign certain roles to it. In this text, examples of exhibitions with a claim to universality that were widely acclaimed at the time of their opening are provided. In this way, the forms of visual representation that continue to be influential not only in the past but also in today's media and communication systems and that produce stereotypes about the 'other' are questioned.

Keywords: Anthropocene, Visual Representation, Photography, Colonial Gaze, The Family of Man

Giriş

En kapsayıcı haliyle insan devri diye tanımlanabilecek Antroposen kavramının işaret ettiği insan, sosyal bilimlerde doğayı tahrip eden pratiklerin, ekonomik eşitsizliklerin, toplumsal çöküşün faili olarak, hatırı sayılır bir süredir eleştirilerin odağında. Covid-19 pandemisi sonrası bu eleştiriler çok daha güçlü tonlarda çıkıyor; yaydıkları etki, sosyal bilimlerin farklı disiplinlerini kat ederek ve çoğullaşarak genişlemeye devam ediyor. Doğayı sömüren, tahakküm altına alan, binlerce yıldır varlıkların birbiriyle kurdukları ilmek ilmek incelikle örülmüş semiyotik ilişkileri, dolaşıklıkları yok eden insan döneminden çıkmanın yollarını arayan sesler yükseliyor. Tam da bu düşünsel atmosferde yeniden hatırlamak gerekir ki, bugün dünya genelinde yarattığı tahribatın sonuçlarıyla gittikçe daha sert biçimde karşılaşan Antroposen çağının insanı (man), hiçbir zaman evrensel ve kapsayıcı bir kategori olarak insanlık bütününe karşılık gelmemiştir. Ayrıcalıklı gruplara işaret eder; kendi çıkarı için ötekini ve tüm kaynaklarını ele geçirmeyi hak gören, yaşamaya değer hayatlar yaşadığı varsayılan yani insan sayılan gruplara. Bu insanın eylemlerinin herhalde en cüretkâr biçimde tarih sahnesine çıktığı dönem, Avrupalı'nın bitip tükenmek bilmeyen şiddetiyle sürdürdüğü sömürgeci pratikler olmuştur.

İnsan merkezci dünya algısını mümkün kılan, Antroposen çağının kurucu öznesi beyaz, eril, Batılı'nın merkezdeki yerini bizzat şiddet eylemleriyle ve akıl almaz boyutlarda çeşitlenmiş ötekileştirme pratikleriyle garanti altına almış olmasıdır. Sanayileşme sonrası daha da karmaşılaşan ve kemikleşen toplumsal eşitsizlikler, ayrımcılık, cinsiyetçilik, ırkçılık gibi süregelen sorunlar bu merkezdeki hiyerarşik üstünlüğü koruma arzusunun sonuçlarıdır. Günümüzün toplumsal problemleri diye söz edilen meselelerin çoğunun kökenini bulabileceğimiz sömürgecilik, ekolojik, ekonomik ve sosyal krizlerle, insanın merkezi konumuna dair yarattığı güçlü algıyla çeşitli biçimlerde varlığını sürdürmeye devam ediyor. İnsanlığın yıkıcı ortak bir evresinden söz edilecekse, çağdaşı olduğumuz toplumlarda açık bir biçimde sürmekte olan ve ötekine yaşam hakkı tanımayan bu pratiklerin meşruluk kazanırken geçtiği patikaları hatırlamak gerekir. Bu gözle, modern dünyanın alabildiğine çeşitlenmiş araçlarını yeniden değerlendirmek, insan merkezci ve dışlayıcı söylem ve pratiklerin sürdürülmesinin nasıl mümkün olduğunu kavramanın yollarından birini açar.

Çağdaş toplumlarda görüntüler, yüzyıllardır süregelen sözünü ettiğimiz güç ilişkilerinin ve iktidar stratejilerinin araçları olarak özgün bir yere sahiptir. 19. yüzyılda fotoğrafın toplum sahnesine çıkışıyla sömürgeleri ziyarete giden antropologların, gezginlerin, sanatçıların sömürgeci söylemi görsel temsil alanında destekleyen fotoğrafik kayıtlar üretmeleri mümkün olmuştur. Merkezi Batı olan dünyadan atılan bakışın yerli imgesi, çerçevesinin sınırlarına öylesine sıkı yerleştirilmişti ki etkisi günümüze kadar ulaşan bir görsel kültür oluşturdu. Kendinden olmayanın teşhirine dayalı bu kültürün temelinde, öteki olarak konumlandırılan toplumları, bireyleri ve onların yaşadığı doğal çevreyi aşağıda gören ve tekrarlarla

kanıksatılan görsel çerçeveler vardır. Henüz görülmemiş coğrafyalara dair imge dünyasını şekillendiren bu temsil biçimleri, sömürgeci bakışı (colonial gaze) meşrulaştıran ve pekiştiren bir araç haline gelmiştir.

Bu metinde üzerinde durulan örneklerle, 19. yüzyılın görüntü üretme teknolojileri ile sömürgeci pratiklerin nasıl iç içe geçtiği ve bakışın nasıl şekillendirildiği sorgulanıyor. Geçtiğimiz iki yüzyıl içinde insan yaşamını farklı boyutlarıyla yönlendiren ve etkisi altına alan fotoğrafın, yaşamın kaydını tutan belgeler olmanın ötesinde ilk dönemlerden itibaren belirli ideolojilerin ve kalıp yargıların görsel çerçevelerini yaratan bir temsil pratiği olduğu gösterilmeye çalışılıyor. Bu bağlamda fotoğraf sergilerinin rolüne özellikle işaret ediliyor ve metnin dikkati dönemin ideolojisini besleyen sergilerden biri olarak *The Family of Man* sergisine yöneliyor.

Antroposen Çağında Görsel Temsil ve Tahakküm

Sömürgecilik, Antroposen çağının belli bir grup insan eylemliliğini anlatan, günümüz dünyasını şekillendiren ve etkileri hala hissedilen en önemli tarihsel süreçlerden biridir. Sömürgecinin faaliyetleri ekonominin, sosyal yaşamın, ekosistemlerin üzerinde kalıcı tahribat yaratmıştır. Sanayi devrinden itibaren etkisini dünya genelinde artıran sömürgecilik pratiklerinin sürdürülmesi sistematik şiddet içeren eylemlerle ve toplumsal yaşamı etki altına alabilen meşrulaştırıcı araçlarla ancak mümkün olmuştur. Sömürgeleştirilen açılarından dayatılan bu sürecin zorla kabulü her zaman doğrudan şiddet eylemlerinin sonucu değildir. Aynı zamanda ele geçirilen coğrafyalardaki yaşamın ve kültürün hiyerarşi yaratan belli total tanımlara indirgenmesidir. Sömürgeleştirilenin "çoğulluk" işareti diyebileceğimiz mistifikasyona bağlı total tanımlarla yaratılan imgesi, onu ayrı bir kimlikten yoksun kılarak anonim bir kolektiflik içinde var etmiştir (Memmi, 2021, s.111-115). Kendini yüceltirken ötekini aynılaştırmak, gittikçe ele geçirilen coğrafyaların yerlilerini kimliksizleştiren ve insanlıktan çıkaran hiyerarşik bakışı kanıksatmıştır. Fotoğrafın, ortaya çıktığı 19. yüzyılın ilk dönemlerinden itibaren görsel temsilde açtığı devasa alan içinde bu şiddet tarihinin izleri vardır. Fotoğraflar, sömürgeci söylem ve pratikleri görsel dilde destekler nitelikte çerçevelerdi ve uzunca bir süre bu kayıtlar sömürgeci dünyanın seyirlik malzemeleri olarak hizmet verdi.

Batının endüstrileşme sonrası ihtiyaç duyduğu hammaddelerin kaynağı coğrafyalarda sürdürülebilir sömürü mekanizmalarının yaratılabilmesi için yerel kültürün anlaşılması ve yönetilebilmesi gerekiyordu. Bu ihtiyaçla, erken dönem antropolojik çalışmaların bilimsel yaklaşımları "ötekinin keşfi" arzusu üzerinden birbiriyle kesişti. *Uzak diyarlar* sahip oldukları özgün yaşam biçimleri ile değil, henüz modernleşmemiş dolayısıyla gelişme aşamalarının başındaki ilkel kültürler olarak tanımlandı. Batılı medeniyetlerin modern öncesi yaşamın nasıl evrildiğini anlamak için inceleme nesnesi muamelesi yaptığı coğrafyaların kültürlerinin betimlenmesi ve sınıflandırılması için fotoğraf son derece elverişli bir araçtı. Antropolojik araştırmalarda ilkel kabul edilen yerli kültürlerle odaklanan görselleştirmeler bir yandan sömürgeci yönetimlere bilimsel meşruluk kazandırıyor. Öte yandan kültürlerin merak uyandıracak detaylı görsel temsilleri egzotik

varlıkların sergilenmesi ve arşivlenmesi için Batılı koleksiyonerlere uzun süreli kazanç sağlayacak ticari bir pazar yaratıyordu. Böylece fotoğraflar bilimsel toplantılarda, müzelerde, sergilerde kültürel gerçekliğin kanıtları olarak, bilginin değişim ve dolaşım nesnesi olarak değer buldu. Sömürgeci bakış temelde bir sınıflandırma ve kontrol mekanizması olarak işlemiştir. Ele geçirilen topraklar sürekli olarak gözlemleniyor, kaydediliyor ve haritalandırılıyordu. Sömürgeleştirilmiş kültürlerin fotoğrafları da bu bakışı pekiştirecek şekilde Batılı normlardan farklı egzotik olarak temsil edilen varlıklara ait sembolik dili inşa ediyordu (Deborah, 1997; Edwards, 2001; Smith, 2002).

Sömürge coğrafyalarının ilk dönem fotoğraf kayıtları, çoğunlukla antropologların objektifinden çıkmış "bilimsel" değerlerine atıf yapılarak kurumsal desteklerin alındığı ve elbette öteki dünyanın gizemlerine iştahla merak duyan kalabalıkların dikkatini çekebilecek yaratıcılıkla tasarlanmış sergilerle gösteriye çıkıyordu. Bu sergileme biçimleri sömürge coğrafyalarının tarihini Batı perspektifinden yeniden yazma girişimiydi. Fotoğrafların yarattığı yerli imgesi ırkçı teorileri görsel temsil alanında destekler nitelikteydi. Sergilerde sadece ele geçirilen coğrafyaların dikkat çekici görsel temsilleri sergilenmiyor, canlı insanlar da onlara ayrılmış paravanlarda gösteriye çıkarılıyordu. 1800'lerin sonlarından başlayan ve yakın tarihimize kadar devam eden sergiler içinde Paris Exposition Universelle (1889), Chicago World's Columbian Exposition (1893), The Savage South Africa (1899), Louisiana Purchase Exposition (1904), The Negro in Art Week (1927), Paris Exposition Coloniale Internationale (1931) burada ele aldığımız bağlam açısından etkileri yaygın ve dikkat çeken örneklerdir. Sömürgeci bakışın kristalize olduğu bu örnekler, bir yanıyla modern Batı'nın başarılarının görücüye çıktığı modellerdi. Öte yandan sömürgeleştirilen yerlerdeki yaşamın bir tür seyirlik malzemeye dönüştürülerek izleyiciye sunulduğu alanlardı. Bu sergilerin organize edilme biçimi, tıpkı müzecilik örneklerinde olduğu gibi ele geçirilen ve kaynakları yağmalanan coğrafyaların kültürleri ve doğası üzerindeki hak iddiasına dayanmıştır. Sergi panoları, afişler, heykeller ve fotoğraflar aracılığıyla üretilen imgeler, sadece sanatsal temsiller değil, aynı zamanda toplumsal düzeni ve güç ilişkilerini pekiştiren ideolojik araçlar olarak işlev görmüştür. Bu tür fuarlar ve sergiler, sadece sömürgeciliğin meşrulaştırılmasına katkıda bulunmamış, aynı zamanda bu eril ve ayrımcı hiyerarşilerin küresel ölçekte dolaşıma girmesini sağlamıştır (Mitchel, 2001; Edwards, 2001; Pinney ve Peterson, 2003; Azoulay, 2019; Sealy, 2019).

Geçtiğimiz yüzyılda Batılı öznenin öteki olarak konumlandığı insanlara ve insan dışı varlıklara yönelttiği sömürgeci bakış öylesine güçlü bir algı yaratmıştır ki günümüz görsel dünyasının sahip olduğu bunca çeşitliliğe rağmen üstünlük mitini destekleyen belli çerçeveler varlığını korumaya devam ediyor. Bu bakış, görsel temsil alanında tektipleştirici, nesneleştirici, aşağı konuma yerleştiren bir görme biçimidir. Medeni, ilkel, egzotik, düşkün, çaresiz, tehlikeli gibi binlerce sıfatın Batılı olmayan dünyanın insanlarına ve insan dışı varlıklarına yakıştırıldığı ve bugün hala geçerliliğini koruyan kalıp yargıları ifade eder. Sömürgeci bakıştan üretilen görsel imgeler belli bir tarihsel dönemin ürünü değildir yalnızca, bugüne kadar süregelen güç

ilişkilerinin, ayrımcı ve ötekileştirici pratiklerin de kaynağıdır. Antroposen çağının yıkıcı gücü olmuş insanın kendi dışındaki tüm canlılara yönelik ekonomik, ekolojik ve kültürel şiddetinin göstergeleridir.

Görsel temsil alanında ötekileştirici çerçeveler itibarını büyük oranda sergileme -asında gösteri malzemesine dönüştürülerek aşağılama- pratiklerine borçludur. Sergiler beyaz Avrupalının kaynaklarını ele geçirdiği coğrafyaların ganimetleriyle büyük bir gösteriye dönüşüyordu. Antropologların bilimsel yaklaşımlarının ürünü olarak sunulan gezip inceledikleri kültürlere ait fotoğraflara da ilk dönemlerden itibaren önemli yer veriliyordu. Üstelik sergilere konu olan "egzotik" dünyaları gezme ve fotoğraflarını çekme ayrıcalığına sahip olamamış meraklı gözler için başka olanaklar da yaratılmıştı. Yani başımızdaki tarihte Avrupa'nın büyük kentlerinde kurulan dev sergi alanlarında sömürge coğrafyalarının ganimetleri arasında canlı insanlar sergilendi. "İnsanat bahçeleri" (human zoo) kimin bakışından nasıl bir dünya görüldüğünün, kimin göstermeye hakkı olduğunun ve çerçevenin içinin nasıl bir görme rejimine hizmet edecek şekilde tasarlandığının en çarpıcı örnekleri arasındadır. Kendilerine ayrılan paravanlarda eğlence nesnesine dönüştürülen, çoğunlukla çıplak veya geldikleri yere özgü bedenlerini örtmeyen yerli kıyafetleri ile sergilenen insanlar, kendilerini izlemeye gelen ve fotoğraflarını çeken kalabalık gruplar karşısında egzotik nesneler yerine konuluyordu.

Sömürgeci Batının imge dünyası ele geçirme hakkı etrafında şekillenmiştir. Topraklarından zorla koparılmış, merkez Avrupa şehirlerinin dev sergilerinde sergilenen yerlilerin yarı çıplak imajları elbette farklı kültürlerin tanıştırılması meselesi değildi. Seyretme, gösterme ve aslında teşhir hakkını elinde bulunduranın dünyayı nasıl gördüğü meselesiydi. Ayrıcalıklı konumdan gelen bakış, yağmalanan coğrafyalarda yaşayan insanlara yöneldiği gibi doğanın bütün varlıklarına da yöneldi. Üstün olduğu varsayılan insanı merkeze alan düşünceler, inançlar ve pratikler insanlar kadar insan dışı varlıkların da egemen olana hizmet etmek, onun ihtiyaçlarına cevap vermek zorunda olduğu yanılsamasıyla sistemi inşa etti. Bugün artık uluslararası fuarlarda kafeslere konarak, yüzlerce seyircinin önünde zorla dans ettirilen ve fotoğrafları çekilen insanlar sergilenmiyor. Ancak, görüntü üretim teknolojilerinin olanakları geliştikçe gittikçe çeşitlenen temsil formlarında farklı kodlarla normatif kurgu korunmaya devam ediyor. Kendi dışındaki varlıkları ötekileştiren bu bakış, günümüz görüntü dünyasının temsil stratejilerini yarattı. Söz konusu stratejilerin yeni biçimlerini anlamak ve önceki dönemlerle bağını kurmak için bütünsel yaklaşımlara olan ihtiyacımız artıyor.

Bu bağlamda, ekofeminizmin ve eleştirel insan sonrası çalışmalarının Antroposen çağının şiddetine getirdikleri bütünsel eleştirilere kulak vermek, sömürge pratiklerinin çeşitli göstergeleri arasında bağ kurmak için kritik bir öneme sahiptir. Bu alanlarda biriken tartışmalarda, Antroposen çağında yaşanan ekolojik krizlerin yalnızca çevresel sonuçlarıyla açıklanamayacağı vurgusu ön plana çıkar. Kapitalist ataerki sistemin eril şiddeti kendi dışındaki tüm varlıkları tahakküm altına almayı hedeflemiştir. Bu pratiklerin dünya genelinde sürdürülebilmesi sömürgecilik, kapitalizm ve ataerkilliğin birbiri içine geçmiş organize şiddetinin

sonucudur. Böyle bir yaklaşım, insan-merkezci ve ataerkil sistemlerin doğayı ve ötekileştirilen grupları nasıl ortak bir tahakküm mekanizması altında ezdiğini gözler önüne serecektir (Gaard, 1993; Adams, 2013; Braidotti, 2014; Shiva, 2016; Shiva ve Mies, 2019). Görsel temsil alanı sözü edilen sistem ve organizasyonların farklı boyutlarını inceleyebileceğimiz meşrulaştırıcı araçlarından biridir.

Mevcut sistemin eril şiddeti, kadınları ve ötekileştirilen insan gruplarını zor ve baskı mekanizmalarıyla yönettiği gibi doğayı, hayvanları ve genel olarak insan dışı varlıkları da tahakküm altına alma güdüsüyle şekillenmiştir. Yüzyıllardır süren tahakküm iktisadi, politik ve sosyal boyutu kadar kültürel ve sanatsal temsil biçimleriyle de paralel ilerlemiştir. Fotoğraf tarihi bu şiddetin farklı biçimlerde görünür olduğu sistematik ayrımcı pratiklerin, cinsiyetçi ve türcü tahakküm biçimlerinin örnekleriyle doludur. Görsel temsil alanının geçtiğimiz yüzyılda geliştirdiği yeniden üretim mekanizmalarını değerlendirmek için ihtiyaç duyulan bütünsel bakışı geliştirmek açısından ekofeministlerin ve eleştirel insan sonrası tartışmalarının açtığı yol gittikçe daha belirginleşmektedir.

Mesela Rosi Braidotti'nin *erkekinsan* kavramı, Batı düşüncesinde inşa edilmiş normatif insan anlayışının cisimleşmiş bir ifadesidir ve imgelerin iktidar ilişkileriyle bağını kurmak açısından iyi bir metaforudur.² Yalnızca biyolojik bir cinsiyet kategorisine işaret etmez, aynı zamanda toplumsal ayrıcalığa sahip olan belli bir beden normunu, dünyada yaşanan ekolojik ve toplumsal felaketlerin failini de ima eder. Bu imge sömürgeci pratiklerin meşrulaştırıcı aracıdır. Batılı, eril ve sağlıklıdır, "ilkel" yaşamı yönetme hakkı tanınan, ele geçirilen coğrafyaların yerlilerine ve insan dışı varlıklarına hiyerarşik bir sistem içinden bakan öznedir. *Erkekinsan* kavramı bu bağlamda imgeler aracılığıyla toplumsal hiyerarşilerin nasıl kurulduğunu ve sürdürüldüğünü anlamak için anahtar niteliktedir (Braidotti, 2014, s. 25). Yerli imgesinin üretildiği ilk dönemlerden günümüze kadar görsel temsil dünyasında bu ayrıcalıklı öznenin konumu doğa-kültür, medeni-ilkel gibi ikili karşıtlıkları sağlamlaştırmıştır.

Cisimleşmiş eril normu idealize eden ve onu olağanlaştıran farklı mecralar içinde özellikle popüler kültür ürünlerinin, Avrupa dışı coğrafyaların imgeselleştirilmesinde etkisi büyüktür. Popülerleşen görsel temsillerde, farklı kültürlerin yaşam biçimleri kimi zaman görünmez kılınarak, kimi zaman ise egzotikleştirilerek ve marjinalleştirilerek toplumsal tahakküm pratikleri pekiştirilmiştir. Lutz ve Collins'in National Geographic dergisi üzerine yaptıkları araştırma kültürler arasındaki hiyerarşinin nasıl yeniden üretildiğini gösteren detaylı bir çalışmadır. Derginin yıllar içerisinde oluşturduğu görsel kültür, Batılının hayal dünyasının imgeler aracılığıyla nasıl yönetildiğini gözler önüne serer. Lutz ve Collins dergiyi, Amerikalının zihninde öteki dünyayı yaratan bir araç olarak tanımlar. 1880'lerden günümüze kadar büyük oranda yayın politikasını koruyan ve dünya çapında binlerce insanın düzenli takip ettiği yayının, beyaz, orta sınıf Amerikalı erkeğin bakışına hizmet ettiğini vurgularlar. Derginin izlediği kültür politikası, tıpkı müze koleksiyonlarında

² Braidotti'nin Vitruvius'un Erkekinsan tablosundan geliştirdiği kavramdır. Bkz. Braidotti, R. (2014). İnsan sonrası. İstanbul. Kolektif Kitap, s. 25.

olduğu gibi, farklı kültürlerin yaşamlarını kategorize edici bir gözle derlemeye dayanır. Dünyanın her yerinde satılan milyonlarca kare fotoğrafın ayrıntılı bir incelemeye tabi tutulduğunda aslında birbirinin tekrarı olan üst temalar altında toplanabildiği anlaşılır. Fotoğraflara konu olan hayatlar, renkli, ilginç veya egzotik nitelikleriyle görünürlük alanına getirilirler. Tarihlerinden koparılarak idealleştirilmiş bir dünya içerisinde sürekli tekrarlanan imgeler, görsel temsil alanında sömürgeci bakışın nasıl normalleştirildiğini gösterir (Lutz ve Collins, 2012, s. 1-46). Derginin sayfaları arasında defalarca tekrarlanan çıplak veya yarı çıplak yerli imgesi sergilerde teşhir edilen bedenlerin ve imajların hem devamı hem de kamusal alana taşınmış biçimidir.

National Geographic çeşitlenmiş yayın organlarıyla kapitalist ataerkil sistemin görsel temsil üzerinden ortak bir kurguyla nasıl işlediğini iyi bir örneğidir. Dünyanın uçsuz bucaksız noktalarına kadar ulaşmış Batılının kamerası, macera tutkusunu beslerken sömürge coğrafyalarını belli tanımlara sıkıştırmaya devam etmiştir. Böylece bilinmeyen coğrafyaların aktörleri tüketim kültürünün kimliksiz ve aidiyetsiz metalarına dönüşür. Antroposen çağının şiddeti, aynı sosyal yüzeyin birbirinden farklı bileşenleri olarak okunmaya başladığında üzerinde hak iddia edilen coğrafyaların nasıl görünürlük alanına taşındığı meselesi aynı zamanda, ötekini tanımlayan ve damgalayan çerçevelerin kimler tarafından, nasıl inşa edildiği ve nasıl bir süreçten geçerek etkisini koruduğu meselesi olur. Bunun mümkün olabilmesi için her şeyi gösterme hakkı olduğunu düşünen eril akla ihtiyaç vardı. Azoulay, "söz konusu hak yalnızca görme hakkı olduğunda, her şeyi görülmeye ve sergilenmeye zorlamanın içerdiği şiddet silinir ve inkâr edilir" diyor. Herkesin her şeyi görme hakkı olduğunu iddia edebilmek için, herkesi gerçek anlamda evrenselleştirmek gerekecekti ki, bu ancak daha fazla şiddet uygulayarak mümkün olacaktı (Azoulay, 2018). Sömürülen coğrafyaların kaynaklarının, nesnelerinin, insan ve insan olmayan varlıklarının kendi yaşam alanlarında yaşam haklarına ve her şeyin gösterilmemesi hakkına sahip oldukları inkâr edildi. Bunun için ele geçirilen nesnelerin ve imgelerin evrensellik söylemi içinde sergilenmesi gerekiyordu. Onlar aracılığıyla hem bireysel hem de kolektif hafızayı biçimlendirmek mümkün olacaktı.

Zaman içinde gösteriye çıkan sömürge coğrafyalarına ait doğrudan şiddet görüntüleri yerini çok daha inceltirilmiş ve imgesel şiddeti okumanın ilk bakışta kolay olmadığı formlara bıraktı. Evrensellik kurgusu bu tür görsel temsillerin meşruluğunu kazandırmak için genel ve kabul edilebilir bir çerçeve sunuyordu. Böylesi bir çerçevenin üzerine düşünme imkânı veren örneklerden biri *The Family of Man* sergisidir. Sergi ilk bakışta insanat bahçelerinin vahşetinden çok uzaktır ve savaş sonrası dünyayı barışa davet eden, evrensel değerleri hatırlatan temalar etrafında şekillenmiştir. Ne var ki, idealleştirilen dünyanın kimin bakışından tanımlandığını ve imgelerin normatif hiyerarşileri nasıl pekiştirdiğini gösteren ilginç bir örnektir de aynı zamanda. Ortak değerler, evrensellik ve insanlık tanımları iki savaş sonrası dünyada o dönemde karşılığını bulsa da serginin sömürgeleştirilmiş toplumlara ve onların kültürel pratiklerine yönelttiği bakış tartışma konusu olmaya devam ediyor. Aşağıda *The Family of Man* sergisine daha yakından bakılıyor. Sergide yer alan fotoğrafların daha

geniş tartışmalarla birlikte değerlendirilmesinin önemi vurgulanıyor. İnsanın evrenselliğini ve ortak deneyimlerini gösterdiği iddia edilen fotoğrafların, normatif alanın inşasına nasıl hizmet edebileceği sorgulanıyor.

Dünya Bir Sergiye Sığar mı? The Family of Man ve Bakışın Sınırları

İkinci dünya savaşı sonrası fotoğraf dünyası kadar akademik çevrelerin de uzun yıllar dikkatlerinden düşmeyecek bir sergi açılmıştı. *The Family of Man* sergisi, 1955 yılında Edward Steichen'in küratörlüğünde New York'taki Modern Sanatlar Müzesi'nde (MoMA) kamuya sunulmuş ve daha sonra dünya çapında birçok ülkede sergilenmişti.³ Sergi, dünya çapında seyahat eden gezici bir sergi olması; içinde hareket ettiği bağlamlarla dönüşebilmesi ve dolaşımda olduğu süre içinde farklı ülkelerde farklı etkileşimlere açık olması açısından önem taşır (Priem ve Thyssen, 2013, s. 828). Sergiye eşlik eden kitabın içinde altmış sekiz ülkeden beş yüz üç fotoğraf vardı. Küratörü Edward Steichen tanıtım yazısında serginin hedefini "yaşamın gündelikliği içindeki evrensel unsurların ve duyguların bir aynası olarak, insanlığın tüm dünyadaki temel birliğinin bir aynası olarak tasarlandı" sözleriyle ifade ediyordu (Steichen, 1955, s. 4). İnsanlığın hele de iki dünya savaşı sonrası gündelik yaşam deneyimlerinin ortak olduğu ve dahası fotoğraf aracılığıyla evrensel unsurlarının temsil edilebileceği iddiası pek tabii bu evrensellik fikrinin sömürgeci bakıştan ne anlama geldiğini bilen çevrelerin sert eleştirilerinin hedefi oldu ve sergi hala bu bağlamdaki tartışmalara konu olmaya devam ediyor. Eleştirilerin; fotoğrafların türünü, sergilenme biçimini ve estetik yönlerini de içeren birkaç boyutu vardı. Yer alan fotoğrafların ve fotoğrafçıların seçilme kriterleri en çok vurgulananlar arasındaydı. Serginin ortaya çıkması için uzun süreli emek harcanmış, üç yıl boyunca dünyanın her köşesinden ulaşılan iki milyondan fazla fotoğraf on bine düşünceye kadar taranmıştı ve sergilenen seçki bu fotoğraflar içinden seçilmişti (Bezner, 1999, s. 121-175; Steichen, 1955, s.5). Buna rağmen Amerikalı ve Avrupalı fotoğrafçıların sayısı belirgin bir şekilde fazlaydı, sergide yer verilen ve kitaba alınan fotoğrafların çoğu *Life*, *Vogue* gibi dönemin önde gelen dergilerinden ve *Magnum* gibi ajanslardan alınmıştı. Bu fotoğrafların üreticilerinin bakışı ve yayımlandıkları mecralar Amerika'nın kültür politikasıyla uyum gösteriyordu. Soğuk savaş döneminde, ABD'nin dünya liderliğinin meşruiyetine izleyicileri ikna edecek görsel

³ The Family of Man sergisi 24 Ocak- 8 Mayıs 1955 tarihleri arasında New York'taki Modern Sanat Müzesi'nde gerçekleşmişti. Basın serginin New York'ta çeyrek milyondan fazla insan tarafından izlediğini iddia etti. Sergi sadece Amerika'da değil dünyanın farklı yerlerinde yeniden açıldı ve oldukça popüler oldu. 1955 ve 1962 yılları arasında 38 ülkede serginin on farklı versiyonu izleyicilerle buluştu. Küratörlüğünü Edward Steichen, yardımcılığını Wayne Miller yaptı. Çağdaş belgesel diye tanımlanan fotoğraflardan oluşan görüntüler, tüm insanlığın geçtiği varsayılan (geçmesi beklenen) otuz yedi tematik bölüm altında gruplandırıldı. Hidrojen bombasının yarattığı yıkımı sembolize eden kırmızı duvarlı karanlık odadan oluşan yerleştirme ardından ortak barışçıl bir dünya arzusuna işaret edecek şekilde Birleşmiş Milletler'in toplantı salonunu tasviri, insanlığın doğum sahneleri, annelik, çocukluk, doğa, çalışma yaşamı, ölüm gibi ortaklaştırıcı temalar ve mutlu çocukları gösteren fotoğraflarla final. Ayrıntılar için Bkz. <https://www.moma.org/calendar/exhibitions/2429>. Sergi Kataloğu: Steichen, E. (1955). The family of man: The greatest photographic exhibition of all time: 503 pictures from 68 countries. New York. Museum of Modern Art.

ve metinsel temsiller, tüm insanlığın geçtiği ortak döngüleri ve hümanist idealleri kapsadığı iddiası altında sergileniyordu. Oysa eleştiriler, fotoğrafların belirgin bir biçimde Batılı görüşü temsil ettiğini, ABD'nin kendi dışındaki dünyaya kendi hiyerarşik üstünlüğünü koruyacak biçimde ve kategorik şekilde baktığını dile getiriyordu. Küratörün yaratıcı tasnifi belli bir kültür politikasını oluşturacak şekilde hesaplanmıştı, bölgesel farklılıklar, sınıf, cinsiyet, etnik kimlikler homojenleştiriliyor, bulanıklaştırılıyor ve insanlık total tanımı içerisine sıkıştırılıyordu (Newbury, 2023; Tifentale, 2018; Priem ve Thyssen, 2013; Kozol, 1998). Roland Barthes (1957, s.100-102) 1957'de serginin Fransa gösteriminin ardından, insan deneyimlerinin tarihsel özgünlüğünden soyutlanarak aynılaştırmasını eleştiriyordu. İnsanlar arasındaki farklılıkları, eşitsizlikleri türler arası çeşitliliğe indirgeyerek, hepsinin ortak bir doğadan geldiği vurgusuyla, bir tür muğlak insanlık mitine yönlendirdiğimizi söylüyordu. Allan Sekula (1981, s. 19-23) "fotoğraf dilinin evrenselliği iddiasından ne anlamalıyız" sorusuna yanıt aradığı metninde sergiyi burjuva çekirdek ailesini evrenselleştirmeye çalışan kültürel sömürgeciliğin bir aracı olmakla itham ediyordu.

Sergi kataloğunda Steichen şiirsel formda şöyle yazmıştı: "Dünyada sadece tek bir insan vardır. Ve onun adı Tüm Erkeklerdir. Dünyada sadece bir kadın vardır ve onun adı Tüm Kadınlardır. Dünyada tek bir çocuk vardır ve o çocuğun adı Tüm Çocuklardır" (Steichen, 1955, s.3) Oysa, serginin kalın çizgilerle altını çizdiği evrensel insanlık evreleri, Sekula'nın işaret ettiği kutsal aile miti söz konusu olduğunda dahi sömürgeci bakışın yerleşik çerçevelerini yeniden üreten kurgudan kendini kurtaramıyordu. Aileyi kutsallaştıran, aile birliğini evrensel tek bir gerçeklik olarak dayatan anlayış, söz konusu yerli imgesi olduğunda bir önceki yüzyılın sergilenen canlı bedenlerinin adeta fotoğraf yüzeyinde yeniden hayat bulduğu karelere yansıyor. Sergi kataloğunda aşk, çocukluk, annelik, çalışma gibi farklı bölümlerin içinde çıplak yerli imgesi yeniden üretiliyor, kültür doğa ayrımının imgesel dilde aynılaştırmış tekrarları sayfaları dolduruyordu.

MoMA'daki sergi pek çok kişi için hayal ettikleri barış içinde bir dünyayı, umutları belki yeterince ifade ediyordu. Ancak belli coğrafyalarda hayatlarını sürdürenler için ideal kabul edilen dünya onların yüzyıllardır çektikleri acıların yeri idi. Kaynakları elinden alınmış toplulukların maruz kaldıkları şiddet, bir kez daha onları yarı çıplak otantik varlıklara indirgeyerek, imgesel dilde tekrarlanıyordu. Fotoğraflar arasında sömürge döneminin en rahatsız edici tek tiplendirmelerine yer verilmeye devam ediliyordu; bir tarihten yoksun, kendi egzotik dünyalarında ve idealleştirilmiş doğa parçalarında yaşayan insanlar. Geçtiğimiz iki yüzyıl boyunca bu temalardan bazıları daha ön plana çıkmış, bazıları geri planda kalmış olsa da çeşitli biçimlerde tekrarlanmaya devam etmiştir. İlk dönem antropologların yaptığı gibi fotoğrafçıların da objektifi kültürel farklılık aradı; medeni Batılı'nın kılık, kıyafetinden farklı görünen, törensel edada, tuhaf davranışlar sergileyen bir tür doğa varlıklarının peşine düştü. Bu bakış, medeni olmayan coğrafyaların "garipsenecek ve alaya alınacak" varlıkları vurgusu üzerinden farklılığı tanımlar. Bir yanıla standart olanın dışında "görölmeye değer

manzaralar" imgesi inşa edilir. Öte yandan yabancı olanı uzak tutan, onu küçümseyen, hatta kurgusal bir çerçeveden ibaret kılan bir strateji yaratılır (Lutz ve Collins, 2012, s.86).

Fotoğraf 1: Nat Farbman. *Life*. Reproduced in Edward Steichen, *The Family of Man: The Greatest Photographic Exhibition of All Time: 503 Pictures from 68 Countries* (New York Museum of Modern Art, 1955), s.58.

Örtülmeyen bedenleriyle, yerel giysiler içinde yerlilerin tümüyle yabancı hale getirilmesi aynı zamanda onların değişimin dışında, zaman dışı varlıklar olarak algılanmasını kolaylaştırır. Bu etkiyi pekiştirmek için çoğu zaman yerli fotoğrafları "medeni" olan ile yan yana bir karşıtlık içinde sunulurlar. *The Family of Man* sergi kataloğunda Bechuanaland'dan aile portresinin olduğu sayfanın hemen yanına Amerikalı bir aile fotoğrafını yerleşmiş olması gibi.⁴ Serginin tüm insanlığın ortak değeri olarak varsaydığı aile kurgusu, ikili karşıtlıkları tekrarlayarak da imge dünyasındaki kalıp yargıları besler. Henüz insanlığın ilerleme okunda olması gereken yerine gelememiş, geri kalmış topluluklar görürüz. Onların toplumsal koşulları hakkında veya yaşamsal döngüleri hakkında bilgi edinemeyiz, diğer canlılarla ve çevreleriyle kurdukları bağların özgünlüklerini kavrayamayız. Daha da önemlisi uygarlık tanımının farklı kültürlerin çeşitliliğini barındırdığını göz ardı etmiş oluruz.

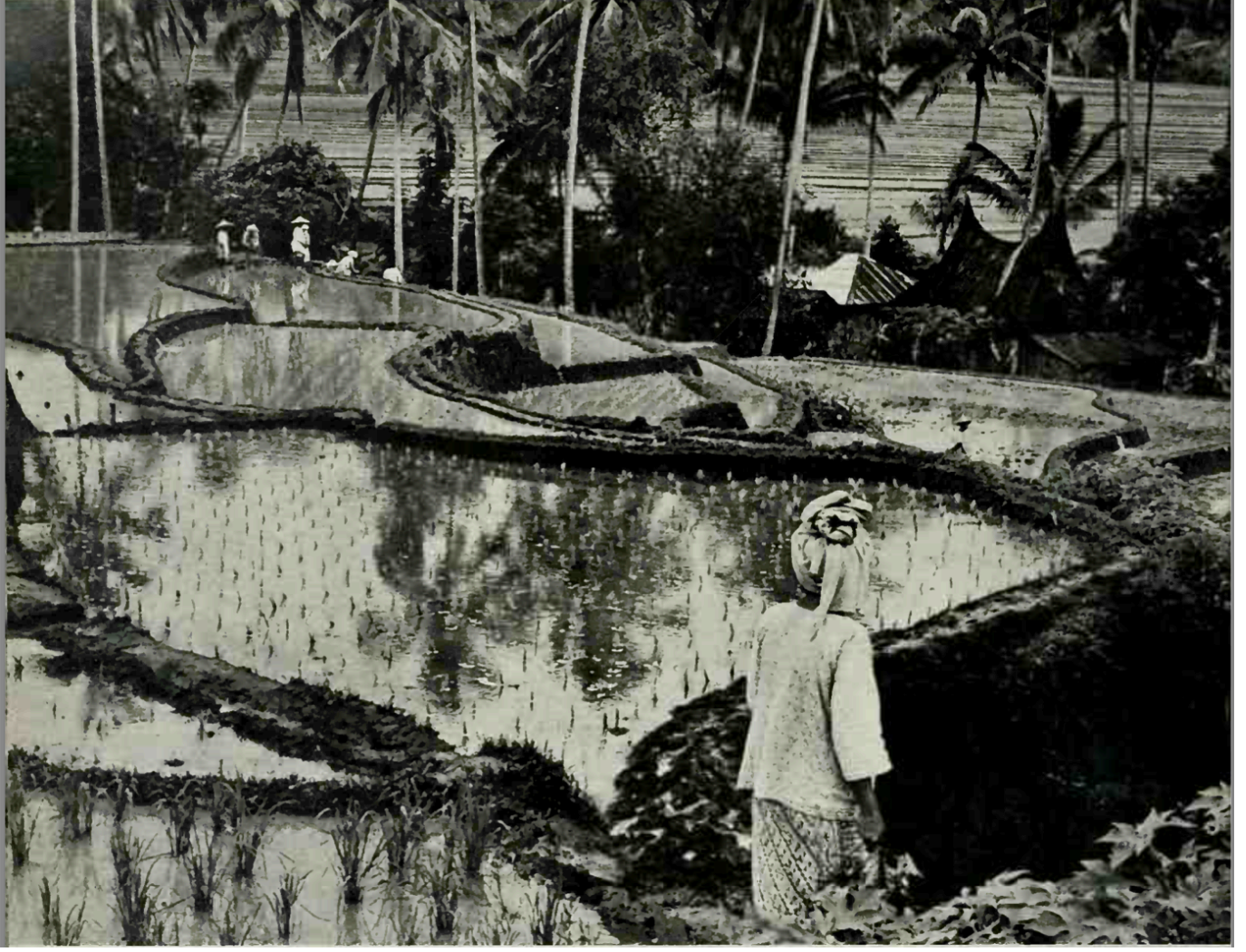
Levi-Strauss (1997, s.22, 58, 59), dünya uygarlığı tanımının bir sınır kavramı veya karmaşık bir süreci belirtmek için bir kısaltma işareti gibi kullanılabileceğini vurgular. Çünkü uygarlık çeşitli kültürlerin bir aradalığından oluşmuştur. Yani, mutlak değerde bir dünya uygarlığı yoktur ve olamaz. "Dünya uygarlığı, her biri kendi özgünlüğünü koruyan kültürlerin, dünya çapında bir koalisyonundan başka bir şey değildir." Kültürler her zaman birbirlerini etkilemişlerdi ve insan kültürlerinin çeşitliliği asla tam olarak öğrenemeyeceğimiz kadar zengin ve çeşitliydi. Sömürgeci Batı kendi kültürünün öteki topluluklarla nasıl etkileşim içinde var olduğu gerçeğinin üstünü örtecek şekilde argümanlar üretmiştir. Kültürlerin çeşitliliğini toplumlararası ilişkilerin doğal bir sonucu olarak değil, kendine benzemeyeni aşağı gören "ilkel", "yaban" gibi adlandırmalarla açıklamaya çalışmıştır. Böylece normlara uymayanlar kültürün dışına, doğaya atılmıştır.

Görsel imgelerde doğanın bir tür fon gibi kullanımı ve insanların da onun içinde zamansız, tarihsiz figürler olarak yerleştirilmeleri bu algıyı güçlendiren etkenlerden biridir. Sömürgeci bakışın izlerini taşıyan ve ilk karşılaşmada kendini kolaylıkla ele vermeyen doğa fotoğraflarının Avrupa ve Amerika dışı toplulukların ve kaynaklarının algılanışında azımsanmayacak boyutta etkili olmuş sembolik değeri vardır. Sömürgeci pratikler yalnızca insanları değil, onların yaşadığı doğal çevreyi de düzenlemiştir dolayısıyla görsel temsil alanında doğa da öteki varlıkların gösterilme biçimine benzer biçimde bakışın yöneldiği, pasif manzaralar olarak çoğunlukla karşımıza çıkar. Doğa fotoğraflarında boş ve bakir topraklar gösterilirken insan figürlerinin olmadığı, kültürden soyulmuş kareler çerçeve içine alınır. Yerel halk kadraj dışında bırakılarak toprakların sahipsiz yerler olarak algılanması sağlanır. El değmemiş güzellikte, alabildiğine geniş uçsuz

⁴ Azoulay, *The Family of Man* sergisine yöneltilen eleştirilere ilişkin farklı bir yorum getirir. Serginin, burada sözünü ettiğimiz sömürgeci bakışa dair örneklerinin, bugünden bir değerlendirilmesi yapıldığında farklı bakış açılarına izin verecek bir malzeme olarak da okunabileceğini vurgular. Dolayısıyla bütünüyle seyirciyi kalıp yargılar üzerinden etkileyemeyeceğini, bir fotoğraf sergisinin böyle bir gücünün olamayacağını akılda tutulması gerektiğini ifade eder. Serginin eleştirel potansiyeline dair alternatif bir bakış açısı için Bkz. Azoulay, A. (2013). *The family of man: A visual universal declaration of human rights*. Thomas Keenan ve Tirdad Zolghadr (Der.), içinde, *The Human Snapshot*. (19–48). Berlin. Sternberg Press.

bucaksız alanlar, "sahipsiz toprak"lar, beyaz yerleşimcilerin konumunu meşrulaştırmaya hizmet eder. Antropolojik çalışmaların fiziki coğrafyayı betimleme ve belgeleme pratikleri, sömürgeci coğrafyaların kaynaklarının tanımlanması, kaydının tutulması yani onların ekonomiye nasıl dahil edileceğinin bulunması için araç olmuştur. Bu nedenle ilk bakışta olağan bilimsel bir derleme yolu veya estetik bir uğraş gibi görünse de doğanın fotoğraflara dahil edilme biçimleri ile onların üzerinde hak talep etme arasında doğrudan bağ vardır. Sömürgeci coğrafyalardan alınan fotoğraflar ilk dönemlerden itibaren toprağı kontrol etme, kaynağı dönüştürme ve Batılı perspektife göre yeniden tanımla ve düzenleme için gerekli araçlar olmuşlardır (Burke, 2003, s.49; Smith, 2014, s. 490). Batılı seyircinin görmek istediğı gibi medeni yaşamdan uzak toprak parçaları, kaynaklar el değiştirirken yaşananlara dair herhangi bir ip ucu vermez. Egzotikleştirme yalnızca öteki olarak konumlandırılan insanlarla sınırlı kalmaz hem insanlar hem de onların içinde yer aldığı doğal çevre izleyenlerin zihninde medeniyet öncesi insan ve doğa ilişkisi hakkında büyüü bir alan yaratır. Uzak diyarların el değmemiş doğa parçaları, bakışın hedefinde keşfedilmeyi, daha doğrusu sahiplenilmeyi bekleyen bakir mekanlara dönüşür. Başka bir ifadeyle, bize sunulan doğa parçaları dünyanın güzellikleri olmanın ötesinde, ideolojik bir çerçevenin içine alınmış bölgelerdir.

Sergide yer alan özellikle Afrika ve Asya kıtalarındaki ülkelerden gelen örneklerde egzotik doğa imgesi tekrarlanır. Doğanın üretim mekânı olarak tanımlandığı bölüm ise "toprak asla ölmeyen bir annedir" (Steichen, 1955, s. 63) sözcükleriyle başlar. Görsel imgelerin coğrafyayı algılama biçimini nasıl etkilediğı bağlamında, bu örnekler dikkat çekicidir. Göz kamaştıran, alabildiğine geniş tarım alanları, topraktan üretimlerini sağlayan çalışkan yerliler için doğa kaynakları sınırsız, cömert bir varlıktır; insanın ihtiyaçları için vardır. Geniş açıdan alınmış bu tür fotoğraflarla veya panoromalarla kaynakların sınırsızlığı ve bolluk algısı yaratılır. Toprak ehlileştirilmiş, bereketli ve işlenmeye hazır bir şekilde betimlenmiş ve yerliler çevreleriyle uyumlu, üretim ve çalışma hali içinde konumlandırılmıştır. Bu tür görsel temsiller Antroposen çağının aktörlerinin neden olduğu doğal tahribatın boyutları hakkında bilgi vermezler. Farbman'ın sergide ve katalogda yer alan diğer Bechuanaland fotoğraflarında da benzer temalar tekrarlanır. Yerliler alabildiğine geniş doğal çevre içinde neşeli, üretken figürlerdir. Çıplak çocukların oynadığı, avcı kabilelerin avlandığı doğal manzaralar bir örtü gibidir; olup biten her şeyi idealleştirilmiş bir doğal güzellik vurgusunun altına saklarlar. Doğanın tekrarlanan bu tür görsel çerçeveleri sömürge döneminde ele geçirilen kaynakların kullanımı için iyi bir propaganda aracı olmuştur. Bir tarihten ve kültürden yoksun, idealleştirilmiş toprak parçaları kadar medeni dünyadan uzak doğa yaşamı içinde ilkel aktiviteleri yapan yerliler de sömürge döneminin ekonomik çıkarları için gerekliydi ve yerli topraklarının sahiplenilmesini meşrulaştıran temsillerdi.

Fotoğraf 2: Henri Cartier Bresson. Indonesia. *Magnum*. Reproduced in Edward Steichen, *The Family of Man: The Greatest Photographic Exhibition of All Time: 503 Pictures from 68 Countries* (New York Museum of Modern Art, 1955), s.66.

Bu fotoğrafların savaş sonrası dünyada sömürgeci bakışa yönelik yeni filizlenen eleştirilerin hedefi haline gelmesi için fazla zaman geçmeyecekti. Sergi farklı ülkelerde açıldıkça oradaki sanat ve akademik çevreler tarafından yeniden değerlendiriliyor ve eleştirilere konu ediliyordu. Kimi zaman bu eleştiriler kamusal alanda ses getirecek biçimde dikkat çekici eylemlere de dönüşebiliyordu. 1959 yılında sergi Moskova'da açıldığında Nijeryalı Theophilus Neokonkwo, Life fotoğrafçısı Nat Farbman'ın o sıralarda Birleşik Krallık himayesinde olan Bechuanaland'da çektiği fotoğrafları yırtmıştı.⁵ Neokonkwo'nun açıklaması bu fotoğrafların yarattığı kültür hiyerarşisini gözler önüne seriyordu. Avrupalı olmayanların özellikle Afrikalıların "yarı giyinik ya da çıplak" yoksul, umutsuz kurbanlar olarak sunulmasını eleştiriyordu. Buna karşın Amerikalılar ve Avrupalılar ise çoğunlukla varlıklı, sağlıklı ve bilge temsil ediliyordu. Bu protesto, fotoğrafçıların Batı dışındaki dünyadan aldıkları, etkileyici ve vurucu olması hedeflenmiş röportajlar için kullandıkları fotoğraflara yönelikti. "Batılı

⁵ Protesto hakkında bilgi için Bkz. Kaplan, L. (2005). *American exposures: Photography and community in the twentieth century*. Minneapolis: University of Minnesota s.76. Tifentale, A. (2018). *The family of man: The photography exhibition that everybody loves to hate*. FK Magazine. Erişim: 29.03.2025. <https://fkmagazine.lv>

foto muhabirlerinin Batılı olmayan tüm kültürleri egzotikleştirme eğilimini eleştirme girişimiydi" (Tifentale, 2018).

Bu tür protestolarda açığa çıkan ve Batı merkezli tarih, kimlik ve bilgi üretimine yönelen eleştiriler hem akademik hem de sanat çevrelerinde gittikçe etkisini artırmıştır. Ne var ki Avrupa'da sömürgecilik karşıtı söylemlerin yükselişine rağmen imgeler dünyasında sömürgeci bakışın izleri uzun süre varlığını korudu. *The Family of Man* sergisinin savaş sonrası dünyaya gönderdiği eşitlik, kardeşlik çağrısı fazla değil birkaç yıl sonra Belçika'da açılacak dünya fuarında "öteki" dünyanın "eski" ayrımlarına karşılık gelecekti. 1958 yılında Brüksel'de açılan Expo 58 fuarı "insanlık, ilerleme, barış" teması altında Belçika'nın o yıllardaki sömürgelerinin kültürüne odaklanırken ilk dönem insanat bahçelerinin tekrarından geri durmamıştı. Kongo'dan getirilen ahşap heykeller, maskeler, seramik, müzik aletleri ile birlikte Kongolular da halkın kültürünü temsil etmek üzere sergilendi, pavyonlarına seyirciler yiyecek fırlattı, fotoğrafları çekildi. Kongolular kurgu köylerinde yaşamlarını sergilerken "geri kalmış" Afrikalılar teması tekrarlandı, buna karşın çevredeki modern binalarıyla "gelişmiş" Belçikalılar yüceltildi (Stanard, 2011, s.66-74). Birçok protestoya ve eleştiriye konu olan Expo 58, yerlilerin böylesine aşağılandığı pek çok benzer serginin sonuncusu oldu. Ancak, geçen iki yüzyılda sömürgecinin gözünden yaratılmış görsel imgeler ortadan kalkmadı; aksine daha incelikli ve dolaylı yollarla etkisini sürdürmeye devam ediyor.

Sonsöz

Görsel temsilin güç ilişkilerini nasıl şekillendirdiği ve pekiştirdiği meselesine odaklanıldığında sömürgeci söylem ve pratiklerin etrafında düşünmeye başlamak kaçınılmazdır. Zira, dünya genelinde sömürgeci faaliyetlerin devamı onların meşruiyetini sağlayan araçlarla mümkün olmuştur. Batılı zihinlere kazınan öteki dünyanın görsel çerçeveleri fotoğraflar, bu araçlar arasında esaslı bir öneme sahiptir. Kendinden olmayanı aşağı konumlandırmak üzere ayarlanan objektiften geçtiğimiz yüzyıllardan günümüze kadar ulaşan kareler, Antropesen çağının neden olduğu tahribatın ne denli geniş bir perspektifle ele alınması gerektiğini gözler önüne serer. Ele geçirilen coğrafyalara ait ilk dönem fotoğraf arşivleri ve bunların anlatı kurma stratejileri mercek altına alındığında, sömürgeci otoritenin günümüz dünyasına taşınan ideolojik mekanizmaları sorgulanır. Bu anlamda Avrupa ve Amerika'da geçtiğimiz iki yüzyılda açılan dünya fuarları ve büyük sergiler, sömürgeci bakışın ürünü imgelerin ve onların kamusal alandaki etkilerinin açığa çıktığı dolayısıyla kitleler nezdinde meşrulaştırıldığı dikkate değer alanlardır. Bu metinde bahsi geçen *The Family of Man* gibi sergiler ise normatif bakışın tekrarı niteliğinde görsel çerçeveleri kamusal alana taşıyor olmalarına rağmen, evrensel değerlerin korunması gibi iddialarıyla dikkat çekicidirler.

Bugün görüntü teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, görüntülerin üretim ve dağıtım biçimlerinde oldukça hızlı ve karmaşık yollar, yöntemler getirmiş olsa da normatif bakışın görsel çerçeveleri, kimlikleri, ırkları, doğayı

sınırlandırmaya, belli kalıp yargılara yerleştirmeye devam ediyor. Çağdaş medyanın farklı biçimlerde sürdürdüğü Batı merkezli bakış açısıyla, eril ve beyaz öznenin norm olarak dayatılmasına dair pratikler sürüyor. Sömürgeleştirilmiş toplumlar ve onların kültürel pratikleri ise hala damgalayıcı ve totalleştirici görsel temsil kalıplarına konu ediliyor. Tıpkı sömürge coğrafyalarına ait varlıkların ilk dönemlerde kendi yaşam alanlarından kopararak sınıflandırıcı ve kategorize edici pratiklerin ve görsel temsilin konusu haline getirilmesi gibi günümüzde de evlerinden yurtlarından ayrılmaya zorlanmış milyonlarca göçmen ve mültecinin bedenleri benzer biçimlerde temsil sahasına taşınıyor. Ne yazık ki çağdaş medyada yaygın dolaşımda olan göçmen temsilleri normatif alanın ortak temalarının kalıcılığını gösteriyor; ya düşkün, çaresiz zavallılar ya da tekinsiz tehlikeli yabancılar.

Görsel temsil alanındaki ötekileştirme biçimleri insan ve insan dışı varlıklara yönelik algıyı şekillendirmeye devam ediyor. Bu nedenle mevcut görüntülere dair eleştirel yaklaşımların canlı tutulması ve temsilin olanaklarının alternatif yaklaşımları dahil edecek şekilde yeniden tartışmaya açılması ihtiyacı artıyor. Bakışın ayrımcılığı pekiştirecek şekilde yönlendirildiği tarihsel örneklerle günümüz arasındaki bağlar, geçmişte kaldığı düşünülen imgelerin yaydığı şiddetin bitmediğini gösterir. Arşiv fotoğraflarına özellikle belli bir dönemin sembolik anlatılarına dönüşmüş nitelikteki temsillere tekrar bakmak, kültürlerin tanımlanma stratejilerini anlamak ve tarihsel anlatıları yeniden yapılandırmak için büyük önem taşır. Bu bağlamda farklı kimliklerin, kültürlerin ve varlıkların yaşam biçimlerini ve ilişkiselliğini görünür kılacak nitelikte incelikli temsil biçimlerinin yaratılması önemli bir gereklilik olarak karşımıza çıkar. Görsel kültür analizleri, geçmişin eleştirisini yaptığı kadar, aynı zamanda gelecekte daha kapsayıcı ve adil bir temsil anlayışının nasıl mümkün olabileceğine dair yeni perspektiflere açılma potansiyeline sahiptir. Alternatif görme biçimlerinin geliştirilmesi, hâkim söylemlerin sorgulanmasını sağlarken, marjinalleştirilen varlıkların kendilerini ifade edebileceği alanlar açmak için de bir araç olabilir.

Kaynakça

- Adams, C. J. (2013). Etnik cinsel politikası: Feminist-vejeteryan eleştirel kuram. (G. Tezcan ve M. Boyacıoğlu, Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Azoulay, A. (2019). Potential history: Unlearning imperialism. New York: Verso Books.
- Azoulay, A. (2018). Her şeyi görme hakkı: Fotoğrafın icadı ve emperyalist bakış. (D. Yılmaz, Çev.). E-scop. Erişim: 24 Mart 2025.
<https://www.e-skop.com/skopbulten/her-seyi-gorme-hakki-fotografin-icadi-ve-emperyalist-bakis/4041> .
- Azoulay, A. (2013). The family of man: A visual universal declaration of human rights. Thomas Keenan ve Tirdad Zolghadr (Der.), içinde, The human snapshot (s. 19-48). Berlin: Sternberg Press.

- Barthes, R. (1972). The great family of man. (A. Lavers, Çev.). içinde, *Mythologies* (s. 100-102). New York: Farrar, Straus & Giroux.
- Braidotti, R. (2014). İnsan sonrası. (Ö. Karakaş, Çev.). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Edwards, E. (2001). *Raw histories: photographs, anthropology and museums*. London: Routledge.
- Gaard, G. (1993). Living interconnections with animals and nature. Greta Gaard (Der.), içinde, *Ecofeminism: Women, animals, nature* (s.1-12). Philadelphia: Temple University Press.
- Kozol, W. (1998). Visions of the world. *American Quarterly*, 50 (3), 662-669.
- Levi-Strauss, C. (1994). Irk, tarih ve kültür. (H. Bayrı ve R. Erdem, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Bezner, L.C. (1999). Subtle subterfuge: The flawed nobility of Edward Steichen's family of man. içinde *Photography and politics in America: From the New Deal into the Cold War* (s. 121-174). Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Kaplan, L. (2005). *American exposures: Photography and community in the twentieth century*. Minneapolis: University of Minnesota.
- LUTZ, C. ve COLLINS, J. (2005). *National geographic'i doğru okumak*. (M. Bayatlı, Çev.). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Memmi, A. (2009). *Sömürgecinin portresi sömürgeleştirilenin portresi*. (Ş. Süer, Çev.). İstanbul: Versus Kitap.
- Mitchel, T. (2001). *Mısır'ın sömürgeleştirilmesi*. (Z. Altok, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Newbury, D. (2023). An African looks at America: Picturing racial integration for Africa, 1956-68. *History of Photography*, 47(3), 269-297. DOI: 10.1080/03087298.2024.2323310
- Pinney, C. ve Peterson, N. (Der.), (2003). *Photography's other histories*. Durham and London: Duke University Press.
- Priem, K. ve Thyssen, G. (2018). Puppets on a string in a theatre of display? Interactions of image, text, material, space and motion in *The Family of Man* (ca. 1950s–1960s). Geert Thyssen ve Karin Priem (Der.), içinde, *Modes and meaning: Displays of evidence in education* (s. 105-122). London: Routledge.
- Poole, D. (1997). *Vision, race, and modernity*. New Jersey: Princeton.
- Sealy, M. A. (2019). *Decolonizing the camera: photography in racial time*. London: Lawrence & Wishart.
- Sekula, A. (1981). The traffic in photographs. *Art Journal*, 41, no. 1, 15-25.

Shiva, V. (2016). Staying alive: Women, ecology, and development. Berkeley. North Atlantic Books.

Shiva, V. ve Mies, M. (2019). Ekofeminizm. (İ. U. Kelso, Çev.). İstanbul: Sinek Sekiz Yayınevi.

Stanard, M. G. (2011). Selling the Congo: A history of European pro-empire propaganda and the making of Belgian imperialism. Lincoln: University of Nebraska Press.

Smith, T. (2014). Visual regimes of colonization: Aboriginal seeing and European vision in Australia. Nicholas Mirzoeff (Der.), içinde, The Visual Culture Reader (483-495). London: Routledge.

Steichen, E. (1955). The family of man: The greatest photographic exhibition of all time: 503 pictures from 68 countries. New York: Museum of Modern Art.

Tifentale, A. (2018). The family of man: The photography exhibition that everybody loves to hate. FK Magazine. Erişim: 29.03.2025. <https://fkmagazine.lv> .

2025, 12(1): 56-79

DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2025.1.56-79>

Makaleler (Tema)

ANTROPOSEN'DE SÖZSÜZ İLETİŞİM: KAYIP ANLAMLAR VE YOK OLMAYA YÜZ TUTMUŞ SEMBOLLER

Bilal Kır¹, Ayça Yılmaz²

Öz

Antroposen olarak adlandırılan insan-merkezli jeolojik çağ, çevresel sistemleri etkilediği kadar iletişim ve tasarım pratiklerini de derinden dönüştürmektedir. Bu dönemde görsel iletişim, özellikle sözsüz iletişim biçimleri aracılığıyla insan-doğa ilişkisini yeniden düşünmeye imkân sağlayan eleştirel bir alan haline gelmektedir. Doğa temelli semboller artık yalnızca estetik temsil unsurları değil, aynı zamanda ekolojik krizlerin, iklim değişikliğinin ve çevresel yıkımın güçlü göstergeleri olarak işlev görmektedir. Bu çalışma, Antroposen Çağı'nda sözsüz iletişimin geçirdiği dönüşümü görsel semboller bağlamında ele alarak, insan-doğa ilişkisinin kültürel, ekolojik ve ideolojik katmanlarda nasıl yeniden şekillendiğini incelemektedir. Amaçlı örneklem tekniğiyle seçilen semboller, göstergebilimsel analiz yöntemiyle anlam katmanları ve bağlamsal dönüşümleri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, Antroposen'de görsel

¹ Bilal Kır, Araş. Gör. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İletişim ve Tasarım Bölümü, ORCID ID: 0000-0001-9778-1453, bilal.kir@omu.edu.tr

² Ayça Yılmaz, Dr., Araştırmacı, ORCID ID: 0000-0002-9350-4675, aycayilmazakademik@gmail.com

Makale Geliş Tarihi: 28 Mart 2025 | Makale Kabul Tarihi: 8 Mayıs 2025

© Yazar(lar) (veya ilgili kurum(lar)) 2025. Atıf lisansı (CC BY-NC 4.0) çerçevesinde yeniden kullanılabilir. Ticari kullanımlara izin verilmez. Ayrıntılı bilgi için açık erişim politikasına bakınız. Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından yayınlanmıştır.

sembollerin yalnızca anlam kaybına uğramadığını, aynı zamanda yeni söylemsel bağlamlarda yeniden işlevlendirildiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: İletişim, Tasarım, Görsel İletişim, Sözsüz İletişim, Antroposen

NONVERBAL COMMUNICATION IN THE ANTHROPOCENE: THE DISAPPEARANCE OF MEANINGS AND SYMBOLS

Abstract

The epoch referred to as the Anthropocene, marked by intensified human impact on the planet, has profoundly transformed not only ecological systems but also practices of communication and design. In this context, visual communication -particularly nonverbal forms- has emerged as a critical space for rethinking the human-nature relationship. Nature-based symbols have ceased to function solely as aesthetic representations; they now serve as powerful indicators of ecological crises, climate change, and environmental degradation. This study examines the transformation of nonverbal communication in the Anthropocene through the lens of visual symbols, exploring how the human-nature relationship is reshaped across cultural, ecological, and ideological dimensions. Purposefully selected symbols were analyzed using a semiotic methodology to uncover their layered meanings and contextual shifts. The findings reveal that visual symbols in the Anthropocene do not merely experience a loss of meaning, but are also recontextualized and repurposed within new discursive frameworks.

Keywords: Communication, Design, Visual Communication, Nonverbal Communication, Anthropocene

Giriş: Antroposen Çağı'nda Görsel Dilin Dönüşümü

İnsanlık tarihi boyunca görsel dil, toplulukların kendilerini ifade etme biçimlerinden biri olmuş ve kültürel kimliklerin, inançların ve doğa ile kurulan bağın bir yansıması olarak varlık göstermiştir. Mağara resimlerinden dini ikonografiye, mitolojik simgelerden modern grafik tasarım diline kadar uzanan bu süreçte semboller yalnızca bir iletişim aracı olmaktan öte, insanın dünyayı anlamlandırma biçiminin temel

unsurlarından biri haline gelmiştir. Görsel semboller, bireyler ve toplumlar arasında kolektif bir hafıza oluşturmuş, nesiller boyunca aktarılan bilgi ve değerlerin taşıyıcısı olmuştur. Ancak zaman içerisinde bu sembollerin bağlamları değişmiş, insanın doğa ile kurduğu ilişki ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda yeniden şekillenmiştir (Bilginer Erdoğan, 2021, s. 110; Yasdıman Aktaşlıoğlu, 2022).

Günümüzde bu dönüşüm Antroposen olarak adlandırılan yeni jeolojik çağın etkileriyle daha belirgin hale gelmektedir (Çakıroğlu, 2022, s. 24). İnsan etkinliklerinin gezegen üzerindeki ekolojik ve atmosferik sistemleri geri dönülmez biçimde değiştirdiği bu çağda, doğa ve insan arasındaki sınırlar yeniden tanımlanmakta, bu da görsel dilin ve sembollerin anlam dünyasında önemli değişimlere yol açmaktadır (Gecikmez, 2023, s. 253). Geleneksel olarak doğayla özdeşleşen birçok sembol, iklim krizi, biyolojik çeşitliliğin azalması ve çevresel yıkımların etkisiyle ya işlevsiz hale gelmekte ya da yeni anlamlar kazanarak farklı bağlamlarda yeniden yorumlanmaktadır.

Antroposen'in belirleyici özelliklerinden biri, insan faaliyetlerinin sadece doğal yaşamı değil, kültürel ve görsel iletişim pratiklerini de dönüştürmesidir. Endüstriyel gelişim ve kentleşme süreçleriyle birlikte doğal sembollerin toplumsal algıdaki yeri giderek zayıflamakta, ekolojik sembollerin büyük bir kısmı ise yeni anlatılar içinde farklı işlevler üstlenmektedir (Kaypak, 2017, s. 60-61; Altıntaş, 2020, s. 4519). Örneğin geçmişte doğurganlığı ve yaşam döngüsünü temsil eden ağaç sembolü, bugün çoğu zaman ormansızlaşma ve ekolojik tahribatın bir göstergesi olarak okunmaktadır. Benzer şekilde su damlası veya kutup ayısı gibi simgeler, eski anlamlarını kaybederek çevresel krizlerin birer sembolü haline gelmiştir.

Bu değişim ekolojik krizlerin sadece doğal ekosistemleri değil, insanlığın semboller aracılığıyla kurduğu anlam dünyasını da nasıl etkilediğini gözler önüne sermektedir. İklim değişikliği, biyolojik çeşitliliğin azalması ve ekolojik dengedeki bozulmalar, görsel dildeki simgelerin kaybolmasına ya da dönüşmesine neden olmakta, bazı semboller artık iletişimde bir karşılık bulamaz hale gelmektedir (Özkan Koç, 2022). Bu bağlamda Antroposen çağında görsel sembollerin nasıl dönüştüğünü anlamak yalnızca görsel iletişim alanı için değil, insanın doğayla olan ilişkisini yeniden ele almak açısından da kritik bir öneme sahiptir.

Antroposen Çağı insan faaliyetlerinin çevresel etkilerini ele alan disiplinler arası çalışmalara giderek daha fazla konu olsa da bu dönemde görsel sembollerin dönüşümü üzerine yapılan akademik araştırmalar sınırlıdır. Bu çalışma Antroposen'de görsel dilin nasıl değiştiğini, sembollerin yok oluş veya dönüşüm süreçlerini göstergebilimsel bir yaklaşımla ele alarak görsel iletişimin geleceğine dair yeni perspektifler sunmayı ve literatürdeki bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Sembolizmin kültürel ve ekolojik bağlamdaki değişimini irdelemenin hem görsel iletişim alanında hem de ekolojik farkındalığı artıran sanat pratiklerinde yeni tartışmalara zemin hazırlayacağı düşünülmektedir.

Görsel Dilin Evrimi ve Sembolizm

Görsel iletişim, insanlık tarihinin en eski anlatım biçimlerinden biri olarak simgeler, işaretler ve imgeler aracılığıyla anlam yaratma sürecini kapsar. İlkel toplulukların mağara resimlerinden başlayarak, dini ikonografiye, heraldik sembollere (arma simgeleri, soyluluk sembolleri, hanedanlık armaları vb.) ve modern grafik tasarıma kadar uzanan geniş bir yelpazede, görsel iletişim bireyler ve toplumlar arasında ortak bir anlam dünyası oluşturmuştur (Ayaydın, 2012, s. 258-259). Özellikle semboller tarihsel süreçte yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda kolektif hafızanın taşıyıcısı olarak işlev görmüş, kültürel kimliklerin ve inanç sistemlerinin temsili haline gelmiştir (Göçer, 2022, s. 21).

Sembollerin tarihsel kullanımı, medeniyetlerin dünya ile kurduğu ilişkilerin bir yansımasıdır. Antik Mısır hiyeroglifleri, Mezopotamya çivi yazısı ve Ortaçağ Avrupa'sındaki armalar, bir yandan belirli toplulukların kimliklerini ve inanç sistemlerini yansıtırken; diğer yandan o dönemlerin toplumsal, politik ve ekolojik dinamiklerine de işaret etmektedir (Bilginer Erdoğan, 2021, s. 112). Bu bağlamda Antik Yunan'daki ideal form arayışıyla şekillenen simgesel anlatılar ya da Roma İmparatorluğu'nda hukuki ve askeri otoriteyi temsil eden amblemler de görsel dilin hem estetik hem de işlevsel boyutlarını geliştirmiştir (Brennan, 2023; Billing, 2013). Böylece semboller yalnızca iletişim aracı değil, aynı zamanda ideolojik ve kültürel temsillerin taşıyıcısı olarak tarihsel süreklilik kazanmıştır.

Mitolojide sıkça karşılaşılan doğa temelli semboller, insanın çevresiyle kurduğu ilişkiyi anlamlandırmak için geliştirdiği kültürel kodlardır. Ağaç, hayatın sürekliliğini ve bilgeliği simgelerken, su yaşamın kaynağı ve arınma pratiği olarak kavramsallaştırılmıştır. Benzer şekilde güneş ışık ve bilgelik anlamı taşırken, ay doğurganlık ve döngüsellüğün sembolü olmuştur (Chatrudi ve Jalali, 2012, s. 75; Sparano ve Strizzolo, 2024). Bu semboller farklı coğrafyalarda ve kültürlerde değişen anlamlar kazansa da doğa ile özdeşleşmiş olmaları onların temel anlatılarında bir süreklilik oluşturmuştur.

Ancak günümüz dünyasında insanın doğa ile ilişkisi geri dönüşü olmayan bir biçimde değişmiş ve bu değişim görsel semboller üzerinde de derin etkiler bırakmıştır (Demos, 2017, s. 10-11). Antroposen olarak adlandırılan çağ, insan faaliyetlerinin gezegen üzerindeki ekolojik sistemleri dönüştürdüğü yeni bir jeolojik dönem olarak tanımlanmaktadır (Crutzen, 2006, s. 13). Küresel ısınma, biyoçeşitliliğin azalması, ormansızlaşma ve sanayileşmenin yarattığı ekolojik tahribat, doğa temelli sembollerin işlevlerinde ve algılanış biçimlerinde köklü değişimlere yol açmıştır. Örneğin geleneksel olarak doğurganlık ve yaşamın sürekliliğini temsil eden ağaç sembolü, günümüzde daha çok ormansızlaşma ve ekolojik krizlerin bir göstergesi olarak kullanılmaktadır (Tidball, 2014, s. 5-7). Aynı şekilde geleneksel olarak tarımsal üretkenliği

ve mevsimsel döngüleri simgeleyen yağmur bulutu figürü, günümüzde daha çok iklim düzensizlikleri, sel felaketleri ve çevresel dengesizliklerin metaforu olarak kullanılmaktadır.

Antroposen yalnızca çevresel değil, aynı zamanda kültürel ve iletişimsel bir dönüşümü de beraberinde getirmiştir. Geleneksel anlam dünyasının yerini, doğanın tahribatına dair kaygılar içeren yeni görsel anlatılar almıştır. Kutup ayıları, eriyen buzulların sembolü haline gelmiş; gaz maskesi, zehirli hava ve kirlilikle ilişkilendirilerek ekolojik krizlerin ikonik göstergelerinden biri olmuştur (Haraway, 2016, s. 547). Böylece doğaya dair semboller artık onun varlığını kutsayan bir anlatıdan çok, onun yok oluşuna dair birer uyarı niteliğine bürünmüştür. Bu bağlamda görsel iletişimin evrimi, yalnızca teknik ve estetik değişimlerle değil, aynı zamanda insanın çevresine ve kültürel hafızasına olan yaklaşımındaki dönüşümle de şekillenmektedir.

Antroposen’de görsel dilin bu dönüşümü, yalnızca sembollerin anlamlarının değişmesiyle sınırlı değildir; aynı zamanda yeni görsel anlatım biçimlerinin ortaya çıkmasına da neden olmaktadır. Dijital medya, artırılmış gerçeklik ve çevresel aktivizmin yükselişi, geleneksel sembollerin ötesinde, doğrudan çevresel meseleleri hedefleyen yeni ikonografik sistemlerin gelişmesine olanak tanımaktadır (Carruth ve Marzec, 2014, s. 207-210). Bu durum görsel iletişim alanında çalışan akademisyenler, sanatçılar ve tasarımcılar için Antroposen Çağı’nda anlam yaratma süreçlerini yeniden düşünmeyi gerektiren bir zorluk ve aynı zamanda bir fırsat sunmaktadır.

Antroposen: İklim Krizi ve Ekolojik Değişimlerin Görsel İletişime Etkisi

Antroposen kavramı insanın doğa üzerindeki etkisinin yalnızca ekolojik değil, aynı zamanda jeolojik ölçekte belirleyici hale geldiği yeni bir çağın adı olarak ilk kez Paul J. Crutzen ve Eugene Stoermer tarafından 2000 yılında önerilmiş ve insan etkisinin jeolojik katmanlarda iz bıraktığı yeni bir dönem olarak tanımlanmıştır (Crutzen ve Stoermer, 2000). Crutzen’a (2006, s.13) göre özellikle 18. yüzyılda buhar makinesinin icadıyla birlikte hız kazanan endüstriyel faaliyetler, insanı doğayı dönüştüren başat bir jeolojik güç haline getirmiştir. Bu dönüşüm, Holosen’den farklı olarak insan etkisinin kayaçlar, buzullar, deniz seviyesi, atmosfer bileşimi ve biyosfer gibi gezegensel sistemlerde kalıcı izler bıraktığı yeni bir dönemi ifade etmektedir. Bu bağlamda Antroposen, doğa ve kültür arasındaki sınırların giderek silindiği, insan-merkezli dünya görüşünün krizle sonuçlandığı bir çağ olarak değerlendirilir (Bonneuil ve Fressoz, 2016).

Antroposen yalnızca bir jeolojik kategori olmanın ötesinde, disiplinler arası bir kavramsal çerçeve olarak düşünülmektedir. Tarihçi Dipesh Chakrabarty (2009), bu dönemin yalnızca çevresel değil, aynı zamanda tarihsel, siyasal ve ontolojik bir kırılma anlamına geldiğini belirtmiştir. Ona göre insan artık yalnızca tarihin öznesi değil, aynı zamanda jeolojik bir faildir. Bu görüş insanın geçmişteki politik eylemlerinden ziyade,

bugün ve gelecekte gezegenin kaderini belirleme kapasitesi üzerinden tanımlanmasını ön plana çıkarır. Bruno Latour (2017) ise Antroposen'i "modernlik sonrası yeni bir düşünce rejimi" olarak ele almış, doğanın artık özerk ve dışsal bir alan olmaktan çıkıp insanın parçası haline geldiğini vurgulamıştır. Bu düşünce çizgisi, Antroposen'i yalnızca çevresel krizlerin ifadesi değil, aynı zamanda insan-merkezli epistemolojilerin sorgulandığı bir paradigma değişimi olarak konumlandırır.

Bir diğer önemli kuramsal çerçeve ise Jason W. Moore tarafından geliştirilen ve "Antroposen" kavramı yerine "Kapitalosen" (Capitalocene) teriminin önerildiği yaklaşımdır. Moore (2016), ekolojik krizin sorumluluğunu tüm insanlığa atfetmek yerine, bu krizin kökeninde kapitalist üretim tarzının yattığını savunur. Bu perspektif, Antroposen kavramının genelleyici doğasına eleştirel bir yaklaşım getirerek iklim krizinin sınıfsal, sömürgecilik temelli ve toplumsal cinsiyetle ilişkili yönlerine dikkat çeker. Böylece Antroposen, yalnızca çevresel dönüşümleri tanımlayan bir kavram olmaktan çıkıp, aynı zamanda yeni etik, politik ve temsile ilişkin sorun alanlarını da gündeme taşır. Bu bağlamda görsel sembollerin anlam dünyasında yaşanan dönüşüm yalnızca estetik düzeyde kalmamakta; aynı zamanda ideolojik ve kültürel boyutları da içermektedir.

Bu çok katmanlı kuramsal arka plan Antroposen'in yalnızca doğa üzerindeki etkileriyle değil, aynı zamanda kültürel temsiller ve sanatsal anlatılar üzerindeki dönüştürücü etkisiyle de ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Görsel sembollerin bu çağda geçirdiği dönüşüm, yalnızca estetik bir tercihten ibaret olmayıp; aynı zamanda çevresel krizlerin ideolojik ve politik bağlamlarda yeniden yorumlanmasıyla doğrudan ilişkilidir. Doğaya ait temsiller, giderek artan biçimde ekolojik felaketlerin sembolik araçlarına dönüşmekte; sanatsal anlatılar ise doğanın yüceltilmesinden çok, onun yok oluşuna dair eleştirel bir bakış sunan yapılar haline gelmektedir. Bu durum Antroposen'in görsel iletişimde yalnızca bir tematik içerik değil, aynı zamanda yeni yorumlama biçimlerini ve sembolik stratejileri zorunlu kılan bir paradigma değişimi olarak kavranmasını beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla bu çağ, insanın doğa ile olan ilişkisini estetik, ideolojik ve etik düzeylerde yeniden tanımlayan sanatsal üretim biçimlerini hem teşvik etmekte hem de zorunlu kılmaktadır (Piégay, 2020, s. 157).

Sanat, tarih boyunca insan-doğa ilişkisini yansıtmış ve bu ilişkiyi sorgulamıştır. Antroposen Çağı'nda, sanatçılar doğanın tahribatını ve insanın bu tahribattaki rolünü eserlerine yansıtarak toplumsal farkındalık oluşturmayı amaçlamaktadırlar (Nurmis, 2016, s. 501). Örneğin güncel sanat eserlerinde hayvan figürleri ve insan figürleri birlikte kullanılarak, doğanın tahribatı görsel olarak analiz edilmektedir. Görsel antropoloji, fotoğraf gibi görsel araçları kullanarak insan ve doğa arasındaki ilişkiyi belgelemekte ve analiz etmektedir. Bu yöntem, kültürel ve fiziksel antropoloji çalışmalarında önemli bir yer tutmaktadır (Luvaas, 2022, s. 3). Sanat ve görsel antropolojinin sunduğu bu temsiller, zamanla çevresel meselelerin iletişimde daha geniş bir görsel dilin oluşmasına katkı sağlamıştır. İklim değişikliği ve ekolojik krizler, yeni semboller ve göstergeler aracılığıyla görsel anlatılara entegre edilmiştir.

İklim değişikliğinin görsel dile etkisi yalnızca sembollerin dönüşümüyle sınırlı kalmamış, aynı zamanda tamamen yeni görsel göstergelerin ortaya çıkmasını da sağlamıştır. Örneğin karbon ayak izi simgesi, endüstriyel süreçlerin çevresel maliyetlerini vurgulayan küresel bir işaret haline gelirken, plastik atıkların deniz yaşamına zarar verdiğini gösteren imgeler, çağdaş çevresel aktivizmin en güçlü görsel anlatılarından biri olmuştur. Bu dönüşüm görsel dilin yalnızca doğayı betimleme biçimini değil, aynı zamanda çevresel krizlerin kamusal söylemde nasıl şekillendiğini de belirlemektedir (Akdağ ve Özdemir, 2020, s. 3516-3517).

Ancak Antroposen'in en çarpıcı yönlerinden biri, yalnızca yeni sembollerin ortaya çıkışı değil, aynı zamanda belirli sembollerin sessizleşmesi ve kaybolmasıdır. İnsan ile doğa arasındaki ilişkiyi aktaran geleneksel imgeler, bu bağlamda ya anlamlarını yitirmekte ya da toplumsal bellekten silinmektedir. Örneğin eski medeniyetlerin ritüellerinde önemli bir yer tutan totemler ve doğayla bütünleşik anlamlar taşıyan mitolojik figürler, modernleşme ve kentleşme ile gündelik görsel dilin dışına itilmiştir (Haraway, 2016). Doğa ile özdeşleşen hayvan figürleri, özellikle kentleşmenin etkisiyle kültürel hafızadaki yerini kaybetmekte, nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan türler ise görsel temsiliyetten giderek silinmektedir. Günümüzde doğanın yok oluşuna dair imgeler güçlü bir anlatı oluştururken, doğanın kendiliğinden var olduğu ve insan müdahalesi olmaksızın işleyen bir sistem olduğu fikri giderek daha az görsel temsile konu olmaktadır. Doğanın kendine yeterli bir bütünlük olarak algılanmasına dair imgeler yerini, insan etkisi altındaki bozulmuş ve zarar görmüş ekosistemlerin imgelerine bırakmaktadır (Aladağ ve Gültekin, 2024, s. 6).

Sessizlik, görsel dilde yalnızca kaybolma anlamına gelmemekte, aynı zamanda belirli imgelerin anlam değiştirerek dönüşmesini de ifade etmektedir (Page, 2020, s. 2). Örneğin orman yangınları tarih boyunca mitolojik anlatılarda bir yenilenme ve yeniden doğuş metaforu olarak kullanılırken, günümüzde küresel iklim değişikliğinin en yıkıcı sonuçlarından biri olarak tasvir edilmektedir (Dabanlı, 2021). Aynı şekilde gaz maskesi ve solunum cihazı imgeleri, artık savaş ve kimyasal saldırılar yerine hava kirliliği ve çevresel krizlerin sembolleri olarak kullanılmaktadır (Dunaway, 2008, s. 74). Bu dönüşüm yalnızca bireysel algı düzeyinde değil, aynı zamanda politik ve ideolojik bağlamlarda da etkili olmakta, ekolojik krizler etrafında şekillenen görsel anlatılar yeni toplumsal hafıza biçimlerini oluşturmaktadır.

Sonuç olarak Antroposen Çağı'nda görsel iletişim, insanın doğayla olan ilişkisini yalnızca tasvir eden bir araç olmaktan çıkıp, bu ilişkinin dönüşümünü yansıtan dinamik bir alan haline gelmiştir. Doğa ile özdeşleşen sembollerin anlam kaymaları, hem ekolojik tahribatın görsel dile etkisini hem de kültürel hafızanın zaman içindeki değişimini göstermektedir. Yeni sembollerin yükselişi ve geleneksel göstergelerin sessizleşmesi yalnızca bir estetik mesele değil, aynı zamanda çevresel farkındalığın ve insan-doğa ilişkisine dair eleştirel yaklaşımların bir yansımasıdır. Bu nedenle görsel iletişim ve ekoloji arasındaki bağları anlamak yalnızca sanatçılar ve tasarımcılar için değil, aynı zamanda toplumun doğayla kurduğu ilişkiyi yeniden düşünmesi açısından da kritik bir öneme sahiptir.

Görsel Dilin Kültürel Bağlamda Anlam Kazanması ve Sessizleşme Süreci

Görsel dilin kültürel bağlamda anlam kazanması yalnızca bir sembolün neyi temsil ettiğine değil, aynı zamanda hangi toplumsal yapılar, inanç sistemleri ve gündelik pratikler aracılığıyla anlamlandırıldığına da bağlıdır. Semboller bu yönüyle yalnızca göstergeler değil; geçmişle şimdi arasında kurulan bağların, kolektif hafızanın ve kültürel sürekliliğin taşıyıcılarıdır. Antroposen öncesi dönemlerde, doğayla kurulan ilişki ritüeller, mitolojik anlatılar ve yerel bilgi sistemleri aracılığıyla şekillenmiş; ağaç, su, güneş ya da ay gibi semboller bu ilişkiyi simgesel düzlemde pekiştirmiştir. Bu semboller, estetik ve işlevsel anlamları bir arada barındırmakta hem kutsal hem de gündelik bağlamlarda anlam üretmektedir. (Erdoğan, 2024; Yakar Tapu, 2024, s. 64).

Ancak Antroposen Çağı'nda bu görsel anlatılar yalnızca dönüşmemiş, bazı durumlarda anlamlarını tümüyle yitirerek sessizleşmiştir. Bu sessizlik sembollerin görsel hafızadan silinmesiyle değil, artık çağrışım yaratmamasıyla ilgilidir. Yani sembol hâlâ görünürdür, ancak bir zamanlar taşıdığı kültürel bağlam çözüldüğü için işlevsizleşmiştir. Örneğin güneşin gün doğumundaki evrensel diriliş çağrışımı, artık yalnızca takvim uygulamalarındaki bir simgeye indirgenmiştir. Ayın evreleri ise ritüel yaşamı yönlendiren döngüler olmaktan çıkarak, çoğu birey için romantik bir imge ya da takı motifi düzeyine çekilmiştir (Batur, 2024; Da Silva, 2020).

Bu süreç görsel dilin yalnızca içeriğinde değil, algılanma biçimlerinde de dönüşüm yaşadığını göstermektedir. Semboller kendi bağlamlarından koparıldıklarında yalnızca estetik birer yüzeye indirgenirler (Olick, 2014). Böylece anlam üretme kapasiteleri sınırlanır; bir başka deyişle kültürel belleğin görsel kanalları tıkanır. Antroposen'deki bu tıkanma sembollerin taşıdığı çevresel duyarlılığın da yavaş yavaş silinmesine neden olmaktadır. Mitolojik veya kolektif anlamlarla örülü figürlerin yerini, kriz çağının ani ve uyarıcı imgeleri almış; sürekliliğe değil, ani farkındalıklara dayanan bir görsel dil öne çıkmıştır.

Bu çerçevede sembollerin zamanla sessizleşmesi yalnızca bir kayıp değil, aynı zamanda sembolik gücün dönüşümüdür. Bugün sessizleşmiş bir sembol, gelecekte yeniden anlamlandırılabilir; ancak bu, onun kültürel bağlamının yeniden inşasına bağlıdır. Dolayısıyla görsel iletişim alanında yapılan her müdahale estetik bir tercih olmanın ötesinde, aynı zamanda kültürel bir onarıma da işaret eder. Antroposen'de bu onarım kaybolan sembollerini yeniden hatırlama ve yeniden işlevlendirme çabasında gizlidir.

Yöntem

Bu çalışmada Antroposen Çağı'nda sembollerin dönüşümünü analiz edebilmek için en uygun yaklaşım olarak göstergebilimsel analiz yöntemi benimsenmiştir. Bu yöntem, görsel göstergelerin birer "metin" olarak okunabileceği fikrine dayanmakta; yalnızca yüzeysel temsillerine değil, aynı zamanda tarihsel, toplumsal ve ekolojik bağlamlardaki yeniden üretim süreçlerine odaklanarak, özellikle ekolojik ve kültürel dönüşümlerin görsel temsiller üzerindeki etkisini açıklamaktadır (Dwyer vd., 2012'den aktaran Toker, 2022, s. Ö338). Antroposen Çağı'nda doğaya dair sembollerin değişimi, insan-merkezci bakış açısının görsel anlatılara nasıl yansıdığını ve bu sembollerin nasıl yeni anlamlar kazandığını anlamak için göstergebilimsel analiz güçlü bir yöntem sunmaktadır.

Çalışmada göstergebilimsel analiz çerçevesinde Roland Barthes'ın mit çözümlemeye dayalı göstergebilimsel yaklaşımı ile Charles Sanders Peirce'in üçlü gösterge modeli (gösteren-gösterilen-sembol) birlikte kuramsal dayanak olarak benimsenmiştir. Barthes'ın "mitolojiler" kavramı, doğaya atfedilen sembollerin zamanla nasıl ideolojik ve politik anlamlar kazandığını çözümlemek için teorik bir zemin sağlarken; Peirce'in ayrımı ise, Antroposen bağlamında çevresel göstergelerin toplumsal bellek içerisinde nasıl yeniden yapılandığını anlamak açısından güçlü bir kavramsal araç sunmaktadır (Ünal, 2016)

Bu doğrultuda göstergebilimsel analiz yalnızca sembollerin yüzeysel anlamlarını değil, aynı zamanda onların ekolojik krizler, kentleşme ve çevresel bellek bağlamında nasıl değiştiğini inceleyerek, görsel iletişimdeki dönüşümleri anlamlandırmaya katkı sağlamaktadır.

Çalışmada Antroposen bağlamında incelenen görseller, amaçlı örneklem tekniği ile seçilmiştir. Amaçlı örneklem, belirli bir araştırma problemi doğrultusunda en uygun veri setinin seçilmesini sağlayarak, incelemeye alınan göstergelerin araştırma amacına doğrudan hizmet etmesini sağlamaktadır (Baki ve Gökçek, 2012, s. 5). Çalışma kapsamında incelenen 11 görsel, doğa ile bağlantılı semboller, kültürel ve toplumsal anlamı dönüşen semboller ve sessizleşen/kaybolan semboller olmak üzere üç ana tema altında sınıflandırılmıştır. Bu görsellerin seçim süreci, iletişim ve tasarım alanında uzman iki araştırmacı tarafından yürütülmüştür. Seçim sırasında sembollerin Antroposen bağlamında anlam kaybı veya dönüşüm geçirmiş olması, çevresel krizler, ekolojik tahribat ve insan-doğa ilişkileriyle doğrudan bağlantılı olması ve kültürel hafızada değişime uğramış ya da toplumsal söylemde yeniden kodlanmış olmaları gibi temel ölçütler dikkate alınmıştır.

Seçilen görseller, belirlenen üç tematik başlık altında göstergebilimsel analiz yöntemine uygun şekilde yapılandırılmıştır. Her bir görsel, gösteren, gösterilen ve sembolik anlam düzeylerinde ele alınarak; tarihsel

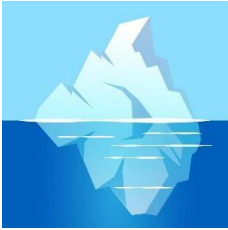
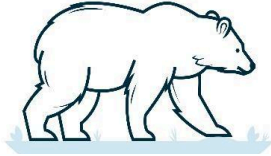
ve kültürel bağlamda nasıl konumlandığı ve Antroposen bağlamında nasıl bir dönüşüm geçirdiği sistematik biçimde ortaya konmuştur.

Bulgular

Bu bölümde Antroposen Çağı'nda görsel sembollerin geçirdiği dönüşüm üç tematik başlık altında ele alınmaktadır. İlk olarak, doğa ile özdeşleşmiş sembollerin anlam kaybı ve yeni bağlamlarda yeniden yorumlanması incelenmiştir. Ardından, kültürel ve toplumsal karşılıkları değişen sembollerin, güncel çevresel ve politik söylemlerle nasıl yeniden kodlandığı tartışılmıştır. Son olarak ise, bazı sembollerin sessizleşerek iletişim alanından silinmesi ya da işlevsizleşmesi, kaybolan anlamlar çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Doğa ile Bağlantılı Semboller ve Anlam Kaybı Teması

Doğa ile bağlantılı semboller ve anlam kaybı temasında bu temayı en iyi temsil ettiği düşünülen buzdağı, ağaç, kutup ayısı ve su damlası sembolleri incelenmiştir. Her bir sembol, yalnızca göstergibilimsel bir çerçevede değil, aynı zamanda Antroposen bağlamında uğradığı kültürel ve ekolojik dönüşüm açısından da değerlendirilmiştir.

 a) Buz Dağı (Freepik a, t.y.)	 b) Ağaç (Freepik b, t.y.)	 c) Kutup Ayısı (Freepik c, t.y.)	 d) Su Damlası (Freepik d, t.y.)
--	--	--	--

Görsel 1: Doğa ile bağlantılı semboller ve anlam kaybı ile ilgili görseller

Bu bölümde doğanın temel unsurlarını simgeleyen görsellerin zamanla anlam kaybına uğrayarak nasıl farklı bir bağlama evrildiği incelenmektedir. Buz dağı, ağaç, kutup ayısı ve su damlası gibi imgeler, yalnızca doğanın kendisini temsil etmekle kalmayıp, ekolojik krizlerin ve kaybolan doğal dengelerin göstergeleri haline gelmiştir.

Tablo1: Buz Dağı Sembolünün Göstergebilimsel Analizi

Gösteren	Görselde büyük bir buzdağı betimlenmiştir. Su üzerinde yüzen bir kütle olarak tasvir edilen buzdağı, mavinin tonlarıyla donuk ve soğuk bir atmosfer yaratmaktadır.
Gösterilen	Buzdağı doğanın sert koşullarını, kutup ekosistemini ve bilinmeyen simgeleyen bir unsurdur. Aynı zamanda yüzeyde görünen kısmı ile suyun altında saklı kalan büyük kütle arasındaki metaforik anlamıyla bilgi, bilinçaltı ve keşfedilmemiş alanlarla ilişkilendirilmiştir.
Gösterge	Buzdağı günümüzde küresel ısınmanın ve iklim değişikliğinin en önemli göstergelerinden biri olarak işlev görmektedir. Eriyen buzullar, yükselen deniz seviyeleri ve kutup bölgelerindeki dönüşüm, bu simgenin ekolojik bir alarm niteliği taşımasını sağlamaktadır.

Antroposen Bağlamında Dönüşüm: Antroposen Çağı'nda buzdağı, küresel ısınmanın sembolik bir yansıması haline gelmiştir. Tarih boyunca bilinmezliğin ve doğanın gücünün bir göstergesi olan bu figür, günümüzde felaketin ve dönüşümün kaçınılmazlığını temsil etmektedir. İklim değişikliğinin somut etkilerinden biri olan buzulların erimesi, ekosistemler ve kıyı kentleri için büyük bir tehdit oluşturmakta ve bu durum, buzdağı imgesinin çevresel yıkım bağlamında yeniden anlamlandırılmasına yol açmaktadır. Artık buzdağı doğanın bir parçası olmaktan çok, insan faaliyetlerinin neden olduğu ekolojik bozulmanın bir kanıtı olarak görülmektedir. Medya ve çevre aktivistleri tarafından sıklıkla kullanılan bu imge, kriz çağının bir simgesi haline gelmiştir.

Tablo 2: Ağaç Sembolünün Göstergebilimsel Analizi

Gösteren	Görselde stilize edilmiş bir ağaç figürü bulunmaktadır. Yeşil yapraklar ve koyu gövde ile betimlenen bu ağaç sade bir tasarıma sahiptir.
Gösterilen	Ağaç doğanın devamlılığını, yaşam döngüsünü ve ekolojik dengeyi simgeleyen evrensel bir semboldür. Mitolojik ve kültürel bağlamlarda bilgelik, güç ve bereket ile ilişkilendirilmiştir.
Gösterge	Bu görsel doğanın temel bir unsuru olarak algılanmakta, ekolojik bilinç ve çevresel sürdürülebilirlik söylemleriyle doğrudan bağlantılı hale gelmektedir. Yeşil renk çevreci hareketler tarafından sıklıkla kullanılan bir kodlama yöntemi olup, doğa dostu yaklaşımları çağrıştırmaktadır.

Antroposen Bağlamında Dönüşüm: Antroposen Çağı'nda ağaç sembolü iki yönlü bir değişime uğramaktadır. Bir yandan yeşil aklama (Green-Washing) stratejileri ile büyük şirketler ve politik figürler tarafından doğayla ilgili sahte bir çevreci söylemin aracı olarak kullanılmaktadır. Örneğin büyük endüstriyel kuruluşlar, doğa tahribatına rağmen pazarlama stratejilerinde yeşil renk ve ağaç sembollerini kullanarak çevreci bir imaj yaratmaya çalışmaktadırlar. Öte yandan ormansızlaşma ve iklim değişikliğinin etkisiyle ağaçlar, yalnızca yaşamı temsil eden semboller olmaktan çıkıp, yok oluşun ve ekolojik krizlerin göstergeleri haline gelmiştir. Yanmış ormanlar, kesilmiş ağaç gövdeleri ve kuraklık ile ilişkilendirilen ağaç imgesi, insan müdahalesinin doğa üzerindeki yıkıcı etkisini gözler önüne sermektedir.

Tablo 3: Kutup Ayısı Sembolünün Göstergebilimsel Analizi

Gösteren	Görselde basitleştirilmiş çizgisel bir stil ile betimlenen bir kutup ayısı yer almaktadır. Beyaz ve açık mavi tonlarıyla vurgulanan bu figür, doğal yaşam alanı ile ilişkilendirilmiştir.
Gösterilen	Kutup ayısı, yaban hayatı ve kutup ekosistemlerinin önemli bir simgesi olarak bilinmektedir. Tarihsel olarak bu hayvan, dayanıklılığı, avcılığı ve kutup bölgelerindeki yaşamın sert koşullarını temsil eden bir figür olmuştur.
Gösterge	Bu gösterge günümüzde çevresel bilinç ve ekolojik kriz söylemleriyle güçlü bir şekilde ilişkilendirilmiştir. Kutup ayısı, küresel ısınmanın etkileri nedeniyle yaşam alanları daralan ve nesli tehlike altına giren bir tür olarak, çevre aktivizminin en önemli sembollerinden biri haline gelmiştir.

Antroposen Bağlamında Dönüşüm: Antroposen Çağı'nda kutup ayısının sembolizmi köklü bir değişime uğramıştır. Geleneksel olarak doğanın güçlü bir temsilcisi olan bu hayvan, günümüzde iklim değişikliğinin trajik bir kurbanı olarak yeniden kodlanmıştır. Küresel ısınmanın etkileriyle eriyen buzullar, kutup ayılarının hayatta kalmasını tehdit etmekte ve bu canlılar, çevresel felaketlerin en çarpıcı göstergelerinden biri olarak resmedilmektedir. Özellikle medya ve aktivist hareketler, kutup ayısını modern ekolojik kaygıların duygusal ve görsel bir ifadesi olarak kullanmaktadır. Bu bağlamda kutup ayısı yalnızca bir hayvan olmaktan çıkıp, insanın doğa üzerindeki etkisini gözler önüne seren bir göstergeler sistemine dönüşmüştür.

Tablo 4: Su Damlası Sembolünün Göstergebilimsel Analizi

Gösteren	Minimalist bir biçimde betimlenmiş, mavi renkte bir su damlası figürü bulunmaktadır. Parlak ve temiz bir su görünümü yaratılmıştır.
-----------------	---

Gösterilen Su damlası yaşamın kaynağını, arınmayı ve doğanın sürdürülebilirliğini simgeleyen güçlü bir göstergedir. Su, tarih boyunca bereket, saflık ve yeniden doğuşla ilişkilendirilmiştir.

Gösterge Bu görsel suyun hayati önemini ve çevresel faktörler açısından kritik rolünü vurgulamaktadır. Aynı zamanda su kıtlığına dair küresel farkındalığın artmasıyla birlikte, sürdürülebilir su yönetimi ve çevresel duyarlılık ile ilişkilendirilmiştir.

Antroposen Bağlamında Dönüşüm: Antroposen Çağı'nda su damlası sembolü, ekolojik krizlerin en önemli göstergelerinden biri haline gelmiştir. Geleneksel olarak saflık ve bereket ile özdeşleşen bu sembol, artık su kıtlığı, kirlilik ve iklim değişikliğinin dramatik sonuçlarıyla ilişkilendirilmektedir. Kuruyan göller, plastik atıklarla dolu nehirler ve kirlenmiş su kaynakları, suyun sadece bir yaşam kaynağı değil, aynı zamanda küresel bir kriz alanı olduğunu göstermektedir. Su damlası sembolü artık yalnızca temizliği ve arınmayı değil, aynı zamanda suyun azalmakta olduğunu ve bu konuda acil önlemler alınması gerektiğini hatırlatan bir uyarı niteliğinde işlev görmektedir.

Kültürel ve Toplumsal Anlamı Dönüşen Semboller Teması

Kültürel ve toplumsal anlamı dönüşen semboller temasında, dünya, gaz maskesi, filiz ve plastik atık gibi semboller aracılığıyla toplumsal söylemlerde ve politik temsillerde yaşanan anlam kaymaları ele alınmıştır. Bu semboller Antroposen Çağı'nda yeniden kodlanan çevresel temsiller olarak hem göstergebilimsel hem de bağlamsal dönüşümleriyle birlikte analiz edilmiştir.

 e) Dünya (Freepik e, t.y.)	 f) Gaz Maskesi (Freepik f, t.y.)	 g) Filiz (Freepik g, t.y.)	 h) Plastik Atık (Freepik h, t.y.)
---	---	--	--

Görsel 2: Kültürel ve toplumsal anlamı dönüşen semboller ve anlam kaybı ile ilgili görseller

Toplumsal ve kültürel bağlam içinde varlığını sürdüren semboller, zamanla değişen algılar ve küresel meseleler doğrultusunda farklı anlamlar kazanmıştır. Bu bölümde dünya, gaz maskesi, filiz ve plastik atık gibi imgelerin, geçmişten günümüze nasıl dönüşüme uğradığı ve yeni anlamlar kazandığı ele alınmaktadır.

Tablo 5: Dünya Sembolünün Göstergebilimsel Analizi

Gösteren	Görselde yeşil ve mavi renklerden oluşan bir dünya küresi bulunmaktadır. Yüzeyinde kıtalar belirgin şekilde gösterilmiş, gezegenin küresel bütünlüğü vurgulanmıştır.
Gösterilen	Dünya, insanlığın ortak yaşam alanını, gezegenin ekolojik sistemini ve küresel birlik fikrini simgeleyen en temel sembollerden biridir. Aynı zamanda çevresel farkındalık ve gezegenin korunması fikriyle doğrudan bağlantılıdır.
Gösterge	Bu sembol küresel ısınma, sürdürülebilirlik ve çevresel politikalar gibi alanlarda sıkça kullanılmaktadır. Aynı zamanda ekolojik hareketlerin ve küresel çevre kampanyalarının bir temsil aracı olarak işlev görmektedir.

Antroposen Bağlamında Dönüşüm: Antroposen Çağı'nda dünya küresi sembolü, insanın gezegen üzerindeki kontrolünü ve tahribatını temsil eden çelişkili bir imge haline gelmiştir. Geleneksel olarak bütünlüğü ve dayanıklılığı simgeleyen dünya, artık kırılgan ve tehdit altında bir varlık olarak kodlanmaktadır. Özellikle çevre aktivistleri, küresel iklim krizine dikkat çekmek için dünyanın parçalanmış, yanmış veya sular altında kalmış versiyonlarını içeren imgeler üretmektedir. Aynı zamanda dünya sembolü büyük şirketler tarafından çevreci imaj yaratma aracı olarak da kullanılmakta, ancak bu durum çoğu zaman ekolojik sorumluluğu üstlenmek yerine imaj yönetimiyle sınırlı kalmaktadır. Dolayısıyla, dünya küresi sembolü hem bir uyarı hem de bir propaganda aracı olarak ikili bir işlev kazanmıştır.

Tablo 6: Gaz Maskesi Sembolünün Göstergebilimsel Analizi

Gösteren	Görselde mavi ve sarı renklerden oluşan bir gaz maskesi yer almaktadır. Endüstriyel bir tasarıma sahip olan maske, modern teknolojik üretimi yansıtan bir biçimde betimlenmiştir.
Gösterilen	Gaz maskesi, tehlikeli gazlar, zehirli ortamlar ve insan sağlığını tehdit eden unsurlar karşısında koruyucu bir ekipman olarak bilinmektedir. Genellikle askeri kullanım, kimyasal saldırılar veya sanayi kirliliği ile ilişkilendirilmiştir.

Gösterge Bu sembol savaş ve kimyasal felaketler gibi tehditlerin görselleştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Ancak günümüzde özellikle hava kirliliği ve ekolojik krizlerle ilgili söylemlerde giderek daha sık kullanılmaktadır.

Antroposen Bağlamında Dönüşüm: Antroposen Çağı'nda gaz maskesi, yalnızca savaş veya kimyasal saldırılarla değil, doğrudan çevresel krizlerle ilişkilendirilen bir simge haline gelmiştir. Hava kirliliğinin artması, sanayi bölgelerindeki toksik gaz salınımı ve orman yangınlarının yaygınlaşması gibi olaylar, gaz maskesini bir hayatta kalma aracı olarak konumlandırmıştır. Özellikle büyük şehirlerde hava kirliliği nedeniyle günlük kullanımda maskelerin zorunluluk haline gelmesi, gaz maskesinin çevresel krizlerin bir sembolü olarak yeniden anlamlandırılmasına neden olmuştur. Bu sembol artık yalnızca insan eliyle yaratılan felaketleri değil, insanın doğayla ilişkisinin nasıl zehirli hale geldiğini de temsil etmektedir.

Tablo 7: Filiz Sembolünün Göstergebilimsel Analizi

Gösteren	Görselde minimalist bir tasarımla oluşturulmuş iki yapraklı bir filiz bulunmaktadır. Yeşil renk, doğa ve çevresel sürdürülebilirlik çağrışımı yapmaktadır.
Gösterilen	Filiz, doğanın yeniden canlanmasını, büyümeyi ve umudu simgelemektedir. Aynı zamanda ekolojik denge, sürdürülebilir tarım ve doğayla uyumlu yaşam felsefelerini temsil eden bir sembol olarak görülmektedir.
Gösterge	Bu sembol özellikle çevre dostu ürünlerin ve sürdürülebilir yaşam biçimlerinin pazarlanmasında sıklıkla kullanılmaktadır. Organik ürünler, vegan hareketi ve çevreci politikalar bu tür semboller aracılığıyla kendilerini ifade etmektedir.

Antroposen Bağlamında Dönüşüm: Antroposen Çağı'nda filiz sembolü, ekolojik farkındalık bağlamında daha da popülerleşmiş ancak aynı zamanda ticarileşmiştir. Birçok büyük şirket, çevreci görünmek adına Green-Washing stratejileri çerçevesinde bu sembolü kullanarak doğaya zarar veren üretim süreçlerini gizlemeye çalışmaktadır. Örneğin büyük petrol şirketleri, sürdürülebilir enerjiye yatırım yaptıkları imajını yaratmak için reklamlarında bu tür semboller kullanmaktadır. Bu nedenle doğa ile özdeşleştirilen bu sembol, kimi zaman samimi bir çevre bilincini yansıtırken, kimi zaman da tüketiciyi manipüle eden bir göstergeye dönüşmektedir.

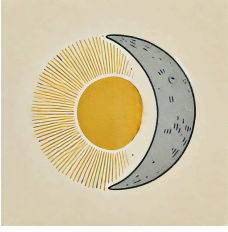
Tablo 8: Plastik Atık Sembolünün Göstergebilimsel Analizi

Gösteren	Görselde kırmızı zemin üzerine beyaz çizgilerle tasarlanmış plastik şişe ve deterjan kapları bulunmaktadır. Şişelerden biri kırılmış, diğerleri ise farklı türde plastik ambalajları temsil etmektedir.
Gösterilen	Plastik atık, modern tüketim alışkanlıklarının ve sanayileşmenin bir sonucudur. Günlük hayatta yaygın olarak kullanılan plastikler, dayanıklılığı ve düşük maliyeti nedeniyle hızla çoğalmış ancak aynı zamanda küresel çevre krizinin en büyük unsurlarından biri haline gelmiştir.
Gösterge	Plastik atıklar, doğanın kirlenmesi ve ekolojik dengenin bozulmasıyla doğrudan ilişkilendirilmektedir. Modern medya ve aktivist kampanyalar, özellikle okyanuslara karışan plastiklerin deniz yaşamına verdiği zararı vurgulayarak, bu sembolü çevresel farkındalığın güçlü bir göstergesi haline getirmiştir.

Antroposen Bağlamında Dönüşüm: Antroposen Çağı'nda plastik, insan faaliyetlerinin gezegen üzerindeki geri dönülemez etkisini simgeleyen en önemli sembollerden biri haline gelmiştir. Geçmişte yenilik, kolaylık ve hijyenle ilişkilendirilen plastik, günümüzde atık sorunu, doğa tahribatı ve ekosistemlerin çöküşüyle özdeşleştirilmiştir. Pasifik Okyanusu'nda devasa plastik atık yığınlarının oluşması, mikro-plastiklerin insan ve hayvan bedenine girmesi gibi olgular, plastiğin sadece atık bir malzeme olmadığını, aynı zamanda insan müdahalesinin doğayı nasıl şekillendirdiğinin bir kanıtı olduğunu göstermektedir. Bu görsel, plastik tüketiminin küresel çevre krizine etkisini vurgulayan güçlü bir eleştirel göstergedir.

Sessizleşen ve Kaybolan Semboller Teması

Sessizleşen ve kaybolan semboller temasında, rüzgâr ve hava, güneş ve ay ile totem figürler gibi sembollerin kültürel hafızadan silinme süreci irdelenmiştir. Antroposen'in etkisiyle bu sembollerin yalnızca sembolik anlamları değil, taşıdıkları tarihsel ve ontolojik bağlamlar da dönüşmüş; bu değişim hem göstergebilimsel hem de kültürel-ekolojik düzeyde ele alınmıştır.

 i) Rüzgar ve Hava (Freepik ı, t.y.)	 j) Güneş ve Ay (Freepik j, t.y.)	 k) Totem Semboller (Av Büyüsü) (Sciential, t.y.)
--	---	--

Görsel 3: Sessizleşen ve kaybolan semboller ve anlam kaybı ile ilgili görseller

Bazı semboller, insanlığın kolektif hafızasında önemli yer tutarken, zaman içinde etkisini yitirerek unutulmaya yüz tutmuştur. Bu bölümde rüzgâr ve hava, güneş ve ay ile totem sembollerin geçmişte sahip oldukları anlamların, modernleşme sürecinde nasıl silikleştiği ve göz ardı edildiği değerlendirilmektedir.

Tablo 9: Rüzgâr ve Hava Sembolünün Göstergebilimsel Analizi

Gösteren	Mavi zemin üzerinde kıvrımlı beyaz çizgilerle betimlenen, hareketli bir rüzgâr formu yer almaktadır. Dönel uçları ve dalgalı formu, esintiyi temsil edecek şekilde stilize edilmiştir.
Gösterilen	Rüzgâr, doğanın görünmez ama hissedilen güçlerinden biridir. Tarih boyunca ruh, özgürlük, değişim ve ilahi nefes gibi soyut kavramlarla ilişkilendirilmiştir. Aynı zamanda yön, hareket ve haber taşıyıcılığı gibi anlamlara da sahiptir.
Gösterge	Doğa temelli bu gösterge, klasik sanatlarda, halk anlatılarında ve şamanik sembolizmde sıklıkla kullanılmıştır. Rüzgâr, aynı zamanda tarım toplumları için meteorolojik bir belirleyici unsur olarak kabul edilmiştir.

Antroposen Bağlamında Dönüşüm: Antroposen Çağı'nda rüzgâr sembolü, anlam dünyasındaki yerini büyük ölçüde yitirmiş; özellikle kentleşmiş toplumlarda görünmezliğinin ardına çekilmiştir. Modern insan için rüzgâr artık meteorolojik bir veri ya da enerji kaynağına indirgenmiştir. Özellikle yenilenebilir enerji bağlamında rüzgâr türbinleriyle temsil edilen bu unsur, sembolik niteliğini kaybederek teknik bir veriye dönüşmüştür. Daha da önemlisi, hava kalitesinin bozulması, zehirli gazlar ve partikül madde oranlarının artmasıyla birlikte rüzgâr artık saflığın değil, kirliliğin taşıyıcısı olarak algılanmaktadır. Bu dönüşüm, sembolün yalnızca sessizleşmesini değil, anlamının olumsuzlaşmasını da beraberinde getirmektedir. Böylece rüzgârın şiirselliği ve mitolojik potansiyeli, endüstriyel çağın filtresinde silinmektedir.

Tablo 10: Güneş ve Ay Sembolünün Göstergebilimsel Analizi

Gösteren	Görselde iç içe geçmiş bir şekilde stilize edilmiş sarı güneş ve gri ay sembolleri yer almaktadır. Ay hilal şeklindedir, güneş ise çizgisel ışınlarla çevrelenmiştir.
Gösterilen	Güneş ve ay, tarih boyunca kozmik düzenin, yaşam döngüsünün ve zamansal ritimlerin simgeleri olmuştur. Güneş genellikle yaşam, aydınlanma, enerji ve erk ile ilişkilendirilirken; ay doğurganlık, döngüsellik, dişil enerji ve değişimle özdeşleştirilmiştir.
Gösterge	Bu semboller dini ritüellerden mitolojik anlatılara, sanat eserlerinden ulusal bayraklara kadar geniş bir kültürel yelpazede yer almış; doğa ile insan arasında sembolik bir köprü işlevi görmüştür. Aynı zamanda gece-gündüz karşıtlığının simgesel temsili olarak evrensel bir kodlamaya sahiptir.

Antroposen Bağlamında Dönüşüm: Antroposen Çağı'nda güneş ve ay sembolleri, teknolojik ve kentleşmiş toplum yapısı içinde anlamını büyük ölçüde yitirmeye başlamıştır. Modern yaşamın yapay ışıklarla donatılmış çevresi, doğal döngülerle olan bağı koparmış; güneşin doğuşu ya da ayın evreleri artık gündelik yaşantıyı yönlendiren temel referanslar olmaktan çıkmıştır. Bu bağlamda güneş ve ay sembolleri, sadece birer nostaljik motif ya da süsleme unsuru olarak kalmakta, doğaya dair derin anlam katmanlarını kaybetmektedir. Bu sessizleşme, insanın doğayla kurduğu zamansal ve ritüel ilişkilerin de zayıfladığını göstermektedir. Söz konusu semboller, artık mitolojik bir evrenin kalıntısı gibi işlev görmekte; ekolojik kriz çağında doğanın ritimlerinin değil, teknolojik zamanın belirleyiciliği altında biçimlenmektedir.

Tablo 11: Totem Sembollerin (Av Büyüsü) Göstergebilimsel Analizi

Gösteren	Görselde mağara duvarına çizilmiş olduğu varsayılan bir grup hayvan figürü yer almaktadır. Çizgisel ve sembolik bir biçimde betimlenen bu figürler; atlar, bir boğa ve bazı geometrik şekillerden oluşmaktadır.
Gösterilen	Bu tür mağara resimleri, ilkel insan topluluklarının doğa ile kurduğu kutsal bağı, avcılık ritüellerinin ve kolektif belleğin birer yansımasıdır. Hayvanlar güç, besin ve yaşamla doğrudan ilişkilendirilmiştir.
Gösterge	Mağara resimleri sözsüz iletişimin en erken örneklerinden biridir. Aynı zamanda insanın doğayla bütünleşik yaşam biçiminin, sembolik düşünceyle dışavurumunu temsil eder. Bu figürler kutsal, sezgisel ve işlevsel anlamlarla yüklüdür.

Antroposen Bağlamında Dönüşüm: Antroposen Çağı'nda bu semboller, yalnızca arkeolojik bir veri ya da estetik bir geçmişe ait hatıra olarak değerlendirilmektedir. Modern kültürel hafıza bu figürlerin taşıdığı doğa-insan bütünlüğünü unutmuş, semboller ise müze vitrinlerine sıkışmış sessiz tanıklara dönüşmüştür. Bu kayıp yalnızca imgelerin değil, aynı zamanda doğa ile kurulan ontolojik ilişkinin de kaybını simgelemektedir. Toplamların doğayla kurduğu simgesel ve kutsal bağları temsil eden hayvan figürleri artık yok olma tehdidi altındaki türler olarak ekolojik raporlarda yer almakta; bir zamanlar ritüel gücü olan bu figürler, günümüzde bilimsel sınıflandırmalarla tanımlanmaktadır. Dolayısıyla bu semboller Antroposen'de yalnızca sessizleşmekle kalmamış, aynı zamanda kültürel bağlamlarından kopartılarak anlamsal bir soyutlanmaya maruz kalmıştır. Bu, sözsüz iletişimin en eski katmanlarının unutulmaya yüz tuttuğunu gösteren çarpıcı bir göstergedir.

Sonuç

Antroposen Çağı'nda sözsüz iletişim, yalnızca görsel sembollerin estetik boyutlarıyla değil, aynı zamanda bu sembollerin taşıdığı kültürel, çevresel ve ideolojik anlam katmanlarıyla birlikte ele alınması gereken çok katmanlı bir olguya dönüşmüştür. Bu çalışma insanın doğa ile kurduğu ilişkinin dönüşümünü görsel semboller üzerinden irdeleyerek, Antroposen'in görsel iletişimde yarattığı kırılmayı ortaya koymuştur. Göstergebilimsel analiz yöntemiyle ele alınan semboller, geleneksel bağamlarından koparak ya sessizleşmiş ya da ekolojik kriz söylemlerinin taşıyıcısı olan yeni anlamlarla yeniden kodlanmıştır.

Buzdağı, ağaç, kutup ayısı ve su damlası gibi doğa temelli göstergeler, artık doğurganlık, yaşam ve arınma gibi pozitif imgelerin ötesinde, insan müdahalesinin yol açtığı çevresel yıkımın sembollerine dönüşmüştür. Dünya küresi, gaz maskesi, filiz ve plastik atık gibi kültürel semboller, Antroposen bağlamında ideolojik mücadelelerin görsel araçları haline gelmiş; bazı durumlarda toplumsal farkındalık yaratma işlevi görürken, bazı durumlarda yeşil aklama gibi manipülatif stratejilerin bir parçasına indirgenmiştir. Benzer biçimde rüzgâr ve hava gibi doğaya özgü soyut semboller, yalnızca meteorolojik veriler ya da enerji kaynağı olarak yeniden tanımlanmakta; güneş ve ay ise teknolojik zamanın tahakkümü altında ritüel işlevini yitirerek yalnızca dekoratif öğelere indirgenmektedir. Totem figürler ise artık arkeolojik kalıntılar olarak değerlendirilmekte ve insanın doğayla olan kadim bağını temsil etmekten uzaklaştırılmaktadır.

Bu bağlamda görsel dilin Antroposen'deki dönüşümü yalnızca estetik bir değişim değil; aynı zamanda kültürel bellek, ideoloji, ekolojik bilinç ve sembolik temsil düzeylerinde yaşanan çok boyutlu bir kırılmadır. Görsel sembollerin anlam kaybı yalnızca çevresel krizlerin bir sonucu değil, aynı zamanda bu krizlerin toplumsal algılama biçimlerinde nasıl kodlandığını gösteren güçlü bir göstergedir. Bu

nedenle görsel iletişimin sadece tasarımın ya da sanatın bir alanı olarak değil, aynı zamanda insan-doğa ilişkisini yeniden düşünmeye olanak sağlayan eleştirel bir araç olarak konumlandırılması gerekmektedir.

Gelecek çalışmalarda görsel sembollerin dijital kültürde nasıl yeniden üretildiği, özellikle çevre temelli sanat pratikleri ve medya anlatıları aracılığıyla toplumsal belleğe nasıl dahil edildiği üzerine yapılacak olan içerik analizleri, kullanıcı deneyimlerine odaklanan anket ve derinlemesine görüşmeler bu dönüşümün daha geniş bir çerçevede anlaşılmasına katkı sağlayabilir. Antroposen'in karmaşık görsel dili yalnızca kaybolan anlamları değil, aynı zamanda yeniden inşa edilebilecek bir çevresel duyarlılığı da içinde barındırmaktadır. Bu bağlamda kültürel hafızadan silinmekte olan sembollerin sanatsal ifade biçimleriyle görünür kılınması ve yeni anlatılar içinde işlevsel hale gelmesi hem estetik hem de etik bir sorumluluk olarak değerlendirilebilir. Görsel iletişim bu sorumluluğu üstlenerek, doğayla kurulan ilişkiyi yeniden düşünmenin yollarını aralayabilir.

Kaynakça

- Akdağ, M. ve Özdemir, M. (2020). Çevreye duyarlılık ve sorumluluk bağlamında yeşil halkla ilişkiler ve antroposen kavramı: billboardlar üzerinden bir göstergebilimsel analiz. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16 (29 Ekim Özel Sayısı), 3505-3532.
<https://doi.org/10.26466/opus.791359>
- Aladağ, E. ve Gültekin, T. (2024). Sanatçı anlatımında iklim değişikliğine yönelik tutumuna ilişkin disiplinlerarası sanat eserlerinin ekolojik açıdan çözümlenmesi. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 10 (2), 1-12. <https://doi.org/10.22252/ijca.1473601>
- Altıntaş, N. (2020). Kentleşme ve ekonomik büyümenin çevresel bozulmaya etkisi: Türkiye örneği. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15 (26), 4517-4539.
<https://doi.org/10.26466/opus.725429>
- Ayaydın, A. (2012). Evrensel dil ve semboller dünyası: görsel sanatlar. *Fine Arts*, 7 (3), 258-268. <https://doi.org/10.12739/10.12739>
- Baki, A. ve Gökçek, T. (2012). Karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (42), 1-21.
- Batur, M. (2024). Ekolojik sanat kapsamında geri dönüşüm malzemelerle üretilen ileri dönüşüm sanatı. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 10 (2), 183-198.
<https://doi.org/10.22252/ijca.1588580>
- Billing, J. (2013). The military standards of the Roman Legions: Symbolic objects of ideology, veneration and belief. *Ancient Warfare*, 7 (1), 41-45.

- Bilginer Erdoğan, Ş. (2021). Görsel kültürün küresel kültüre dönüşmesinde kitle iletişim araçlarının rolü. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25 (3), 989-1006.
- Bonneuil, C., ve Fressoz, J. B. (2016). The shock of the Anthropocene: The Earth, history and us (D. Fernbach, Trans.). Verso Books.
- Brennan, T. C. (2023). The Fasces: A History of Ancient Rome's Most Dangerous Political Symbol. Oxford University Press.
- Carruth, A. ve Marzec, R. P. (2014). Environmental visualization in the Anthropocene: Technologies, aesthetics, ethics. Public Culture, 26 (2), 205-211. <https://doi.org/10.1215/08992363-2392030>
- Chakrabarty, D. (2009). The climate of history: Four theses. Critical inquiry, 35(2), 197-222. <https://doi.org/10.1086/596640>
- Chatrudi, M. P. ve Jalali, M. (2012). Trees: Symbols of unification, love, and peace among civilizations. Theology Today, 69 (1), 73-84.
- Crutzen, P. J. ve Stoermer, E. F. (2000). The "Anthropocene." Global Change Newsletter 41, 17-18. International Geosphere-Biosphere Programme (IGBP), (41), 17-18.
- Crutzen, P.J. (2006). The "Anthropocene". E. Ehlers, T. Krafft, (Ed.), içinde, Earth system science in the anthropocene. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/3-540-26590-2_3
- Çakıroğlu, E. (2022). Antroposen çağında ekolojik sanat: David Buckland, Terike Haapoja ve Mel Chin'in ekolojik sanat projeleri. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23 (1), 24-39. <https://doi.org/10.17494/oqusbd.985661>
- Da Silva, M. (2020). Making sense of visual pollution: The "Clean City" law in São Paulo, Brazil. T. Davies ve A. Mah (Ed.), içinde, Toxic truths: environmental justice and citizen science in a Post-Truth Age (s. 158-176). Manchester: Manchester University Press.
- Dabanlı, İ. (2021). İklim değişikliği ve artan orman yangınları ilişkisi. T. Kavzoğlu (Ed.), içinde, Orman yangınları sebepleri, etkileri, izlenmesi, alınması gereken önlemler ve rehabilitasyon faaliyetleri (s. 25-42). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Dergisi. DOI: 10.53478/TUBA.2021.038
- Demos, T.J. (2017). Against the anthropocene: visual culture and environment today. New York: Sternberg Press.
- Doğan, B. (2022). *Görsel çözümlemeler: Antroposen çağında doğa insan ilişkisi*. (Yayın No. 709633) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Dunaway, F. (2008). Gas masks, pogo, and the ecological Indian: earth day and the visual politics of American environmentalism. American Quarterly, 60 (1), 67-99.

Erdoğan, D. (2024). İletişim ve kültürün dijital dönüşümü: pratikler ve süreçler. Yeni Medya Dergisi, (16), 434-440.

Freepik a. (t.y.). *Iceberg symbol* (Vektör görseller). Freepik. Erişim: 08.02.2025, https://www.freepik.com/search?format=search&last_filter=query&last_value=ice+berg+symbol&query=ice+berg+symbol

Freepik. b (t.y.). *Tree symbol* (Vektör görseller). Freepik. Erişim: 08.02.2025, https://www.freepik.com/search?format=search&last_filter=query&last_value=tree+symbol&query=tree+symbol

Freepik. c (t.y.). *Polar bear symbol* (Vektör görseller). Freepik. Erişim: 08.02.2025, https://www.freepik.com/search?format=search&last_filter=query&last_value=polar+bear+symbol&query=polar+bear+symbol

Freepik. d (t.y.). *Drop symbol* (Vektör görseller). Freepik. Erişim: 08.02.2025, https://www.freepik.com/search?format=search&last_filter=query&last_value=drop+symbol&query=drop+symbol

Freepik. e (t.y.). *Earth symbol* (Vektör görseller). Freepik. Erişim: 06.02.2025, https://www.freepik.com/search?format=search&last_filter=query&last_value=earth+symbol&query=earth+symbol

Freepik. f (t.y.). *Gas mask symbol* (Vektör görseller). Freepik. Erişim: 05.02.2025, https://www.freepik.com/search?format=search&last_filter=query&last_value=gas+mask+symbol&query=gas+mask+symbol

Freepik. g (t.y.). *Green leaf symbol* [Vektör görseller]. Freepik. Erişim: 06.02.2025, https://www.freepik.com/search?format=search&last_filter=query&last_value=green+leaf+symbol&query=green+leaf+symbol

Freepik. h (t.y.). *Plastic waste symbol* [Vektör görseller]. Erişim: 04.02.2025, https://www.freepik.com/search?format=search&last_filter=query&last_value=plastic+waste+symbol&query=plastic+waste+symbol

Freepik. ı (t.y.). *Wind symbol* [Vektör görseller]. Freepik. Erişim: 07.02.2025, https://www.freepik.com/search?format=search&last_filter=query&last_value=wind+symbol&query=wind+symbol

Freepik. j (t.y.). *Sun and moon symbol* [Vektör görseller]. Freepik. Erişim: 05.02.2025, https://www.freepik.com/search?format=search&last_filter=query&last_value=sun+and+moon+symbol&query=sun+and+moon+symbol

Gecikmez, E. (2023). İklim krizi çağında güncel sanat eğilimleri. Tykhe Sanat ve Tasarım Dergisi, 8 (15), 248-262. <https://doi.org/10.55004/tykhe.1343532>

- Göçer, F. (2022). Kültürün iletişimsel arketipleri olarak mitler ve sembollerin toplumsal büyüğü üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (1), 21-31.
<https://doi.org/10.46442/intjcss.1024083>
- Haraway, D. (2016). *Staying with the trouble: making kin in the chthulucene*. Durham, North Carolina: Duke University Press.
- Kaypak, Ş. (2019). Çevrenin dili ve kent ekolojisine yansıması. *Journal of Academic Value Studies (Javstudies)*, 3 (14), 60-71.
- Latour, B. (2017). *Facing Gaia: Eight lectures on the new climatic regime*. John Wiley & Sons.
- Luvaas, B. (2022). "Photography". F. Stein (Ed.), içinde, Facsimile of the first edition in the cambridge encyclopedia of anthropology (s. 1-17.) <http://doi.org/10.29164/22photography>
- Moore, J. W. (2016). *Anthropocene or Capitalocene? Nature, history, and the crisis of capitalism*. PM Press.
- Nurmis, J. (2016). Visual climate change art 2005–2015: discourse and practice. Wiley
Interdisciplinary Reviews: Climate Change, 7 (4), 501-516. <https://doi.org/10.1002/wcc.400>
- Olick, J. K. (2014). Kolektif bellek: iki farklı kültür. *Moment Dergi*, 1 (2), 175-211.
<https://doi.org/10.17572/moment.398569>
- Özkan Koç, E. (2022). Sanatçı Elmas Deniz'in eserlerinde ekolojik yansımalar. *Zamanın izleri iklim değişikliği* (s. 109-131). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Page, J. (2020). Planetary art beyond the human: Rethinking agency in the Anthropocene. *The Anthropocene Review*, 7 (3), 273-294. <https://doi.org/10.1177/2053019620916498>
- Piégay, H., Arnaud, F., Belletti, B., Bertrand, M., Bizzi, S., Carbonneau, P., ... ve Slater, L. (2020). Remotely sensed rivers in the Anthropocene: State of the art and prospects. *Earth Surface Processes and Landforms*, 45 (1), 157-188. <https://doi.org/10.1002/esp.4787>
- Sciential. (t.y.). *Primitive inventions: Symbolic meanings of early objects*. Erişim: 02.02.2025,
<http://www.sciential.ru/inventions/primitive/07.html>
- Sparano, E. ve Strizzolo, N. (2024). Imaginary and symbolic forms of water between spirit and culture. *Academicus International Scientific Journal*, 15 (30), 39-52.
- Tidball, K. G. (2014). Seeing the forest for the trees: hybridity and social-ecological symbols, rituals and resilience in postdisaster contexts. *Ecology and Society*, 19 (4): 25.
<http://dx.doi.org/10.5751/ES-06903-190425>
- Toker, A. (2022). Sosyal bilimlerde nitel veri analizi için bir kılavuz, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 51 (1), Ö319-Ö345. <https://doi.org/10.30794/pausbed.1112493>

Ünal, M. F. (2016). Göstergebilimin serüveni. *Mütefekkir Dergisi*, 3 (6), 379-398.

<https://doi.org/10.30523/mutefekkir.284572>

Yakar Tapu, G. (2024). Ticari tabelaların yasal standardizasyonuna ilişkin görüşler: Konya Alaaddin Caddesi örneği. *Konya Sanat*, (7), 62-81. <https://doi.org/10.51118/konsan.2024.43>

Yasdıman Aktaşlıoğlu, Ş. (2022). *Göbeklitepe'den bugüne resim ve sembollerin gelişimi, dini ve toplumsal etkileri* (Yayın No. 771916) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Yavuz, O. (2013). *Görsel Antropoloji'de bir araştırma yöntemi olarak fotoğrafın kullanımı* (Yayın No. 332552) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

2025, 12(1): 80-99

DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2025.1.80-99>

Makaleler (Tema)

EKOLOJİK YIKIMIN AYAK İZLERİ: DARK WATERS FİLMİNDE ANTROPOSEN'İN TEMSİLİ

Mehmet Emin Satır¹

Öz

İnsan ve doğa arasındaki ilişkinin kapsamı ve biçimi, belirli dönemsel koşulların etkisiyle şekillenmektedir. İnsanlık tarihini temel alan tüm tarihselleştirme ve dönemselleştirme girişimleri, insan-doğa arasındaki ilişkiye dair zihniyetin de tarihçesini gözler önüne sermektedir. Bu noktada Antroposen düşüncesinin insan-doğa ilişkisine dair sunmuş olduğu perspektif önem arz etmektedir. En temelde zamansal bir döneme karşılık gelen Antroposen yani “İnsan Çağı” kavramı, insanlığın doğayla kurmuş olduğu ilişkinin türevlerinin de son halkasını temsil etmektedir. Zamansal olduğu kadar aynı zamanda politik bir dönemselleştirmeye de karşılık gelen Antroposen düşüncesi, insanın doğaya vermiş olduğu tahribatın, ekolojik zararların ve çevresel dönüşümün de bir cevap arayışı olarak değerlendirilmektedir. Yapılmış olan bu çalışmanın amacı Antroposen düşüncesinin etkisinin ve mevcudiyetinin sinemaya yansımalarını ortaya koymaktır. Çalışma kapsamında 2019 yılında yönetmen Todd Haynes tarafından yönetilen *Dark Waters* filmi, sinemada

¹ Mehmet Emin Satır, Doç. Dr., İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Medya ve İletişim Bölümü, ORCID ID: 0000-0001-5353-8742, mehmeteminsatir@gmail.com

Antroposen düşüncesinin temsili ve ekolojik sonuçlarını ortaya koymak açısından doküman analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Antroposen, Ekolojik Yıkım, Sinema, Dark Waters Film, Todd Haynes

FOOTPRINTS OF ECOLOGICAL DESTRUCTION: REPRESENTATIONS OF THE ANTHROPOCENE IN THE DARK WATERS MOVIE

Abstract

The scope and form of the relationship between humans and nature are shaped by the influence of certain periodic conditions. All attempts at historicization and periodization based on human history also reveal the history of the mentality regarding the relationship between humans and nature. At this point, the perspective offered by the concept of Anthropocene on the human-nature relationship is important. The notion of Anthropocene, or the “Human Age” concept, which basically corresponds to a temporal period, also represents the last link in the derivatives of the relationship that humanity has established with nature. The idea of the Anthropocene, which corresponds to a political periodization as well as a temporal one, is evaluated as a search for an answer to the destruction, ecological damage and environmental transformation that humans have inflicted on nature. The aim of this study is to reveal the reflection of the effect and existence of the Anthropocene idea on cinema. Within the scope of the study, the film Dark Waters, shot by director Todd Haynes in 2019, was analyzed using the document analysis method in order to reveal the representation of the Anthropocene idea in cinema and its associated ecological consequences.

Keywords: Anthropocene, Ecological Destruction, Cinema, Dark Waters Film, Todd Haynes

Giriş

İnsan ve doğa arasındaki ilişkiye dair sorgulamalara tarihin her döneminde rastlamak mümkündür. İnsanın evrendeki mevcudiyeti ve bunu sürdürme uğraşı, insan ve doğa arasındaki ilişkinin anlamlandırılması noktasında bir kılavuz vazifesi görmektedir. İnsanın doğayla ilişkisinin kapsamına ve işleyişine dair anlamlandırma girişimleri, başta doğa bilimleri olmak üzere sosyal bilimleri de meşgul etmektedir. Son kertede insan ve doğa arasındaki ilişki, bir tür zorunluluk içermektedir. İnsan, dünya üzerindeki mevcudiyetini sürdürme noktasında doğaya bağımlıdır. Doğanın sahip olduğu olanaklar, insanlar için hayati bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla toplumlar da varlıklarını sürdürürken doğayla bir tür bağımlılık ilişkisi içerisine girmişlerdir. Tarihsel süreçte insanlık, uzun bir dönem doğanın tahakkümü altında varlığını sürdürmüştür. Ancak bu ilişki zaman içerisinde ve teknolojik gelişmelerle farklı bir biçime evrilmeye başlamıştır. Bilim ve teknolojiyi kendi lehine kullanmayı başaran insan, doğanın sınırlarını ve tahakkümünü esnetmeyi başarmış ve doğa üzerinde egemen olmaya başlamıştır. Bu noktada tarihsel süreç içerisinde insan ve doğa arasındaki ilişkinin önemli değişim ve dönüşümler geçirdiğini belirtmek gerekmektedir. İnsan ve doğa arasındaki ilişkinin kapsamı ve biçimi, özellikle belirli dönemlerde dramatik biçimde farklılaşmaya başlamıştır.

İnsan ve doğa arasındaki ilişkinin biçimindeki değişimleri tarihin önemli uğraklarında yakalamak mümkündür. Nitekim başta tarım ve Sanayi Devrimi gibi geniş etkiye sahip hadiseler olmak üzere birçok tarihsel dönemde, insan ve doğa arasındaki ilişki farklılaşmaya başlamıştır. Her geçen zaman insan ırkı, doğa üzerindeki tahakkümünü güçlendirmiş ve doğayı araçsallaştırarak kendi emelleri doğrultusunda işlemiştir. Bu noktada insan ve doğa arasındaki ilişkiye dair girilen anlamlandırma pratikleri ekseninde zamansallaştırma ve tarihin zamansal olarak dilimlenmesi ortaya çıkmaya başlamıştır. Antroposen düşüncesi de bu gayretin bir sonucudur. En temelde “İnsan Çağı” olarak değerlendirilebilecek olan Antroposen, insan faaliyetlerinin dünya üzerindeki etkilerinin son derece belirgin ve dönüştürücü bir hale geldiği zamansal çağı ifade etmektedir. Bu noktada Antroposen düşüncesinin temelinde insan ve doğa arasındaki ilişkinin bulunduğu altını çizmek gerekmektedir. Antroposen üzerine çok farklı tartışmalar yürütülmüş, farklı disiplinlerin kavramsal ve metodolojik araçlarıyla Antroposen düşüncesinin kapsamı genişletilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, Antroposen düşüncesi ile iletişim bilimlerini buluşturarak bu düşünceye sinema temelli bir bakış açısı getirmektir.

Antroposen düşüncesi sosyal bilimlerin birçok alanında ele alınıp tartışılırken bu düşüncenin iletişimsel zemininin dışarıda bırakılmaması önem arz etmektedir. Bu sebeple Antroposen düşüncesinin sinemadaki temsili, bu düşünceyi anlamlandırmak için son derece önemlidir. 2019 yılında Amerikalı yönetmen Todd Haynes tarafından sinemaya aktarılan ve aynı zamanda gerçek bir hikâyeye dayanan *Dark Waters* isimli film,

Antroposen düşüncesinin ve Antroposen'in yıkıcı sonuçlarının belirginleştirilmesi açısından önemlidir. Çalışma kapsamında öncelikli olarak Antroposen düşüncesi üzerinde durulmuş ve Antroposen'in düşünsel ve tarihsel köklerinden hareketle kavramsal bir tartışma yürütülmüştür. Sonraki aşamada Antroposen düşüncesinin sinemaya yansımaları ele alınmıştır. Antroposen'in sinemadaki yeri, temsili ve örnekleri üzerinden Antroposen ve sinema arasındaki ilişki netleştirilmeye çalışılmıştır. Yöntem olarak nitel bir araştırma yöntemi olan doküman analizi kullanılarak *Dark Waters* filmi insan-doğa etkileşimi, kimyasal kirlenme, sağlık krizi, kapitalizm ve güç ilişkileri gibi belirli temalar ekseninde analiz edilerek Antroposen düşüncesinin sinemadaki yansımaları üzerinde durulmuştur.

İnsan-Doğa Çatışmasında Yeni Dönem: Antroposen

İnsan ve doğa arasındaki çatışmanın özellikle modern kapitalist dönemdeki yansımalarının belirginleştiği kavramlardan birisi olarak kabul edilen Antroposen düşüncesi, başta doğa bilimciler olmak üzere sosyal bilimcilerin de son dönemde meşgul olduğu bir kavramdır. Yunanca "insan" ve "yeni" kavramlarından türeyen Antroposen, "İnsan Çağı" olarak nitelendirilmektedir. Ancak buradaki "insan" vurgusu, insan faaliyetlerinin gezegenin ekoloji ve jeolojisindeki belirleyicilikle ilintilidir. Antroposen düşüncesine göre insanlık, doğaya doğal kuvvetlerle boy ölçüşebilecek kadar yaygın ve derin bir etki bırakmıştır (Clark, 2015, s. 1). İnsanlığın doğaya ve özellikle de jeolojik yapılara yapmış olduğu bu belirgin etki, özellikle bir dizi bilim insanını kronolojik olarak yeni bir zamansal döneme geçildiği noktasında birleştirmiştir. Bu noktada Antroposen kavramının ortaya çıkışına ve kavramın kendi tarihsel gelişimine göz atmak önem arz etmektedir.

Antroposen kavramına ilişkin soy kütüğe bakıldığında kavramın düşünsel izleklerinin 19. yüzyıla dayandığı görülmektedir. Özellikle George Perkins Marsh'ın 1864 tarihinde yayımlanan *Man and Nature* (İnsan ve Doğa) isimli eseri özel bir önem arz etmektedir. Marsh, ilgili eserinde insanın doğal çevresine vermiş olduğu geri dönüşü olmayan zararların altını çizerek esasında jeolojik olarak yeni bir dönemin başladığını vurgulamıştır (Marsh, 2021; Lowenthal, 2016, s. 56; Bekaroğlu, 2022, s. 1131). Nitekim Antroposen düşüncesinin tartışmaya açılması ve gün geçtikçe artan bir ilgiyle takip edilmesinin en önemli nedeni Marsh'ın da altını çizmiş olduğu insanlığın gezegen üzerinde uygulamış olduğu dönüştürücü ve yıkıcı edimlerdir (Purdy, 2015, s. 15-17). İnsanın doğa üzerinde uygulamış olduğu tahakküm ilişkisini içerimleyen ve bu ilişkiyi sonuçlarıyla birlikte tartışmaya açan bir terim olarak Antroposen, asıl popüleritesini ise 2000 yılında Kimyager Paul Crutzen ve Biyolog Eugene Stoermer'in *The Anthropocene* isimli yazıdan almıştır.

Crutzen ve Stoermer, insanlığın artık Holosen² Çağı'nda yaşamıyor olabileceğini, bunun yerine insan eliyle doğanın geri dönüşü olmayan bir biçimde dönüşüm geçirdiği yeni bir çağda yaşadığını belirtmişlerdir

² Jeolojik bir zaman dilimi olarak kabul edilen Holosen, yaklaşık 11.700 yıl önce başlamış bir jeolojik dönemi ifade etmek için kullanılmaktadır.

(Crutzen ve Stoermer, 2000; Maldonado, 2015, s. 73-74). Görüldüğü üzere Crutzen ve Stoermer esasında uzun bir süredir dile getirilen endişeleri daha somut bir kavramsallaştırmayla netleştirmişlerdir. Crutzen ve Stoermer'in kullandığı Antroposen terimi, o yıllarda sadece sınırlı bir bilim çevresince ilgi görmüştür. 2011 yılına gelindiğinde ise Antroposen terimine ilişkin yapılan bir internet taraması 450 binin üzerinde sonuç üretiyordu. Aynı yıl *The Economist* dergisi kapağına "Welcome to the Anthropocene" (Antroposen'e hoş geldiniz) başlığını eklerken *Royal Society* dergisi Antroposen'i ele almak için özel bir sayı çıkartmış, Dalai Lama bu konu hakkında bir seminer vermiş ve Vatikan da bu konu hakkında bir rapor yayımlayabilecek duruma gelmiştir (Schwagerl, 2014, s. 53; Angus, 2016, s. 25). Bu noktada Antroposen teriminin son dönemde ciddi bir popülerite kazandığını belirtmek gerekmektedir.

Antroposen her ne kadar başlangıçta bir jeolojik çağa gönderme yapıyor olsa da son kertede insan ve doğa arasındaki ilişkiyi felsefi, ekolojik, politik, ekonomik ve etik gibi birçok alanda sorgulayan düşünce sistemine evrilmeye başlamıştır. Nitekim Antroposen düşüncesine göre insanlık, esasında doğaya hükmetme istenciyle doğanın dengesini bozmuş, ekolojik bir kriz ortaya çıkarmış ve netice itibarıyla içinden çıkılamayacak birçok olumsuz durumla karşı karşıya kalmıştır (Raffnsøe, 2016, s. 5-6). Görüldüğü üzere Antroposen, insan ve doğa arasındaki kompleks ilişkiye dair bütüncül bir anlatı ortaya koymaktadır. Antroposen düşüncesinin teorik anlamda kökleşmesi noktasında ise farklı tezlerin ortaya atıldığını belirtmek gerekmektedir. Yani insanın doğa üzerindeki yıkıcı etkilerinin yaygınlaşması ve kontrol edilemez bir yapıya ulaşması noktasında bir dizi öncül olayın meydana geldiğini belirten yaklaşımlar, Antroposen'in kökenine dair bir bakış açısı sunmaktadırlar.

Antroposen'in kökenine dair yürütülen tartışmalarda ve öne atılan tezlerde her ne kadar bir uzlaşma sağlanamamış olsa da bazı temel hipotezler, Antroposen'in soy kütüğünü araştırma noktasında işlevsel olarak kabul edilebilir. İnsanın doğa üzerindeki tahakkümünün artması ve bu artışa paralel olarak doğa üzerindeki tahribatın genişleyerek bir dönüşüm süreci başlatmasında ilk sıçramanın insanlığın ilk enerji devrimi olarak kabul edilen tarım faaliyetlerine başlangıcı olduğu ifade edilebilir. Nitekim uygarlığın yerleşik yaşam biçimine evrilme refleksi göstererek toprağı ekip biçmeye başlaması, enerjiye olan mevcut talebi artırmıştır (Lewis ve Maslin, 2018, s. 115-116; Smil, 2023, s. 43). Bu hususta tarım devrimi, Antroposen düşüncesinin ortaya çıkması açısından önemli bir başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir.

Antroposen düşüncesine ilişkin bir diğer önemli görülen uğrak ise Sanayi Devrimi'dir. Buharlı makinenin icadı ve sonrasındaki süreçte sanayileşmenin yaygınlaşması, insanın doğa üzerindeki tahakkümü bağlamında son derece belirleyici olmuştur. İnsanın dünya üzerindeki faaliyetlerinin, özellikle Sanayi Devrimi sonrasında ekolojik yapıyı dönüşüme uğratacak bir aşamaya geldiğini ifade etmek gerekmektedir. Bu denli bir yoğunlaşma birçok bilim insanını Antroposen'e geçiş noktasında Sanayi Devrimi'nin belirleyici olduğu düşüncesinde uzlaştırmıştır (Crutzen ve Stoermer, 2000, s. 17-18; Davies, 2016; Steffen, vd., 2011, s.

847-848). Bu aşamada sanayileşmenin Antroposen'e geçiş sürecinde son derece önemli olduğunun altını çizmek gerekir. Sanayileşme ile birlikte insan ve doğa arasındaki ilişki tümüyle farklılaşmaya başlamış ve insanın doğa üzerindeki tahakkümü artmaya başlamıştır. Ayrıca teknik ve uygarlık arasındaki ilişkinin de son kertede insan-doğa etkileşimini dönüştürdüğünün de altını çizmek gerekmektedir. Özellikle sanayileşme neticesinde toplumların enerjiye olan ihtiyacı dramatik düzeylerde artmaya başlamıştır. Bu artış ve beraberindeki gelişmeler doğa üzerinde geri dönüşü son derece güç dönüşümleri başlatmıştır (Reno, 2020, s. 35-36).

Antroposen'e geçiş sürecinde bir diğer öne çıkan tartışma, Lewis ve Maslin'in (2018) altını çizmiş olduğu ve birçok bilim insanı tarafından da paylaşılan "büyük hızlanma" hipotezidir. Bu görüşe göre Sanayi Devrimi ile başlayan dönüşüm süreci özellikle II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle zirve noktasına varmaya başlamıştır. 1945'ten sonra yalnızca 50 yıl içerisinde dünya nüfusu iki katına çıkmış, küresel ekonomi 15 kat büyümüş, 1960'tan sonraki süreçte ise petrol tüketimi üç buçuk kat artış göstermiş ve motorlu araç sayısı son derece dramatik bir şekilde artmıştır. Dolayısıyla insanlık son 50 yıllık zaman diliminde dünya ekosistemlerini diğer hiçbir dönemle karşılaştırılamayacak düzeyde hızlı ve kapsamlı bir şekilde dönüştürmüştür (Steffen, vd., 2007, s. 617; Dryzek ve Pickering, 2019, s. 3-5). Bu aşamada Antroposen düşüncesinin küreselleşme ve kapitalistleşme temelli bir yönünün bulunduğunu bilhassa belirtmek gerekmektedir. Son kertede "büyük hızlanma" dönemi olarak nitelendirilen dönem, dünya genelinde neo-liberal ekonominin yükselişe geçtiği bir dönem olmakla beraber hızlı bir biçimde küreselleşmenin de yaygınlaştığı dönemdir. Bu noktadan hareketle Antroposen düşüncesinin salt bir jeolojik zamansal dilimlemenin sonucu olarak ele alınmaması gerekmektedir. Özellikle "büyük hızlanma" görüşü, Antroposen düşüncesine ilişkin farkındalığın yükselişini imler. "Büyük hızlanma", çevre ve doğa üzerindeki insan etkisine karşın toplumsal farkındalığın arttığı bir dönem olarak aynı zamanda Antroposen'i toplumsal bir fenomen haline getirmiştir (Stoner ve Melathopoulos, 2015, s. 20-21). Dolayısıyla Antroposen düşüncesinin kamusal yaygınlık kazanması ile "büyük hızlanma" hipotezi arasında da önemli kabul edilebilecek bir ilişki bulunmaktadır.

Antroposen'in ortaya çıkışına ilişkin yürütülen tartışmalarda görüldüğü üzere doğa üzerindeki yıkıcı insan etkisi, belirli tarihsel dönemlerde hız kazanmaya başlamıştır. Özellikle "büyük hızlanma" ile birlikte toplumsal alanda çevresel hassasiyetler ivme kazanmaya başlamış ve ekolojik temelli arayışlar artış göstermiştir. Son kertede Antroposen düşüncesi; küresel ısınma, iklim değişikliği, sera etkisi, toksik kirlenme, toprağın ve suyun kirlenmesi gibi birçok tartışmalı konuyu beraberinde getirmektedir. Tüm bu tartışmaların zemininde ise kapitalist ekonominin bulunduğu göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Bu görüşü desteklemek adına Dünya Bankası'nın verilerine başvurmak, Antroposen ve kapitalizm arasındaki ilişki açısından dikkat çekici olabilir.

Dünya Bankası'nın 2005 yılı verilerine göre kapitalist sistemi oluşturan ülkeler, dünya nüfusunun yaklaşık olarak %70'i oluştururken bu ülkeler aynı zamanda dünya üretiminin de %85'ini gerçekleştirmektedirler. Ayrıca 1850'den bu yana atmosfere yayılan karbondioksitin (CO₂) %72,7'sinin de sorumluluğunun kapitalist ülkeler olduğunu belirtmek gerekir (Chakrabarty, 2021, s. 160). Bu sebeplerle çevre sorununun büyük ölçüde kapitalist sistemin büyüme davranışına bağlı olduğu ileri sürülmektedir. Aynı zamanda çevresel ve ekolojik değişimlerin izlerini kapitalist sistemdeki değişimlerle takip edip ilişkilendirmek bu ilişkiyi anlamlandırmak açısından önemlidir. Nitekim birçok bilim insanı bu bakış açısından hareketle Antroposen yerine Kapitalosen terimini önermektedirler (Figueroa, 2017; Chakrabarty, 2021, s. 155). Kapitalistleşme ile birlikte doğanın araçsallaşması, Antroposen düşüncesini anlamak noktasında son derece önemlidir. Tüm bu tartışma noktaları ve verilerden hareketle Antroposen teriminin aynı zamanda politik bir zaman dilimine gönderme yaptığının altını çizmek gerekir.

Günümüzde oldukça popüler olan ve sıkça kullanılmaya başlanılan Antroposen terimi, sanattan siyasete; ekonomiden bilime kadar birçok alanda yaygın bir etkiye sahiptir. Özellikle sinema filmlerinde Antroposen, dikkat çeken bir konu olarak kabul edilmekte ve birçok belgesel ya da kurmaca filme konu edilmektedir. Bu noktadan hareketle Antroposen'in sinemadaki temsiline bakmak, Antroposen düşüncesini iletişimsel ve sanatsal bir perspektifle değerlendirmek açısından son derece önemlidir.

Sinematik Anlatılarda Antroposen Düşüncesi

Antroposen terimi, gün geçtikçe popülerlik kazanmakla birlikte çok farklı alanlarda farklı tartışmalara konu edilebilmektedir. Bu durum da esasında Antroposen'in jeolojik bir zamansal dilimlemenin çok ötesinde konumlandığını gözler önüne sermektedir. Bu hususta Antroposen'in esasında ekoloji, ekonomi ve politika olmak üzere üçlü bir kriz ortamında başladığının altını çizmek gerekir. Antroposen düşüncesi kriz temelli bir tartışma alanı açarak son kertede istikrarsız ve hatta çöküşe eğilimi olan ekonomik ve siyasal bir sisteme ilişkin eleştirel zemin oluşturmaktadır (Purdy, 2015, s. 17-18). Antroposen'in bu denli geniş kapsamlı bir tartışmayı beraberinde getirmesi, Antroposen'e ilişkin çok farklı disiplinlerden ilgiyi de çekmiştir. Bu aşamada Antroposen düşüncesinin özellikle sinema ile kayda değer bir yakınlık içerisine girdiği ifade edilebilir. Antroposen düşüncesi birçok filmde ele alınmakta ve farklı düzlemlerde çevresel sorunlar üzerinde durulmaktadır.

Sinema ve Antroposen arasındaki ilişkiye dair son derece önemli kabul edilen hadise, 2012 yılında Birleşmiş Milletler (BM)'nin Rio+20 olarak da bilinen Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı'nda meydana gelmiştir. Konferansın açılışında yaklaşık üç dakikalık bir video film gösterilir ve bu filmin başlığı "Antroposen'e hoş geldiniz"dir. Videonun içeriği 20. yüzyılın ortalarından itibaren insanın doğal çevre üzerindeki etkisini gösteren bir dizi grafikdir. Gösterilen filmde dünyanın çeşitli bölgelerine odaklanılarak çeşitli grafik ve

animasyonlarla çevresel değişimlere dikkat çekilir. Filmin mesajı ise gayet açıktır: İnsanlık, doğal çevreyi benzeri görülmemiş bir şekilde değiştirip dönüştürerek yıkıma sürüklemiştir. Bu denli büyük ve önemli bir BM toplantısında açılış için bu filmin gösteriliyor olması, esasında Antroposen ve sinema arasındaki ilişkiye dair önemli bir gösterge olarak değerlendirilmektedir (Peabody, 2023, s.1). Bu noktada sinemanın ve görsel iletişimin öneminin altının da ayrıca çizilmesi gerekmektedir.

Sinema filmlerinde Antroposen düşüncesinin temsiliyeti ve yaygınlaşmasını belirli bir tarihe indirgemenin pek mümkün değildir. Çünkü sinema tarihi içerisinde Antroposen düşüncesini doğrudan ya da dolaylı olarak beyaz perdeye aktaran sayısız filme rastlamak mümkündür. Sinemanın emekleme yılları olarak nitelendirilebilecek olan 1928 yılı gibi son derece erken bir tarihte bile Buster Keaton, *Steamboat Bill, Jr.* (1928) isimli filminde iklim değişikliğini konu edinmiştir (Fay, 2018, s. 23). Dolayısıyla sinema ve Antroposen arasındaki ilişkinin sinemanın erken zamanlarında başladığının belirtilmesi gerekmektedir. Antroposen ve sinema arasındaki ilişkiye belirli temalar çerçevesinden bakmak, Antroposen ve sinema arasındaki ilişkinin mahiyetini kavramak açısından önemlidir. Özellikle iklim değişikliğinin yaratmış olduğu kaygı ve olası kıyamet senaryolarını ele alan filmler, Antroposen düşüncesinin sinemadaki tezahürleri arasında değerlendirilebilir (Pesses, 2021, s. 28). İklim değişikliği, küresel ısınma ve küresel soğuma gibi problemlere bağlı olarak kaynak yetersizliği/aşırı kaynak kullanımı gibi olgular, Antroposen düşüncesinin alt bileşeni olmakla birlikte birçok kurgusal ve kurgusal olmayan sinema filminde baskın bir tema olarak işlenmektedir (Andersen, 2022). *Day After Tomorrow* (2004), *An Inconvenient Truth* (2006), *The 11th Hour* (2007), *Avatar* (2009), *The Age of Stupid* (2009), *Chasing Ice* (2012), *The Snowpiercer* (2013), *Before the Flood* (2016) ve *First Reformed* (2017) gibi filmler, küresel ısınma sorununu ele alarak Antroposen düşüncesini somutlaştırmaktadırlar. Küresel ısınma sorununu ele alan filmlerin sayısını artırmak mümkündür ancak Antroposen'in sinemadaki temsiliyeti açısından bahsi geçen filmler ve diğer küresel ısınma temalı filmler, insan ve doğa ilişkisinin istenmeyen bir sonucu olarak küresel ısınmanın doğurduğu yahut doğurabileceği sorunlarına odaklanmaktadır.

Antroposen'in sinemadaki temsiliyetini salt iklim değişikliği ve küresel ısınma gibi alt problemlerle sınırlandırmamak gerekmektedir. Antroposen ve sinema arasındaki ilişkinin daha kapsamlı bir biçimde ele alınması önem arz etmektedir. Bu eksende Antroposen düşüncesinin sinemadaki diğer temsilleri, Antroposen ve sinema arasındaki ilişkiyi tam anlamıyla kavramak açısından dikkate değerdir. İnsan kaynaklı kimyasal kirlenme, nükleer kirlenme, topraksızlaşma ve tarım arazilerinin yok olması, biyolojik çeşitliliğin zarar görmesi, betonlaşma ve aşırı nüfus gibi durumlar da Antroposen'in sinemadaki yansımaları arasında kabul edilmektedirler. *Dr. Strangelove* (1964), *Fail Safe* (1964), *The Day After* (1983) ve *Oppenheimer* (2023) gibi filmler nükleer silahlanma ve nükleer kirlenme konuları özelinde Antroposen'i temsil ederken *28 Days Later* (2002), *Contagion* (2011) ve *Dark Waters* (2019) gibi filmler ise biyolojik ve kimyasal kirlilik konusuna odaklanmaktadır. *Erin Brockovich* (2000) su kirliliği üzerinden çevre kirliliğini sorununu, *Racing Extinction*

(2015) ve *Okja* (2017) insan eliyle türlerin yok oluşunu, *Soylent Green* (1973) aşırı nüfus sorununu ve *Wall-E* (2008), *The Human Scale* (2012) ve *High-Rise* (2015) gibi filmler ise aşırı kentleşme ve betonlaşma temaları üzerinden Antroposen düşüncesini sinemada temsil etmektedirler.

Antroposen'in sinemadaki temsiline ilişkin birçok film daha eklenebilir. Bu noktada Antroposen ve sinema arasındaki ilişkinin bağlantı noktalarına bakmak, bu ilişkinin anlamlandırılması açısından son derece önemlidir. Öncelikli olarak Antroposen'e ilişkin hangi konu ele alınırsa alınsın sinema filmlerindeki Antroposen düşüncesinde doğanın insan eliyle yıkımı ve tahribatı son derece belirgindir. Sinema filmleri, küresel ısınma, topraksızlaşma, kimyasal ve biyolojik kirlenme, tarım arazilerinin yok olması ve aşırı nüfus gibi konuları ele alarak en temelde insan deneyimi ve ekolojik kriz arasındaki bağlantıların kurulması noktasında önemli bir aracılık rolünü yerine getirmektedir (White, 2018, s. 310). Bu noktada sinemanın, Antroposen'in temsiline yer vermesinin Antroposen'e ilişkin farkındalığın kamuoyu nazarında artmasında ve mevcut ekolojik krize yönelik uygulamaların kitleselleşmesinde önemli bir potansiyele sahip olduğunun göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Sinema filmlerinde Antroposen'in temsiliyeti konu olarak farklılık gösterebildiği gibi aynı zamanda tür noktasında da farklılık gösterebilmektedir. Bu noktada belgesel, animasyon, bilim kurgu, fantastik ve gerilim gibi birçok farklı film türünde Antroposen temsiline rastlamak mümkündür.

Sinema filmlerinde Antroposen'in temsili noktasında öne çıkan eğilim ve bakış açılarına bakıldığında ise distopya ve kıyamet sonrası anlatı biçimlerinin önemli bir yer kapladığı ifade edilebilir. Ayrıca insan-doğa çatışması temelli anlatılar, eko-korku ve gotik anlatılar, viral hastalık ve gerilim anlatıları ile küresel kapitalizm vb. anlatıları sinemada Antroposen düşüncesinin temsili noktasında önem arz etmektedir (Paszkievicz, 2025, s. 4-5). Sinematik anlatılarda Antroposen'e ilişkin temsiliyeti salt bahsi geçen konularla sınırlamamak gerekmektedir. Ayrıca Antroposen imgesi, bazı filmlerde başat bir unsur olabildiği gibi bazı filmlerde ise ana anlatıyı tamamlayıcı özellik sergileyebilmektedir.

Antroposen imgesinin sinemadaki genel temsiliyetine bakıldığında ise belirli kategorik karşıtlıkların öne çıktığı görülmektedir. Antroposen düşüncesi ve eko anlatılarda temelde insan-hayvan, yaşam-madde, özne-nesne, zihin-beden ve doğa-kültür karşıtlıkları üzerinden anlatıların inşa edildiği ifade edilebilir (Paszkievicz, 2021, s. 4). En temelde bu ikili karşıtlıklar sinematik anlatılara bir ivme kazandırmakta ve ekolojik krizlerin belirli neden ve sonuç ilişkileri ekseninde değerlendirilmesi açısından da önemli veriler sunmaktadırlar. Sonuç olarak Antroposen imgesinin sinemadaki mevcudiyetini ve temsiliyetini tek ve genel geçer bir kalıba yerleştirmek pek mümkün değildir. Nitekim son zamanlarda Antroposen ve çevresel kaygıları temel alan filmlerdeki artışla beraber film çalışmalarında bu konuda bir yükseliş trendi görülmektedir. Bu sanatsal ve akademik ilgi aynı zamanda farklı kavramsallaştırmalarda kendisini göstermektedir. Eko sinema, iklim travması sineması (Kaplan, 2016) eko-travma sineması (Narine, 2015) ve Antropo-sinema (Kara, 2016)

gibi adlandırmalar da Antroposen ve sinema arasındaki ilişkinin kapsamına ve zenginliğine dair önemli bir göstergedir. Bu noktadan hareketle Antroposen düşüncesinin sinematik temsillerini örnek olarak ele almak, Antroposen ve sinema arasındaki ilişkiyi tam anlamıyla anlamlandırmak noktasında önem arz etmektedir.

Metodoloji

Hem bir sanat formu hem de bir kitle iletişim aracı olan sinema, birey ve toplumsal yapılar arasındaki ilişki açısından önemli bir role sahiptir. Sinema anlatıları aracılığıyla birçok toplumsal fenomen sorunsallaştırılarak kamuoyunun ilgisine sunulabilmektedir. Bu noktadan hareketle sinemanın son derece etkili bir araç olduğunun altını çizmek gerekmektedir. Sinema, toplumsal olanla yakın bir ilişki kurarken aynı zamanda ondan da beslenmektedir. Dolayısıyla birçok toplumsal, politik ve ekonomik sorun ile sinema arasında yakın bir ilişki görebilmek mümkündür. Antroposen düşüncesi ile sinema arasındaki ilişkiyi bu zeminde değerlendirmek gerekmektedir. Sinema aracılığıyla Antroposen düşüncesi ve beraberindeki düşünsel temalar beyaz perdeye aktarılmakta ve kiteselleştirilebilmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, sinema ve Antroposen düşünce arasındaki ilişkiden hareketle sinema anlatılarında Antroposen düşüncenin temsil edilmesini ortaya koymaktır. Bu eksende çalışma, 2019 yılında Amerikalı yönetmen Todd Haynes tarafından yönetilen *Dark Waters* isimli film örnekleminde gerçekleştirilmiştir.

Yargısal örnekleme tekniği kullanılarak seçilen *Dark Waters* filmi, Antroposen düşüncesinin sinemadaki temsiliyeti açısından önemli görünümlere sahiptir. Araştırma kapsamında *Dark Waters* filminin örnekleme dahil edilmesinin birkaç nedeni bulunmaktadır. Öncelikli olarak film, gerçek hayattan uyarlanmış olup dünya kamuoyunu son derece yakından ilgilendirmiş olan Avukat Robert Bilott'un DuPont şirketine açmış olduğu davayı konu edinmektedir. Ayrıca *Dark Waters* filmi, kapitalizmin doğa üzerindeki tahakküm biçimi olmak üzere çevre kirliliği ve toksik kirlenme temelinde Antroposen düşüncesini temsil ettiği için örnekleme kapsamında analiz edilmiştir. Araştırmada yöntem olarak ise nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi en temelde tek bir olgu veya olayın ortaya çıkartıldığı çalışmalarda kullanılmaktadır (Stake, 1995). Bu sebeple, ortaya çıkartmak istenilen olgu ya olaylara ilişkin belgeler, raporlar, metinler, istatistiki veri içeren belgeler, kişisel ya da resmi dokümanlar, fotoğraflar, videolar ve filmler doküman analizi kapsamında veri niteliği taşıyan dokümanlar olarak değerlendirilmektedirler (Bogdan ve Biklen, 2007). Bu çalışma özelinde ise Antroposen düşüncesinin sinemadaki temsili olgusu, *Dark Waters* filmi çerçevesinde ele alınmış ve ilgili film, bir doküman kapsamında değerlendirilerek analiz edilmiştir.

Dark Waters Filminin Analizi

Dark Waters, senaryosu Mario Correa ve Matthew Michael Carnahan tarafından yazılan ve 2019 yılında yönetmen Todd Haynes tarafından yönetilen belgesel-drama filmidir. 2019 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde gösterime giren filmin başrolünde Mark Ruffalo, Anne Hathaway ve Tim Robbins gibi isimler yer almaktadır. Film, yarı kurgusal bir tarzda olmakla birlikte gerçek bir hikâyeye dayanmaktadır. Amerikalı yazar Nathaniel Rich'in 2016 yılında *New York Times*'da yayımlanan "DuPont'un En Büyük Kâbusu Olan Avukat" isimli makale filmin ortaya çıkması açısından önemlidir (Rich, 2016). Filmin konusu ise Rob Bilott isimli avukatın dünyanın önde gelen şirketlerinden olan DuPont'a karşı yürütmüş olduğu hukuki mücadeledir.

Bilott, büyükannesini tanıyan Amerika'nın Batı Virginia eyaletine bağlı Parkersburg şehrinden bir çiftçinin kendisine hayvanlarının öldüğünü ve bu ölümlerin arkasında ise kimyasal kirlenmenin olduğunu söyleyen çiftçi Wilbur Tennant'ın avukatı olarak DuPont şirketine dava açar. DuPont, bilindiği üzere büyük bir firmadır ve aynı zamanda teflonun mucidi olarak bilinir. *Dark Waters* filmi de temelde bu çatışma üzerinden Antroposen düşüncesini aktarmaktadır. DuPont fabrikalarının bölgeye bırakmış olduğu kimyasal atıklar, su kirliliği, çevre kirliliği ve PFOA (Perflorooktanoik asit) gibi kanserojen maddelerin gıda ile temas eden materyallerdeki kullanımı üzerinden ekolojik yıkıma işaret eden *Dark Waters*, sinemada Antroposen'in temsili açısından son derece önemli veriler sunmaktadır. Bu noktada *Dark Waters* filmi Antroposen düşüncesi kapsamında kimyasal kirlenme ve sağlık krizi, insan-doğa etkileşimi ve kapitalizm, güç ilişkileri ve çevre etiği bağlamında analiz edilerek Antroposen ve sinema arasındaki ilişki bu üç tema üzerinden belirginleştirilmiştir. Bu araştırma aynı zamanda *Dark Waters* filminden hareketle Antroposen düşüncesini tartışmaya açarak, sinema ve ekoloji arasındaki ilişkinin kesişim hatlarını somutlaştırarak katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu noktada çalışma kapsamında *Dark Waters* filmi üzerinden ekoloji, sinema ve çevre iletişimi birlikte düşünülerek Antroposen düşüncesinin sınırları netleştirilmeye çalışılmıştır.

Dark Waters Filminde İnsan-Doğa Etkileşimi ve Antroposen İmgesi

Antroposen düşüncesinin temelinde insan ve doğa arasındaki asimetric ilişki yer almaktadır. İnsanın doğa üzerindeki kontrolsüz tesiri, ekolojik olarak köklü değişim ve dönüşümler meydana getirerek, önemli kabul edilebilecek krizler meydana getirmiştir. Antroposen düşüncesinin filizlenmesinde ve yaygınlaşmasında da bu motivasyon ön plandadır. *Dark Waters* filminde Antroposen'in temsili noktasında insanın doğa üzerindeki yıkımına dair birçok vurgu yer almaktadır. Filmin açılış sekansında bir grup genç arkadaş filmdeki olayların geçmiş olduğu Batı Virginia Eyaletine bağlı Parkersburg'e bağlı bir dereye geceleyin yüzerek eğlenirken DuPont şirketine bağlı olarak çalışan ve dereyi ilaçlayan iki kişi, gençleri bölgeden uzaklaştırır. Esasında

burada filmin en temel kırılma noktalarına dair göndermeler yer almaktadır. En temelde bölgenin içme suyu ihtiyacını karşılayan derenin DuPont eliyle kimyasal olarak kirletilmesi, Antroposen düşüncesinin sinematik yansımalarına ilişkin önemli bir göstergedir. Nitekim DuPont şirketini dava etmek isteyen ve bölgede ikamet eden çiftçi Wilbur Tennant, Avukat Rob Bilott’a bir takım delilleri teslim edip kendisine yardımcı olması için gittiğinde DuPont firmasının dereyi zehirleyerek hayvanları öldürdüğünü söylemektedir.

Avukat Bilott’un çiftçi Tennant’ın yaşadığı yere yaptığı ziyarette yukarıda belirtilen hususlara benzer bir tablo ortaya koyulmaktadır. Tennant, Avukat Bilott’a derenin içerisinde bulunan taşlara bakmasını söyler: “Deredeki taşlar başımdaki saçlar kadar beyaz. Ağartıcı... Burada kimyasal var diyorum sana” (Haynes, 2019, 00:14:19). Böylece burada DuPont şirketinin ekolojik sisteme vermiş olduğu zararı somutlaştırmaktadır. Ayrıca çiftçi Tennant aynı sahnede avukata hayvanlarının da bu dereye su içtiklerini, bu dereye serinlediklerini söyleyerek “İltihap kapıyorlar ve kör oluyorlar. Delirmiş gibi bana saldırıyorlar,” (Haynes, 2019, 00:14:35) ifadelerini kullanmaktadır. Antroposen’e ilişkin son derece önemli veriler olarak değerlendirilebilecek olan bu ifadelerde görüldüğü üzere insanın doğaya vermiş olduğu zararların sonuçlarının boyutları, farklı düzlemlerde ortaya çıkmaktadır. Nitekim içme suyunun kirlenmesi, aynı zamanda tarımsal üretimi, biyolojik çeşitliliği ve doğal yaşamı olumsuz etkilemektedir. DuPont’un Batı Virginia bölgesinde doğaya vermiş olduğu zararlar bunlarla sınırlı değildir. Avukat Bilott DuPont’un bölgedeki fabrikasının önünden aracıyla geçtiği sahnede “Washington Work” isimli fabrikanın bacalarından yoğun bir gaz salınımı olduğunu görür. Bu noktadan *Dark Waters* filminde Antroposen düşüncesinin temsilinde aynı zamanda hava kirliliğinin altı çizilmektedir.

Dark Waters filmi kapsamında insan ve doğa ilişkisine dair bir diğer vurgunun, Avukat Bilott’un dava sürecinde öğrendiği üzere DuPont firmasının C8 yani PFOA yüklü devasa miktardaki atıkları bölgeye gömmüş olmasıdır. Bölgeye gömülen atıklar, toprak ve suya karışarak ekosistemi tehlikeye sokmaktadır. Nitekim bu eylemlerin neticesi çiftçi Tennant’ın ineklerinin ölümü üzerinden somutlaştırılmaktadır. Avukat Bilott’un Tennant çiftliğine yaptığı ziyaretinde çiftçi Tennant’ın 190 ineğini kaybettiğini öğrendiği sahne, bu ekseninde dikkat çekicidir. Nitekim Avukat Bilott’ın bir diğer ziyaretinde Tennant’ın ineklerinden birisinin garip davranışlar sergilemesi ve çıldırarak üzerlerine koşması insan-doğa arasındaki çarpık ilişkinin sonuçlarına dair önemli bir gösterge olarak kabul edilebilir. İnsan ve doğa arasındaki ilişkide insanın kontrolsüz ve yıkıcı bir şekilde doğa üzerinde uygulamış olduğu faaliyetler, Antroposen düşüncesinin odaklandığı alanlar içerisinde yer almaktadır. *Dark Waters* filmi özelinde bu durumun birçok noktada üzerinde durulmaktadır. Özellikle su ve toprak kirliliği gibi temalar üzerinden tartışmaya açılan Antroposen düşüncesi, DuPont şirketi özelinde ete kemiğe büründürülmektedir.

DuPont’un doğaya karşı sorumsuz davranışları ve bu davranışlar neticesinde ortaya çıkan yıkıcı sonuçlar, Antroposen düşüncesine dair önemli veriler sunmaktadır. Bu noktada insan faktörünün öneminin altının

çizildiği bir diğer hususun DuPont'un tüm bu eylemleri yerine getirirken C8'in yani PFOA isimli kimyasalın zararlarından haberdar olduğudur. Antroposen düşüncesinde insan, doğa üzerindeki tahakkümü sürecinde yaptıklarının ve eylemlerinin yıkıcı sonuçlarının sıklıkla farkındadır. Yani bilinçli bir yıkım süreci bu noktada dikkat çekmektedir. Nitekim bu husus *Dark Waters* filminde birçok noktada vurgulanmaktadır. Özellikle DuPont şirketinin kendi yaptırmış olduğu bilimsel çalışmaların sonuçları, şirket içi yazışmalar gibi kanıt niteliği taşıyan belgeler bu durumu somutlaştırmaktadır. Sonuç olarak *Dark Waters* filminde DuPont şirketi ve eylemleri özelinde Antroposen düşüncesi somutlaştırılmakta ve insan-çevre ilişkisi çerçevesinde bu ilişki belirginleştirilmektedir.

Kimyasal Kirlenme, Sağlık Krizi ve Antroposen

Antroposen düşüncesinin sinemadaki temsili ve özellikle *Dark Waters* filmi özelindeki görünümüleri noktasında kimyasal kirlenme ve sağlık krizi temalarının son derece önemli olduğunun altını çizmek gerekmektedir. Film anlatısı boyunca kimyasal kirlenmeye ilişkin önemli kabul edilebilecek göndermelere rastlanılmaktadır. Avukat Bilott, çiftçi Tennant'ın yaşadığı ve DuPont'un teflon üretimini gerçekleştirdiği bölgeyi ziyarete gittiğinde bisiklet süren bir kız çocuğu ile karşılaşır ve o sahnede kızın dişlerinin kararmış ve ciddi derecede deforme olduğunu görür. Bilott, benzer bir tabloya Tennant'ın kendisine vermiş olduğu video kayıtlarda da rastlamaktadır. Tennant'ın ölmüş ineklerinin de dişleri kapkaradır.

Film kapsamında kimyasal ve biyolojik kirlenmeye ilişkin önemli kabul edilebilecek vurgular olan bu durumun arka planında teflon tencere üretiminde kullanılan C8 ya da diğer bir deyişle PFOA isimli kimyasalın içerisinde bulunan yoğun miktarda florürle alakalıdır. DuPont'un bölgeye atmış olduğu kimyasal atıklar, insanlar ve hayvanlar olmak üzere birçok biyolojik canlının hayatını tehlikeye atmaktadır. Nitekim Tennant'ın ineğinin dişleri için yapmış olduğu "gece gibi karanlık" benzetmesi bu durumu somutlaştırmaktadır. DuPont fabrikasının kimyasal atıkları çiftçi Tennant'ın hayvanlarında mutasyon da yaratmıştır. Tennant Avukat Bilott'a ters dönmüş toynaklar, tümörler ve dönüşüm geçirmiş hayvan uzuvları göstererek kimyasal ve biyolojik kirlenmenin boyutlarına dikkat çekmektedir. Nitekim Tennant, Bilott'a bu durumun vahametini anlatması açısından görüntüleri veterinerine gösterdiğini ancak veterinerin dahi daha önce böyle bir durumla karşılaşmadığını belirttiğini aktarır. Bu noktada Antroposen düşüncesinde kimyasal ve biyolojik kirlenmenin son derece önemli olduğunun altını çizmek gerekmektedir. Filmde yer aldığı üzere DuPont'un kurumsal raporlarında 1996 yılında Ohio Nehri'ne C8 boşaltıldığına dair bilgiler bulunmaktadır. Bu noktada Dupont, Antroposen düşüncesindeki insan faktörünün somutlaşması açısından dikkat çekicidir. Özellikle kimyasal içerikli atıkları suya ve toprağa bırakması, Antroposen düşüncesindeki insan yıkıcılığını ve tahripkârlığını anlamak noktasında son derece dikkat çekicidir.

Dark Waters filminde altı çizildiği üzere DuPont firmasının üretim yerlerinden havaya karışan toz ve gazlar havayı kimyasal olarak kirletirken C8 yüklü atıklar da toprağı ve suyu kirleterek ekolojik sisteme çok ciddi zararlar vermektedir. Esasında filmde görüldüğü üzere DuPont, teflon tencere üretimine başladığı zamanlarda teflonun zararlarını test etmek için bir dizi bilimsel araştırma da yaptırmıştır. Fareler üzerinde yapılan deneylerde görüldüğü üzere C8'e maruz kalan farelerin organlarında değişim gözlenmiş ve kansere yakalanmışlardır. Nitekim filmde altının çizildiği üzere DuPont firması bu nedenlerden ötürü bir dönem kadınları, teflon üretim bandında çalıştırmama kararı almış ancak sonrasında bu kararından vazgeçmiştir. Teflonun üretiminde kullanılan ve DuPont eliyle bölgeye atılan atıklar çiftçi Tennant ve karısının kansere yakalanmasına sebep olmuştur. Nitekim bu durum film kapsamında üzerinde durulan ve DuPont davası kapsamında oluşturulan üç kişilik bilim kurulu tarafından bilimsel olarak ispatlanmıştır. Bölge halkından alınan kan örnekleri üzerinden gerçekleştirilen çalışmaya göre PFOA ile belirli kanser türleri arasında doğrudan ilişki bulunmaktadır. Bu da Antroposen düşüncesi ekseninde kimyasal kirlenmenin oynamış olduğu rolün altını çizmektedir.

Dark Waters filmi özelinde kimyasal kirlenme ve sağlık krizi temaları, Antroposen düşüncesinin sinematik temsiliyeti açısından son derece girift tartışmaları da beraberinde getirmektedir. DuPont firması bölgedeki kuyu sularında eser miktarda C8 yani PFOA kimyasalı bulunduğunu kabul etmekle birlikte bu miktarın herhangi bir şekilde zararlı olmadığı bölge yetkililerine ve halkına bildirmektedir. Bu noktada DuPont kendi yaptırmış olduğu bilimsel araştırmalarla çelişen davranışlar sergileyerek Antroposen'in mevcudiyetini gözler önüne sermektedir. *Dark Waters* filminde DuPont'un bu durumunu somutlaştırmak açısından kendi şirket belgelerinde geçen "reseptör" yani alıcı kavramıdır. DuPont, C8'e maruz kalan işçilerini tanımlamak için kendi şirket içi yazışmalarında "reseptör" kavramını kullanmaktadır. Bu durum bir noktada kötülüğün sıradanlaşması ve Antroposen çerçevesinde ele alınıp değerlendirilebilir.

DuPont'un çevreye vermiş olduğu zararların bir noktada Antroposen ve sağlık krizi çerçevesinde ele alınabilir. İnsan eliyle ekosisteme verilen geniş çaplı zararlar, sağlık krizini tırmandırmakta ve biyolojik çeşitliliğe kritik zararlar vermektedir. DuPont da gerek çevresel atıklarla gerekse üretmiş olduğu teflon tencerenin kendisiyle ekolojik sisteme zarar vermiştir ki filmde de görüldüğü üzere Çevre Koruma Kurumu DuPont'a rekor kabul edilebilecek para cezası kesmiştir. Ancak DuPont'un vermiş olduğu zararın tanzimi noktasında tazminat yetersiz bir ifade olarak değerlendirilebilir. Çünkü filmin sonunda altının çizildiği üzere mevcut bilimsel verilere göre insanların %99'unda olmak üzere gezegendeki her canlının kanında PFOA bulunduğu inanılıyor. Bu noktada Antroposen düşüncesinin kapsamının ne denli geniş bir zemine yayıldığı vurgulamak gerekmektedir.

Kapitalizm, Güç İlişkileri ve Antroposen

Antroposen düşüncesinin tam olarak anlamlandırılması noktasında kapitalizm son derece önemli bir alan açmaktadır. Antroposen düşüncesinin gelişim hatlarını ve yükselişini takip etmek için kapitalist sistemin gelişim trendini takip etmek gerekir. Bu noktada Antroposen ve kapitalizm arasında ontolojik bir ilişki bulunmaktadır. Dolayısıyla Antroposen'in ritminin tutulması için kapitalizmle girmiş olduğu kompleks ilişkinin hatlarının belirlenmesi önem arz etmektedir. *Dark Waters* filmi de Antroposen düşüncesinin temsil edilmesi noktasında kapitalizme ve güç ilişkilerine önemli pencereler açmaktadır.

Filmin başlangıç sahnelerinden olan çiftçi Tennant'ın Avukat Bilott'u ziyareti esnasında kendisine yardım etmesini söylediği anda **"Ben avukat istiyorum, Parkersburg'deki avukatların hepsinin DuPont'tan ödü kopuyor"** (Haynes, 2019, 00:05:50) diyerek DuPont'un gücüne dair önemli bir gönderme yapmaktadır. DuPont'u dava etmek noktasında avukatların çekimser davranması, kapitalist sistem içerisinde DuPont'un tutmuş olduğu pozisyondan kaynaklanmaktadır. Nitekim DuPont, ABD yönetimi, çeşitli kamu kurum ve kuruluşları ve toplumsal alanda varlık gösteren diğer iktidar odaklarıyla yakın ilişkiler içerisinde. Dolayısıyla sahip olduğu bu güç, rakiplerini korkutmaktadır. Nitekim DuPont'un devlet ile yakın ilişkiler içerisinde olduğunun nişanı olarak çiftçi Tennant, şikayetini defalarca Devlet yetkililerine defalarca ilettiğini ancak kendisine dönüş yapılmadığını ifade etmektedir. Tennant, zorlu uğraşlardan sonra Çevre Koruma Kurumu'nun en sonunda bölgeye gelip rapor hazırladığını ancak raporun sonuçlarını kendisiyle paylaşmadıklarını belirtir. Bilott rapora ulaşır ve sonuçları Tennant ile paylaşır. Bir kamu kurumu olan Çevre Koruma Kurumu'nun raporuna göre Tennant'ın hayvanlarının ölüm sebebi, sürü yönetiminde aksaklıklar, eksik beslenme, veteriner bakımında yetersizlik ve sinek kontrolündeki eksikliklerdir. Bu sonuçlar Tennant'ı deliye döndürür. Bilott'a dediği gibi esasında bu raporlar, DuPont'un uzmanlarınca hazırlanmış taraflı bir rapordur. *Dark Waters* filminde ise bu durum, güç ilişkileri ekseninde ele alınmaktadır.

Nitekim DuPont başta Batı Virginia olmak üzere ABD'de oldukça güçlü bir firmadır. DuPont, *Dark Waters* filminde görüldüğü üzere Parkersburg'de toplum merkezi hizmeti açmıştır. Bölgedeki Parkersburg Lisesi'nin sponsorluğunu yürütmektedir. Ayrıca DuPont'un ismi bölgede kavşaklara verilmekte, parklarda ve bahçelerde DuPont'un belediyelere sağladığı banklar, çöp kutuları vb. kullanılmaktadır. Tüm bu göstergeler kapitalizm ve güç ilişkisi ekseninde değerlendirildiğinde DuPont'un iktidarla son derece yakın bir ilişki içerisinde olduğunun altını çizmektedir. Nitekim filmde yer alan bir akşam yemeği sahnesinde DuPont yetkilisi yaptığı konuşmasında DuPont'un ABD'nin kimya sektöründeki devlerinden birisi olduğunun altını çizmektedir. Bu güç, film genelinde birçok noktada somutlaştırılmaktadır.

Dark Waters filminde Antroposen, kapitalizm ve güç ilişkilerine dair önemli kabul edilebilecek olan bir sahne yer alır. Tennant ve kardeşi yaşadıkları yerde bir restorana giderler. Restoran sahibi Tennant kardeşlere

nahoş davranışlar sergiler. Tennant kardeşler oturdukları masada yer alan gazeteye baktıklarında gazetenin manşetinde “Huysuz Çiftçi, Şehrin En Büyük İşverenine Dava Açıyor” (Haynes, 2019, 00:39:32) ifadesini görürler. Bu noktada medya, iktidar ve sermaye arasındaki ilişkinin Antroposen kapsamındaki önemine değinmek gerekmektedir. Ekolojik bir mücadele yürüten çiftçi huysuz olarak nitelendirilmekte ve aynı zamanda DuPont, en büyük işveren olarak idealize edilmektedir. Bu tarz bir medya manipülasyonu film içerisinde bir sahnede daha gözlemlenmektedir. Teflon tencerelerin sağlığı tehdit eden kimyasallar içerdiğine dair inançlar yaygınlaşınca DuPont firması bir dizi medya kanallarında “sağlıklı pişir” kampanyası başlatmıştı. Bilott’un televizyon izlerken denk geldiği bu kampanyalar aracılığıyla teflonun yemek yaparken güvenle kullanılabileceğinin altını çiziliyor. Bu noktada medyanın Antroposen ve kapitalizm arasındaki ilişki ekseninde son derece önemli bir rolü olduğunun altını çizmek gerekmektedir. Medya, özellikle belirli güç ilişkileri çerçevesinde egemen düşüncüyü kitleselleştirebilmekte ve kitlesel manipülasyon yapabilmektedir.

DuPont şirketi, Antroposen, kapitalizm ve güç ilişkileri ekseninde özellikle belirli noktalarda önemli eylemlerde bulunmaktadır. Bu noktada DuPont’un teflonlarda bulunan PFOA’nın sağlığa zararlı olduğunu bilmesine rağmen üretimine devam etmesinin kâr amaçlı bir perspektifin sonucu olduğunu belirtmek gerekmektedir. Dolayısıyla DuPont’un milyarlarca dolarlık kâr getirisi, ekolojik sisteme verilen zararına önüne geçmektedir.

DuPont’un güç ilişkilerinin somutlaştırılması noktasında bir diğer önemli husus ise Bilott’un Tennant’ı davadan vazgeçirtmek için söylemiş olduğu sözlerdir. Bilott Tennant’a, “Bu işlerden anlayan bilim insanları başından beri bu şirketler için çalışıyor. Bu şirketlerin çok fazla parası ve zamanı var,” (Haynes, 2019, 00:58:09) diyerek DuPont’un sektörel ve toplumsal gücüne gönderme yapmaktadır. Nitekim filmdeki bir kadın karakterin ev almak için “kocamın DuPont kimliğini bankaya göstermesi yetmişti” ifadesi DuPont’un iktisadi gücüne dair önemli bir göstergedir. DuPont’un gücüne ve kapitalist sistem içerisinde şirketlerle iktidarların ortaklığına dair birçok vurgu *Dark Waters* filminde yer almaktadır. DuPont’un dava sonucunda kurulması kararlaştırılan bağımsız Bilim Kurulu’nun çalışmalarını yavaşlatarak süreci sektöre uğratmak istemesi, davaya katılım sağlayan bölge sakinlerinin tehdit ve şantajlarla yıldırılmaya çalışılması ve dava sonunda her şeyden vazgeçip yükümlülüklerini yerine getirmeyeceğini ifade etmesi, DuPont’un gücüne dair göstergeler arasındadır. Nitekim Avukat Bilott, çalıştığı şirketin patronu olan Tom’a “Hükümet, DuPont’un esiri olmuş,” (Haynes, 2019, 01:41:22) diyerek sermaye ve iktidar arasındaki ilişkiye de dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak *Dark Waters* filminde kapitalizm ve güç ilişkileri, Antroposen düşüncesinin temsili noktasında işlevsel öğeler olarak dikkat çekmektedir. Medya, bilim dünyası ve iktidar ile sermayenin kurmuş olduğu ilişki ağlarının netice itibarıyla ekolojik sisteme vermiş olduğu zararların somutlaşması açısından *Dark Waters* son derece önemli veriler sunmaktadır. Bölgede yaşayan insanların kanlarından alınan örneklerde dahi ciddi seviyelerde C8 bulunmasına rağmen kâr amacıyla teflon üretiminden ve çevreye kimyasal atık

salmaktan geri adım atmayan bir figür olarak DuPont şirketi, film özelinde Antroposen düşüncesinin mahiyetini ortaya koyması açısından dikkat çekmektedir.

Sonuç

İnsan ve doğa arasındaki ilişkinin tarihsel dönüşümünü takip etmek noktasında bir dizi önemli kırılma noktaları nirengi noktası olarak belirlenebilir. Nitekim Antroposen yani İnsan Çağı olarak nitelendirilen günümüz jeolojik zaman dilimi de belirli tarihsel kırılma noktalarının üzerine inşa edilmiştir. Tarım Devrimi, Sanayi Devrimi ve İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki büyük hızlanma dönemi gibi kırılma noktaları, insanın doğa üzerindeki tahakkümünü perçinlemiştir. İnsanlık tarihine bakıldığında zaman içerisinde insanın, doğa üzerindeki tesirinin etkisinin ve kapsamının genişlediği aleni bir biçimde görülür. Antroposen düşüncesi de en temelde bu yıkıcı tesir düşüncesi üzerinden kendisini var etmektedir. Nitekim Antroposen düşüncesinin altını çizdiği ve insan faktörüyle ortaya çıkan çevresel felaketler, azalan biyolojik çeşitlilik, kimyasal kirlenme, tarım arazilerinde azalma, su krizi, iklimi krizi vb. sorunlar, insan- çevre ilişkisindeki bozulmanın tezahürleri olarak değerlendirilebilir. Bu noktadan hareketle Antroposen düşüncesinin son derece önemli tartışma zeminlerinin olduğunu ifade etmek gerekir.

Antroposen teriminin tarihsel gelişimi ve 2000 yılı sonrasında artan popülaritesi, Antroposen'i sinemada olduğu gibi birçok alanla etkileşime sokmuştur. Bu noktada sinemada Antroposen düşüncesi ve çevresel kaygıların önemli bir temsiliyetinin bulunduğu altını çizmek gerekmektedir. Sinemanın kendi iç tarihi akışı içerisinde birçok film doğrudan ya da dolaylı olarak ekolojik problemleri konu edinmiştir. Bu noktada Antroposen ve sinema arasında güçlü bir ilişki olduğunun belirtilmesi gerekir. Bu araştırmada görüldüğü üzere sinema, Antroposen düşüncesini ele alırken aynı zamanda bir dizi alt sorunları ekrana taşıyabilmektedir. *Dark Waters* filminde de görüldüğü üzere kimyasal kirlenme, toprak kirliliği, türlerin yok oluşu, toksik kirlenme ve mutasyon gibi son derece kritik olgular sinema aracılığıyla belirginleştirilebilmektedir. *Dark Waters* filminde Antroposen'in temsiline ilişkin belirginleşen temalar, Antroposen'in sinemadaki temsil biçimlerine dair önemli ip uçları sunmaktadırlar. Özellikle DuPont gibi kapitalizmin büyük şirketlerinin yaratmış olduğu ekolojik yıkımlar ve bu yıkım sürecinde iktidarlarla girişilen ilişkiler, Antroposen düşüncesinde kapitalizmin oynamış olduğu rolün hayatiliğine işaret etmektedir. Son kertede Antroposen düşüncesinin kapitalizmden ayrı olarak ele alınması yanlış bir yaklaşımdır. Nitekim *Dark Waters* filmi kapitalizmi temele alarak Antroposen düşüncesini belirginleştirmektedir.

Dark Waters filminde Antroposen'e dair bir diğer önemli nokta ise biyolojik kirlenme, türlerin zarar görmesi ve ortaya çıkan sağlık krizidir. DuPont firmasının teflon tencere üretim aşamasında ve sonrasında doğaya vermiş olduğu zarar ve bu zararın toplumsal çıktıların ele alınması da *Dark Waters* filmindeki Antroposen imgesine dair önemli bir gösterge olarak değerlendirilebilir. Sonuç olarak *Dark Waters* filmi, Antroposen ve

sinema arasındaki ilişkiye dair önemli çerçeveler sunmaktadır. Antroposen düşüncesinin beslenmiş olduğu düşünsel alanları sinematik bir anlatı şeklinde ele alması ve bu alanlar üzerinden ekolojik krizlere dikkat çekmesi, *Dark Waters* filmini Antroposen ve sinema ilişkisi açısından önemli kılmaktadır.

Antroposen'in sinematik temsili noktasında ekolojik yıkım, çevresel kirlenme, toprak kirlenmesi, toksik zehirlenme gibi temalar önemli bir yer tutarken aynı zamanda Antroposen ve kapitalizm arasında ontolojik ilişkinin bulunduğu altını çizmek gerekmektedir. Son kertede bu husus *Dark Waters* filmi özelinde açık bir biçimde gözlemlenmektedir. Kapitalist sistem içerisinde etkin bir yere sahip olan DuPont isimli şirketin hukuk, siyaset, medya ve bilim dünyası ile girmiş olduğu çarpık ilişki, esasında kapitalizm ve Antroposen arasındaki kritik ilişkiye dair de önemli tartışma noktalarını beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla *Dark Waters* filmi, Antroposen düşüncesinin sinematik temsili noktasında tüm bu bahsi geçen tartışma alanlarını belirginleştirerek Antroposen'e ve insanın doğa üzerindeki fütursuz edimlerine mercek tutarak sinemada Antroposen'in temsiline ilişkin çarpıcı bir panorama sunmaktadır.

Kaynakça

- Andersen, G. (2022). The cinematic Anthropocene and the future politics of killing. *Film-Philosophy*, 26(3), 394-410.
- Angus, I. (2015). *Facing the Anthropocene: Fossil capitalism and the crisis of the earth system*. New York: Monthly Review Press.
- Bekaroğlu, E. (2022). Antroposen: Küresel değişimin politiği. *DTCF Dergisi*, 62(2), 1130-1149.
- Bogdan, R. C. ve Biklen, S. K. (2007). *Qualitative Research for Education: An introduction to theories and methods*. London: Pearson Education Publishing.
- Chakrabarty, D. (2021). *The climate of history: In a planetary age*. Chicago: University of Chicago Press.
- Clark, T. (2015). *Ecocriticism on the edge: The anthropocene as a threshold concept*. London: Bloomsbury Publishing.
- Crutzen, P. ve Stoermer, E. (2000). The Anthropocene. *Global Change Newsletter*, 41, 17-18.
- Davies, J. (2016). *The birth of the Anthropocene*. California: University of California Press.
- Dryzek, J. S. ve Pickering, J. (2019). *The politics of anthropocene*. Oxford: Oxford University Press.
- Fay, J. (2018). *Inhospitable World: Cinema in the time of the Anthropocene*. New York: Oxford University Press.
- Figueroa, A. (2017). *Economics of the Anthropocene Age*. Cham: Palgrave Macmillan Publishing.

- Kaplan, E. A. (2016). *Climate trauma: Foreseeing the future in dystopian film and fiction*. New Jersey: Rutgers University Press.
- Kara, S. (2016). *Anthropocenema: Cinema in the age of mass extinctions*. Shane Denson ve Julia Leyda (Der.), içinde *Post-Cinema: Theorizing 21st century film* (s. 750-784). Falmer: Reframe Books.
- Lewis, S. L. ve Maslin, M. A. (2018). *The human planet: How we created the Anthropocene*. New Haven: Yale University Press.
- Lowenthal, D. (2016). Origins of anthropocene awareness. *The Anthropocene Review*, 3, 52-63.
- Maldonado, M. A. (2015). *Environment and society: Socionatural relations in the Anthropocene*. Cham: Springer Publishing.
- Marsh, G. P. (2021). *Man and nature: Or, physical geography as modified by human action*. New York: Dover Publications.
- Narine, A. (2015). *Eco-trauma cinema*. London: Routledge Press.
- Paszkiewicz, K. (2021). Cinema and environment: The arts of noticing in the Anthropocene. *Res Rhetorica*. 8(2), 2-21.
- Paszkiewicz, K. (2025). Thinking cinema of/for the Anthropocene: An introduction. Katarzyna Paszkiewicz ve Andrea Ruthven (Der.), içinde, *Cinema of/for the Anthropocene: Affect, ecology, and more-than-human kinship* (s. 1-19). New York: Routledge Press.
- Peabody, S. (2023). *Film history for the Anthropocene: The ecological archive of German cinema*. New York: Camden House.
- Pesses, M. W. (2021). *Ecomobilities: Driving the Anthropocene in popular cinema*. London: Lexington Books.
- Purdy, J. (2015). *After nature: A politics for the Anthropocene*. Cambridge: Harvard University Press.
- Raffnsøe, S. (2016). *Philosophy of the anthropocene: The human turn*. New York: Palgrave Macmillan Publishing.
- Reno, S. T. (2020). *Early Anthropocene literature in Britain, 1750-1884*. Cham: Palgrave Macmillan Publishing.
- Rich, N. (6 Ocak 2016) The lawyer who became DuPont's worst nightmare. *The New York Times Magazine*. Erişim: 02.01.2025, <https://www.nytimes.com/2016/01/10/magazine/the-lawyer-who-became-duponts-worst-nightmare.html>
- Ruffalo, M., Vachon, C. ve Koffler, P. (Yapımcı) ve Haynes, T. (Yönetmen). (2019). *Dark Waters* [Film]. ABD: Focus Features.

- Schwagerl, C. (2014). *The Anthropocene: The human era and how it shapes our planet*. London: Synergetic Press.
- Smil, V. (2023). *Enerji ve medeniyet: Bir tarihçe* (E. Kılıç, Çev.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi.
- Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. California: Sage Publications.
- Steffen, W., Crutzen, P. ve McNeill, J. (2007). Are humans now overwhelming the great forces of nature?. *Ambio*, 36(8), 614-621.
- Steffen, W., Grinevald, J., Crutzen, P. ve McNeill, J. (2011). The Anthropocene: conceptual and historical perspectives. *Philosophical Transactions of The Royal Society*. 369, 842-867.
- Stoner, A. M. ve Melathopoulos, A. (2015). *Freedom in the Anthropocene: Twentieth-Century helplessness in the face of climate change*. New York: Palgrave Macmillan Publishing.
- White, D. (2018). *Film in the Anthropocene: Philosophy, ecology, and cybernetics*. Cham: Palgrave Macmillan Publishing.

2025, 12(1): 100-125

DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2025.1.100-125>

Articles (Theme)

TIDES OF TRANSFORMATION: STORIED WATERS AND MATERIAL NARRATIVITY IN AMITAV GHOSH'S THE HUNGRY TIDE

Barış Ağır¹

Abstract

This study employs the theoretical framework of material ecocriticism to examine the agency, meaning generation, and narrativity of water in Amitav Ghosh's *The Hungry Tide*. The study examines the complex relationship between environment and culture, demonstrating how nonhuman phenomena, particularly water, possess agency, allowing them to create meaning and convey narratives. The novel creates a material narrative where nature and culture are intricately connected, with the natural world significantly influencing cultural formations and evolution. This study's fundamental premise asserts that the novel emphasizes ecological and postcolonial issues, especially through the symbolic and literal significance of water. Water functions as a medium to examine issues including historical trauma, diaspora, and migrant displacement, connecting these human experiences to overarching ecological processes. The study

¹ Barış Ağır, Dr. Öğretim Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, barisagir@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7132-5844

provides a material ethics paradigm that contests anthropocentric perspectives, advocating for the ethical equality of humans and nonhumans based on their common material existence. The *Hungry Tide* examines water's agency, contributing to discussions on the ecosocial crisis and offering insights into the interconnected issues of environmental deterioration and social displacement. In this context, this study highlights how Ghosh's narrative encourages readers to contemplate the broader implications of ecological and cultural interconnections, thus enhancing comprehension of the pressing environmental challenges confronting both human and nonhuman entities in an interconnected world.

Keywords: material ecocriticism, agency, narrativity, water, Sundarbans

DÖNÜŞÜMÜN GELGİTLERİ: AMITAV GHOSH'UN THE HUNGRY TIDE ROMANINDA ÖYKÜLÜ SULAR VE MADDECİ ANLATISALLIK

Öz

Bu çalışma, Amitav Ghosh'un *The Hungry Tide* romanında suyun eyleyciliği, anlam üretimi ve anlatısallığını incelemek için maddeci ekoeleştirici teorisini kullanmaktadır. Çalışma, çevre ve kültür arasındaki karmaşık ilişkiyi analiz ederek, özellikle suyun eyleycilik özelliği olduğunu ve anlam yaratma ve anlatı iletme kapasitesine sahip olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır. Roman, doğa ve kültürün iç içe geçmiş bir biçimde birbirini etkileyerek geliştiği maddeci bir anlatı yaratır ve doğal dünya, kültürel oluşumları ve evrimi önemli ölçüde etkiler. Bu çalışmanın temel savı, romanın, özellikle suyun sembolik ve edebi anlamı aracılığıyla ekolojik ve postkolonyal sorunları vurguladığını ileri sürmektedir. Su, tarihi travma, diaspora ve göçmenlerin yerinden edilmesi gibi sorunları incelemek için bir araç işlevi görür ve bu insan deneyimlerini daha geniş ekolojik süreçlerle ilişkilendirir. Çalışma, insanmerkezli bakış açlarına karşı çıkan bir maddeci etik paradigma sunarak, insanlar ve diğer canlılar arasındaki etik eşitliği, ortak materyal varoluşlarına dayalı olarak savunmaktadır. *The Hungry Tide* romanı suyun eyleyciliğini inceleyerek, ekososyal kriz üzerine tartışmalara katkı sağlamakta ve çevresel bozulma ve toplumsal yerinden edilme arasındaki iç içe geçmiş sorunlara dair içgörüler sunmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışma, Ghosh'un anlatısının okuyucuları, ekolojik ve

kültürel bağlantıların daha geniş etkilerini düşünmeye teşvik ettiğini vurgular ve böylece insan ve insandışı varlıkların karşılaştığı acil çevresel sorunları daha derinlemesine anlamaya katkıda bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: maddeci ekoeleştiri, eyleycilik, anlatısallık, su, Sundarbans

Introduction

The fourth wave of ecocriticism, known as material ecocriticism, derives its “material turn” from new materialism and ecological postmodernism (Iovino & Oppermann, 2012, p. 2). This transition from language-centric paradigms is substantial since it criticizes the “linguistic turn” of postmodernists and post-structuralists who assert that “language constructs reality” (p. 76). Material ecocriticism highlights tangible elements of existence, providing a novel perspective on the relationship between nature and society. New materialists assert that matter is characterized by “intra-active becoming” or “a congealing of agency,” therefore attributing agency to both humans and nonhumans. This methodology contests passive matter and reevaluates nonhuman agency. Material ecocritics appreciate the material realm of various substances and their interconnections and demonstrate that agency is intrinsic to all matter, not alone to humans. Iovino and Oppermann assert that “the true dimension of matter” is agency (2012, p. 77). This viewpoint highlights the dynamic and active characteristics of matter, contesting the passive conception of it. Barad’s agential realism posits that matter is “an active agent in its ongoing materialization” and “a congealing of agency,” rather than a passive substance (2007, p. 151). Material ecocritics regard matter as dynamic. This dynamic viewpoint reconceptualizes agency as an ongoing process of materialization instead of a static characteristic. Agency encompasses dynamic interactions and creativity manifested in various material forms, whereas matter refers to all entities, including human and animal. This agency encompasses biological organisms and all materials, illustrating how humans and nonhumans construct meaning. Barad asserts that “agency is not an attribute but the continual reconfigurations of the world” (p. 141). The agency has a widely distributive feature; it is not “exclusively associated with human beings and with human intentionality, but it is a pervasive and inbuilt property of matter, as part and parcel of its generative dynamism” (Oppermann, 2013, p. 3). Consequently, the agency of matter derives from its intrinsic properties and extrinsic impacts, resulting in an always-evolving material realm. The universe comprises dynamic matter, hence the process entails the development of diverse substances.

Material ecocritics emphasize secondary-dimensional significance derived from matter. Barad asserts that “materiality is discursive” (2007, p. 151) since matter and meaning exhibit “substantial reciprocity, co-implication” (Iovino and Oppermann, 2012, p. 453). This indicates that meaning is not exclusively a human construct and that material forms contribute to meaning. Substance, meaning, and discourse “coemerge at once” (p. 4) to constitute the phenomenon. Consequently, meaning is an intrinsic

characteristic of the material cosmos, arising from interactions among material units. Meaning constitutes the cosmos' continuous performativity that expresses its "intelligibility and unintelligibility," rather than being "a property of individual words" (Barad, 2007, p. 149). Meaning is dynamic and arises from concrete interactions in this context. Barad characterizes "intelligibility" as "an ontological performance of the world in its continuous articulation," (p. 149) rather than a human attribute. This indicates that all entities –both human and nonhuman– construct meaning and articulate their existence. Matter serves as a "medium for ecosemiotic and ecocultural processes," (Zapf, 2014, p. 52) so it has the capacity to generate sign meanings. This capacity to analyze material interactions demonstrates the interconnectedness of ecological and cultural systems. Consequently, matter encompasses material ecological relationships esteemed in human civilization.

Material ecocritics advocate for "material narrativity," allowing matter to articulate its narrative (Iovino & Oppermann, 2012, p. 8). It contests the anthropocentric perspective of narrative as solely a human endeavor by proposing that nonhuman phenomena, such as water, possess narrative agency. This perspective assigns narrative agency to nonhuman creatures. Reinterpreting narrativity underscores the significance of nonhuman matter in storytelling. The intricate interplay between human and nonhuman activity provides a context for material and discursive acts. This collaborative dynamic illustrates how intricate human-nonhuman interactions generate meaning and narrative. Materiality exhibits narrative agency and inventiveness, reflecting self-expression. Understanding the narrative potential of matter elucidates the broader implications of storytelling, wherein both animate and inanimate events generate meaning. Creativity is a dynamic and agentic attribute of all entities, encompassing both living and non-living things, rather than being exclusive to humans in cultural output. This notion broadens creativity to encompass all elements in the process of world-making because matter is "a corporeal palimpsest in which stories are inscribed" (Iovino & Oppermann, 2012b, p. 468). Narratives are perpetually recorded and altered by material processes; thus, this metaphor encapsulates their dynamic essence. Matter narrates various stories that range from "historical narratives, archaeological and architectural signs, cultural and literary texts" (Oppermann, 2012, p. 57). Consequently, matter encompasses a diverse array of narratives across temporal and spatial dimensions.

Grounded in these premises, material ecocriticism perceives matter as possessing "inherent creativity, [...] performative stories, and innate meanings" (Oppermann, 2012, p. 65). This comprehension facilitates material ecocriticism in literature, wherein the material interconnections between nature and culture influence the narrative. It encompasses the intricate interplay between nature and culture by comprehending reality via material interactions that link various forms of matter. Material ecocriticism illustrates how interactions between humans and nonhumans influence the world and its narratives. Amitav Ghosh's *The Hungry Tide* illustrates this approach since the novel exemplifies the application of material ecocriticism in

the examination of nature, culture, and history. The novel illustrates how storied matters can mirror ecological processes and cultural conflicts through these interactions.

Set in the Sundarbans, “a place that defamiliarizes the Western conception of pristine nature” (Ranit and Sengupta, 2023, p. 98), the novel narrates the experiences of three characters before and after a storm in their search for dolphins in the sea, intersected with the historical trauma of Indian refugees who are slaughtered by the government. The personal, ecological, and historical converge to emphasize the narrative’s materiality, as water transforms the individuals’ lives. Piya, an American-Indian scientist, arrives in the Sundarbans to conduct research on dolphins. Her research overlaps with the region’s intricate socio-ecological system and “her particular field of expertise concerns the freshwater river dolphins that are to be found in Asia’s great waterways” (Prasad, 2020, p. 276). Piya is accompanied by Fokir, an indigenous Indian fisherman well-versed in marine life and aquatic environments. His profound connection to nature juxtaposes Piya’s academic perspective, underscoring divergent approaches to engaging with the natural world. Kanai, a Bengali proprietor of a translation firm in Delhi, is traveling to Lusibari to visit his aunt Nilima. Kanai’s narrative is intertwined with Piya’s study, illustrating the interconnection between individuals and their surroundings. Piya employs him as a translator to locate dolphins. The characters’ relationships with one another and their environment are significant due to the intersection of their journeys. Kanai’s uncle Nirmal has a profound appreciation for the environment, mythology, history, and the marginalized communities of India. He “had been attracted towards Hindu myths of creation which he found helpful in reconnecting people with their natural environment” (Soni, 2022, p. 491). His writings, bequeathed to Kanai, elucidate the manner in which material narratives link the past and present. He records his observations on a notepad for Kanai. This journal supports the novel’s examination of historical trauma and ecological transformation. The narrative integrates both temporal and spatial dimensions since time and place are fluid and interrelated, shaped by human and environmental influence. Fokir perishes for Piya and this sacrifice underscores the intricate relationships between individuals and their environment, as well as the ethical ramifications of their acts within this material context. Nirmal’s notebook encompasses India’s history, detailing environmental transformations, ancient narratives, and overlooked occurrences.

As stated by Chaturvedi and Dangwal, “knitting the story of these characters, Ghosh builds the main storyline of the ecological imbalance between man and nature that creates a premise of disaster” (2024, p. 108). The narrative mainly emphasizes the ecological and postcolonial implications of water. The physical properties of water influence human histories and identities, as demonstrated by the narrative. A. J. Wardi posits that water symbolizes historical anguish, the narrative of dispersion, and the experience of migratory displacement (2011, p. 17). Water is intricately connected to colonial history and its repercussions on colonized individuals in African-American literature, encompassing historical pain from the slave trade and the postcolonial identity crises instigated by geopolitical factors. The significance of water as a vehicle of

memory across cultures is underscored by its connection to past suffering. Water is also taken as an image of redemption and healing as well as a vital matter that can resist postcolonial power. The *Hungry Tide* adeptly integrates the symbolic significance of water throughout the narrative to examine postcolonial themes. In this respect, this study uses material ecocriticism to analyze “water” in *The Hungry Tide*, emphasizing the interplay between nature and culture and demonstrating that nonhuman entities can generate meaning and convey narratives.

The Agency of Water

Karen Barad associates agency with the “dynamics of intra-activity” of matter (2007, p. 151). This viewpoint broadens agency to encompass all interactions of matter alongside human actions. Nature will be regarded as a fundamental component of materialization, rather than a passive element to be inscribed or a mere result of civilization. Barad’s theory reconceptualizes agency as a collaborative, ongoing process that highlights the materiality of nature and encompasses both humans and nonhumans. Water symbolizes nature in *The Hungry Tide*, manifesting and wielding influence. Water, in both its literal and symbolic forms, is fundamental to the novel’s ecological and postcolonial concerns. *The Hungry Tide* consists of two parts. The first part, “The Ebb: Bhata,” presents American cetologist Piya alongside Kanai and Fokir in the Sundarbans. The receding tide initiates Piya’s journey, symbolizing both the physical and metaphorical passage of water inside the story. In the second part, “The Flood,” Piya pursues dolphins alongside Kanai and Fokir amidst a tempest. The floodwaters in this region exemplify nature’s might and humanity’s endeavor to comprehend and coexist with it. While the story centers on the three human protagonists, its title, structure, and story underscore water as the preeminent nonhuman force that molds the landscape, influences living beings, and annihilates life. Water influences the landscape and is crucial to the novel’s examination of cultural and historical narratives.

Ghosh situates the novel in the Sundarbans, a quintessential aquatic community where water governs existence. It is “a vast area of Sundri trees which are resistant to salt water, and they constitute the flora of the area” (Çetin, 2013, p. 83). By situating the narrative in this distinctive environment, Ghosh emphasizes the influence of water on the lives, identities, and stories of the inhabitants. The Sundarbans archipelago extends from the Hooghly River in West Bengal to the Meghna River in Bangladesh. The Ganga, Brahmaputra, and Meghna are among the numerous rivers and waterways that discharge into the sea. The rivers support the physical topography and anthropological attributes of the Sundarbans. The Sundarbans are referred to as “Tide Country” because of its frequent tidal fluctuations. It is “a terrible environment full of danger and various sorts of death” (Verma, 2024, p. 154). The cyclical nature of the tide influences the ecosystem and the daily lives of the local population. The changing tides and water bring about great

geographical changes to the effect that “the boundaries between land and water are always mutating, always unpredictable” (Ghosh, 2005, p. 6). The area’s transition between land and water illustrates the continual alteration of the landscape by water. Freshwater and saltwater rivers and oceans exhibit permeability that demonstrates how water navigates obstacles and influences several facets of existence. Water and tides exhibit quick and chaotic movement. Elevated water levels or high tides alter the topography. Inhabitants of the Sundarbans encounter erratic natural phenomena such as tidal fluctuations. The river, as it flows toward the sea, is “a potent and formidable entity” (Anand, 2008, p. 28) that alters and erodes the landscape. In addition to bodily alterations, water alters individuals’ perceptions of their environment and their role within it. Tidal forces have influenced the Sundarbans’ transition from aquatic to terrestrial landform over millennia. This extended metamorphosis illustrates how water continually alters the region’s physical and cultural landscape. Tides generate coastal marshes or depressions. Land development encompasses a cycle of erosion and deposition induced by water. During the monsoon season, rising tides erode land and fill depressions; upon receding, they deposit soil and sediments, thereby consolidating the depression. The oscillation of water generates favorable conditions in the Sundarbans, underscoring its significance. The Indo-Gangetic Delta, formed by tidal sediment deposition, is located near the Ganga-Bay of Bengal estuary (Kaur, 2007). The capacity of water to form a delta illustrates its role in sustaining life. In *The Hungry Tide*, the tremendous agency of the tides is dramatized in the following words:

The currents are so powerful as to reshape the islands almost daily—some days the water tears away entire promontories and peninsulas; at other times, it throws up new shelves and sandbanks where there were none before” (Ghosh, 2005, p. 7).

The formidable and capricious impact of water continually alters the physical and social frameworks of the Sundarbans. Water both erodes and forms, altering the geography of the place. Tidal nutrients facilitate the rapid growth of mangrove forests, establishing anchoring roots in the sea overnight and becoming an island within a few years. The swift proliferation of mangroves illustrates the influence of water on ecological systems. The pace of tidal transformation demonstrates the relentless power of water. In the tidal zone, rivers shift regularly, and islands form and erode within days, as asserted by Nirmal in the novel: “[...] here in the tide country, transformation is the rule of life: rivers stray from week to week, islands are made and unmade in days” (Ghosh, 2005, p. 186). This rapid transition underscores the distinctive attributes of the Sundarbans, where water exerts the most significant influence. The landscapes of the Sundarbans exhibit the diversity of nature. Water is dynamic, akin to the complex ecosystem of the Sundarbans. Tides that alter the landscape demonstrate that water is dynamic and vigorous. The continual transformations of water underscore its significance in influencing the region’s natural and cultural landscapes. In the process, water ascends to a subject position from an object position, and humanity needs to reconsider its agency “in a

hybrid, vibrant, and living world” (Iovino & Oppermann, 2012, p. 3) where both human and nonhuman entities possess agency. This transition contests anthropocentrism and necessitates a profound comprehension of humanity’s connection with nature.

The agency of water is distinctly evident in its significant influence on the behavior of living beings. Water can first enhance human relationships with nature, acting as a guiding force that imparts knowledge about the essential principles of the natural world. The vast power of water may effortlessly obliterate any enduring building that impedes its course, demonstrating its formidable influence. Lusibari is devoid of a harbor, characterized instead by a continual mudbank that local residents must traverse to access the island. Nirmal, acknowledging the necessity for adaptation, realizes that coexistence with the tides in the Sundarbans requires acquiescence rather than dominion. He proactively begins building a shelter to shield the residents from the incessant tides, demonstrating the community’s aspiration to coexist well with nature. This activity highlights the indigenous inhabitants’ desire to peacefully cohabit with the dynamic and often unpredictable elements of the Sundarbans by adhering to the rhythms and laws of the tides.

Tides significantly influence the behavior of marine species, especially the freshwater *Orcaella* dolphins. The locomotion of these dolphins varies in accordance with seasonal alterations, including droughts and floods. In the rainy season, the *Orcaella* migrate to the tributaries of the main river, and during droughts, they retreat further into the river. Piya finds that the *Orcaella* in the Sundarbans exhibit behavior distinct from both lonely freshwater dolphins and sociable coastal dolphins that move to the sea during high tide. Piya discerns a distinctive migratory trend among the *Orcaella* of the Sundarbans, differing from those in other areas. *Orcaella* generally migrates annually in accordance with the cyclical transition between dry and flood seasons, whereas the dolphins in the Sundarbans migrate on a daily basis. This behavior is ascribed to the unusual tidal oscillations in the Sundarbans, which affect the dolphins’ migratory patterns. Consequently, the tides influence dolphin behavior and also act as an indirect indicator of the overall effect of water on regional living organisms.

Furthermore, the tides in the Sundarbans induce particular behaviors in marine species, such as “breeding migrations”; for instance, decapods migrate to nearby rivers and seas to spawn (Mandal & Nandi, 1989, p. 84). This phenomenon results from alterations in water temperature and salinity induced by rising tides. Additionally, to endure the ever-increasing tides, tigers in the Sundarbans have cultivated a swimming behavior that markedly differs from that of tigers in other regions. Nilima articulates that tigers are renowned for swimming “as much as eight miles at a stretch” (Ghosh, 2005, p. 201) and recounts an incident where a tiger swam across a broad river and killed a girl. Consequently, water exhibits its agency by affecting the behaviors of humans and other animals. Water compels humanity to recognize the laws of nature through its formidable force; conversely, it can exact retribution for human transgressions. The agency of water is also evident in its annihilation of biological forms. Initially, water exhibits its

destructive capacity by annihilating ecosystems and human dwellings. The agency of water is evident in the compromised structure of the dam and embankment. For Nirmal, the dam served as “[their] abacus and archive, [their] library of stories” (Ghosh, 2005, p. 168) that recount the performative agency of water. Every ascending tide has the potential to erode a cavity or dismantle a barrier. Secondly, water exhibits its destructive capacity by causing the demise of millions of organisms. Nirmal documents numerous severe storms in Indian history in his diary and observes some of the fatalities resulting from flooding. The agency of water culminates in the novel’s conclusion when Ghosh emphasizes its destructive power by ascribing Fokir’s death to water. The strong wind dislodges numerous stumps. Fokir is struck by a substantial uprooted stump and perishes (p. 323). While the stump appears to be the cause of Fokir’s demise, the floodwaters inhibit his ability to evade it. Consequently, water is also accountable for Fokir’s demise, illustrating its potency.

Consequently, it is evident that water possesses agency, as it molds the landscape, affects the behavior of organisms, and dismantles life forms. The dominant force of water undermines the conventional dichotomy between humans and nature, effectively reversing “the object/subject status of the characters” (Anand, 2008, p. 23). The distributive agency of water undermines the notion that agency is solely associated with human cognition. Human and nonhuman agents are distinct material entities possessing agency that engage with one another.

How Water Generates Meaning

Material ecocriticism posits that matter, meaning, nature, and culture are deeply interrelated, highlighting the interaction between the physical and cultural realms. This relationship between matter and meaning indicates that meaning is not exclusively generated by the human intellect but emerges through material discursive processes involving both human and nonhuman things. This perspective posits that meaning is produced by all matter, including both human and nonhuman components. The interaction of substances with one another creates importance, demonstrating that even inanimate objects can convey meaning through their material relationships. This comprehension contests the conventional anthropocentric perspective of meaning and introduces the potential for a more inclusive and dynamic interpretation of the world, wherein all kinds of matter, whether animate or inanimate, participate in the generation of meaning. It has “the potential to initiate meanings and participate in semiotic processes” (Maran, 2014, p. 142). These exercises highlight the critical importance of water in ecological and cultural contexts. In *The Hungry Tide*, the semiotic relationships between water and humanity generate three distinct interpretations, demonstrating how water’s agency transcends its physical existence, impacting both the narrative’s metaphors and the wider cultural framework. The initial implication illustrates the ecological system of

interrelated matter, constituting a diverse and intricate material world, with water as an essential element in the interdependent ecology of the Sundarbans. The second interpretation depicts a realm characterized by hunger, wherein humans, tigers, and water are inextricably interconnected. Water's ravenous nature exemplifies its destructive and consuming power, affecting both human and nonhuman domains. The third implication highlights the study of stream ecology, wherein water acts as a conduit between human experience and natural processes, enabling the novel's examination of ecological dynamics. This viewpoint emphasizes the novel's exploration of ecological and cultural concerns, depicting the ecological system in two dimensions: its relationship with the environment and its role as a circulatory system. The biological system, reliant on water, links the biosphere—encompassing both terrestrial and aquatic domains—highlighting the interconnectedness of life and the critical function of water in maintaining the ecosystem.

The Hungry Tide underscores the critical importance of water in influencing the existence of the Sundarbans. The region's tides are crucial to the development of the terrestrial ecosystem, encompassing land, flora, and fauna. Water significantly affects the region, shaping both terrestrial and aquatic ecosystems. As the monsoon tides ascend, they transport sediment from diverse areas and deposit it in novel sites, leading to the formation of new landforms. This process underscores the transformative capacity of water to modify the environment. Terrestrial species flourish in these newly established areas, promoting a diverse array of flora and animals. The biodiversity of the Sundarbans is fundamentally reliant on water's role in creating habitats for several species. The tides provide essential ecosystems for mangrove organisms, supplying the materials required for survival in these habitats. Water not only molds the landscape but also maintains the fragile ecological equilibrium of these regions. Mangrove biomes, encompassing littoral or supra-littoral forests, intertidal mudflats, and estuaries, are distinguished by their unique aquatic habitats and biotic populations. The mangrove forests of the Sundarbans, as coastal woodlands, are vital for environmental preservation, providing habitats and resources for diverse species. The coastal forest accommodates both arboreal and terrestrial fauna (Mandal & Nandi, 1989, p. 55). The mangrove's capacity to sustain several species renders it vital within the aquatic biological network. The mangrove is "a universe unto itself," (Ghosh, 2005, p. 7) devoid of other flora in its shade due to abundant water supplies and dense vegetation. Water supplies these woodlands with nourishment to produce and support numerous species, including offering refuge for tigers and snakes.

Tidal inundation can submerge the intertidal mudflat, an area occasionally above sea level, demonstrating the dynamic impact of water on the landscape and the organisms it supports in the Sundarbans. The impact is further demonstrated by the persistent floods and the ongoing exposure that perpetually influences the species inhabiting the mudflat. Soil organisms and benthic species, which flourish in this habitat, are adapted to the variable conditions imposed by water. The dual nature of the mudflat, influenced by tidal

movements, highlights the significant function of water in enhancing the resilience of life in the Sundarbans. This ecosystem, characterized by the intersection of freshwater and saltwater, sustains a varied array of animals, predominantly comprising aquatic estuarine fauna. Marine creatures, particularly, rely on the estuary as a crucial home for survival, highlighting the significant role this unique environment plays in supporting both freshwater and marine life in the region.

Piya asserts that

this proliferation of aquatic life was thought to be the result of the water itself. The waters of river and sea did not intermingle evenly in this part of the delta; rather, they interpenetrated each other, creating hundreds of different ecological niches, with streams of fresh water running along the floors of some channels, creating variations of salinity and turbidity (p. 104).

The interaction between land and water demonstrates how water creates various microenvironments that sustain a varied range of organisms, including crocodiles, microscopic fish, and dolphins, each flourishing inside their specific ecological niches. Water's essential role in sustaining biodiversity underscores its vital purpose within the region's ecosystem, demonstrated by species like the Gangetic dolphin and Orcaella, which epitomize the peak of diversity among river and oceanic dolphins. Water enables the migration of animals across terrestrial and aquatic ecosystems, highlighting its function as a connective medium. The tidal cycle functions as a crucial link between terrestrial and aquatic ecosystems via the aquatic-terrestrial food chain, regulating interactions among water-dependent animals. Tides carry debris from land to water, supplying nourishment to many aquatic animals in the intertidal zone, so exemplifying the complex interaction between land and water. This continuous interaction between terrestrial and aquatic ecosystems illustrates their interdependence and demonstrates how species, such as tigers and other land animals, depend on both terrestrial and aquatic resources, consuming insects, birds, crabs, fish, and various aquatic organisms as components of their ecological diet. Water circulation acts as a crucial connection between terrestrial and marine animals, sustaining the food chain that links many habitats. Humans have a distinctive position at the pinnacle of the aquatic-terrestrial food chain, utilizing resources from both domains and highlighting their significant dependence on aquatic ecosystems. This paramount position underscores humanity's reliance on water, which is essential for both survival and ecological equilibrium. For example, individuals like Fokir support their families through activities such as crab fishing, demonstrating the essential significance of aquatic resources in their everyday existence. The inhabitants of the Sundarbans have a profound relationship with nature, especially with water, as their livelihood is significantly dependent on tidal cycles that govern food availability. The islanders, who obtain sustenance from rivers and forests, illustrate the complex interaction between humankind and water in supporting life.

Consequently, the tides create a food chain that closely connects marine and terrestrial ecosystems to human life, establishing a vital ecological web in which water acts as the unifying element, linking all species inside the Sundarbans.

Moreover, water is essential in the hydrological cycle and the whole ecosystem, highlighting its importance in controlling environmental processes and supporting life. The dynamics of water are significantly affected by external forces, including the sun, winds, and atmosphere, which collectively facilitate its ongoing movement and modification. This dynamic connection underscores the agency of water, as it is continually influenced by and reacts to its environment, illustrating its active role within ecological systems. According to Duckert, "The sun evaporates seawater to make vapor, vapor rises and condenses into clouds, waterfalls upon mountains as rain, and rain makes rivers that flow back to the sea" (2014, p. 122). The cyclical movement of water highlights its essential function in both land and water ecosystems. In *The Hungry Tide*, storms are directly impacted by hydrological circulation, with Ghosh demonstrating that the water's agency transcends its physical presence, significantly influencing the ecology of the Sundarbans. Before the storm, Piya notes an increase in sea temperature, a disturbance indicating the destabilization of the natural system, illustrating the multifaceted effects of water on the ecosystem. This disruption culminates in the arrival of the hurricane, which obscures the whole coastline, highlighting water's ability to profoundly and catastrophically transform the terrain. The storm, propelled by the interplay of solar energy, atmospheric conditions, and moisture, illustrates how hydrological circulation induces environmental changes. The interrelation among the diverse elements of the hydrological cycle underscores water's essential function in environmental processes. In the story, water symbolizes the biosphere, emphasizing that it is not merely a natural element but a basic force that supports and regulates ecosystems. Water serves as the fundamental unifying system of life through its ripple effects in both terrestrial and marine ecosystems. These ecosystems, influenced by water movement, exemplify its capacity to integrate many life forms into a dynamic and interconnected network. The tides of the Sundarbans exert significant biological influences, shaping the existence of both humans and animals. The catastrophic consequences of these interactions are apparent, resulting in numerous fatalities, the destruction of homes, the inundation of agricultural regions, and the demise of livestock. These catastrophic events demonstrate how water, in its destructive capacity, may impact both human and animal populations in the Sundarbans. Water functions as a circulatory system and is intrinsically linked to the biosphere, underscoring its essential role in sustaining and regulating life, hence orchestrating the intricate network of relationships that forms the ecosystem.

In *The Hungry Tide*, water symbolizes hunger, as Ghosh constructs a universe propelled by an unquenchable desire—represented by the tiger, famished migrants, and the perpetually voracious river itself. The novel depicts the protagonists' grim existence centered on hunger, with water functioning as both a means of nourishment and an agent of devastation. Ghosh depicts a ravenous and dynamic environment that yearns

for water, symbolizing the insatiable appetites of both nature and humanity. On this planet, all life is portrayed as always seeking sustenance, highlighting the universal desire for survival. The term “hungry water” denotes the vigorous and unyielding movement of water, representing the formidable power of nature. Water’s dual function as a life-sustaining and destructive element encapsulates the essence of natural powers capable of transforming human existence. With the onset of the monsoon, the oceans swell to disastrous levels, engulfing anything in their trajectory, eroding terrain, inundating residences, and resulting in numerous fatalities. This incessant torrent emphasizes human frailty against nature’s relentless force, highlighting the fragility of human existence within the broader context of ecological dynamics. The rising tide becomes “hungry for more lives” (Khuraijam & Singh, 2013, p. 9) and destroys human and nonhuman life.

Insatiability highlights the devastating effects of water on all life forms in *The Hungry Tide*. Ghosh emphasizes the devastating force of water, especially through the incessant flooding that has resulted in the deaths of numerous fishermen at sea. This historical tragedy represents water’s unquenchable yearning for life and its capacity to influence and transform human history. The widows of the drowned fisherman, now famine-stricken, serve as a devastating reminder of the destructive cycle that water may perpetuate, exacerbating the pain and misery for the survivors. The destructive characteristics of water generate a detrimental cycle of misery, intensifying both socioeconomic and environmental concerns in the Sundarbans. The association of water with the ravenous tiger amplifies this feeling of insatiability. The connection between the tide and the tiger exemplifies the novel’s principal theme: nature’s insatiable appetite, which propels both the natural realm and humankind. Flooding deprives tigers of their prey and habitat, resulting in famine and prompting them to invade human territories, hence exacerbating the conflict between wildlife and humans. The tide, which conceals the tigers’ scent, complicates territorial recognition, further altering natural cycles and compelling both animals and people to adapt to an increasingly inhospitable environment. This disturbance increases the probability of interactions between tigers and humans. The saline waters of the Sundarbans intensify the tigers’ appetite, especially their need for human blood, which exacerbates the lethal escalation of combat. The relationship between people and tigers intensifies, propelled by the fundamental instincts of hunger and survival, as both species resort to drastic measures. The tragic incident in which Kusum’s father, a companion of Kanai, is slain by a tiger during the massacre vividly exemplifies the lethal repercussions of the unquenchable desires of humans, tigers, and water. The insatiable tides render “hunger and catastrophe a way of life” (Ghosh, 2005, p. 67) for the inhabitants. The protagonists’ existence is influenced by water, hunger, and the natural environment of the Sundarbans, underscoring their continual battle for survival. Prolonged water immersion renders the soil saline and alkaline. The local populace faces increased hardship following the land’s degradation. Desolation robs the population of sustenance. Resource scarcity compels residents to alter their livelihoods, frequently in detrimental and unsustainable manners. The people, in a state of starvation, are

compelled to forage in forests and fish in the ocean. Humans must contend with nature for sustenance while enduring a harsh environment. They perpetually face the threat of being consumed by tigers or other predators. This persistent threat illustrates the precariousness of existence in the Sundarbans, where water governs the fate of both humans and animals. Residents may engage in tiger hunting for subsistence, notwithstanding the potential for legal repercussions associated with the unlawful slaughter of a protected species. The unquenchable hunger for water compels mankind to make ethical choices for survival. Residents of Piya collaborate to eliminate a tiger that intruded onto their community. These initiatives illustrate the necessity for cohesion to tackle water scarcity, starvation, and predation. The voracious tiger and starving populace collide due to their unquenchable appetites. The narrative underscores humanity's struggle against nature about water and sustenance. The narrative culminates in the government's massacre of refugees within a tiger conservation zone. This extreme act of aggression illustrates how human intrusion into nature, intensified by environmental pressures such as tides, can yield severe repercussions. Kusum, Fokir's mother and a victim of the slaughter, challenges the rationale of the local authorities for evacuating starving refugees from the island, referencing its conservation status. According to Pranav D. Khoche, "While depicting the plight of Kusum, Ghosh makes us aware of a thin line between ideas of conservation and the lives of people who are closely related to natural resources for their survival" (2021, p. 259). This examination of governmental actions underscores the ethical ramifications of environmental conservation initiatives that overlook marginalized populations. Unyielding dynamics connect tigers and humans, creating a multifaceted material reality in which both species vie for existence within a competitive ecosystem. This intricate interplay among humans, tigers, and the environment illustrates the interdependence of all species inside the Sundarbans. The interplay between water and other survival components induces hunger.

The narrative highlights natural forces that influence human and animal behavior, encompassing the struggle for survival. The phenomenon of hunger and its repercussions illustrate that meaning is generated through interactions between humans and nonhumans. Meaning arises from the interplay of all matter, not alone from the human brain. Substance, significance, essence, and society are interconnected. The novel's topic of nature and society is rooted in the material world, as seen by water, hunger, and survival. The physical environment is significant due to the interconnection between water and humans. The story illustrates the impact of water on the material and cultural narratives of the Sundarbans through this interaction. The emergence and significance of water narrate the tale of the physical cosmos. This narrative about water illustrates its influence on the environment and cultural practices. This narrative intertwines nature and culture. Nature and culture are interconnected and mutually influence another under the novel's materialist framework.

Water also represents the transition from dominion to conservation in Ghosh's story, where historical and current viewpoints converge. Water initially represents colonial domination, as illustrated by Bernier, a Christian cleric, whose expedition embodies the imperialist ideology of exploiting nature for exploration. As Bernier and his companions navigate the tidal canals, their idea of nature as an entity to be dominated is confronted by its unpredictable and uncontrollable power. Notwithstanding initial tranquility, their hubris in mastering nature is compromised by a tempest, resulting in the obliteration of their craft. This catastrophe underscores the ineffectiveness of human endeavors to dominate nature and accentuates the formidable force of water. Piya's journey signifies a transition from colonial exploitation to ecological conservation. In contrast to Bernier's opportunistic motives, Piya, under the guidance of Fokir, a local fisherman, traverses the waterways with the objective of comprehending and preserving nature. Her scientific inquiry into the ecology of the Sundarbans, particularly her examination of dolphin migratory patterns, signifies a notable ethical transformation in her viewpoint on nature. Piya's observation of the adverse effects of human activities on marine life reflects her growing empathy for dolphins, highlighting the evolution of human-environment relationships. Ultimately, Fokir's sacrifice during the storm and Piya's subsequent collaboration with Nilima to conserve the Sundarbans underscore the subject of fragility against nature's power. Piya's journey, transitioning from survival to ecological conservation, exemplifies the evolution towards a more ethical and responsible rapport with the environment.

The Narrativity of Water

Material ecocriticism perceives matter as "a text, a site of narrativity and storied matter, a corporeal palimpsest in which stories are inscribed" (Iovino & Oppermann, 2012, p. 451). Matter is textual and arises from a material-discursive action throughout the process of materialization (pp. 6-7). This viewpoint links materialization to the construction of meaning, in which substance and expression generate narratives. This challenges the idea that narrative is solely a human endeavor, proposing that nonhuman entities, like water, can also communicate stories. Materials participate in material-discursive processes to bestow narrative agency upon matter. The narrative agency of water is altered by its interactions with humans and animals, demonstrating the interconnectivity of all matter. All human narratives stem from the interaction between humanity and nature, and thus emerge from the dynamic interaction of several resources. *The Hungry Tide* interweaves fiction and reality via complex themes concerning water in mythical, historical, and modern contexts to examine the relationship between mankind and the environment across time. Thus, water is essential to the novel's exploration of time, memory, and ecological change. The water narratives elucidate three ethical implications: a deep interconnectedness between human and nonhuman entities; material ethics can enable the transformation of ecological principles into tangible actions; and individuals can take responsibility for the material-ethical interaction. The novel's ethical implications demonstrate that

acknowledging water's agency increases humanity's environmental accountability. In mythology, sacred water symbolizes the residents' veneration for nature. Throughout history, humanity has revered nature, as illustrated by the legendary importance of water. Water recounts stories of Shiva and Bon Bibi and it transforms the natural and cultural landscapes of the Sundarbans, as demonstrated by these accounts. The Indian deity Lord Shiva confines the flows of the Ganga within his hair to prevent disaster. Hair is braided in the tidal zone, however "the river throws off its bindings and separates into hundreds, maybe thousands, of tangled strands" (Ghosh, 2005, p. 6). The escape of water represents the predominant theme of its uncontrollable and transformational power. The narrative depicts the interplay between land and sea in tidal zones and the immense power of water. The story illustrates water as both a protector and a destroyer, symbolizing its role as a catalyst for transformation and development within the narrative. Traditional indigenous mythology, referred to as "heavenly deities" (p. 150), elucidates natural phenomena. This historical perspective illustrates the significance humanity has attributed to water as an essential element. Contemporary individuals utilize geology to examine the natural world. Humanity's comprehension of its relationship with nature evolves from mythical to empirical interpretations, yet the agency of water persists.

The tide also narrates Bon Bibi's myth, symbolizing the veneration of Bon Bibi, because "the tide is symbolic of the cult of Bon Bibi that dwells in the heart of many dwellers of the tide country in its strangely hybrid faith" (Khuraijam & Singh, 2013, p. 9). According to Vishwa Bhushan, "Ghosh very intelligently intermingles the Indian myth with ecological problems of the Sundarbans" (2021, p. 138). The narrative of Bon Bibi illustrates that water possesses both physical and spiritual significance for the inhabitants of the Sundarbans. The woodland deity Bon Bibi is sent by an archangel to oversee a "country of eighteen tides" (Ghosh, 2005, p. 86). Water is seen as a vital and powerful element in both physical and spiritual realms. Her territory is first inhabited by a formidable tiger. This confrontation between the deity and the tiger exemplifies the struggle for dominance in nature, where even powerful deities must confront natural forces. Bon Bibi confronts the wicked tiger during her first patrol of the territory and prevails. Bon Bibi's triumph over the tiger symbolizes nature's victory over chaos and destruction, highlighting the regulatory and protective role of water. Bon Bibi and the tiger agree to categorize the eighteen tides into "the wild and the sown" (p. 86). This divide illustrates a power equilibrium, wherein nature and its inhabitants cohabit in a fragile balance ordained by the deity. The wicked tiger dominates the woodland, but Bon Bibi and others secure the remains. Bon Bibi's conduct demonstrates a model for human-animal interactions based on respect and coexistence. All factions maintain their territories and coexist peacefully until Dhona enters the forest. This idyllic cohabitation is compromised by human avarice and exploitation, a persistent theme. Dhona forsakes Dukhey in the forest to present him as a sacrifice to the wicked tiger in return for honey and wax. The quest for wealth that motivates this betrayal undermines Bon Bibi's relationship and initiates a series of disasters. Bon Bibi's commitment exemplifies the significance of water and the environment in protecting against human exploitation. Since that day, Bon Bibi has protected humanity. The Bon Bibi myth

emphasizes the need of peace with nature, in which water and natural elements safeguard against human breaches. Nature and indigenous populations cohabit in harmony. This ideal coexistence, threatened by human greed, symbolizes the most advantageous link between environment and culture in the Sundarbans. As stated by Nilesh Uttamrao Hume, “by intertwining the real historical event with issues of environmental protection and societal conflicts, Ghosh prompts reflection on the challenges faced by marginalized communities” (2022, p. 41). Indigenous ecologicalists contend that humans ought to abstain from exploiting nature for profit, as illustrated in the Bon Bibi myth within a realm of eighteen tides. This traditional viewpoint on nature contrasts colonial with modern predatory tendencies, emphasizing the ethical dilemma between conservation and exploitation. Thus, Bon Bibi serves as an ecological myth that promotes harmonious cooperation, underscoring the necessity for individuals to abstain from abusing nonhuman nature out of avarice. The myth guides human conduct towards ecological sustainability and respect for environmental constraints.

Water also conveys a historical narrative as it is “not merely the site of history” but also “an embodiment of history” (Wardi, 2011, p. 49). The ability of water to retain historical memory closely connects past events to the present, acting as a medium for the continuation of experiences over time. In Nirmal’s notebook, water illustrates the profound relationship between humans and nonhumans, serving as a symbol of historical anguish and contemporary remembrance, so representing the convergence of history, memory, and the natural environment. Nirmal’s notebook serves as a physical store of historical memories related to water, embodying the dynamic relationship between memory and nature. Water, in this context, primarily illustrates the intricate interaction between humans and the natural environment, emphasizing the significant reliance of the Sundarbans’ residents on tidal waves. The narrative depicts the inhabitants of the tidal zone as having a profound, nearly symbiotic relationship with water, highlighting its essential influence on their physical and emotional environments: “water runs in our heads, the tides were in our blood” (Ghosh, 2005, p. 137). The interdependence of the Sundarbans illustrates how water transcends its physical state to become a fundamental aspect of culture and identity, as evidenced by the deep bond between the inhabitants and water. Dam, emblematic of humanity’s endeavor to manage and safeguard the essence of water, conveys stories of human engagement with this essential resource. It is “not just the guarantor of human life in our island, it is also our abacus and archive, our library of stories” (p. 168). It protects human life on the island, acting as an archive of history and as an analytical instrument for comprehending tidal wave patterns. The dam represents humanity’s endeavors to adapt to, confront, and ultimately achieve harmony with the powers of water, despite the ongoing changes water enforces on human life. The dam withstands tidal waves that destroy society, illustrating nature’s immense power, which is beyond human control. Nevertheless, numerous folks depend on the dam’s safety, underscoring the dichotomy between reliance on artificial constructs and the formidable strength of natural phenomena. This tension highlights the delicate balance between cultural preservation and the evolving dynamics of the environment. Each dam

failure illustrates the grave repercussions of tidal surges, with its records chronicling the difficulties humanity has in water management. Every dam rehabilitated by the community exemplifies the tenacity of local populations, whose collaborative endeavors oppose the destructive capacity of water. The dam symbolizes humanity's avarice and moral deficiencies in environmental management, highlighting the conflict between human aspiration and nature's relentless power.

Furthermore, water assumes a symbolic significance in embodying the genocide of refugees, namely Hindu Bangladeshis who escaped to West Bengal during the 1979 Partition. This historical context illustrates the convergence of political, environmental, and socio-economic challenges encountered by refugees, with water serving as a catalyst for displacement. Individuals from lower castes and Dalits, in particular, were rendered impoverished and displaced by these natural and political pressures. Upon their arrival in West Bengal, they were confined in camps under abysmal conditions, highlighting how political and environmental issues intensify their marginalization. For these exiles, the waves, once a sign of devastation, now represent hope—a pathway to escape political persecution and dreadful conditions, as they yearned to return to the tidal regions, seeking sanctuary in the very powers that had once uprooted them. Upon examining tidal islands, they select “a substantial uninhabited island designated as Morichjhapi” (p. 137). This decision is essential as immigrants, in their quest for asylum, face both environmental and political obstacles. As stated by Gayathri Prabhu, “the tragedy of Morichjhapi [...] is shown as stemming from a complete disregard of bioregional and environmental consciousness” (2015, p. 5). All refugees, including Kusum, inhabit the island, a settlement representing their endeavor to commence afresh. Nevertheless, societal and environmental obstacles impede this ambition. The island is located within a tiger conservation zone, a seemingly trivial feature that underscores the conflict between human habitation and natural preservation. The Indian government, emphasizing tiger conservation to secure donations from environmental organizations, highlights the exploitative aspects of conservation initiatives that frequently neglect the fundamental needs of refugees. The local administration in Morichjhapi, swayed by political, economic, and social factors, was hesitant to assist the refugees. This deficiency in political determination demonstrates how marginalized communities are frequently neglected in favor of more lucrative or politically beneficial pursuits. Consequently, the local authorities retain substantial resources that could have aided the refugees. This negligence reflects the state's inability to confront the challenges faced by refugees, who are socially and economically disenfranchised. The predominant refugees were Dalits and Hindus, marginalized communities whose challenges are intensified by the confluence of environmental and socioeconomic inequalities. This social stratification marginalizes and exploits migrants, perpetuating the cycle of hardship. The local authority forcibly removed the refugees, justifying their actions by using the island's designation for tiger conservation. This displacement exemplifies the conflict between environmental restrictions and the survival requirements of refugees.

The police operation at Morichjhapi—impeding waterways, incinerating vessels, and devastating the terrain—exemplifies the severe repercussions of official policies that favor conservation and economic objectives over human well-being. In response to popular outcry, the government revoke the economic boycott but instituted stringent limitations on media access to the island, a blatant effort to stifle minority voices and obscure the committed atrocities. The authorities clandestinely execute immigrants, perpetrating assaults and homicides against women, and discarding their remains in rivers and seas. Water, in this circumstance, conceals the violence while concurrently reinforcing the tragedy. The floodwaters seem to have obliterated all proof of the murders, wiping remnants of previous offenses. The river exemplifies water's dual function in both rejuvenation and devastation. Water serves as “a concrete carrier” (Wardi, 2011, p. 231) of this historical catastrophe. Water serves as a repository of memory, embodying historical injustices and the persistent challenges encountered by oppressed groups. It preserves the recollection of violent occurrences and the brutality of the elite towards the subaltern. In this setting, water serves as a symbol of both devastation and commemoration, impacting the past, present, and future of the Sundarbans, as expressed by Ghosh. Throughout the story, water evokes prior disasters and enables the reconstruction of history. Thus, water serves as a reservoir of memory, facilitating the preservation of histories that may otherwise be neglected. Nirmal, dedicated to chronicling the catastrophe, persists on the island despite the imminent danger to his life resulting from the censorship of information. This act of preservation underscores the vital significance of acknowledging historical injustices, even at considerable personal expense.

The plot undergoes a crucial shift when Kanai accidentally slips Nirmal's notepad into the river after the cyclone. This time is pivotal, as the lack of written records indicates the possible obliteration of history. The disappearance of the notepad has resulted in the loss of the only evidence of the historical tragedy. This loss highlights the fragility of historical memory and the techniques used to repress it. Kanai is resolute in his intention to edit and save the contents of the notebook, a dedication that embodies the ethical obligation to protect and share the stories of neglected communities. The sad climax of the narrative demonstrates how water, in its dual capacity, may either obliterate or preserve history based on its interaction. This dynamic indicates additional implications: it is not merely the author who chronicles the history of the tide world, but the water itself, which molds and supports the narrative. The narrative then transitions to illustrate how water impacts, preserves, and even determines the trajectory of history. In this context, water not only signifies sorrow but also serves as a dynamic and omnipresent repository of historical memory. At the sight of the roaring tides in the tide country, humanity will remember history, like Kanai, and will observe that “dozens of settlers were killed that day. The sea claimed them all” (Ghosh, 2005, p. 231) and realize that this trauma has become a part of the unforgettable memory in the history of India. Water functions as both a destructive force and a repository of memory, safeguarding the past while influencing the present. Ghosh effectively demonstrates how colonialism devastated the Indian

subcontinent, with water serving as a pivotal force in shaping both historical and individual identities. Water serves as a historical recorder, encapsulating the events and experiences that have influenced the region. The metaphorical and historical function of water highlights its importance in the novel's examination of colonialism, displacement, and memory. In *The Hungry Tide*, water transcends its role as a mere backdrop; it evolves into an active participant in the narrative, documenting historical transformations and their enduring repercussions. The agency of water connects history with the present, intertwining historical tragedy and the continuous fight for ecological survival, rendering the novel a profound reflection on both historical sorrow and the resilience of life under environmental problems.

Water also conveys its narrative within the framework of globalization, promoting ecological consciousness and championing environmental preservation through human-water interactions. The current discussion on water has transitioned from basic survival to preservation, highlighting the pressing necessity for environmental action in a progressively interconnected globe. Water, as an ecological phenomenon, possesses a narrative that necessitates human interpretation and involvement. The story is dynamic and continuously changing, prompting individuals to understand and react to its messages. The narrative of water is dynamic, representing a continuous exchange between the environment and humans, with each interaction providing fresh insights and difficulties in the quest for ecological equilibrium and sustainability. Piya, an ecological scientist, observes the aquarium like a "textual scholar poring over a yet undeciphered manuscript: it was as though she were puzzling over a codex that had been authored by the earth itself" (Ghosh, 2005, 222). Piya analyzes the narratives of water and nature from both a scientific and interpretative perspective, revealing concealed truths of the natural world. Dolphins, depicted in the aquatic narrative, symbolize the complex and frequently hidden interrelations throughout marine ecosystems. Piya, through her scientific perspective, reveals these natural phenomena, underscoring the essential need for investigation and inquiry in comprehending the intricacies of water.

The characters' interpretations of water vary, demonstrating how culture, history, and personal experience influence perceptions of the natural world. Fokir perceives water from the perspective of a traditional Indian fisherman. His relationship with water, rooted in personal experience, contrasts with Piya's empirical methodology; however, both viewpoints provide valuable insights into the enigmas of nature. Fokir's profound awareness of aquatic ecosystems allows him to endure famine through fishing, demonstrating that close interaction with water deepens comprehension of its cycles and possibilities. His swimming proficiency enables him to courageously go into the river to save Piya, further exemplifying the interconnection between humans and water. This act of valor ties water with the novel's overarching themes of survival and interdependence, highlighting the complicated connections among humans, animals, and the natural environment. Fokir's comprehension of crocodilian behavior and his expertise in dolphin behaviors highlight the impact of aquatic environments on the behavior of both species and human-animal

interactions. His insights into storm survival, exemplified by his securing Piya and himself to a huge tree to endure a hurricane, illustrate the fundamental influence of water on human survival techniques. Fokir's interactions with water illustrate a necessity, representing the imperative to adapt to and respect the natural environment. Water functions not merely as a survival medium but also as a dynamic force that influences the narrative and the lives of its characters.

Moreover, water conveys intricate narratives through human-readable symbols, providing insights into its various states. The name "tide" characterizes the water-influenced environment and culture of the Sundarbans, embodying the region's dual identity as a physical occurrence and a metaphor for the manifestation of nature and society. The tide symbolizes the connection between the natural world and human civilization, demonstrating their interdependence. Piya's investigation of marine life illustrates the semiotic characteristics of water's narrative. Her research elucidates the influence of water's symbolic and literal significances on both the environment and the society reliant upon it. Piya, a contemporary scholar, utilizes her advanced education in the United States to comprehend the language of nature, interpreting the indications of Sundarbans water through the lens of modern science. Her utilization of binoculars, GPS, and note-taking underscores her dependence on technology to interpret the natural world, establishing her as a proponent of contemporary scientific methodologies. Piya's focus on technology and factual data, in contrast to traditional techniques of perceiving nature, highlights the novel's connection to modern scientific processes in interpreting the narratives sent by water. Despite misplacing her written notes, her GPS system records the yacht's movements, underscoring the significance of contemporary technology in safeguarding and elucidating the ecological tales of the Sundarbans. The story examines the interplay between old wisdom and current science, illustrating how water, as a dynamic entity, influences and is influenced by human comprehension.

The routes displayed in the GPS "represent[s] decades of work and volumes of knowledge," and are "going to be the foundation" of her future project (Ghosh, 2005, p. 328). The use of GPS tracking underscores the significance of data and technology as essential instruments for illustrating water, especially regarding conservation initiatives. Piya's quest for financing to investigate tidal dolphins using her GPS data highlights the persistent challenge of aligning scientific research with conservation priorities. The GPS tracking system yields significant data on dolphin populations, highlighting technology's contribution to our comprehension of aquatic environments and their denizens. This graphic underscores the notion that water, as both a symbol and a substance, is experienced variably based on individual perspectives. Thus, the biology of aquatic creatures, such as dolphins, is articulated using human-readable symbols, converting raw data into narratives comprehensible to individuals. The narrative of water is conveyed through these symbols, wherein data transcends mere statistics and is transformed into a depiction that enhances our understanding of water's significance in the world. This process defies the conventional separation of

nature and culture since water intertwines language and culture within its narrative. Water integrates human and nonhuman realms, promoting a cohesive perspective that surpasses boundaries and encourages a comprehensive comprehension of our connection with the natural environment. The novel's narrative focuses on water, portraying it as an active narrator that communicates its intricate histories and significances. The interaction of traditional cultural wisdom and contemporary scientific methodologies renders water a complex symbol, imbued with multiple levels of significance and narrative. This amalgamation of history and technology not only augments our comprehension of water but also underscores the transforming methods by which we interact with and perceive the natural environment.

Water exemplifies the influence of globalization on marine ecology, demonstrating how socio-political dynamics and contemporary cultural frameworks alter water beyond its fundamental physical characteristics. It underscores the escalating harm to marine ecosystems, propelled by human avarice and the exploitation of aquatic organisms. The exploitation of water resources, especially for aquatic species, highlights how human avarice leads to ecosystem destruction. The imminent extinction of the Mekong and Cambodia River Orcaellas exemplifies the fragility of aquatic ecosystems and the significant impact of human activities on their conservation. The decline of Orcaella populations, intensified by American carpet bombing in Cambodia and Vietnam throughout the 1970s, illustrates the convergence of warfare and globalization in exacerbating ecological disasters. This historical reference highlights how conflicts and global forces expedite environmental degradation, resulting in enduring repercussions for species survival. Residents, confronting significant economic distress, resorted to slaughtering dolphins with firearms and explosives, thereafter exposing their remains to sunlight to extract oil for fuel amid oil shortages. This exploitation of marine life illustrates the conflict between human survival and environmental conservation amid global pressures. The predicament of dolphins in today's world exemplifies the wider difficulties encountered by marine creatures, which are increasingly endangered by modern threats. This escalating threat to marine life exemplifies the worldwide ecological deterioration, wherein the quest for economic advancement frequently undermines environmental integrity. The aspiration to enhance the Mekong River for the purpose of augmenting Southeast Asian trade underscores the conflict between economic development and environmental conservation, as globalization frequently endangers natural ecosystems in pursuit of industrial and economic progress. This development, although potentially enhancing the economy, jeopardizes the fragile equilibrium of ecosystems, further imperiling the habitats essential for the existence of marine animals, including dolphins.

Consequently, the economic expansion propelled by globalization has significant and frequently irreversible environmental repercussions. The exploitation of marine life, especially dolphins, exemplifies this issue, with persons killing dolphins for as much as USD 100,000 each in the black market. This unlawful commerce underscores the significant economic motivations that drive the ongoing exploitation of aquatic

species, intensifying the deterioration of marine ecosystems. The desire for high-value animals highlights the convergence of avarice, global markets, and environmental degradation, when the quest for profit supersedes the necessity for sustainable practices and conservation initiatives. The unregulated exploitation of marine species exposes the detrimental aspects of globalization, wherein economic advancement is attained at the cost of biodiversity and the enduring vitality of the planet's ecosystems. Piya's Cambodian dolphin Mr. Sloane is trafficked on the underground market, which "was a harbinger of catastrophe for an entire population" (Ghosh, 2005, p. 252). The decline of marine life highlights the environmental issue, as human avarice endangers entire species for profit. An egregious instance of environmental disregard transpires as the government yacht inflicts damage on both the river and the calf in the tidal zone, underscoring the inconsistency between conservation initiatives and the detriment produced by human entities. Human actions can ravage sensitive ecosystems, even under the guise of conservation. Fokir and Piya observe the consequences of this destruction, discovering dolphin carcasses affected by the yacht. This episode highlights the persistent clash between human technology and marine ecosystems, exemplifying the struggle between advancement and conservation, wherein technical growth frequently leads to environmental deterioration.

Water symbolizes the collaboration between local inhabitants and global environmentalists striving to preserve ecological integrity. This collaboration highlights the growing interdependence of local and global environmental issues. The cyclone that impacts the region further undermines environmental protection initiatives, exposing the vulnerability of both local ecosystems and human communities to natural disasters. Piya's survival of the typhoon and her developing relationship with Fokir enhance her comprehension of the significance of indigenous wisdom within the larger framework of global environmental conservation. She recognizes that integrating indigenous knowledge with international conservation initiatives is essential for effective ecological preservation. Subsequent to the cyclone, Piya moves to the Sundarbans, committing herself to the preservation of marine wildlife. This change in emphasis signifies her evolution from a scientist to an environmentalist, harmonizing her personal development with the overarching objectives of ecological sustainability. To commemorate Fokir's legacy, she initiates an environmental program named after him, integrating local knowledge with worldwide conservation methodologies. This program, informed by Fokir's insight, delineates a trajectory for the region's ecological destiny. Water exemplifies the interplay between local and global environmental collaboration.

In conclusion, the narrative's aquatic theme culminates in a call to action, advocating for community engagement in the preservation of the ecosystem through a synthesis of indigenous wisdom and international environmental networks. In "the ebb" and "the flood," the tides represent the persistent challenge of conserving global aquatic species, with Piya's dolphin study exemplifying the narrative potency of water. The tides metaphorically represent the cyclical essence of environmental conservation, wherein

development and regression coexist, yet the endeavor to safeguard aquatic ecosystems and its denizens endures. The discourse on water, in its various manifestations, necessitates ongoing vigilance and collaboration in the conservation of the planet's seas and waterways.

Conclusion

In the context of material ecocriticism, water in Amitav Ghosh's *The Hungry Tide* signifies agency, meaning generation and narrativity, with its three components—physical, metaphorical, and dynamic—molding landforms, generating new territory, and transforming existing ones. The transforming force of water in the Sundarbans illustrates its ability to alter both the environment and human behavior, underscoring the significance of adhering to natural laws and the repercussions of transgressing them. This comprehension of water's agency necessitates a reassessment of humanity's rapport with nature, highlighting the importance of respect and cooperation. Water's significance in ecological and cultural narratives illustrates its dual character as both a life-sustaining and destructive element. It links all species by its biological and ecological significance, representing hunger and thirst while emphasizing the novel's subject of survival in the face of scarcity. Water encompasses several narratives—mythical, historical, and contemporary—that connect the past, present, and future, enhancing environmental consciousness.

The water narratives in the novel evoke ethical dilemmas regarding human-environment interactions. They promote ethical interactions among people, nonhumans, and their representations, emphasizing the interconnectedness of all life forms. Recognizing these ethical relationships converts ecological objectives into conservation initiatives, promoting effective environmental safeguarding. The novel employs material and anthropomorphic storylines to prompt a reevaluation of human-nature relationships, hence enhancing environmental awareness. Material narratives contest the dichotomy between culture and nature, fostering an integrated discourse. Ghosh opposes anthropocentrism and advocates for coexistence with nature, pushing readers to reevaluate their environmental viewpoints. The novel's ecocritical framework connects nature's impact on culture and history, advocating ethical equality between humans and the environment. This appeal to acknowledge nature's intrinsic worth contests anthropocentric perspectives, advocating for ethical responsibility and an optimistic future rooted in environmental conservation.

References

Anand, D. (2008). Words on water: Nature and agency in Amitav Ghosh's *The Hungry Tide*. *Concentric: Literary and Cultural Studies*, 34(1), 21–44.

- Barad, K. (2007). *Meeting the universe halfway: Quantum physics and the entanglement of matter and meaning*. Duke University Press.
- Bhushan, V. (2021). An ecology and eco-criticism in Amitav Ghosh's *The Hungry Tide*. *The Creative Launcher*, 5(6), 133-141.
- Chaturvedi, S., & Dangwal, R. B. (2024). Ignorance, vulnerability, and memory: Ecocultural manifestations of disaster in Amitav Ghosh's *The Hungry Tide* and Indra Sinha's *Animal's People*. *The IUP Journal of English Studies*, 19(2), 105-115.
- Çetin, Ö. (2013). Local people or local victims?: Amitav Ghosh's *The Hungry Tide* and Karen Tei Yamashita's *Through the Arc of Rain Forest*. *Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(3), 81-94.
- Duckert, L. (2014). When it rains. In S. Iovino & S. Oppermann (Eds.), *Material ecocriticism* (pp. 114–129). Indiana University Press.
- Ghosh, A. (2005). *The hungry tide*. Mariner Books.
- Hume, N. U. (2022). Ecocritical study of Amitav Ghosh's *The Hungry Tide*. *International Council of English and Literature Journal*, 3(2), 39-42.
- Iovino, S., & Oppermann, S. (2012). Material ecocriticism: Materiality, agency, and models of narrativity. *Ecozon@: European Journal of Literature, Culture and Environment*, 3(1), 75–91.
- Iovino, S., & Oppermann, S. (2012). Theorizing material ecocriticism: A Diptych. *Interdisciplinary Studies in Literature and Environment*, 19(3), 448-475.
- Kaur, R. (2007). Home is where the orcaella are: Toward a new paradigm of transcultural ecocritical engagement in Amitav Ghosh's *The Hungry Tide*. *Interdisciplinary Studies in Literature and Environment*, 14(1), 125–141.
- Khoche, P. D. (2021). From the Sundarbans to Italy: Ecocritical concerns in *The Hungry Tide* and *Gun Island* by Amitav Ghosh. *International Journal of Humanities, Law and Social Sciences*, 8(1), 258-260.
- Khuraijam, G., & Singh, Y. O. (2013). Amitav Ghosh's *The Hungry Tide*: The ebb and flow of history. *The Criterion: An International Journal in English*, 4(5), 1–10.
- Mandal, A. K., & Nandi, N. C. (1989). *Fauna of Sundarban Mangrove Ecosystem, West Bengal, India*. Zoological Survey of India.
- Maran, T. (2014). Semiotization of matter: A hybrid zone between biosemiotics and material ecocriticism. In S. Iovino & S. Oppermann (Eds.), *Material ecocriticism* (pp. 141–154). Indiana University Press.
- Oppermann, S. (2013). Material ecocriticism and the creativity of storied matter. *Frame*, 26(2), 55–69.

- Oppermann, S. (2012). Rethinking ecocriticism in an ecological postmodern framework: Mangled matter, meaning, and agency. In T. Müller & M. Sauter (Eds.), *Literature, ecology, ethics: Recent trends in ecocriticism* (pp. 35–50). Universitätsverlag.
- Oppermann, S. (2014). From ecological postmodernism to material ecocriticism: Creative materiality and narrative agency. In S. Iovino & S. Oppermann (Eds.), *Material ecocriticism* (pp. 21–36). Indiana University Press.
- Prabhu, G. (2015). Retelling nature: Realism and postcolonial-environmental imaginary in Amitav Ghosh's *The Hungry Tide*. *Transnational Literature*, 7(2), 1-13.
- Prasad, M. (2020). Interfacing diaspora with ecological humanities in Amitav Ghosh's *The Hungry Tide*. *Asiatic*, 14(1), 273-285.
- Ranit, R., & Sengupta, S. (2023). Understanding the disaster unconscious: The Marichjhapi Massacre depicting precarious lives and vulnerable ecologies in Amitav Ghosh's *The Hungry Tide*. *Metacritic Journal for Comparative Studies and Theory*, 9(2), 95-118.
- Soni, A. K. (2022). Myth and ecology: An ecocritical study of Amitav Ghosh's *The Hungry Tide*. *IRJMSH*, 13(2), 489-498.
- Wardi, A. J. (2011). *Water and African American memory: An ecocritical perspective*. The University Press of Florida.
- Verma, R. K. (2024). *The Hungry Tide* of Amitav Ghosh: An ecocritical analysis. *International Journal of Humanities, Social Sciences and Management*, 4(4), 153-156.
- Zapf, H. (2014). Creative matter and creative mind: Cultural ecology and literary creativity. In S. Iovino & S. Oppermann (Eds.), *Material ecocriticism* (pp. 52–66). Indiana University Press.

2025, 12(1): 126-157

DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2025.1.126-157>

Articles (Theme)

THE MULTI-DIMENSIONAL CONTROVERSY: MAPPING INSTAGRAM'S RESPONSE TO TURKEY'S STRAY ANIMALS POLICY

Kemal Günay¹, Nevra Üçler²

Abstract

On July 30, the General Assembly of the Grand National Assembly of Turkey (TBMM) adopted a law proposal consisting of 17 articles, which came into effect after being published in the Official Gazette on August 2. The new regulation mandates that all stray dogs must be collected and kept in shelters until they are adopted. After the law proposal was accepted in the TBMM General Assembly, President Recep Tayyip Erdoğan made a post on his Instagram account. However, the regulation has led to various public reactions due to uncertainties regarding its implementation. In this study, 2,021 user comments on President

¹ **Kemal Günay**, Dr., Independent Researcher, ORCID: 0000-0003-2665-1656, kemalgunay@gmail.com

² **Nevra Üçler**, Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, ORCID: 0000-0003-4195-6669, ncelikkol@gelisim.edu.tr

Makale Geliş Tarihi: 06.04.2025 | Makale Kabul Tarihi: 26.05.2025

© **Yazar(lar) (veya ilgili kurum(lar)) 2025**. Atıf lisansı (CC BY-NC 4.0) çerçevesinde yeniden kullanılabilir. Ticari kullanımlara izin verilmez. Ayrıntılı bilgi için açık erişim politikasına bakınız. Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından yayınlanmıştır.

Erdoğan's Instagram post were analyzed to understand public perceptions of the law and the impact of political discourse. The comments were classified based on whether the law was supported or opposed, gender breakdown, types of discourse, and thematic content. The results show that reactions to the stray animals law reflect not only legal but also social, ethical, religious, and gender-based dimensions. Women were found to oppose the law more strongly, reflecting higher sensitivity toward animal rights. Additionally, most of the anti-law comments focused on "Compassion & Animal Rights" and "Governance Failure & Political Criticism". These findings suggest that policies on animal welfare require a multidimensional approach.

Keywords: stray animals, animal rights, Instagram, public opinion, public discourse, public policy

ÇOK BOYUTLU TARTIŞMA: TÜRKİYE'NİN SOKAK HAYVANLARI POLİTİKASINA INSTAGRAM TEPKİLERİNİN HARİTALANDIRILMASI

Öz

Türkiye’de, 30 Temmuz tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Genel Kurulu’nda yapılan oylama sonucunda kabul edilerek yasalaşan ve 17 maddeden oluşan kanun teklifi, 2 Ağustos’ta Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yeni düzenleme ile sokaktaki tüm köpeklerin toplanarak sahiplendirilene kadar barınaklarda bakılması gerektiği düzenlemesi getirilmiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, kanun teklifinin TBMM Genel Kurulu’nda kabul edilmesinin ardından Instagram hesabı üzerinden bir paylaşımda bulunmuştur. Ancak, söz konusu düzenleme, nasıl uygulanacağına ilişkin belirsizlikler barındırdığı için kamuoyunda çeşitli tepkilere yol açmıştır. Bu çalışmada, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Instagram paylaşımına yapılan 2,021 kullanıcı yorumu incelenmiştir. Çalışmada, yasaya yönelik kamuoyu algısı, siyasi söylemin etkisi bağlamında analiz edilmiştir. Yorumlar, yasayı destekleyip desteklemediği, cinsiyet kırılımı, söylem ve tematik içerik açısından sınıflandırılmıştır. Sonuçlar, sokak hayvanları yasasına yönelik tepkilerin sadece yasal değil, toplumsal, etik, dini ve cinsiyet temelli boyutlar taşıdığını göstermektedir. Kadınların yasaya karşı daha güçlü karşı çıktığı ve hayvan haklarına karşı daha yüksek bir

duyarlılık yansıttığı görüldü. Ayrıca, yasa karşıtı yorumların çoğu “Merhamet & Hayvan Hakları” ve “Yönetim Başarısızlığı ve Politik Eleştirisi” üzerine odaklanmıştır. Bu bulgular, hayvan refahı politikalarının çok boyutlu bir yaklaşım gerektirdiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: sokak hayvanları, hayvan hakları, Instagram, kamuoyu, kamusal söylem, kamu politikası

Introduction

The most recent legal regulation concerning animal rights in Turkey is the "Law on Amendments to the Animal Protection Law," which was published in the Official Gazette on August 2, 2024, and subsequently entered into force. This legislation mandates that stray animals be collected by local authorities and placed in shelters, with provisions for euthanasia under certain conditions. However, the law has been subject to significant criticism from animal rights advocates and civil society organizations. The primary concerns raised by critics focus on the claim that the regulation violates the right to life of animals and paves the way for ethically controversial practices.

Stray cats and dogs are recognized as homeless animals not only in our country but also worldwide. Their population increases due to factors such as uncontrolled breeding, the abandonment of owned animals, and the release of owned animals' offspring into the environment. As a result, there is a coexistence between humans and these animals. Considering this situation, their health and well-being are directly related to human interests (Bilgili, 2021, p. 33).

Animal rights have secured a significant place in the ethical and legal agenda of contemporary societies. Advocates for animal rights emphasize that animals are not merely beings existing for human benefit but are entitled to fundamental rights. However, particularly concerning stray animals, there are legal and societal deficiencies. Despite various regulations implemented in Turkey and worldwide, substantial challenges persist in practice.

The issue of animal rights has gained increasing importance in recent years. The protection of stray animals, in particular, has become a major concern from both ethical and public health perspectives. The rapid increase in the stray animal population is attributed to factors such as uncontrolled reproduction, abandonment, and urbanization (Bedir, 2024, p. 1782).

The concept of animal rights fundamentally encompasses elements such as the right to life, protection against torture and mistreatment, and the right to live in their natural habitats. However, the enforceability of these rights remains insufficient in both international and national legal frameworks. Documents such as the *Universal Declaration on Animal Rights* and the *Universal Declaration on Animal Welfare* are significant in

terms of protecting animal rights; however, due to their lack of legal binding force, they fail to yield effective results (Duru & Özdan, 2023, pp. 170-171). Similarly, Turkey's Animal Protection Law No. 5199 remains inadequate due to deficiencies in its implementation (Yiğit et al., 2019, p. 18).

National and international regulations concerning animal rights aim to ensure the right to life and well-being of animals. In Turkey, Law No. 5199 governs the protection and rehabilitation of stray animals. However, due to insufficient oversight by local administrations, the law is not fully enforced (Acar, 2024, p. 3). In contrast, within the European Union, systematic efforts regarding animal welfare have facilitated more comprehensive protection of stray animals (Bilgili, 2021, p. 34).

The protection of stray animals constitutes a crucial aspect of animal rights. In Turkey, shelters established for the care and rehabilitation of stray animals struggle to function effectively due to inadequate resources and staff shortages. Research indicates that there are approximately 200 animal shelters in Turkey, with a total capacity to accommodate 65,000 animals. However, the population of stray animals significantly exceeds this capacity, and shelter conditions are often deemed insufficient (Yiğit et al., 2019, p. 19). Several methods have been proposed to control the population of stray animals. Veterinarians suggest that if 70% of stray animals are sterilized within six months, population growth could be effectively managed (Bedir, 2024: 1783). Additionally, ensuring access to food and shelter for stray animals constitutes a critical step in enhancing their welfare (Bilgili, 2021, p. 35).

Civil society organizations (CSOs) play a crucial role in the protection of animal rights. In Turkey, organizations such as HAÇİKO, HAYKOD, and HAYTAP aim to raise awareness, particularly through social media platforms like Instagram. A study revealed that HAYTAP utilizes social media more actively compared to other organizations, while HAÇİKO primarily focuses on activist initiatives, and HAYKOD leverages social media for fundraising purposes (Çetin, 2024, pp. 162-163). This indicates that CSOs adopt different strategies in the struggle for animal rights.

Despite significant efforts toward protecting animal rights and stray animals, legal and practical deficiencies persist. The protection of animal rights and stray animals should not rely solely on legal regulations but must also be supported by societal awareness and the effective engagement of civil society organizations. In Turkey, to improve the welfare of stray animals and prevent uncontrolled reproduction, sterilization programs, the enhancement of shelter conditions, and educational campaigns must be effectively implemented.

A review of the literature suggests that academic studies on stray animals are predominantly conducted in developing countries (Ahmad et al., 2021; Anisimov & Ryzhenkov, 2019; Chou & Tang, 2023; Dias et al., 2015; Ishanvi, 2023; Yim, 2023). In contrast, developed countries have implemented stricter legal measures,

including severe penalties for animal cruelty, widespread sterilization programs, regulated shelters, microchipping initiatives, and educational campaigns, reflecting a more structured and proactive approach to animal welfare.

Beyond legal and policy-based discussions, animal rights have also been critically examined through various philosophical (Narveson, 1977), and religious (Tahir et al., 2024) perspectives. In the case of Hong Kong, where stray cats and dogs often face abandonment or euthanasia, research highlights the ethical dilemmas surrounding urban policies that prioritize human health and safety over the rights of non-human animals (Yim, 2023). These studies emphasize the need for a balanced approach that integrates both human and animal welfare in urban planning and policy decisions.

On July 30, 2024, President Recep Tayyip Erdoğan shared a post³ on his Instagram account regarding the stray animal law regulations approved by the Grand National Assembly of Turkey (TBMM). The post received numerous comments from users both supporting and opposing the law. The new law, consisting of 17 articles, primarily focuses on the collection of stray animals and their placement in shelters for care. However, the law has faced significant criticism due to the inadequate conditions of the shelters for the proper care of stray animals. In this study, 2,500 user comments were collected and analyzed to understand public perception of the proposal and measure the impact of political discourse on the public.

In this study, research questions were formulated to examine whether attitudes toward the animal rights law differ by gender, how frequently used word combinations in user comments frame the discourse surrounding the law, the extent to which user-generated frames align with the official narrative or produce alternative counter-frames, and which framing strategies are most prominently featured. The data collected were thoroughly analyzed in accordance with these research questions.

RQ1. How does support or opposition to the animal rights law differ by gender?

RQ2. How do the most frequently used word combinations (n-gram, bigram) frame the discussion about the law?

RQ3. Do user comments align with the government's framing of the stray animal law, or do they produce alternative counter-frames?

RQ4. Which framing strategies are more common? (For example, do supportive comments emphasize "security, public health," while opposing comments use an "ethical" or "religious" framework?)

³ <https://www.instagram.com/p/C-DhR5tl-Y4/>

Public Opinion & Gender

Public opinion refers to the collective attitudes and views of the public on societal issues communicated through the media. In the digital age, the widespread use of the internet and mobile technologies has expanded individuals' opportunities to express themselves, and online public opinion has grown significantly, influencing governance, oversight, and public authority (Liu et al., 2017). In his work *Public Opinion* (Lippmann, 2004), Walter Lippmann discussed the decisive role of public opinion in democratic politics and emphasized the complexity of its formation under modern conditions (Arnold-Forster 2023). In this context, public opinion refers to the collective thoughts, beliefs, values, and preferences of communities that influence political and administrative processes (West, 2014). Especially online public opinion stands out as a digital phenomenon that shapes society's views on social issues and plays a guiding role in certain current topics (Han, 2022).

The interaction between public opinion and educational processes is particularly notable in issues of high societal sensitivity, such as animal rights. For example, a study conducted in Greece examined the views of 4th-, 5th-, and 6th-grade students on stray animals and their thoughts on including this topic in the school curriculum. The study found that students revealed a lack of knowledge about animal care and expressed a desire to receive education on the matter (Ioannidou et al., 2022). This finding demonstrates that public opinion not only reflects existing perceptions but can also be shaped through education and awareness efforts.

In addition, it is stated that social media data is an important resource for understanding the formation of public opinion and guiding public policies in the digital age. Social media platforms can reflect public sensitivities and trends, thereby contributing to policy development processes, especially on issues like animal rights and management (Xu & Jiang, 2023). In this context, the relationship between public opinion and public policy is of great importance, particularly in representative democracies. While elected officials are expected to be sensitive to the views of voters, the reflection of demands driven by public opinion in political and governance processes is one of the cornerstones of democratic governance (Wlezien & Soroka, 2021).

In conclusion, as public opinion becomes an increasingly digital phenomenon in modern societies, dynamics such as social media and education shape the formation of public opinion and guide public policies. Raising awareness about societal issues like animal rights and integrating this awareness into educational processes play a crucial role in ensuring the effective functioning of democratic governance. In the digital age, where public opinion is shaped through social media, demographic characteristics such as gender are seen to influence individuals' views on animal rights. Therefore, the differing attitudes of men

and women towards animal rights emerge as an important variable that should be considered when analyzing social media data.

At this point, the findings on how gender, one of the social dynamics influencing the formation of public opinion, plays a decisive role, especially in value-based issues like animal rights, are noteworthy. In a study addressing gender differences in attitudes towards animal research, it was noted that women tend to support the principles of the animal protection movement more than men. Additionally, women support more restrictions on the use of animals and are more concerned about the suffering of research animals. These findings suggest that women generally exhibit greater compassion towards animals, are more willing to make personal sacrifices, such as forgoing meat and medical benefits, to protect animals, and are more likely to question the use of animals for scientific purposes with scientific justifications (Eldridge & Gluck, 1996). The study by Galvin and Herzog (1992) shows that men tend to approve of animal research more than women, and women generally find these research practices more ethically problematic. Another study examining the relationship between gender role orientation and attitudes toward animals revealed that women generally place more importance on animal welfare and are less tolerant of the use of animals (Herzog et al., 1991). In a separate study examining the relationship between empathy for animals and empathy for humans, women scored significantly higher than men in both human-focused and animal-focused empathy measurements (Paul, 2000).

Public Discourse

The emergence of social media has transformed the public sphere by changing the way discussions on societal issues are organized (Judina & Riazantseva, 2024). In democratic societies, public discourse is based on free discussion, transparency, and consensus. The free discussion of public policies is one of the cornerstones of democracy (Scollon, 2008). Public discourse on social media encompasses ideas, discussions, and narratives that are shaped and spread within the framework of public interactions occurring on digital platforms (Kou et al., 2017).

Public discourse, in addition to helping determine the right policies, functions as a mechanism of resistance against power. Democratic dialogue is used to challenge decision-makers, demand public justification, and hold leaders accountable (Hannon, 2023). In democratic societies, public discourse is based on three fundamental assumptions: (1) public discourse is inherently political, (2) actors involved in the political process can either act from positions of power or from a minority perspective, (3) individuals participating in public discourse must strike a balance between the desire to win and the necessity of maintaining open, free, and pressure-free negotiations to ensure the democratic process works (Scollon, 2008). Debates about stray animals provide an important example of how public discourse is shaped in democratic societies.

First, the issue of stray animals is inherently political because it is discussed within the framework of both legal regulations and ethical and religious values. Second, the actors involved in this process (animal rights advocates, lawmakers, municipalities, and the public) have different power dynamics. While public authorities act from strong positions, activists and dissenting citizens try to make their voices heard from a minority perspective. Third, all parties participating in these discussions must balance the desire to assert their own views with the necessity of maintaining a healthy democratic negotiation process. Public discourse, particularly on social media, offers an important data source for understanding how these dynamics are shaped, which arguments emerge, and which actors drive the discussion.

Framing, Public Policy and Stray Animals

Gregory Bateson first introduced the concept of framing in 1972, defining psychological frames as mechanisms that establish spatial and temporal boundaries for interactive messages (Bateson, 2000; Olasunkanmi Arowolo, 2017). At its core, framing involves interpreting news content and narratives within a recognizable context. According to framing theory, the way information is structured and presented—often referred to as the “frame”—influences how individuals perceive and process that information. Frames function as conceptual tools that shape and organize the meaning embedded in messages (Olasunkanmi Arowolo, 2017).

A core aspect of framing theory is that a single issue can be examined from multiple perspectives and interpreted in ways that align with different values or relevant factors. Framing is a cognitive process that explains how individuals perceive a topic in a particular way or how they reassess their perspectives (Chong & Druckman, 2007). This is also applicable to addressing social issues such as stray animals. Stray animals represent a significant issue worldwide that needs to be addressed both socially and legally.

Framing theory can be particularly useful in examining social and legal issues such as stray animal policies. This is because framing helps us understand how a topic is perceived, which values it is associated with, and from which perspectives it is approached. Complex social issues like stray animals can be framed in different ways by various groups and stakeholders. For example, one group may approach the issue from an animal rights perspective, while another may prioritize concerns such as public safety or health.

Stray animals, particularly dogs and cats, are regarded as a significant social issue worldwide, and various approaches and strategies have been developed to address this problem. Stray animals represent an important policy domain that must be considered both socially and legally across the globe. In his article *“The Politics of Animal Rights”*, Garner (2008) documents and analyzes the key developments in animal

protection policy in Britain. He notes that animal rights philosophy has had a significant impact on the revitalization of the animal protection movement.

The application of framing theory can thus offer a valuable lens through which to analyze how different societies construct and respond to the issue of stray animals. By examining not only the policies themselves but also the discursive and institutional contexts in which they are formed, we gain a deeper understanding of how the problem is perceived, prioritized, and addressed across cultural and political settings. The following examples from various countries illustrate the diversity of policy approaches and highlight how underlying frames influence both the formulation and effectiveness of stray animal management strategies.

A study examining stray animal policies in Georgia and practices in the EU revealed that Georgia's stray animal policy is implemented through policy tools such as the establishment of agencies, introduction of regulations, cooperation between state institutions, private clinics and international NGOs, funding, service delivery, and public awareness campaigns. These tools resemble the practices found in EU countries. However, regulations such as collaboration with local NGOs, financial support mechanisms, pet ownership taxes, and the licensing of breeders and veterinarians are absent in Georgia. Additionally, tools aimed at raising public awareness—such as advertisements, educational curricula, and large-scale public meetings—are limited. The legal framework in Georgia is fragmented, and the regulations are more relaxed compared to EU countries (Ninua, 2024). In a study on the stray dog issue in Taiwan, a service ecosystem and system dynamics approach was used to analyze interactions among stakeholders and to evaluate the impact of public policies (Chou & Tang, 2023). A study in Brazil analyzed various sterilization scenarios through mathematical modeling to control the population of owned dogs and cats, revealing that annual sterilization campaigns are the most effective and cost-efficient long-term strategy (Dias et al., 2015). Another study addressing new legal regulations on stray animals in Russia argued for the necessity of reducing the stray animal population through multifaceted measures such as registration, legal accountability, transition to circular economy standards, and education (Anisimov & Ryzhenkov, 2019).

In Denmark, an analysis of 14 years of animal shelter data showed that placing stray animals in shelters does not always provide a permanent solution (Sandøe et al., 2019). Other studies examining the current status of stray animals and the laws concerning them emphasize the inadequacy of current legislation in the legal protection of animals, the need for reforms, and the importance of proper implementation (Ishanvi, 2023). During the G20 Summit in India, incidents involving the illegal capture of stray dogs and rising cases of violence against animals led to an analysis of current laws and the presentation of recommendations (Bagwe, 2023). In Malaysia, it has been highlighted that existing legal frameworks are insufficient to ensure the welfare of stray animals, and it has been emphasized that references to animals' emotional capacities

and improvements in law enforcement processes are necessary to strengthen their protection (Ahmad et al., 2021).

These global examples highlight that the issue of stray animals extends beyond legal mechanisms and should be addressed in its broader societal context. In this regard, framing theory offers a valuable conceptual and analytical tool to examine how different countries approach the issue. By analyzing the policy responses, discourse, and institutional practices surrounding stray animals, framing theory sheds light on how societies construct, interpret, and prioritize this matter according to their distinct cultural and political settings. This perspective helps reveal which values are emphasized and how solutions are socially and politically framed on both national and international levels.

Methodology

This study employs a mixed-methods approach that incorporates both qualitative and quantitative features to analyze user comments on social media platforms, aiming to understand public attitudes toward the stray animal laws in Turkey. Comments were classified into support, opposition, and neutrality to identify key public trends and analyze discursive frameworks. Additionally, the study assessed the impact of gender differences on public reactions and examined the thematic distribution of comments.

Data Collection

Recep Tayyip Erdoğan's post was chosen for this study for several important reasons. First, as a figure with the highest political authority in Turkey, Erdoğan has the power to directly shape the social and political agenda. Therefore, his statements are carefully followed by large masses and have a strong impact on public opinion. Secondly, this post focuses on an issue that resonates strongly with society, such as the adoption of the proposed law on stray animals. Such controversial and emotional issues have the potential to create widespread interaction and polarization among different segments of the public. In this context, 2,500 user comments under the social media post in question were collected on 30 July 2024. Duplicate users were removed from the data, resulting in a final dataset of 2,021 observations. The collection of comments was carried out to better understand the public's perception of the proposal and to measure the impact of political discourse on the public. Data was collected using the *Instaloader*⁴ package. The comments were manually coded to identify the comments in favor of and against the law. In addition, they were categorized into four main categories through the identified keywords, and both word-based filtering and manual coding were used in the classification process.

⁴ <https://instaloader.github.io/>

Research Design

This study uses a text-data approach to extract important insights from extensive sets of text data. The focus of the study is on the comments and opinions of users on Instagram in relation to the stray animal law. The preferred approaches for making sense of user comments include text-mining techniques. The N-gram text analysis technique reveals frequently used words and multi-word phrases. Whether users support or oppose the law, genders are categorized according to the usernames of the commenters. Finally, rule-based classification was used to identify salient themes in user comments. Figure 1 outlines the core framework of the study.

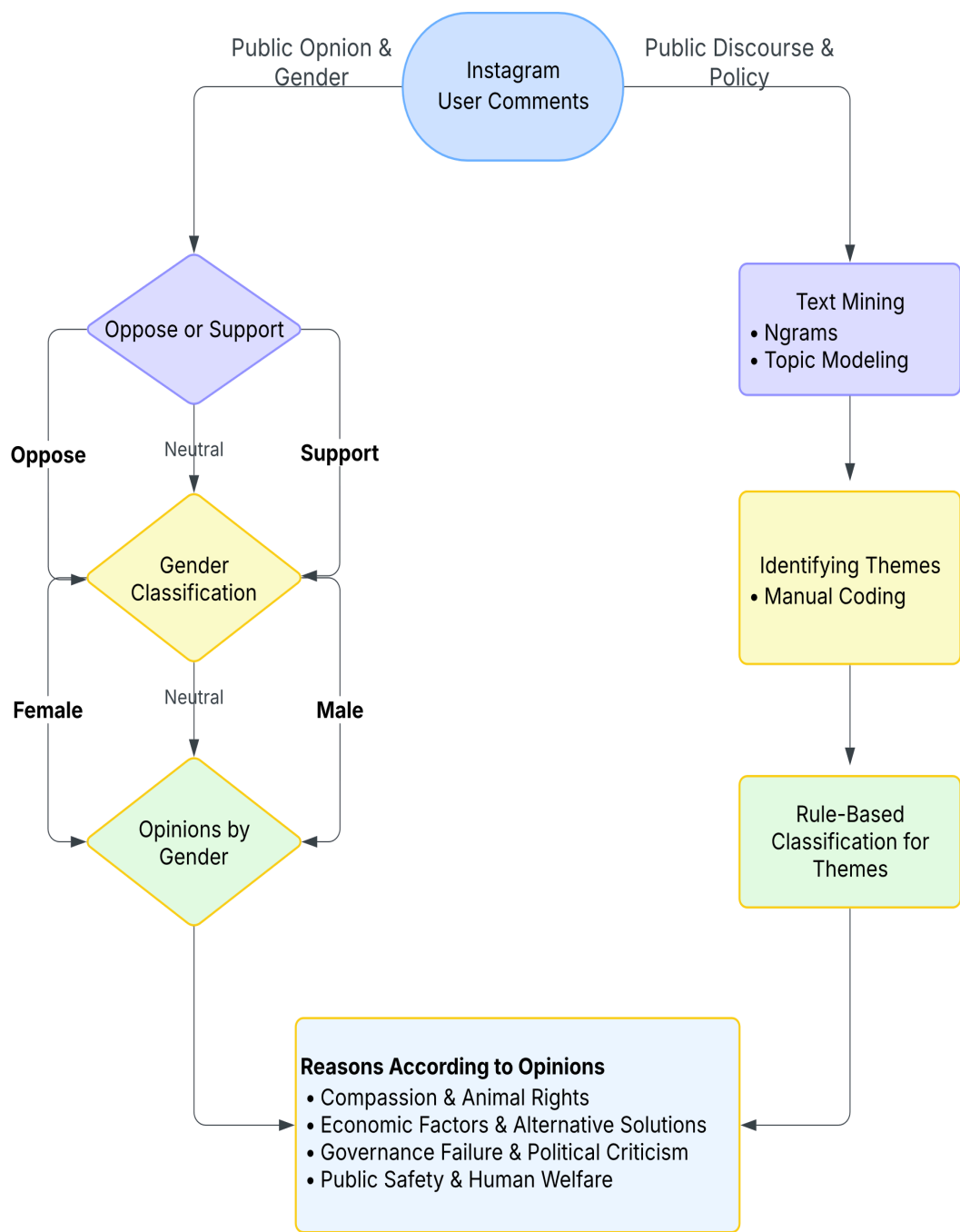

Figure 1: Research Framework

The codebook of themes was created by combining N-gram, LDA (Latent Dirichlet Allocation) topic modelling, manual coding, and rule-based filtering methods.

1. **N-grams** is a language modelling technique used in text mining and refers to groups of consecutive words in a text. A unigram is a group of individual words; a bigram is a group of two adjacent words.
2. **Thematic Identification with LDA:** Topic modelling results from the comments were used to identify dominant themes in the content.
3. **Manual Coding:** Randomly selected samples were analyzed to verify the accuracy of category definitions.
4. **Rule-Based Classification:** Distinguishing words for each category were identified and word lists were created for automatic classification.

In our process of building the codebook, N-grams are a language modelling technique used in text mining and refer to groups of consecutive words in a text. Unigram, individual words; bigram, two words next to each other. This approach helps to identify word patterns in text. For example, the bigram “stray animals” shows how often these two words occur together and provides clues to the content of the topic.

Additionally, we grouped together words with the same or similar meanings to reduce redundancy and ensure semantic clarity in the analysis. We also removed Turkish stopwords to eliminate frequently occurring but semantically insignificant words, thereby improving the quality of the extracted terms.

LDA can be used to identify and describe hidden thematic structures within collections of text documents (Blei, 2012). Based on the LDA outputs, we conducted manual coding to identify the distinctive features of each theme and to more clearly classify the types of comments. By conducting qualitative analysis on a randomly selected subset, we identified the key concepts, defining words and phrases of the categories. At this stage, we refined the category definitions, taking into account different perspectives and possible overlaps.

Manual Coding: We coded which users supported or opposed the law and identified their genders. For this process, comments were read and manually coded. Prior to this, various large language models (LLMs - Llama 3.1, Llama 3.2, DeepSeek-R1) were used for classification. However, since the accuracy scores (F1 accuracy score between 51 and 56) were not sufficiently high, manual coding was preferred.

Finally, we employed a rule-based classification approach to categorize textual data into predefined themes. This method involves matching specific words or phrases within the text to a set of predefined categories, assigning each text to the most relevant classification. This approach is commonly used in qualitative content analysis, text mining, and computational social science to systematically categorize discourse

based on semantic patterns (Kpianbaareh et al., 2020; Neuendorf, 2017). While this rule-based approach provides interpretable and domain-specific classification, it may be complemented with machine learning techniques to enhance accuracy and adaptability in large-scale datasets (Grimmer & Stewart, 2013). The keywords defined for each category were systematically searched within the data, and comments were assigned to appropriate categories based on the words they contained. When creating dictionaries, N-grams (unigram, bigram) and prominent expressions related to the topic in topic modelling were used. A comment can be classified into multiple categories. For example, a comment criticizing a policymaker in a public health context may be classified under multiple categories: “Public Safety & Human Welfare,” “Compassion & Animal Rights,” “Governance Failure & Political Criticism”, and “Economic Factors & Alternative Solutions”. The following is an example of a comment that falls into multiple categories.

Comment 1: Rule-based classification example (multiple categories assigned)

*"It is being portrayed as if all the collected dogs will be euthanized. Have you read the law? They will be taken to shelters, monitored, and the healthy ones will be cared for and given to those who want them. A separate **budget (Economic Factors)** has also been allocated for this. Those that cannot be saved, are rabid, or aggressive will be handled under the supervision of veterinarians. There is also a hefty fine for those who take animals and abandon them on the **streets (Public Safety)**. Have some empathy—imagine being attacked and torn apart by a dog while walking down the **street (Public Safety)**. It's not that simple. The reason we've reached this point is irresponsible **municipalities (Governance Failure)**." (translated to English)*

Table 1: Thematic Classification in Political Discourse

Category	Description	Example Keywords
Public Safety & Human Welfare	This category includes statements expressing concerns about public order and individual safety. Such comments typically focus on public health, security threats, and risk factors.	"danger", "attack", "security", "child", "disease", "street", "bite", "threat", "risk", "precaution", "substance addict", "aggressive", "death", "life safety", "thank you"
Compassion & Animal Rights	Statements emphasizing animal welfare, ethical responsibilities, and compassion fall under this category. This discourse refers to animal rights advocacy and humanitarian values.	"compassion", "conscience", "protection", "right", "life", "sensitivity", "pain", "love", "massacre", "shelter", "to kill", "inhumane", "nature", "right to live", "humanity", "I condemn", "God would not approve", "Shame on you"

Category	Description	Example Keywords
Governance Failure & Political Criticism	This category includes comments criticizing the shortcomings of political governance and policies. Criticism of government failures, profiteering, and legal inadequacies are addressed under this heading.	"insufficiency", "negligence", "municipality", "law", "rent-seeking", "not a solution", "wrong decision", "incompetence", "interest", "responsibility", "lack of oversight", "transparency", "deceiving the public", "stop it"
Economic Factors & Alternative Solutions	Economic concerns and alternative solutions related to animal population and public policies are included in this category.	"cost", "tax", "shelter", "budget", "chip", "money", "sterilization", "control", "rehabilitation", "adoption", "euthanasia"

Note: Turkish version is in Appendix 2

This codebook aims to ensure the systematic classification of texts while enhancing both the validity of the analysis and the reliability of automated analysis processes on large-scale data.

Findings

Public Sensitivity and Gender: Oppose or Support

First, user comments supporting or opposing the law were analyzed. Comments that did not express a clear opinion on the law or were off-topic were classified as neutral. To illustrate the user comments belonging to the categories of opposition, support, and neutral, six Instagram comments are provided below, with usernames and links anonymized.

Support:

- *"It turned out very well, thank you for your effort and hard work."*
- *"I think those who oppose the law are illiterate. They might not be able to understand what they read either."*

Oppose:

- *"Did you give them life? Then you will be the one to take it?"*
- *"Don't touch the animals on the streets – how will you repay the burden of this sin?"*

Neutral:

- "I don't want refugees in my country."
- "At least listen to the inflation, economy, minimum wage earners, tenants, retirees – they've been suffering for years, why have you been ignoring them?"

Note: See Appendix 3 for the Turkish version of comments.

According to the data in Figure 2, the proportion of those supporting the law is 30.1%, while the proportion of those expressing opposing views constitutes a significant majority at 63.1%. This indicates that the general trend regarding the law is negative and that it has been met with considerable public backlash. Meanwhile, the proportion of those remaining neutral is low, at 6.7%, suggesting that most users have taken a clear stance on the law. The particularly high proportion of opposing views implies that the law has faced widespread public criticism and has sparked significant discussion. According to the research conducted by KONDA, 63% of people believe that the government and local authorities should find solutions without resorting to harsh methods such as euthanizing animals (Konda Araştırma & Danışmanlık, 2024). This proportion is identical to the percentage of those opposing the law in Figure 2. This may indicate that animal lovers who commented anticipate that the government might take harsher measures.

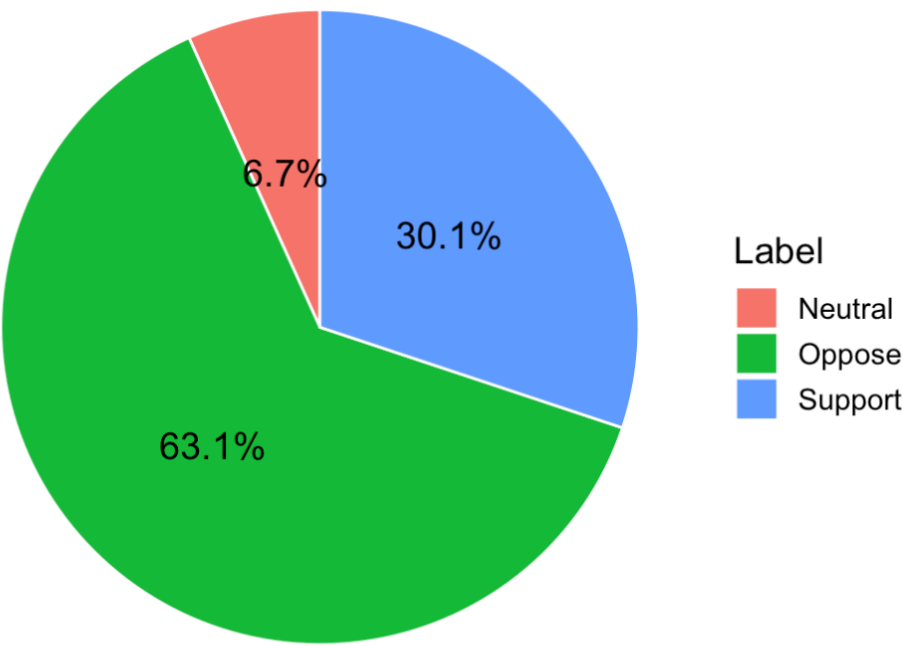

Figure 2: Distribution of Support (S), Oppose (O), and Neutral (N) in Public Reactions to the Proposed Stray Dog Policy

When examining Figure 3, it is evident that opposition to the law is dominant in every gender group. Among men, the opposition rate is lower (10.3%), but the proportions of neutral and supportive individuals are close to each other. It can also be said that the opposition to the law is relatively high among individuals whose gender is unspecified. Overall, these data indicate that the public reaction to the law is more prominently expressed by women. Among women, opposition to the law is at its highest level (35.5%), and the proportion of supporters is also higher compared to men (13.3%). This suggests that women may respond more emotionally and reactively to the law. The opposition rate among men is lower (10.3%) compared to women, and the proportion of supporters (9.3%) is also less than in other groups. This implies that men may be less reactive to the law and may generally adopt a more neutral stance. Among individuals whose gender is unspecified, opposition to the law is quite high (17.3%). However, the proportion of supportive comments is lower than in the other two gender groups (7.6%).

Table 2: Gender and Opinion Distribution

Gender	Support	Oppose	Neutral
Female	268 (13,3%)	717 (35,5%)	36 (1,8%)
Male	187 (9,3%)	209 (10,3%)	53 (2,6%)
Unspecified	154 (7,6%)	350 (17,3%)	47 (2,3%)

Note: “Unspecified” refers to cases where gender could not be inferred or was not provided.

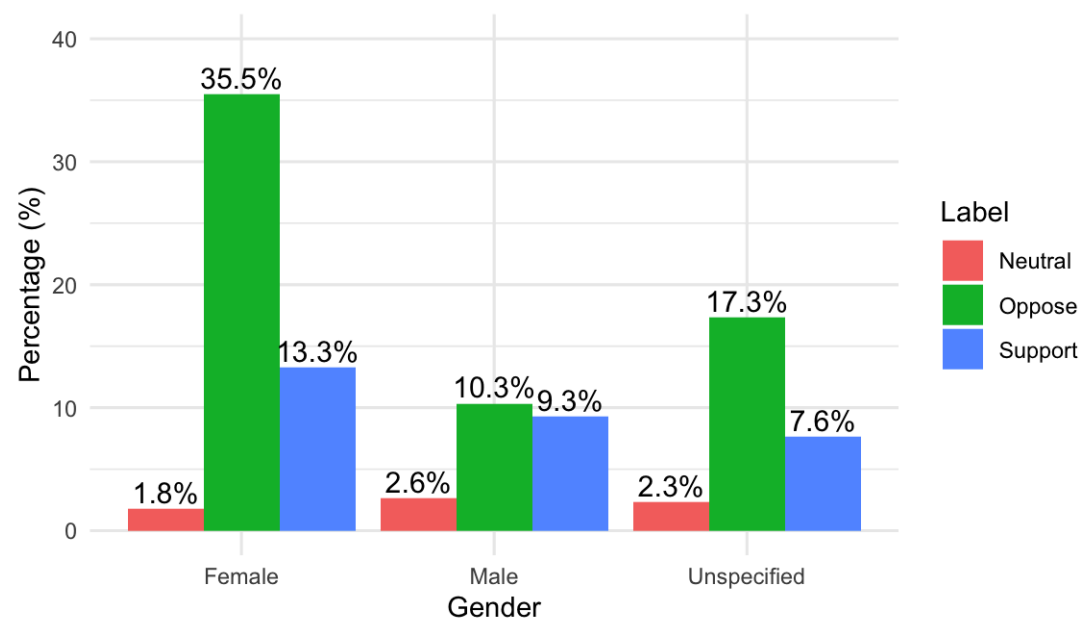

Figure 3: Gender distribution represented as a percentage of the total population.

In figure 4, we also evaluated women and men within their respective groups to better understand gender-specific tendencies. While the majority of women (70.2%) oppose the law, this rate is lower among men (46.5%). The rate of support is higher among men (41.6%) than women (26.2%), and the rate of neutrality is higher among men (11.8%) than women (3.5%). These findings suggest that women are more sensitive to the law and men are more likely to support it, but the rate of those who do not take a clear stance is higher among men.

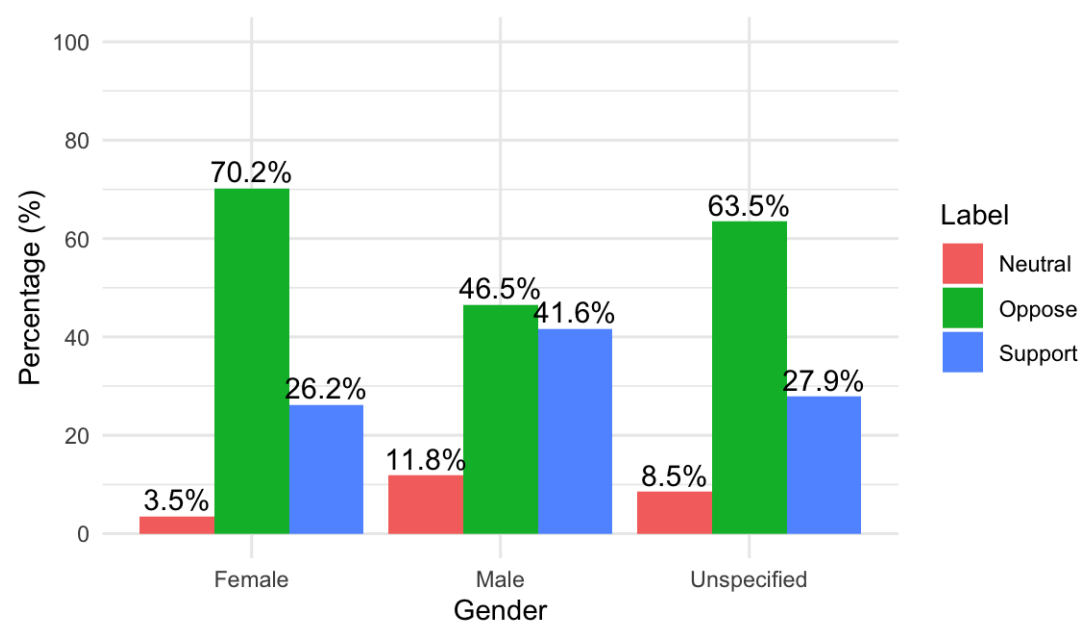

Figure 4: Gender distribution shown as a proportion within each specific gender group.

Public Discourse: Animal Rights Law Discussions on Social Media

The analysis of the discourses shaped within the framework of the law (Figure 5) reveals that the issue provides a complex, multi-layered discussion space involving various actors. The frequent repetition of terms such as "Allah," "yasayı" (law), "köpekler" (dogs), and "insan" (human) in the unigram analysis suggests that the discourse contains religious, legal, zoological, and anthropocentric dimensions. The prominent frequency of the term "Allah" suggests that the issue of animal rights and responsibilities is being addressed from a theological perspective, and the moral legitimacy of the law is being questioned through religious arguments. In the bigram analysis, the expression "sayın cumhurbaşkanım" (mr. president) stands out, reflecting expectations for the resolution of the discussion by political and institutional actors. The bigram "yasayı geri" (revoke the law) indicates that the law is not accepted by a large segment of the population, signaling the intensity of demands for revision. The combinations "verdiği canı" (the life it gave) and "canı Allah" (its life is God's) emphasize the sanctity of animals' right to life, questioning the ethical and religious foundations of the law. The expression "20 yıldır" (for 20 years) reflects the frustration over the long-standing nature of the problem and the lack of a solution. The phrase "acil çözüm" (urgent solution)

underscores the need for sustainable solutions, concretizing public expectations. Finally, the expression "10 20 katı" (10 to 20 times) points to speculations that the budgets allocated for this issue are being used for unnecessary expenditures. In this context, the way the law is addressed is shaped by the interaction of factors such as religious beliefs, ethical values, political expectations, and the search for urgent solutions, warranting an interdisciplinary approach for its examination.

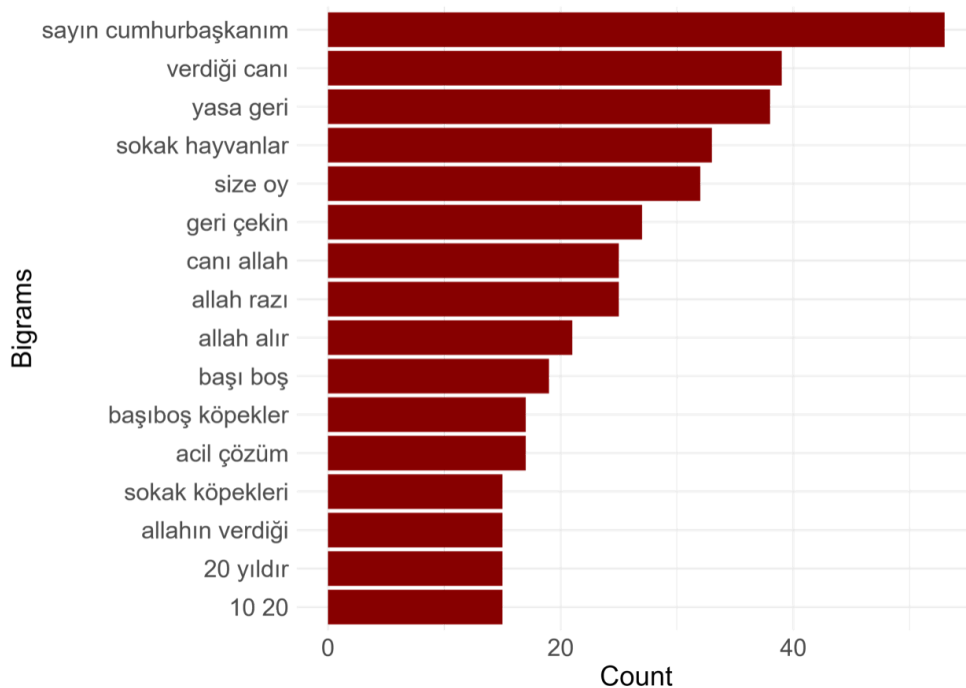
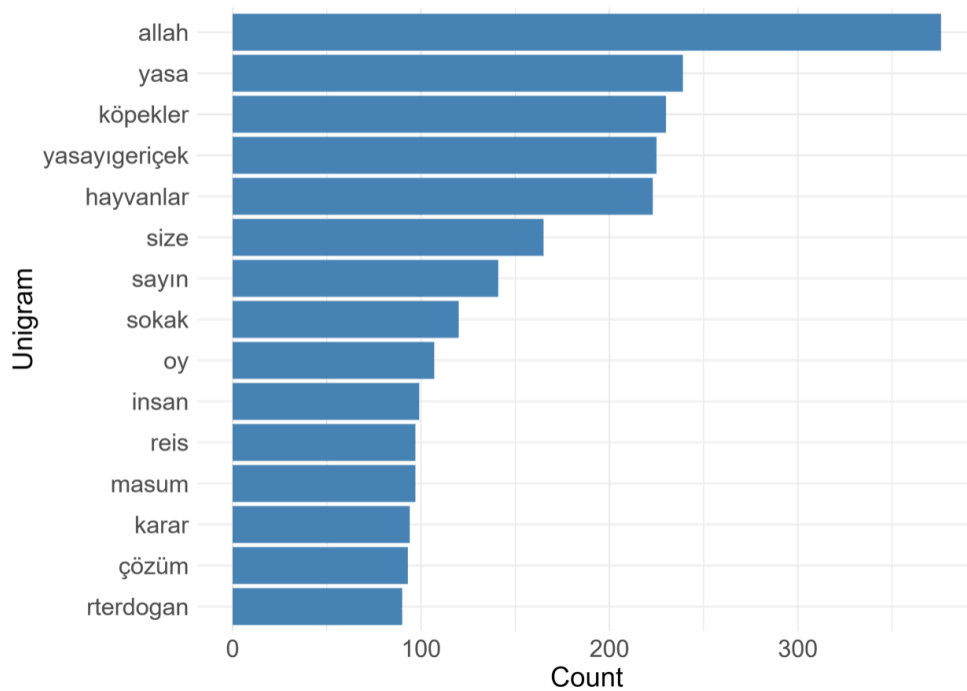

Figure 5: Top 15 most frequent unigrams and bigrams

Public Opinion and the Stray Animal Law: Key Themes in the Debate

When examining the general discussions on the Stray Animal Law (Figure 6), it is evident that public opinion is shaped around specific themes. The highest proportion, 34.2%, is categorized under "Compassion & Animal Rights", indicating that the largest portion of public discussion evaluates the law from the perspective that it contradicts animal rights and reflects a lack of compassion for animals. Following closely at 33.9%, discussions fall under "Governance Failure & Political Criticism," suggesting that a significant portion of the criticism regarding the law focuses on the government's policy-making processes and governance approach rather than the content of the regulation itself. Additionally, 28.6% of the discussions are categorized under "Public Safety & Human Welfare," reflecting a major concern regarding the law. However, the discussions under "Economic Factors & Alternative Solutions" only account for 3.3%, indicating that economic costs and alternative solutions have limited representation in public debates.

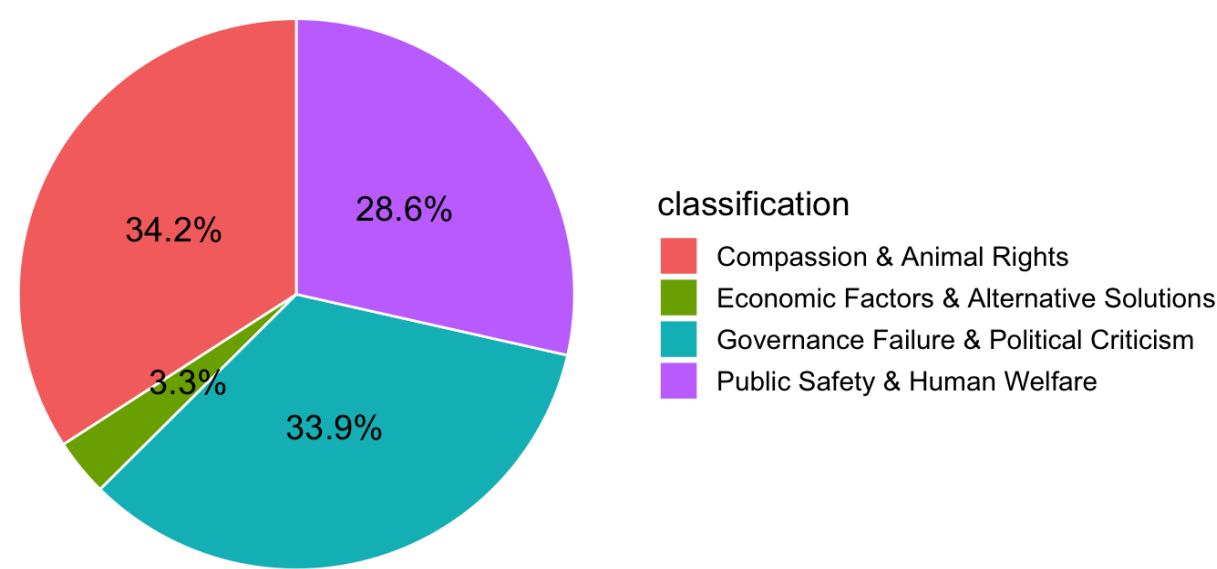

Figure 6: Analysis of Public Discourse on Animal Welfare

Note. See Appendix 4 for sample user comments.

The issue of stray animals in Turkey and the related legal discussions require a multidimensional analysis. The data in Figure 7 reveal the underlying motivations behind the approaches to the topic. Notably, the largest portion of the "Opposing" views (39.3%) stems from ethical concerns, particularly among animal rights advocates, who are likely reacting to practices perceived as harmful to animal welfare. This highlights that moral considerations are a decisive factor in public opposition. A similarly significant share (39.1%) focuses on administrative shortcomings and political criticism, reflecting serious concerns about the effectiveness and transparency of current practices. On the other hand, the primary motivation for the

"Supporting" group is the emphasis on public safety and human welfare (55.3%), reflecting widespread concerns about the potential risks posed by stray animals. A significant portion (22.4%) also frames their support through criticism of governance failures and political inefficiency. Compassion and animal rights awareness emerge as another key component of supporting views (20.4%). This group expresses affection for animals but prefers that they be removed from the streets and placed in shelters or adopted. These charts emphasize that the discussion around the rights of stray animals and the related legislation in Turkey is complex and multifaceted. It encompasses various issues, from animal welfare and ethical principles to governance effectiveness and public safety concerns. The data suggest that a successful approach to addressing this issue must take into account these diverse perspectives and include solutions that are both ethically sound and practically effective.

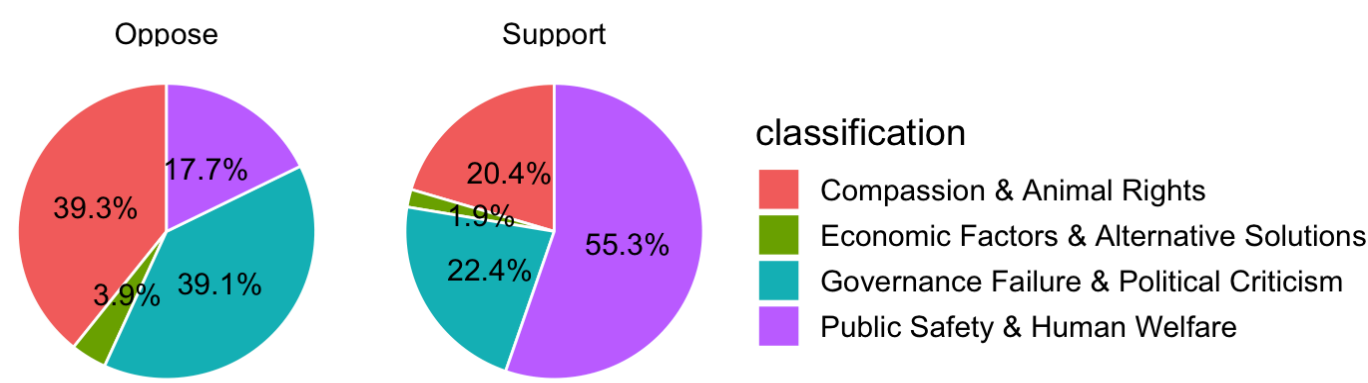

Figure 7: Comparative Analysis of Issue Classifications by Stance (Oppose vs. Support)

The figure 8 presents the distribution of Instagram users' comments on Turkey's stray dog policy across four thematic categories, disaggregated by gender. Among female users, comments were predominantly classified under Governance Failure & Political Criticism (34.2%) and Compassion & Animal Rights (34%). Public Safety & Human Welfare accounted for 28.2% of the comments, whereas only 3.6% pertained to Economic Factors & Alternative Solutions. This distribution suggests that female users were more likely to frame their reactions in terms of political criticism and animal rights advocacy, while economic considerations were relatively marginal.

Male users exhibited a somewhat different distribution. While Compassion & Animal Rights remained prominent at 33.5%, Governance Failure & Political Criticism (31.5%) and Public Safety & Human Welfare (31.2%) were almost equally represented. Economic concerns were slightly more pronounced among male users (3.8%) compared to female users.

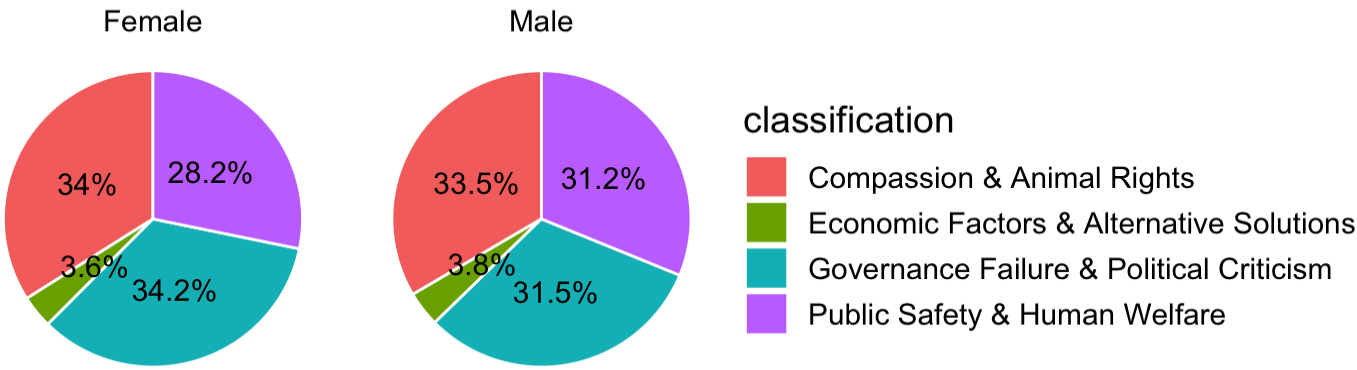

Figure 8: Gender-Based Distribution of Thematic Classifications

Overall, the results indicate that compassion for animals constitutes a significant frame for both genders. However, female users demonstrated a greater emphasis on both political governance failures and animal rights, while male users showed a more balanced distribution between compassion, public safety, and political criticism. Public safety and human welfare concerns were relatively more emphasized by male users compared to female users.

Discussion

Debates about laws regarding stray animals provide an important example of how public discourse is shaped in democratic societies. The issue of stray animals is inherently political because it is debated within the framework of legal regulations, as well as ethical (Eldridge & Gluck, 1996; Garner, 2008; Paul, 2000) and religious values (Linzey, 2009; Tahir et al., 2024; Waldau, 2013). This study examines public opinions on stray animal laws, gender-based distributions, discourse analyses, and policy debates in detail. The findings show that animal rights discussions go beyond being merely a legal and political matter, intertwining with ethical, religious, and societal values.

The high proportion of those opposing the law (63.1%) suggests an increase in animal rights activism and societal sensitivity. Nowadays, animal rights are increasingly being addressed as a moral issue (Garner, 2008). Indeed, according to KONDA's (2024) findings, 63% of the public believes that the state should find solutions without resorting to harsh methods such as euthanizing animals. This proportion largely overlaps with the opponents of the law found in our study. In fact, the proportion of those who consider that 'they may be euthanized when necessary' is only 15%.

Gender emerges as a critical variable in determining these attitudes. The significantly higher rate of opposition to the law among female participants (70.2%) compared to males aligns with findings in the literature that women place greater importance on animal protection principles and develop more sensitive

attitudes toward preventing harm to animals (Eldridge & Gluck, 1996; Galvin & Herzog, 1992). Women's more protective approaches may be related to ethical perspectives that subjectivize animals and are based on emotional connections. In contrast, the support for the law among male participants is higher at 41.6%, which supports studies suggesting that men are generally more inclined toward the instrumental use of animals (Herzog et al., 1991; Paul, 2000). Additionally, the 11.8% neutrality rate among men may indicate that they tend to adopt a more indecisive or distanced stance on issues involving value conflicts. The reflection of gender in discursive preferences is particularly observable on platforms like social media, highlighting how political communication intersects with societal structures. The study *"Gender, Sex Role Orientation, and Attitudes Toward Animals"* indicates that women tend to express greater concern for animal welfare, while men are more likely to evaluate animals from a utilitarian perspective. It was also found that a feminine sex role orientation—characterized by nurturance, warmth, and expressiveness—is positively associated with concern for animal welfare (Herzog et al., 1991). These findings suggest that differences in gender roles and personality traits may lead to divergent attitudes in public debates concerning stray animal policies.

Discourse analysis reveals that the debates shaped within the legal framework are characterized by a complex and multi-layered structure, a finding that is further substantiated by our source material. Discourse analyses show that discussions on the stray animal law are not limited to legal or ethical contexts but are also influenced by religious and political references. The frequent appearance of the word "Allah" (God) in unigram and bigram analyses highlights the central role of religious discourse in this issue. In societies like Turkey, where religious values strongly influence political and social agendas, public attitudes toward animals are often shaped through references to religious texts and belief systems (Linzey, 2009; Tahir et al., 2024; Waldau, 2013). This indicates that religious discourse is not only influential in the realm of individual beliefs but also plays a significant role in policy-making and public decision-making processes. The frequency of terms like "verdiği canı" (the life it gave), "Allah'ın verdiği" (God-given) indicates that religious and ethical values play an important role in approaches to the issue, and that the moral and religious foundations of the law are being questioned, as it is stated that the Turkish society approaches oppressed living beings with compassion (Bedir, 2024). The proposed law, which has come to the agenda in response to the increasing population of stray animals in Turkey and includes harsh measures such as "euthanasia," has drawn strong reactions from the vast majority of the public. Public opinion demands that the issue be addressed by the state and local governments (Konda Araştırma & Danışmanlık, 2024), through more humane and lasting solutions such as neutering, adoption, and rehabilitation.

The debates surrounding the Stray Animals Law revolve around four main themes, reflecting a multi-layered public perception where governance, ethics, security, and practical dimensions are intertwined. In the theme of Compassion and Animal Rights (34.2%), the law is criticized for contradicting animal welfare as well as

religious and ethical values. Public reactions are shaped by moral obligations, religious beliefs, and emotional sensitivities. Under the theme of Governance Failures and Political Criticism (33.9%), critiques focus not only on the inability to provide effective solutions over the years but also on concerns regarding transparency, accountability, and the effectiveness of local and central authorities. Rather than targeting the content of the law, participants often direct their criticism toward the practices and capacities of implementing institutions. This indicates that animal welfare policies are assessed through a broader lens that includes institutional trust and democratic participation. While the central government emphasizes control and legal measures in its regulations, the public discourse often highlights ethical and humane concerns. This underscores the importance of addressing the issue through religious, ethical, gender, and governance dimensions together. In the category of Public Safety and Human Welfare (28.6%), the risks posed by stray animals to public health and safety are emphasized, and interventions toward animals are often morally justified in terms of human benefit, a view also supported by the sources. The theme of Economic Factors and Alternative Solutions (3.3%) receives relatively limited attention in public discourse, yet the sources underline the importance of practices such as neutering, adoption, and veterinary services, suggesting that cost-benefit analyses should also be considered in ethical decision-making. Overall, these findings demonstrate the importance of developing holistic approaches that incorporate diverse perspectives in order to achieve success in policymaking regarding stray animals.

These findings not only highlight the multifaceted nature of public discourse on stray animal policies in Turkey—spanning ethics, governance, safety, and economics—but also align with global patterns where public trust, institutional effectiveness, and ethical considerations shape the legitimacy and reception of animal-related legislation.

The findings of this study indicate that it is not only a public sensitivity specific to Turkey but also part of global discussions on stray animal policies. Research conducted in countries such as Georgia (Ninua, 2024), Taiwan (Chou & Tang, 2023), Brazil (Dias et al., 2015), Russia (Anisimov & Ryzhenkov, 2019), and Denmark (Sandøe et al., 2019) show that policies towards stray animals are shaped not only by legal regulations but also by public involvement, ethical sensitivities, governance capacity, and implementation processes. Similar themes are evident in the discourse against the law on social media in Turkey; concerns about distrust in the law-making process, lack of institutional capacity, violence, and the dysfunctionality of shelters are clearly expressed. The study titled *“The Ethical Judgment of Animal Research”* highlights significant individual differences in people's ethical judgments regarding animals (Galvin & Herzog, 1992). This suggests that similar variations in ethical priorities and concerns for animal welfare may also influence public debates on stray animal policies. Another study draws attention to the philosophical distinction between concerns for animal welfare and the abolition of animal exploitation (Garner, 2008). In this context, the criticisms expressed in social media discussions in Turkey, such as distrust in institutional capacity and

the perceived dysfunctionality of shelters—may parallel the critiques voiced by animal rights advocates regarding the inadequacy of current welfare-oriented approaches.

In this context, the discussions in Turkey are not independent of international trends. On the contrary, the anti-law reactions parallel global discourses that recognize the emotional capacity of animals and demand more holistic, participatory, and long-term solutions. Therefore, the social media-based findings presented in this study can be interpreted not only as an emotional response from the local public but also as an expression of a normative and governance transformation that could shape the future of policies towards stray animals. This study demonstrates that an issue like animal rights, which may appear as a technical regulatory area, actually harbors complex social, cultural, and political tensions. The intersection of religion, ethics, gender, and governance in this matter provides a valuable analytical foundation for understanding how representative democracy functions and how citizens respond to political participation channels (Wlezien & Soroka, 2021). Additionally, this analysis based on social media data makes a significant contribution by going beyond traditional survey data, capturing the dynamic nature of public debates and their emotional/ discursive dimensions. In this context, it is clear that future policy designs should be shaped not only by technical solutions but also by holistic approaches that consider societal values.

Conclusion

This study reveals that the debate over the proposed law concerning stray animals in Turkey is shaped not only by legal and political considerations but also by ethical, religious, social, and gender-based values. The overwhelming opposition to the draft law among participants indicates a growing societal sensitivity toward animal rights and an adoption of an ethics-based approach. In particular, the higher rate of opposition among female participants suggests that gender is a significant factor in shaping attitudes toward animal welfare.

Discourse analysis shows that religious references and moral concepts frequently appear in the discussions, indicating that public opinion is often shaped by religious texts. In this context, the public evaluates the draft law not merely as a practical regulation but also through the lens of religious and ethical values. Furthermore, the prominence of criticisms regarding governance reveals that public discourse questions the trust in implementing institutions more than the law's content itself.

The anti-law discourse centers around four main themes—Compassion and Animal Rights, Governance Failures and Political Criticism, Public Safety and Human Welfare, and Economic Factors and Alternative Solutions—each reflecting the multi-layered nature of public perception. Criticisms rooted in compassion and animal rights emphasize ethical and religious values, portraying the law as incompatible with humane

treatment and moral obligations. Meanwhile, critiques of governance focus less on the law's content and more on distrust toward implementing institutions, highlighting concerns about transparency, effectiveness, and democratic accountability. Public safety concerns frame stray animals as threats to human welfare, often justifying interventions on utilitarian grounds. Although economic factors receive relatively limited public attention, expert sources underline the importance of cost-effective, humane alternatives such as neutering, adoption, and veterinary services. Together, these themes demonstrate how societal values—including ethics, religion, gender, and governance—intertwine in shaping legislative debates, reinforcing the need for participatory and holistic policy approaches.

In conclusion, the reactions to the stray animal laws in Turkey reflect not only national concerns but also align with global discussions on animal welfare and governance. Therefore, the findings of this study serve as an important guide for lawmakers and policymakers, clearly demonstrating the need for more participatory, holistic, and ethically grounded solutions.

Limitations

While this study offers meaningful insights into public opinion and gendered framings surrounding Turkey's proposed stray dog policy, several limitations must be acknowledged. First, the analysis is based solely on Instagram comments, which may not be representative of the broader population or public discourse occurring on other platforms or offline. Instagram users tend to be younger and more urban, potentially skewing the sentiment and thematic patterns observed. Second, gender was inferred from usernames or profile features, which introduces the risk of misclassification and binary gender assumptions, excluding non-binary perspectives. Third, the classification of sentiment and thematic frames relied on automated or human-coded interpretation of text, which, despite efforts to ensure accuracy, is inherently subjective and may oversimplify complex discursive positions.

References

- Acar, S. D. (2024, August 15). *Problems of Awarded Pets and Solution Suggestions*.
<https://doi.org/10.53478/tuba.978-625-6110-02-1.ch01>
- Ahmad, A., Adzmi, P. S. B. M., Amernudin, A. N. I. B., & Sulaiman, N. F. A. B. R. (2021). Enhancing Legal Protection of Stray Animals Welfare Through Society Intervention and Enforcement in Malaysia. *Studies of Applied Economics*, 39 (10), Article 10. <https://doi.org/10.25115/eea.v39i10.6016>

- Anisimov, A. P., & Ryzhenkov, A. J. (2019). Is it possible to change the destiny of stray animals by legal means? *International Journal of Legal Discourse*, 4(2), 143–166.
<https://doi.org/10.1515/ijld-2019-2020>
- Bagwe, T. (2023). A Constitutional Analysis of Animal Rights in India. *International Journal For Multidisciplinary Research*.
https://www.academia.edu/113250222/A_Constitutional_Analysis_of_Animal_Rights_in_India
- Bateson, G. (2000). *Steps to an Ecology of Mind: Collected Essays in Anthropology, Psychiatry, Evolution, and Epistemology*. University of Chicago Press.
- Bedir, A. H. (2024). *Solutions for Reducing Stray and Uncontrolled Animal Numbers: The Case of Adana*.
<https://doi.org/10.5281/ZENODO.12600493>
- Bilgili, A. (2021). Problems in the Collaboration Among Ministries in the Control for City, Environmental and Public Health, Animal Health and Animal Welfare of Stray Animals, and Solution Proposals. *Icontech International Journal*, 5(4), 33–43. <https://doi.org/10.46291/ICONTECHvol5iss4pp33-43>
- Blei, D. M. (2012). Probabilistic topic models. *Communications of the ACM*, 55(4), 77–84.
<https://doi.org/10.1145/2133806.2133826>
- Çetin, S. (2024). Türkiye’de Hayvan Hakları Mücadelesi Yürüten Sivil Toplum Örgütlerinin Instagram Kullanımları: Haçiko, Haykod Ve Haytap Örneği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 67, 161–178.
<https://doi.org/10.47998/ikad.1472263>
- Chong, D., & Druckman, J. N. (2007). Framing Theory. *Annual Review of Political Science*, 10(1), 103–126.
<https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.10.072805.103054>
- Chou, M.-J., & Tang, H.-H. (2023, October 9). The value and impact of stakeholder networks in exploring the complexity of government public services: A case study of Stray Dog Population Management. *IASDR 2023: Life-Changing Design*. IASDR 2023: Life-Changing Design.
<https://doi.org/10.21606/iasdr.2023.772>
- Dias, R. A., Baquero, O. S., Guilloux, A. G. A., Moretti, C. F., de Lucca, T., Rodrigues, R. C. A., Castagna, C. L., Presotto, D., Kronitzky, Y. C., Grisi-Filho, J. H. H., Ferreira, F., & Amaku, M. (2015). Dog and cat management through sterilization: Implications for population dynamics and veterinary public policies. *Preventive Veterinary Medicine*, 122(1), 154–163.
<https://doi.org/10.1016/j.prevetmed.2015.10.004>
- Duru, B., & Özdan, S. (2023). Analysis of Animal Law in the Framework of International Declarations. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18(1), 169–198. <https://doi.org/10.58820/eruhfd.1289619>
- Eldridge, J. J., & Gluck, J. P. (1996). Gender Differences in Attitudes Toward Animal Research. *Ethics & Behavior*, 6(3), 239–256. https://doi.org/10.1207/s15327019eb0603_5

- Galvin, S. L., & Herzog, H. A. (1992). The ethical judgment of animal research. *Ethics & Behavior*, 2(4), 263–286. https://doi.org/10.1207/s15327019eb0204_4
- Garner, R. (2008). The Politics of Animal Rights. *British Politics*, 3(1), 110–119. <https://doi.org/10.1057/palgrave.bp.4200080>
- Grimmer, J., & Stewart, B. M. (2013). Text as data: The promise and pitfalls of automatic content analysis methods for political texts. *Political Analysis*, 21(3), 267–297. <https://doi.org/10.1093/pan/mps028>
- Han, T. (2022). *Analysis of Public Opinion Based on Douyin Data: Taking the Example of the Account Entitled "Liu Genghong" Going Viral Across the Internet in China*. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.220706.041>
- Hannon, M. (2023). Public discourse and its problems. *Politics, Philosophy & Economics*, 22(3), 336–356. <https://doi.org/10.1177/1470594X221100578>
- Herzog, H. A., Betchart, N. S., & Pittman, R. B. (1991). Gender, Sex Role Orientation, and Attitudes toward Animals. *Anthrozoös*, 4(3), 184–191. <https://doi.org/10.2752/089279391787057170>
- Ioannidou, G., Papavasileiou, V., & Poimenidis, D. (2022). Primary School Students' Perspective of Stray Animal Issues and Their Integration into Education. *IJASOS- International E-Journal of Advances in Social Sciences*, 8(22), Article 22. <https://doi.org/10.18769/ijasos.1068776>
- Ishanvi, I. (2023). *Stray Animals: A Social Responsibility or Menace?* 3(2), pp.1035-1042.
- Judina, D. I., & Riazantseva, A. V. (2024). Analysis of Public Discussions in Social Media as a Method for Studying Social Issues. *Galactica Media: Journal of Media Studies*, 6(1), Article 1. <https://doi.org/10.46539/gmd.v6i1.442>
- Konda Araştırma & Danışmanlık (2024). *Toplunun Sokak Hayvanları Düzenlemesine Bakışı*. <https://konda.com.tr/raporlar/1?search=sokak%20hayvanlar%C4%B1>
- Kou, Y., Kow, Y. M., Gui, X., & Cheng, W. (2017). One Social Movement, Two Social Media Sites: A Comparative Study of Public Discourses. *Computer Supported Cooperative Work (CSCW)*, 26(4), 807–836. <https://doi.org/10.1007/s10606-017-9284-y>
- Kpienbaareh, D., Kansanga, M. M., Konkor, I., & Luginaah, I. (2020). The Rise of the Fourth Estate: The Media, Environmental Policy, and the Fight against Illegal Mining in Ghana. *Environmental Communication*, 0(0), 1–16. <https://doi.org/10.1080/17524032.2020.1799050>
- Linzey, A. (2009). *Why Animal Suffering Matters: Philosophy, Theology, and Practical Ethics*. Oxford University Press.
- Lippmann, W. (2004). *Public Opinion*. Transaction Publishers.
- Liu, R., Xie, Y., & Xie, Y. (2017). A Study of Online Public Opinion in New Media Environment. In Y. Xie (Ed.), *New Media and China's Social Development* (pp. 73–103). Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-10-3994-2_5

- Narveson, J. (1977). Animal Rights. *Canadian Journal of Philosophy*.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00455091.1977.10716186>
- Neuendorf, K. A. (2017). *The Content Analysis Guidebook*. SAGE Publications, Inc.
<https://doi.org/10.4135/9781071802878>
- Ninua, E. (2024). Stray Animals Policy in Georgia and the EU Practice. *Environment and Society*, 11(11), Article 11. <http://www.es.tsu.ge/index.php/es/article/view/184>
- Olasunkanmi Arowolo. (2017). *Understanding Framing Theory*. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.25800.52482>
- Paul, E. S. (2000). Empathy with Animals and with Humans: Are They Linked? *Anthrozoös*, 13(4), 194–202.
<https://doi.org/10.2752/089279300786999699>
- Sandøe, P., Jensen, J. B. H., Jensen, F., & Nielsen, S. S. (2019). Shelters Reflect but Cannot Solve Underlying Problems with Relinquished and Stray Animals—A Retrospective Study of Dogs and Cats Entering and Leaving Shelters in Denmark from 2004 to 2017. *Animals*, 9(10), Article 10.
<https://doi.org/10.3390/ani9100765>
- Scollon, R. (2008). *Analyzing Public Discourse: Discourse Analysis in the Making of Public Policy*. Routledge.
- Tahir, M., Azam, A., author), H., & Jabbar, B. (2024). Safeguarding Animal Welfare: Understanding Laws and Animal Rights in Islam. *Al-Qamar*, 135–152. <https://doi.org/10.53762/alqamar.07.02.e07>
- Waldau, P. (2013). *Animal Studies: An Introduction*. Oup Usa.
- West, C. (2014). *Public Opinion* (pp. 3038–3041). <https://doi.org/10.1002/9781118474396.wbept0845>
- Wlezien, C., & Soroka, S. N. (2021). Public Opinion and Public Policy. In *Oxford Research Encyclopedia of Politics*.
<https://oxfordre.com/politics/display/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e74>
- Xu, J., & Jiang, A. (2023). Public Opinions on Stray Cats in China, Evidence from Social Media Data. *Animals*, 13(3), Article 3. <https://doi.org/10.3390/ani13030457>
- Yiğit, A., Aslim, G., & Can, H. (2019). Evaluation on Shelter Medicine and Stray Animal Shelters in Turkey. *Kafkas Universitesi Veteriner Fakultesi Dergisi*. <https://doi.org/10.9775/kvfd.2019.22096>
- Yim, E. (2023). *Analyzing the Conflict of Rights to Urban Space Between Humans and Stray Animals: From East and West Perspectives* (pp. 111–129). https://doi.org/10.1007/978-981-99-1272-8_7

Appendices

APPENDIX 1:

Recep Tayyip Erdoğan's Instagram Post about The Stray Animal Laws

"Dün gece yoğun ve yorucu bir mesainin ardından sahipsiz hayvanlara yönelik kanun teklifini Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda kabul eden tüm milletvekillerimizi tebrik ediyorum.

Muhalefetin tüm kışkırtmalarına, tamamı yalan ve çarpıtma üzerine kurulu kampanyalarına rağmen milletin meclisi bir kez daha milletin sözünü dinlemiş, sessiz çoğunluğun çığlıklarına kulak tıkamamış, çocuklarımızın feryatlarına bigâne kalmamış, son derece kritik bir sınavı alınının akıyla vermiştir.

Gerek yasa teklifinin hazırlık aşamasında gerekse komisyon ve genel kurul safahatında emeği geçen tüm arkadaşlarımıza, AK Parti grubuyla birlikte Milliyetçi Hareket Partisi grubuna, sivil toplum kuruluşlarımıza, ailelerimize ve medya mensuplarımıza teşekkür ediyorum.

Milletimizin acil çözüm beklediği konuların başında gelen başıboş köpek meselesini hükûmet, yerel yönetimler ve hayvanseverler el ele vermek suretiyle inşallah kısa sürede hal yoluna koyacağız."

Translated into English:

"After an intense and exhausting session last night, I congratulate all our members of parliament who approved the bill concerning stray animals in the General Assembly of the Grand National Assembly of Türkiye.

Despite all the provocations by the opposition and their campaigns built entirely on lies and distortions, the nation's assembly once again listened to the voice of the nation, did not turn a deaf ear to the cries of the silent majority, did not remain indifferent to the pleas of our children, and successfully passed a highly critical test.

I thank all our colleagues who contributed during the preparation of the bill as well as during the committee and general assembly phases, the AK Party group along with the Nationalist Movement Party group, our non-governmental organizations, our families, and members of the media.

Together with the government, local administrations, and animal lovers, we will, God willing, soon resolve the issue of stray dogs, which is among the most urgent problems awaiting a solution for our nation."

Link: <https://www.instagram.com/p/C-DhR5tI-Y4/>

APPENDIX 2

Table 1: Thematic Classification in Political Discourse (Turkish Version)

Category	Description	Example Keywords
Public Safety & Human Welfare	This category includes statements expressing concerns about public order and individual safety. Such comments typically focus on public health, security threats, and risk factors.	"tehlike", "saldırı", "güvenlik", "çocuk", "hastalık", "sokak", "ısıрма", "tehdit", "risk", "önlem", "madde bağımlısı", "saldırgan", "ölüm", "can güvenliği", "teşekkür"
Compassion & Animal Rights	Statements emphasizing animal welfare, ethical responsibilities, and compassion fall under this category. This discourse refers to animal rights advocacy and humanitarian values.	"merhamet", "vicdan", "koruma", "hak", "can", "duyarlılık", "acı", "sevgi", "katliam", "barınak", "öldürmek", "insanlık dışı", "doğa", "yaşama hakkı", "insanlık", "havale ediyorum", "Allah razı gelmez", "Yazıklar olsun", "Allah'ın", "masum", "vicdan", "dilsiz"
Governance Failure & Political Criticism	This category includes comments criticizing the shortcomings of political governance and policies. Criticism of government failures, profiteering, and legal inadequacies are addressed under this heading.	"yetersizlik", "ihmal", "belediye", "yasa", "rant", "çözüm değil", "yanlış karar", "beceriksizlik", "çıkar", "sorumluluk", "denetimsizlik", "şeffaflık", "halkı kandırmak", "yazıklar", "durdurun", "Köpekler değil", "geri çekin", "yasayigeriçek", "sahipsiz değil", "cinayet", "kanlı yasaya hayır", "kanlıyasayahayır", "yasadeğilcinayet", "çekin"

Category	Description	Example Keywords
Economic Factors & Alternative Solutions	Economic concerns and alternative solutions related to animal population and public policies are included in this category.	"maliyet", "vergi", "barınak", "bütçesi", "çip", "para", "kısırlaştırma", "kontrol", "rehabilitasyon", "sahiplendirme", "uyutma"

APPENDIX 3: Example Support, Oppose or Neutral Comments

Support: Çok iyi oldu emeğinize elinize sağlık.

Support: Yasaya karşı çıkanların okuma yazması olmadığını düşünüyorum. okuduğunu anlamıyor da olabilir.

Oppose: Siz mi verdiniz onları canını siz alacaksınız.

Oppose: Sokaktaki hayvanlara dokunmayın bunun vebalini nasıl ödeyeceksiniz

Neutral: Ülkemde mülteci istemiyorum.

Neutral: Bari enflasyona ekonomiye asgari ücretli kiracı emekli perişan bunlara neden kulak tikiyorsunuz yıllardır.

APPENDIX 4: Theme Sample Comments

Economic Factors & Alternative Solutions

Comment 2: Şimdi sahiplenme zamanı #sahiplen #sahiplendirme

Comment 3: Bazıları okumadan yorum yapmış ,sanki tüm köpekler öldürülecek gibi algı yapıyorlar . Toplanıp daha iyi şartlarda bakılacak uyutmak için belli şartlar var . Üstelik insanlara zarar veriyorsa gereken yapılmalı zaten

Governance Failure & Political Criticism

Comment 4: #yasayıgeriçek

Comment 5: Keşke kendinize de bi yasa cikartsanız

Public Safety & Human Welfare

Comment 6: Yasayı tüm saptırma çabalarına karşılık, sessiz ÇOĞUNLUĞA kulak verdiğiniz için Allah razı olsun.. Ortada bir katliam varsa o da çalışmayan belediyelerin sebep olduğu başıboşluktan yitip giden bebelerdir.. İyi ki varsınız 🙌

Comment 7: 🙌🙌🙌🙌 çok teşekkürler . Sokakta oglumla özgürce yuruyecğimiz günleri sabırsızlıkla bekliyorum

Compassion & Animal Rights

Comment 8: Sn cumhurbaşkanım masum canların yanındayız lütfen yasayı geri çekin, yapmayın gınahtır!

Comment 9: Allah razı gelmez, o hayvanların ahı tutar. Allah'tan korkun.

2025, 12(1): 158-186

DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2025.1.158-186>

Makaleler (Tema)

POST-TRUTH ÇAĞINDA ANTROPOSEN: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİ REDDEDEN LİDER SÖYLEMLERİ ÜZERİNE ELEŞTİREL BİR ANALİZ

Nadir Ateşoğlu¹, Nuriye Çelik²

Öz

Post-truth çağında bazı bilimsel gerçekler politik ve ekonomik çıkarlar doğrultusunda geleneksel veya sosyal medya aracılığıyla halka çarpıtılarak sunulabilmektedir. Bu bağlamda iklim değişikliğini inkâr eden veya önemsizleştiren söylemler geniş kitlelere kolaylıkla yayılabilir. Bu durum Antroposen çağında bir taraftan insan kaynaklı çevresel krizlerin daha da derinleşmesine yol açarken öte yandan iklim değişikliğiyle mücadele politikalarını da etkisiz hale getirmektedir. Bu çalışma post-truth çağında liderlerin iklim değişikliği söylemlerini Antroposen bağlamında incelemektedir. Donald Trump, Jair Bolsonaro, Giorgia

¹ **Nadir Ateşoğlu**, Dr. Öğretim Üyesi, Sinop Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, natesoglu@sinop.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0561-3562

² **Nuriye Çelik**, Doç.Dr., Sinop Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü nuriyesezelcelik@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6368-1956

Makale Geliş Tarihi: 02.02.2025 | Makale Kabul Tarihi: 15.03.2025

© **Yazar(lar) (veya ilgili kurum(lar)) 2025**. Atıf lisansı (CC BY-NC 4.0) çerçevesinde yeniden kullanılabilir. Ticari kullanımlara izin verilmez. Ayrıntılı bilgi için açık erişim politikasına bakınız. Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından yayınlanmıştır.

Meloni ve Viktor Orban'ın söylemleri Eleştirel Söylem Analizi (ESA) yöntemiyle analiz edilmiştir. Bu analiz liderlerin iklim inkârcılığı ve çevre politikalarına dair popülist ve manipülatif söylemlerini ortaya koymaktadır. Çalışmada Trump'ın "aldatmaca" söylemi, Bolsonaro'nun Amazon politikaları, Meloni'nin AB iklim politikalarına karşı tutumu ve Orban'ın ulusal egemenlik vurgusu ele alınmıştır. Sonuçlar, lider söylemlerinin politik ve kültürel bağlama göre nasıl şekillendiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: post-truth, antroposen, iklim inkârcılığı, dijital dezenformasyon, söylem analizi

THE ANTHROPOCENE IN THE AGE OF POST-TRUTH: A CRITICAL ANALYSIS OF CLIMATE CHANGE-DENYING LEADERSHIP DISCOURSES

Abstract

In the post-truth era, certain scientific facts can be distorted and presented to the public through traditional or social media in line with political and economic interests. In this context, discourses that deny or trivialize climate change can easily spread among large segments of society. This phenomenon not only deepens human-induced environmental crises in the Anthropocene era but also undermines the effectiveness of policies aimed at combating climate change. This study examines the climate change discourses of leaders in the post-truth era within the context of the Anthropocene. The discourses of Donald Trump, Jair Bolsonaro, Giorgia Meloni, and Viktor Orbán are analyzed using Critical Discourse Analysis (CDA). The analysis reveals the populist and manipulative rhetoric employed by these leaders regarding climate denial and environmental policies. The study addresses Trump's "hoax" discourse, Bolsonaro's Amazon policies, Meloni's stance against EU climate regulations, and Orbán's emphasis on national sovereignty. The findings illustrate how leaders' political discourse on climate change is shaped by specific political and cultural contexts.

Keywords: post-truth, anthropocene, climate denialism, digital disinformation, discourse analysis

Giriş

Paul Crutzen ve Eugene Stoermer tarafından 2000 yılında ortaya atılan *Antroposen Çağı* terimi insan faaliyetlerinin Dünya'nın jeolojisi ve ekosistemleri üzerindeki önemli etkisini tanımlayan yeni bir jeolojik dönemi ifade etmektedir (Crutzen ve Stoermer, 2021). Bu dönem esas olarak insan kaynaklı faaliyetlerin yönlendirdiği iklim, biyolojik çeşitlilik ve fiziksel peyzajda meydana gelen derin değişikliklerle karakterize edilmektedir. Antroposen söylemi iklim değişikliğinin aciliyetine dair artan farkındalığı ve bunun insanlık ile gezegen üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde anlamaya duyulan ihtiyacı yansıtarak evrim geçirmiştir. Kavram genellikle yirmibirinci yüzyılın önde gelen krizi olarak kabul edilen iklim değişikliği bağlamında ele alınmaktadır. İklim değişikliği Antroposen'in özünü temsil etmekte ve insan faaliyetlerinin çevre üzerindeki derin etkilerini göstererek Dünya'nın büyüme sınırlarını gözler önüne sermektedir (Hambira vd., 2020). Steffen vd.'nin (2021) çalışmaları da insan faaliyetlerinin Dünya sistemlerini şekillendiren baskın bir güç haline geldiğini ve bunun iklim düzenlerinde ve ekolojik dengelerde önemli değişikliklere yol açtığını vurgulamaktadır. İklim değişikliğinin Antroposen'in belirleyici bir unsuru olarak kabul edilmesi bu dönemin çevresel, sosyal ve ekonomik faktörlerle olan karmaşık etkileşimini ortaya koymaktadır.

Antroposen sadece kronolojik bir belirteç değil, aynı zamanda insanın Dünya ile olan ilişkisini anlama biçiminde bir paradigma değişimini temsil eder. Antroposen insan sağlığı ve ekolojik sürdürülebilirlik gibi alanlarda acil küresel değerlendirmeler gerektiren bir dizi çevresel değişikliği kapsamaktadır (Zalasiewicz vd., 2019). Bu çerçevede iklim değişikliği ve ilişkili etkilerle başa çıkmak için disiplinler arası bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmaktadır. Rockström vd. (2009), tarafından öne sürülen gezegen sınırları kavramı ise insanlığın Dünya sistemine geri döndürülemez zararlar vermeden güvenli bir şekilde hareket edebileceği sınırları anlamak için kritik bir çerçeve sunmaktadır. Antroposen'in etkileri çevresel bilimlerin ötesine geçerek etik, felsefi ve politik boyutları da içermektedir. Hamilton (2019), Antroposen'in bireysel eylemlerin -geri dönüşüm ve karbon denkleştirme gibi- küresel felaketle başa çıkmak için bir araç olarak algılanmasına katkı sunduğunu belirtmektedir. Bu algı değişimi iklim değişikliğini hafifletmek için kolektif eylemin gerekliliğine dair daha geniş bir toplumsal farkındalığı yansıtsa da bireysel eylemlerin ekonomik ve politik yapılarla bağlantılı sistematik sorunları çözmedeki etkinliği konusunda soruları gündeme getirmektedir. Ayrıca, Antroposen söylemi, iklim değişikliği hakkında oluşturduğumuz anlatılar üzerine eleştirel düşünmeyi de teşvik etmiştir. Bu perspektifleri öne çıkararak gezegenimizin geleceği hakkında daha kapsayıcı bir diyalog teşvik edilebilir ve sürdürülebilirliğe yönelik daha adil yollar geliştirilebilir.

Politik liderler ve kamuoyu arasındaki ilişki çevresel krizlerin derinleşmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Kamuoyu liderlerin çevresel politikalar konusundaki mantıksız ve irrasyonel söylemlerini destekleyerek, kendi kısa vadeli çıkarlarını ön plana çıkarmakta ve uzun vadeli sürdürülebilirlik politikalarını göz ardı

etmektedir. Bu durum kamuoyunun kolaylıkla manipüle edilebilen yapısından kaynaklanmaktadır. Örneğin, çevre dostu uygulamalara karşı geliştirilen “İklim değişikliğine inanmıyorum!”³ gibi popülist söylemler halk nezdinde geniş destek bulmakta ve söylem sahiplerini iktidara taşımaktadır. Öte yandan bu söylemler, liderlerin halkın ekonomik hassasiyetlerine oynayarak çevresel politikaları baltalamasına da neden olmaktadır. Çünkü kısa vadeli bireysel ekonomik kaygıları kaşıyan politika yapma biçimi uzun vadeli çevresel faydaların önüne geçmektedir. Sürecin sonunda liderlerin söylemlerinin kamuoyu tarafından benimsenmesi bir tür suç ortaklığı yaratmakta ve çevresel sorunların çözümünü engelleyen çözümsüz ve sonsuz bir döngü oluşturmaktadır.

Laclau (2005) popülist söylem teorisinde, halk ve elitler arasındaki çatışmanın siyasi söylemde merkezi bir yer tuttuğunu ve liderlerin bu çatışmayı kullanarak halkın duygusal tepkilerini mobilize ettiklerini ileri sürmektedir. İklim politikalarına yönelik popülist söylemler, sıklıkla bilimsel gerçekleri göz ardı eden ve ekonomik kaygıları ön plana çıkaran bir çerçeve sunmaktadır. Post-truth⁴ (hakikatin önemsizleşmesi) yaklaşımı ise bireylerin duygusal tepkilerinin, nesnel gerçeklerin önüne geçtiği bir ortamda, liderlerin bu durumu manipüle edebilme gücünü incelemektedir (McIntyre, 2018). Bu nedenle milliyetçiliği veya ekonomiyi öne alan popülist söylemler, halkın çevresel politikalara olumsuz yaklaşmasına neden olmaktadır. İklim değişikliğiyle mücadelede bireysel ve toplumsal sorumluluğun kritik olduğu bu çağda, politik aktörlerin popülist söylemler yoluyla çevresel sürdürülebilirliği sekteye uğratması, post-truth çağının temel dinamiklerinden biri olarak ele alınmalıdır.

Bu çalışma, iklim değişikliğiyle ilgili klasik medya ve sosyal medyadaki lider söylemlerini derleyip tartışmayı amaçlamaktadır. Popülist lider söylemleri hakikatin önemsizleştiği bir dönemde çevreci politikaları da içerecek şekilde şekillenmektedir.

Post-truth ve dijital dezenformasyonun iklim değişikliği inkârındaki gücü

Oxford Sözlüğü tarafından 2016 yılında yılın kelimesi olarak ilan edilen “post-truth” kavramı, demokrasi ve medya tartışmalarının yanı sıra gerçeklik ve sosyal inşacılık kavramları çerçevesinde de ele alınmaktadır (Davies, 2016; Corner, 2017; Russell, 2017; Cooke, 2017; Waisbord, 2018; Loseke, 2018; McIntyre, 2018). Bu kavram, çağdaş toplumda hakikat kavrayışının nasıl şekillendiğini ve bilgiye olan güvenin nasıl sarsıldığını inceleyen disiplinler arası bir konu haline gelmiştir çünkü post-truth, özellikle bireylerin duygularına ve kişisel

³ “I don’t believe it.” Donald Trump’ın iklim değişikliği hakkındaki fikri. Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-51213003>
Erişim Tarihi: 25.01.2025

⁴ Post-truth kavramı Türkçe’ye hakikat sonrası veya hakikatin önemsizleşmesi şeklinde çevrilmiştir. Bu çalışmada kavram, hakikatin önemsizleşmesi (Alpay, 2020, s. 16) anlamında kullanılmıştır. Bununla birlikte Türkçe akademik yazında yer yer kullanıldığı gibi kavramın orijinal haliyle kullanılmasına karar verilmiştir.

inançlarına hitap eden söylemlerin nasıl olup da nesnel gerçeklerden daha etkili olduğunu anlama çabasıdır (Çelik, 2021, s. 1541). Post-truth kavramı özellikle iklim değişikliği bağlamında, çağdaş politik ve sosyal dinamikleri analiz etmek için de kritik bir bakış açısı olarak ortaya çıkmıştır. Post-truth, geniş anlamda, nesnel gerçeklerin kamuoyunun şekillenmesinde duygu ve kişisel inançlara kıyasla daha az etkili olduğu durumları ifade etmektedir (Speed & Mannion, 2017). Bu olgu, bilimsel fikir birliğinin yanlış bilgilendirme, duygusal söylemler ve politik gündemlerle şekillenen kamu algısıyla sıklıkla çatıştığı iklim değişikliği söylemi açısından önemli sonuçlar doğurmaktadır. Post-truth siyasetin ortaya koyduğu en büyük zorluklardan biri olup bilimsel uzmanlığa duyulan güvenin aşınmasıdır. Lewandowsky ve arkadaşlarına göre (2017), post-truth dönemi, özellikle iklim bilimi gibi bilimsel alanlarda, yerleşik bilgiye ve uzmanlığa yönelik artan bir şüphecilik ile karakterize edilmektedir. Bu şüphecilik, duygusal çağrılar kullanan yanlış bilgilendirme kampanyalarıyla beslenmekte ve bilimsel kanıtlara giderek daha fazla direnç gösteren bir kamuoyu oluşturmaktadır (Ozeke vd., 2018). İklim değişikliği açısından bu durum oldukça ciddidir çünkü iklim biliminin kamuoyunda kabul görmesi, politika oluşturma ve çevresel bozulmayı hafifletmeye yönelik ortak çabalar için hayati öneme sahiptir. Ayrıca post-truth ile iklim değişikliği arasındaki ilişki, politik aktörlerin kendi çıkarlarına hizmet etmek için bilgiyi manipüle etmesiyle daha da karmaşık bir hale gelmektedir. Evi & Ari (2022), politik liderlerin post-truth anlatılarını kullanarak kendi gündemleriyle örtüşen alternatif gerçeklikler yaratabildiğini ve bunun genellikle gerçeklerin doğruluğunu gölgede bıraktığını vurgulamaktadır. Bu tür manipülasyonlar, kamu politikaları ile bilimsel öneriler arasındaki önemli bir kopuşa yol açmakta ve etkili iklim değişikliği mücadele çabalarını baltalamaktadır. İklim biliminin seçici bir şekilde sunulması veya çarpıtılması, çevresel söylemde post-truth dinamiklerinin doğurduğu zorlukları gözler önüne sermektedir.

Medya ortamı da iklim değişikliğiyle ilgili post-truth anlatılarının yayılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Schmitt & Li (2019), medyanın bilimsel gerçekleri bulanıklaştırarak yanlış bilgilerin gelişmesine elverişli bir ortam yarattığını tartışmaktadır. Sosyal medya platformlarının yükselişi bu sorunu daha da kötüleştirmiştir; bu platformlar, yanlış bilgilerin ve “alternatif gerçeklerin” hızla yayılmasına olanak tanıyarak genellikle sansasyonelliği doğruluğun önüne koymaktadır (Çelik, 2020). Bu ortam, kamuoyunu yanıltmakla kalmayıp, doğru bilgileri aktarmaya çalışan bilim insanları ve iletişimcilerin çabalarını da karmaşık hale getirmektedir. Yanlış bilgilendirmenin yanı sıra, iklim değişikliği anlatılarının duygusal çekiciliği de post-truth bağlamında önemli bir faktördür. Palliser & Dodson (2019), duygusal çağrılar bilimsel gerçekleri gölgede bıraktığında, kamuoyunun giderek daha esnek hale geldiğini ve iklim konularında kutuplaşmış bakış açılarına yol açtığını savunmaktadır. Duygusal katılım hem harekete geçme aracı hem de rasyonel söylemin önündeki bir engel olabilir; bireyler, bilimsel kanıtlarla desteklenen veriler yerine kendi değerleriyle örtüşen inançlara tutunabilir. Bu nedenle, kamuoyunu duygusal olarak dahil ederken, aynı zamanda iklim tartışmalarında gerçeklere bağlılığı teşvik etmenin yollarını bulmak kritik bir sorundur.

Post-truth'un iklim değişikliği üzerindeki etkileri yalnızca kamu algısıyla sınırlı kalmayıp, politika oluşturma alanına da uzanmaktadır. Fischer (2022), popülizm ve post-truth siyasetinin iç içe geçmesi sonucunda bilimsel uzmanlığın sıklıkla göz ardı edildiğini ve bunun yerine belirli seçmen tabanlarına hitap eden popülist söylemlerin tercih edildiğini belirtmektedir. Bu eğilim, iklim politikaları açısından önemli bir risk oluşturmakta, kararların bilimsel fikir birliğinden ziyade politik çıkarlara dayanmasına neden olmaktadır. Politikacılar için zorluk, iklim eylemlerinin sağlam bilimsel kanıtlara dayandırılmasını sağlarken, halkın duygusal ve ideolojik kaygılarını da ele almak olacaktır. Ayrıca post-truth olgusu, çağdaş toplumda hakikat ve bilgi kavramları hakkında kritik soruları gündeme getirmektedir. Harambam ve arkadaşları (2022), epistemik otoritelere yönelik artan çoğulculuk ve şüphecilik, iklim değişikliği etrafında tutarlı bir anlatı oluşturmaya zorlaştıran parçalanmış bir hakikat anlayışına yol açtığını öne sürmektedir. Bu parçalanma, ortak bir anlayış eksikliğine neden olarak iklim değişikliğiyle mücadelede kolektif hareketi zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, çeşitli bakış açılarını dikkate alırken tartışmaları bilimsel gerçeklere dayandıran daha birleşik bir söylem oluşturmak önemlidir. Eğitim sektörü de post-truth çağında önemli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır, özellikle bireylerin karmaşık bilgi ortamlarında gezinmelerini sağlayacak eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Van Poeck (2019), çevresel eğitimin bireyleri doğru bilgiyi yanlış bilgiden ayırt edebilecek becerilerle donatmadaki önemine dikkat çekmektedir. İklim değişikliği giderek daha acil bir sorun haline geldikçe, eğitim girişimlerinin medya okuryazarlığını ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye öncelik vermesi gerekmektedir. Bununla birlikte medya araçlarındaki iklim değişikliği karşıtı söylemlerin post-truth aracılığıyla gücünü arttırdığı görülmektedir.

Facebook, Twitter ve YouTube gibi sosyal medya platformlarında iklim değişikliği karşıtı anlatıların yayılması, dezenformasyon ekosistemi, politik dinamikler ve ekonomik çıkarlarla derinlemesine iç içe geçmiş karmaşık bir olgu yaratmaktadır. Bu platformlar, yanlış bilgilerin hızla yayılmasını sağlayarak kamuoyunun iklim bilimine dair anlayışını zayıflatan birer aracı işlevi görmektedir. Araştırmalar, sosyal medyada yanlış bilgilerin doğru haberlere kıyasla altı kat daha hızlı yayıldığını göstermektedir; bu da dijital bilgi ortamının yarattığı zorlukları ortaya koymaktadır (Vosoughi vd., 2018). Sosyal medyanın yapısal özellikleri, genellikle sansasyonel içeriği gerçek bilgilere tercih etmekte ve bu durum, iklim değişikliğiyle ilgili yanıltıcı anlatıların artmasına yol açmaktadır (Strudwicke & Grant, 2020). İklim değişikliğinin politikleşmesi, konuyla ilgili söylemleri önemli ölçüde etkilemektedir. Araştırmalar, iklim biliminin politikleşmesinin iklimle ilgili tartışmalarda çatışmayı körüklediğini ve etkili iklim politikalarının uygulanmasını engellediğini göstermektedir (Strudwicke & Grant, 2020). Bu kutuplaşma, sıklıkla "Şüphe Tacirleri" (*Merchants of Doubt*) olarak adlandırılan ve iklim değişikliği konusunda bilimsel fikir birliğini sarsmayı amaçlayan dezenformasyon kampanyaları yürüten örgütlü gruplar tarafından daha da pekiştirilmektedir (Linden vd., 2017). Bu kampanyalar, kamuoyunda kafa karışıklığı ve şüphe yaratmak amacıyla stratejik olarak tasarlanmakta ve böylece iklim konularında siyasi eylemleri geciktirmektedir. Sosyal medyanın bu kampanyaları kolaylaştırmadaki rolü göz ardı edilemez; zira bu platformlar, yerleşik bilimsel bilgilere meydan

okuyan karşıt iddiaların hızla ve geniş çapta yayılmasını mümkün kılmaktadır (Boussalis & Coan, 2016). Bununla birlikte, sosyal medya ve iklim değişikliği anlatıları arasındaki ilişkiyi daha da karmaşık hale getiren bir diğer unsur da ekonomik dinamiklerdir. Fosil yakıtlar ve çevresel açıdan zararlı diğer sektörlerde çıkarı olan şirketler, ekonomik çıkarlarını korumak amacıyla dezenformasyon çabalarını finanse etmektedir (Farrell, 2016). Bu kurumsal finansman, ideolojik kutuplaşmayı artırmakta ve bu çıkarlarla uyumlu bireyler ile organizasyonların iklim eyleminin aciliyetini küçümseyen anlatılar yaymasını sağlamaktadır (Treen vd., 2020). Ekonomik motivasyonların sosyal medya dinamikleriyle kesişmesi, dezenformasyonun gelişebileceği bir ortam yaratmakta ve kamuoyunun kafa karışıklığına ve iklim değişikliği konusundaki hareketsizliğe yol açmaktadır (Lewandowsky, 2021).

Sosyal medya platformları ayrıca yankı odalarının (*echo chambers*) oluşumuna da katkı sağlamakta ve kullanıcıların çoğunlukla kendi mevcut inançlarıyla uyumlu bilgilere maruz kalmalarına neden olmaktadır (Çelik, 2022, s.65). Bu olgu, özellikle iklim değişikliği tartışmalarında belirgin hale gelmekte ve bireylerin iklim bilimine yönelik şüphelerini veya inkârlarını pekiştiren topluluklara yönelmesine yol açmaktadır (Williams vd., 2015). Sosyal medyanın ağ yapısı bu yankı odalarının genişlemesine olanak tanımakta ve doğru bilgilerin bu kapalı çevrelere ulaşmasını zorlaştırmaktadır (Thapa Magar vd., 2024). Sonuç olarak, dezenformasyonun bu dijital ortamlar içinde kontrolsüz bir şekilde yayılması, kamuoyunun kolektif zekasını zayıflatmaktadır (Lo & Zhang, 2022). İklim değişikliği dezenformasyonuna maruz kalan bireylerin yaşadığı bilişsel uyumsuzluk da sorunu daha da karmaşık hale getirmektedir. Araştırmalar çelişkili bilgilerle karşılaşan bireylerin inançları ile sunulan gerçekleri uzlaştırmada zorluk yaşayabileceğini ve bunun da bilimsel fikir birliğini kabul etmeye karşı direnci artırabileceğini göstermektedir (Wolff & Taddicken, 2024). Dezenformasyon kampanyaları bu psikolojik engelden faydalanarak genellikle komplo teorileri içeren mesajlarla iklim bilimcilerinin güvenilirliğine ve iklim biliminin geçerliliğine gölge düşürmektedir (Boussalis & Coan, 2016). Bu durum kamuoyunda iklim değişikliği konusunda artan bir kutuplaşmaya yol açmakta ve birçok bireyin bilimsel kanıtları göz ardı ederek ideolojik pozisyonlarını korumasına sebep olmaktadır.

İklim değişikliği söylemlerinin sosyal medya platformları aracılığıyla şekillenmesinde sosyal botların (*automated accounts*) rolü de dikkate değer bir faktördür. Bu otomatik hesaplar dezenformasyon anlatılarını yayarak büyük miktarda içerik üretebilmekte ve böylece kamuoyunun algısını çarpıtabilmektedir (Thapa Magar vd., 2024). Örneğin, Avustralya'daki orman yangınları sırasında sosyal botların iklim değişikliği söylemlerini şekillendirmede önemli bir rol oynadığı tespit edilmiştir (Thapa Magar vd., 2024). Bu tür manipülasyonlar kamuoyunun algısını yönlendirebilir ve siyasi gündemleri etkileyebilir. Bilhassa popülist söylemler iklim değişikliği inkârında uluslararası politik eylemlere yol açacak güce sahiptir.

Popülist söylemlerde iklim değişikliği inkârı ve politika etkileri

Popülist söylemler ve iklim değişikliği karşıtı duygular politik ideoloji kamu algısı ve sosyo-ekonomik faktörlerin karmaşık bir etkileşimiyle yakından ilişkilidir. Halkı elitlere karşı temsil etme iddiasıyla öne çıkan popülizm, genellikle yerleşik bilimsel uzlaşıya, özellikle de iklim değişikliği konusunda, şüphecilik çerçevesinde yaklaşmaktadır. Bu şüphecilik, iklim değişikliğini elit bir manipülasyon anlatısı olarak çerçeveleyen popülist tutumlara derinlemesine kök salmıştır; bilimsel uzmanlar, sıradan vatandaşların çıkarlarını temsil etmeyen, halktan kopuk bir elitin parçası olarak görülmektedir (Huber, 2020; Huber vd., 2020; Lockwood, 2018). Araştırmalar popülist tutumların iklim şüpheciliği ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu göstermektedir. Örneğin, Huber'in çalışması, popülist eğilimlere sahip bireylerin iklim değişikliği konusunda daha fazla şüphecilik sergilediğini ve çevreyi koruma önlemlerine karşı çıktığını ortaya koymaktadır (Huber, 2020). Bu şüphecilik, sıklıkla bilimsel kurumlara duyulan güvensizlik ve iklim değişikliğinin kişisel özgürlükleri ve ekonomik büyümeyi kısıtlamak amacıyla elitler tarafından abartıldığı veya uydurulduğu inancıyla beslenmektedir (Huber vd., 2020; Lockwood, 2018). Bu tür anlatılar özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika'da giderek güç kazanan sağ popülist hareketler içinde önemli bir yankı bulmaktadır (Lockwood, 2018; Forchtner, 2019). Bunun yanı sıra ekonomik bağlam kamuoyunun iklim değişikliğine yönelik endişelerini şekillendirmede kritik bir rol oynamaktadır. Duijndam & Beukering'in analizleri (2021) ekonomik faktörlerin sağ popülizm ile birlikte Avrupa'daki halkın iklim değişikliğine yönelik tutumlarını önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir. Ekonomik durgunluklar veya ekonomik istikrara yönelik algılanan tehditler, iklim değişikliği karşıtı duyguları körüklemektedir ve popülist liderler, bu korkuları, ekonomik büyümeye ve iş güvencesine zarar verecek çevresel politikalar olarak çerçeveleyerek destek toplamaktadır (Duijndam & Beukering, 2021). Bu dinamik, popülist retoriğin iklim eylemlerini elitist ve sıradan insanlardan kopuk olarak reddeden bir söylem üretmesine elverişli bir ortam yaratmaktadır.

İklim değişikliğinin politik bir mesele olarak çerçevelenmesi, kamu algısını daha da karmaşık hale getirmektedir. Popülist liderler iklim değişikliği politikalarını elitlerin kitleleri kontrol etmek için bir aracı olarak tasvir etmekte ve bu söylem, geleneksel politik söylemler tarafından dışlanmış hisseden bireyler arasında yankı bulmaktadır (Huber, 2020; Huber vd., 2020; Lockwood, 2018). Bu tür çerçevelemeler bilimsel fikir birliğini zayıflatmakla kalmayıp kamuoyunu kutuplaştırmakta ve iklim değişikliğine yönelik ortak bir yanıt geliştirilmesini zorlaştırmaktadır. Popülist anlatılar iklim değişikliğini sahte bir kriz olarak konumlandırarak, destekçileri arasında eylemsizliği ve şüpheciliği meşrulaştırmaktadır (Huber vd., 2020; Lockwood, 2018). Bunun yanı sıra popülist söylemler genellikle iklim değişikliğini basitleştirilmiş bir çerçeveye indirgemekte ve konuyu "halk" ile "elit" arasındaki ikili bir çatışma olarak sunmaktadır. Bu indirgemeci bakış açısı iklim biliminin karmaşıklığını ve çevresel sorunların çok yönlü doğasını göz ardı

etmekte ve kamu söyleminin nüanslardan yoksun olmasına yol açmaktadır (Huber, 2020; Lockwood, 2018; Forchtner, 2019). Bu tür söylemlerin sonuçları ciddi olup, etkili iklim eylemlerini engellemekte ve çevresel girişimleri destekleyebilecek bireyleri dışlamaktadır. Ayrıca popülizm ve iklim şüpheciliği arasındaki ilişki farklı politik bağlamlarda homojen bir yapı arz etmemektedir. Örneğin, sağ popülizm iklim değişikliğine açıkça karşıt bir tutum sergilerken, sol popülizm çevresel kaygıları daha fazla içeren ancak mevcut politik ve ekonomik sistemleri eleştiren daha nüanslı bir yaklaşım benimseyebilir (Buzogány & Mohamad-Klotzbach, 2021). Bu farklılık, popülist hareketlerin ideolojik temellerine ve faaliyet gösterdikleri spesifik sosyo-politik bağlamlara bağlı olarak iklim söylemi üzerinde farklı etkiler yaratabileceğini göstermektedir. Bu dinamiklerin iklim politikaları ve kamu katılımı açısından önemli sonuçları vardır. Popülist hareketlerin etkisi arttıkça popülist söylemler ile iklim değişikliği karşıtı tutumlar arasındaki ilişkinin anlaşılması, bilimsel kanıtlar ile kamu algısı arasındaki uçurumu kapatmak için etkili iletişim stratejilerinin geliştirilmesi açısından kritik hale gelmektedir (Huber, 2020; Huber vd., 2020; Lockwood, 2018). Popülist duyguları besleyen korku ve endişelere uygun ve kapsayıcı yanıtlar verilebilirse iklim değişikliğinin politik bölünmelerin ötesine geçen ortak bir sorun olarak yeniden çerçevelenmesi mümkün olabilir. Bu nedenle bu çalışmada popülist söylemleri kullanarak iklim değişikliğine karşıt kamuoyu yaratan politik liderlerin söylemleri analiz edilmektedir. Bu söylemler post-truth ortamının hâkim olduğu ve sosyal medyanın demokrasinin dördüncü kuvveti olarak hüküm sürdüğü günümüz dünyasında, yeniden üretilen gerçek dışı gerçeklerin hangi duygu ve değerlere hitap ettiğini anlamayı sağlamaktadır. Ayrıca bu söylemlerin neden olduğu uluslararası politika değişimlerini analiz etmek de söylemlerin gücünü anlamak bakımından elzemdir.

Yöntem

Bu araştırma eleştirel söylem analizi yaklaşımını benimsemektedir. Analiz sürecinde söylemlerin tematik ve bağlamsal değerlendirmesi yoluyla içerik analizi gerçekleştirilecek ve bilimsel belirsizlik yaratma, popülist retorik ve ekonomik argümanlar gibi dezenformasyon stratejileri belirlenecektir.

Araştırmanın örneklem grubunu iklim değişikliği hakkındaki söylemleri incelenen dört siyasi lider oluşturmaktadır. Bu liderler, çalışmanın amacına uygun olarak belirlenmiş iki temel ölçüte göre seçilmiştir. İlk olarak iklim politikaları bağlamında benzer tutumlar sergileyen ve iklim değişikliği konusunda inkârcı, küçümseyici veya bilimsel belirsizlik vurgusu yapan liderlere odaklanılmıştır. Bu kriter uyan liderler, örneğin uluslararası düzeyde Paris İklim Anlaşmasından çekilme, fosil yakıt kullanımını teşvik etme veya çevresel düzenlemeleri gevşetme gibi politika kararları almış; iklim bilimini reddeden veya önemsizleştiren açıklamalarıyla tanınmışlardır. İkinci kriter olarak, popülist ve post-truth söylemleri aktif şekilde kullanan liderler tercih edilmiştir. Bu liderler, bilimsel gerçekleri değersizleştiren veya “alternatif gerçekler” ortaya koyan bir siyaset diline sahiptir; toplumu ikna etmek için halkın duygularını manipüle eden, ekonomik

büyüme vs. çevre koruma ikilemini keskinleştiren ve zaman zaman komplo teorilerine dayalı iddialar dile getiren bir söylem stratejisi izlemektedir. Belirlenen bu iki kritere birden uyan liderler olarak Donald Trump (Amerika Birleşik Devletleri), Jair Bolsonaro (Brezilya), Giorgia Meloni (İtalya) ve Viktor Orban (Macaristan) analiz kapsamına alınmıştır. Bu dört lider, farklı ülkeleri temsil etmelerine rağmen iklim inkârcılığı ve post-truth söylem kullanımı bakımından ortak özellikler sergiledikleri için çalışmanın odak noktası olarak seçilmiştir.

Veri toplama süreci bu liderlerin iklim değişikliği ve çevre politikalarıyla ilgili kamusal söylemlerinin derlenmesiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada analiz edilen veri seti, belirtilen liderlerin konuşmalarını, açıklamalarını ve sosyal medya paylaşımlarını içermektedir. Özellikle liderlerin resmî konuşmaları, basın açıklamaları, röportajları ve Twitter gibi sosyal medya platformlarındaki paylaşımları taranmıştır. Bu söylemlere ait metinler ve alıntılar, 2016-2023 yılları arasında yayımlanmış güvenilir kaynaklardan, 2024 yılı Aralık ve 2025 yılı Ocak aylarında derlenmiştir. Veri derleme aşamasında uluslararası ve ulusal medya kuruluşlarının içeriklerinden yararlanılmış; örneğin *BBC*, *Reuters*, *The Guardian* gibi güvenilir haber kaynaklarında yer alan ilgili haberler incelenmiştir. Elde edilen tüm ilgili içerikler ve alıntılar, çalışmanın sonunda detaylı olarak listelenmiştir. Farklı dillerdeki orijinal ifadelerin analizinde, anlam bütünlüğünü korumak amacıyla gerektiğinde güvenilir çeviriler kullanılmış ve dil farklılıklarından doğabilecek anlam kaymaları asgari düzeye indirilmeye çalışılmıştır. Bu şekilde, derlenen söylem verisinin kapsamı ve kaynakları şeffaf bir biçimde ortaya konmuştur.

Metin analizi: İlk aşamada, liderlerin söylemlerinin dilsel özellikleri detaylı olarak incelenmiştir. Söylemlerde kullanılan kelime seçimleri, metaforlar, retorik stratejiler ve tekrar eden temalar betimleyici bir analizle çözümlenmiştir. Örneğin, Donald Trump'ın "iklim değişikliği bir aldatmacadır" şeklindeki iddiası veya Giorgia Meloni'nin AB iklim politikalarını "endüstriyel intihar" olarak nitelemesi, metin düzeyinde dikkate alınan çarpıcı ifadelerle örnek olarak değerlendirildi. Bu tür ifadelerin dilbilimsel yapısı ve vurgu yaptığı kavramlar analiz edilerek liderlerin söylemlerine nüfuz eden temel temalar belirlendi.

Söylem pratiklerinin analizi: İkinci aşamada, söz konusu metinlerin üretim, dolaşım ve tüketim bağlamı incelenmiştir. Liderlerin iklim konusundaki açıklama ve söylemlerinin medyada, sosyal medyada ve genel kamuoyu içerisinde nasıl yaygınlaştığı araştırılmıştır. Bu çerçevede, sosyal medya platformlarındaki etkileşim oranları (beğeni, paylaşım, yorum gibi) incelenmiş; ayrıca gazete haberleri ve televizyon tartışmaları gibi geleneksel medya kanallarında bu söylemlerin nasıl yansıtıldığı analiz edilmiştir. Böylece her bir söylemin toplumda ne şekilde dolaşıma girdiği ve hangi kitlelere ulaştığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu düzey liderlerin mesajlarının sadece ne söyledikleriyle değil, aynı zamanda bu mesajların hangi kanallarla ve ne ölçüde yayıldığıyla ilgilenmektedir. Bu veriler söylemlerin popüleritesini ve tartışma yaratma potansiyelini değerlendirmek için kullanılmıştır.

Sosyo-kültürel pratiklerin analizi: Üçüncü ve son aşamada, lider söylemlerinin içinde yer aldığı geniş toplumsal ve politik bağlam ele alınmıştır. Her bir liderin iklim değişikliğiyle ilgili söylemlerinin, kendi ülkesinin siyasal yapısı, kültürel dinamikleri ve kamuoyunun iklim politikasına bakışı üzerindeki etkileri değerlendirildi. Bu düzeyde analiz, söylemlerin toplumsal sonuçlarını ve politik yansımalarını anlamaya odaklanmaktadır. Örneğin, Jair Bolsonaro'nun Amazon Ormanları politikaları etrafındaki söylemleri ele tartışılmış; Viktor Orban'ın iklim konusunu ulusal egemenlik perspektifine oturtan açıklamalarının Macaristan'daki iklim politikası tartışmalarına etkisi değerlendirilmiştir.

Araştırma Bulguları

Amerika Birleşik Devletleri ve Donald Trump'ın söylemleri

İklim değişikliği günümüzde özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde ve diğer sanayileşmiş ülkelerde ideolojik bir ayrım noktası haline gelmiştir. Toplum, siyasi görüşlerine göre bölünmüş durumdadır: Demokratlar ve liberaller iklim değişikliğinin varlığını kabul edip buna karşı önlem alınmasını savunurken, Cumhuriyetçiler ve muhafazakârlar ise bu sorunu kabul etmekte isteksiz davranmakta ya da çözüm önerilerine karşı çıkmaktadır (Wong-Parodi & Feygina, 2019).

Donald Trump'ın iklim değişikliğine yönelik tutumu bilimsel kanıtları reddeden, ekonomik kaygıları öne çıkaran ve düzenlemeleri gevşetmeyi amaçlayan bir yaklaşımla şekillenmiştir. Başkanlığı döneminde Paris İklim Anlaşmasından çekilmesi ve fosil yakıt endüstrisini teşvik eden politikaları, çevresel sürdürülebilirlik yerine kısa vadeli ekonomik çıkarları önceliğini göstermektedir. Trump iklim değişikliğini “aldatmaca” olarak nitelendirerek bilimsel konsensüse meydan okumuş ve iklim politikalarını küresel rekabet açısından bir yük olarak değerlendirmiştir. Ancak bu yaklaşım, yalnızca çevresel zararları artırmakla kalmamış, aynı zamanda iklim değişikliğiyle mücadeleyi siyasi ve ideolojik bir meseleye dönüştürerek toplumsal kutuplaşmayı derinleştirmiştir. Bu durum, bilimsel gerçeklerin politik retorik içinde nasıl şekillendirildiğini ve ekonomik çıkarlarla nasıl çatıştığını anlamak açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir.

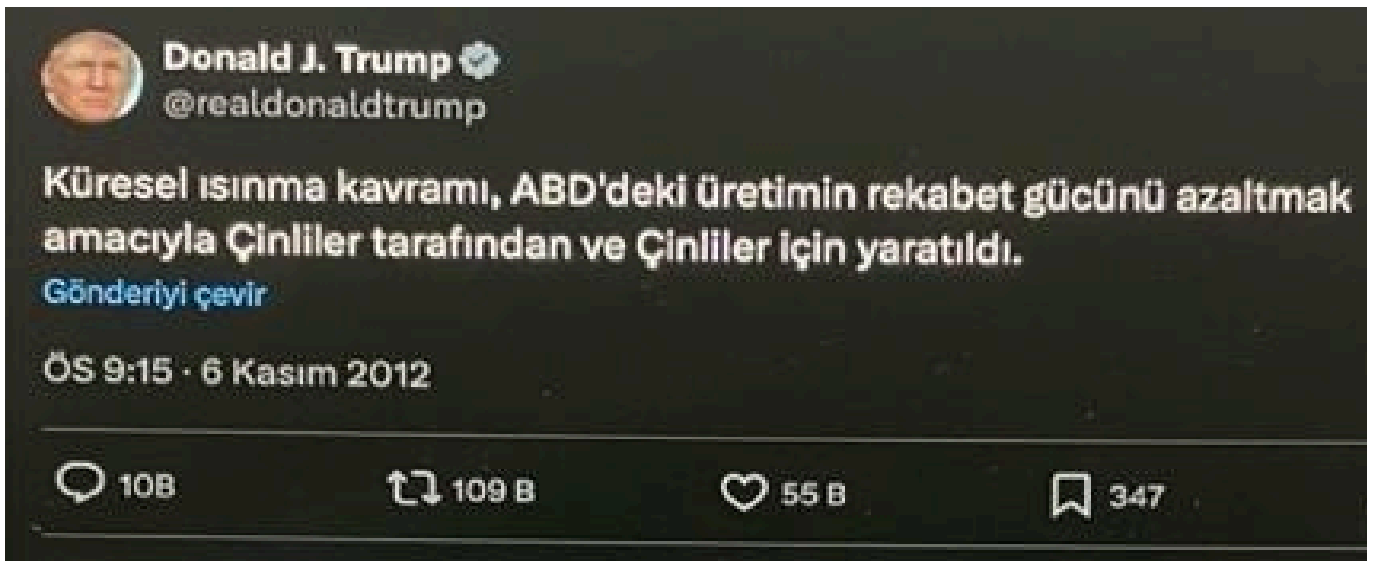
Görsel 1: Donald Trump ve iklim inkârına yönelik sözleri⁵

İklim değişikliği ve küresel ısınma gibi konulara yönelik olarak Trump'ın düşüncelerini derleyen yukarıdaki sloganik ifadeler BBC'nin internet sayfasından alınmıştır. İfadeler genel olarak gerçeklikten kopuk, popülist ve iklim değişikliğini inkâr eden bir niteliğe sahiptir.

"Climate change is a hoax." (İklim değişikliği bir aldatmaca)

Görsel 2: Trump ve küresel ısınma paylaşımı⁶

⁵ Kaynak: BBC, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-51213003>, Erişim Tarihi: 25.01.2025

⁶ Kaynak: <https://x.com/realdonaldtrump/status/265895292191248385?lang=en>, Erişim Tarihi: 25.01.2025

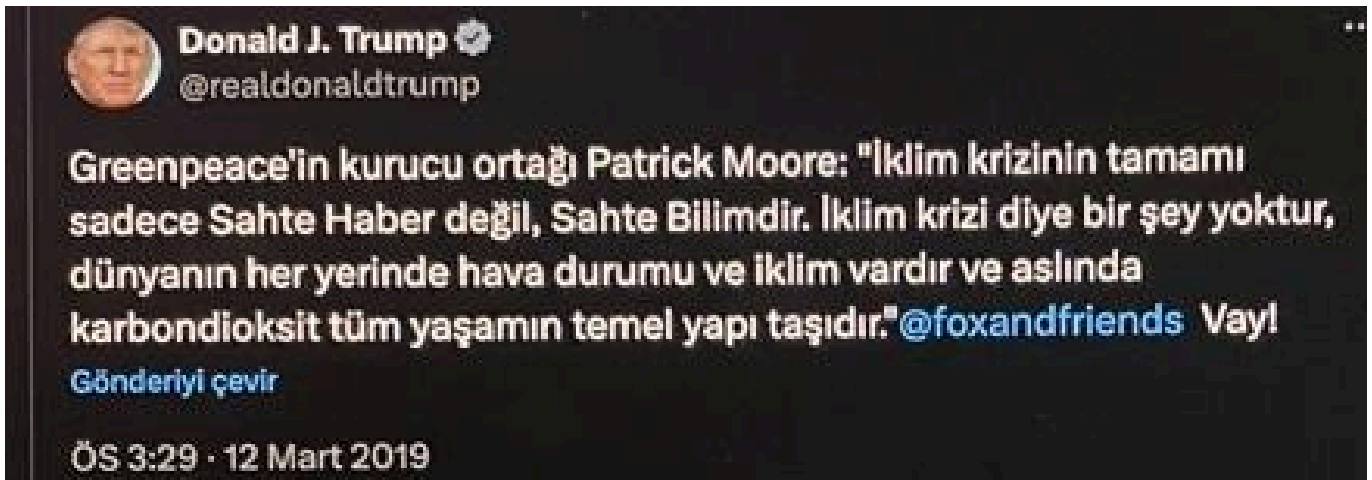
Donald Trump 6 Kasım 2012 tarihinde kişisel Twitter hesabından yaptığı yukarıdaki paylaşımda açık bir şekilde iklim değişikliği gibi evrensel bir olguyu bir dış düşman imgesine bağlamaktadır. Bu çok açık biçimde gerçeklikten kopmak ve mevcut bir olduğu kendi politik çıkarı için manipüle etmek anlamına gelmektedir. New York Times'da çıkan bir haberde yukarıdaki X paylaşımı konu alınarak, "Donald Trump iklim değişikliğini Çin'in bir aldatmacası olarak tanımladı" ifadesi geçmektedir. Haber şu şekilde devam ediyor:

"Trump 2012 yılında Twitter'da , iklim değişikliğinin Çin'in haksız bir ticaret avantajı elde etmek için uydurduğu bir aldatmaca olduğunu iddia eden birkaç mesaj paylaştı; muhtemelen Obama yönetiminin ABD'deki kömür tüketimini azaltma çabaları nedeniyle. Bay Trump, Twitter'a "Küresel ısınma kavramı, ABD imalatını rekabetçi olmaktan çıkarmak için Çinliler tarafından ve Çinliler için yaratıldı," diye yazdı. Bu mesaj 104.000'den fazla kez yeniden paylaşıldı ve yaklaşık 66.000 kez "beğenildi".⁷

Cumhuriyetçi Parti içinde iklim değişikliğini reddeden güçlü bir kesim bulunuyor ve bu kesim çevre politikalarının ekonomi üzerinde olumsuz etkileri olacağını ve sanayi üretimini kısıtlayacağını da savunuyor. Trump bu seçmen tabanına hitap ederek siyasi gücünü artırmak ve seçmen desteği kazanmak için iklim değişikliğini ve küresel ısınmayı görmezden gelen bir politika yürütmektedir. Onun bu stratejisi bilimsel verilerin aksine duygusal ve ideolojik bağlılığı ön plana çıkararak destekçileriyle daha güçlü bir bağ kurmasına olanak tanımaktadır.

"I don't believe in climate change: the weather changes, but the climate always changes." (İklim değişikliğine inanmıyorum: Hava değişiyor, ama iklim hep değişir.)

Görsel 3: Trump ve iklim krizi inkârı paylaşımı⁸

⁷ Kaynak: <https://www.nytimes.com/2016/11/19/world/asia/china-trump-climate-change.html>, Erişim Tarihi: 25.01.2025

⁸ Kaynak: https://x.com/realDonaldTrump/status/1105445788585467904?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1105445788585467904%7Ctwgr%5E5a84ecce, Erişim Tarihi: 01.02.2025

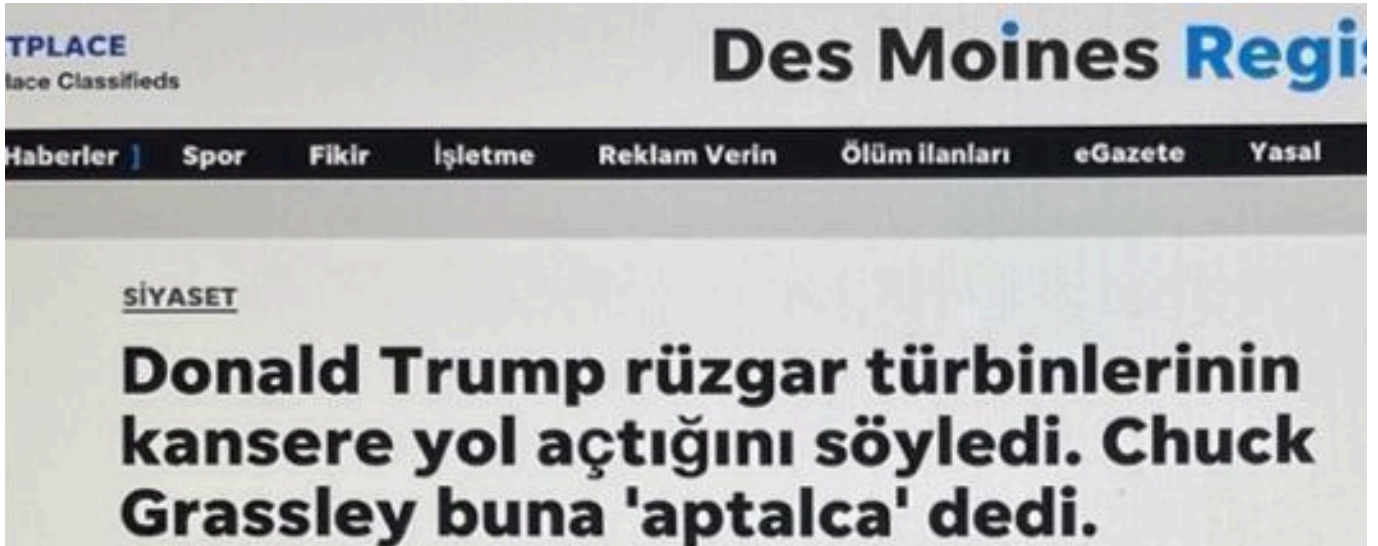
Trump, 12 Mart 2019 attığı bir tweette, "İklim krizinin tamamı sahte bilimdir, iklim krizi diye bir şey yoktur" diyerek iklimin her zaman değiştiğini ve mevcut endişelerin abartıldığını ima etmiştir. Associated Press gazetesi⁹, Trump'ın yukarıdaki açıklamalarını eleştirmiş, benzer şekilde BBC konuyu "Beyaz Saray'ın dışında kontrol altına alınmayan küresel ısınmanın ABD ekonomisine zarar vereceği yönündeki bulgular kendisine sorulduğunda, 'Buna inanmıyorum' dedi"¹⁰ şeklinde eleştirel bir tarzda haberleştirmiştir.

Trump ise bu konu kendisine sorulduğunda "Şu anda her zamankinden daha temiz durumdayız ve bu benim için çok önemli" şeklinde kendini savunan ifadeler kullanmaktadır. Öte yandan Trump hava kirliliği konusunda ise "Ama eğer biz temizsek, ama Dünya'daki her yer kirliyse, bu pek iyi değil!" şeklinde bir yaklaşım içindedir.

Donald Trump'ın "İklim değişikliğine inanmıyorum" şeklindeki açıklaması, bilimsel gerçeklerle çelişen ve siyasi-ekonomik çıkarlarla şekillenmiş bir söylem olarak değerlendirilebilir. İklim değişikliği, dünya çapında binlerce bilim insanı tarafından insan kaynaklı sera gazı emisyonlarının neden olduğu bir gerçek olarak kabul edilmiştir. NASA, IPCC (Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli) gibi saygın kurumlar, iklim değişikliğinin etkilerini ve aciliyetini defalarca raporlamıştır (IPCC, 2022). Trump'ın bu açıklaması, bilimsel konsensüsü reddeden ve iklim değişikliğini bir "inanç meselesi" olarak sunan bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

"Wind turbines cause cancer" (Rüzgâr türbinleri kanser yapar)

Görsel 4: Rüzgâr türbinleri ve kanser iddiası¹¹.

⁹ Kaynak: <https://x.com/AP/status/1067153723200339969>, Associated Press. Erişim Tarihi: 01.02.2025

¹⁰ Kaynak: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-46351940>, BBC. Erişim Tarihi: 01.02.2025

¹¹ Kaynak: <https://www.desmoinesregister.com/story/news/politics/2019/04/03/donald-trump-wind-turbines-chuck-grassley-iowa-idiotic/3356122002/> Des Moines. Erişim Tarihi: 01.02.2025

Görsel 5: Rüzgâr türbinleri kanser yapar mı?¹²

2 Nisan 2019'da Cumhuriyetçi bağışçılarla yaptığı bir etkinlikte Trump, rüzgâr türbinlerinin sesinin kansere neden olabileceğini iddia etmiştir. Bununla birlikte Amerika'da birçok gazete bu açıklamaları eleştirmektedir. Örneğin, USA Today gazetesi bu konuyu haberleştirerek bunun bilimsel temelden tamamen yoksun bir iddia olduğunu belirtmektedir. BBC' de 10 Nisan 2019'da çıkan bir başka haberde Trump'ın yaklaşımı eleştirilerek "Rüzgâr enerjisinin korkulacak bir canavar değil, Amerikan ekonomisinin büyüyen bir parçası olduğu" belirtilmektedir. Gazete, 2020 Demokrat başkan adayının söylediklerine yer vererek, Trump'ın yel değirmenlerinden gelen gürültünün kansere yol açtığı iddiasının gülünç olduğuna dikkat çekmektedir. Gazete ayrıca rüzgâr türbini servis teknisyenliğinin sektörün en hızlı büyüyen ikinci iş kolu olduğunu da belirtmektedir.¹³

Rüzgâr türbinleri, temiz ve yenilenebilir enerji kaynakları arasında önemli bir yere sahiptir ve iklim değişikliğiyle mücadelede kritik bir rol oynamaktadır. Ayrıca rüzgâr türbinlerinin insan sağlığı üzerinde kanser gibi ciddi hastalıklara neden olduğuna dair hiçbir kanıt veya bilimsel çalışma bulunmamaktadır. Trump'ın bu politikası, ilk bakışta tamamen irrasyonel gibi görünse de onun bu tür açıklamalarının ardında fosil yakıt endüstrisini destekleme amacının bulunduğu görülebilir. Nitekim Trump'ın bir diğer seçim sloganı da "Daha fazla fosil yakıtı ihtiyacımız var" şeklindedir. Trump, 26 Eylül 2016'da yapılan ilk başkanlık tartışmasında fosil yakıtların önemini vurgulayarak enerji bağımsızlığı için daha fazla fosil yakıt üretimine ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir.

¹² <https://www.usatoday.com/story/news/politics/2019/04/03/cancer-causing-wind-turbines-president-donald-trump-claim-blown-away/3352175002/> USA Today. Erişim Tarihi: 01.02.2025

¹³ <https://edition.cnn.com/2019/04/10/business/jay-inslee-wind-power-trump/index.html>, BBC. Erişim Tarihi: 01.02.2025

Görsel 6: Trump ve fosil yakıt isteği¹⁴

Trump, artan sıcaklıklarla mücadelede dünyanın en önemli girişimi olan Paris İklim Anlaşması'ndan çekilmiştir. Oysa iklim değişikliği, insanlık için varoluşsal bir tehdit oluşturmaktadır. Bilimsel veriler, fosil yakıt kullanımının azaltılması ve yenilenebilir enerji kaynaklarına geçişin acil bir gereklilik olduğunu göstermektedir. Trump'ın bu yaklaşımı da bu aciliyeti göz ardı ederek gelecek nesiller için ciddi çevresel, ekonomik ve sosyal riskler yaratmaktadır. Elbette bu politik yaklaşım bilimsel değildir, şimdiki yani kısa vadeyi ve biz duygusunu önceleyen ancak hakikati önemsemeyen bir post-truth politika örneğidir. Michel Maffesoli'nin belirttiği üzere "Modernite bireyi merkeze alan ilerlemeci, rasyonel ve geleceğe odaklı (orta ve uzun vade) iken post-modernite duygulara, şimdikiye (kısa vadeye) ve bize odaklanmış durumdadır" (Maffesoli, 2020). Bununla birlikte iklim değişikliğine yönelik bu tür inkârcı politikalar, doğal olarak iklim değişikliğiyle mücadele için gerekli olan temiz enerji geçişini engelleyebilir.

Brezilya ve Jair Bolsonaro'nun Söylemleri

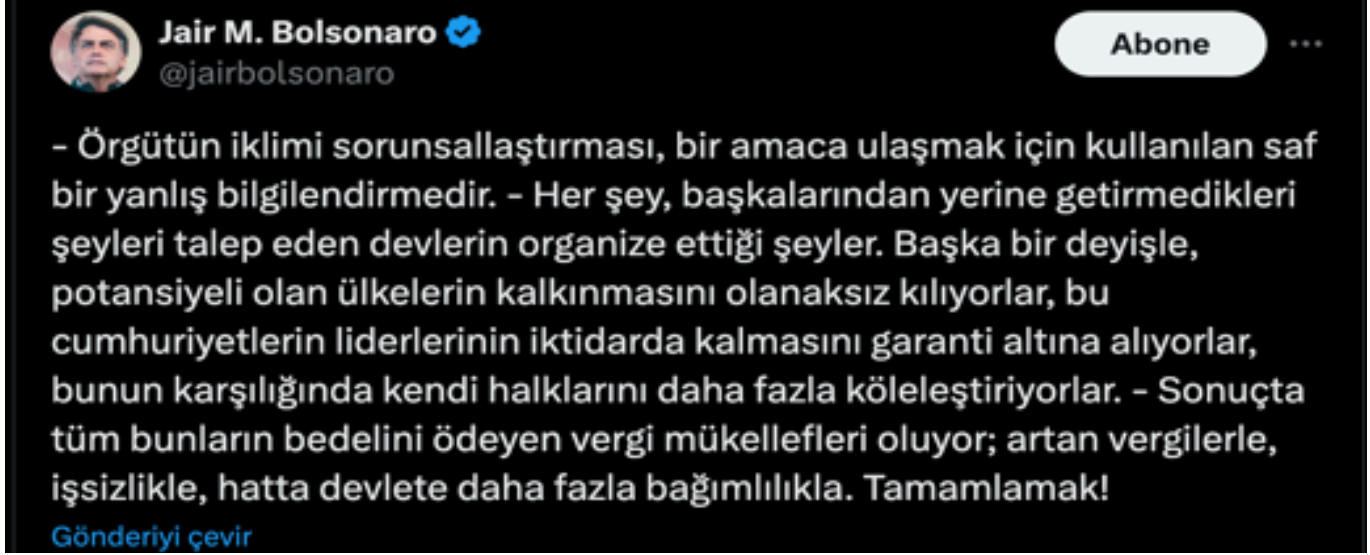
Bolsonaro, Brezilya'da çevre ve iklim politikaları konusunda tartışmalı bir lider olarak öne çıkmıştır. 2019-2022 yılları arasında iktidarda bulunan Bolsonaro'nun politikaları Amazon ormanlarının korunmasına yönelik çevre yasalarının gevşetilmesini ve ormanlık alanların madencilik ile tarım faaliyetlerine açılmasını içermektedir. Bu politikalar Amazon ormanlarında yasa dışı madencilik ve kerestecilik faaliyetlerinin artmasına neden olmuş ve yerli halkların yaşam alanlarını tehdit etmiştir (Americas Quarterly, 2025). Bolsonaro'nun politikaları, kısa vadeli ekonomik çıkarları ön planda tutarken, uzun vadeli çevresel ve

¹⁴ Kaynak: <https://www.bbc.com/news/articles/c20px1e05w0o>, BBC. Erişim Tarihi: 01.02.2025

ekonomik riskleri göz ardı etmiştir. Aşağıda Bolsonaro'nun seçim çalışmalarında öne çıkan iklim değişikliği inkârı konusundaki demeç ve söylemleri yer almaktadır.

"Environmentalists are obstacles to the economy" (Çevreciler ekonomiye engel oluyor)

Görsel 7: Bolsonaro ve iklim inkârı paylaşımı¹⁵

Bolsonaro X hesabında yaptığı bir paylaşımda iklim konusundaki bilimsel açıklamaları yanlış bilgilendirme olarak tanımlıyor ve bu tür yaklaşımların potansiyeli olan bir ülkenin kalkınmasının önüne geçtiğini ve bundan hep yoksul kesimlerin zarar gördüğünü belirtiyor. Bolsonaro'nun paylaşım ve açıklamalarına bakıldığında onun çevreyi savunan aktivistleri, Brezilya'nın ulusal çıkarlarını engelleyen ve ülke ekonomisini düşünmeyen düşmanlar olarak görme eğilimde olduğu söylenebilir.

Görsel 8: Bolsonaro ve ekonominin önceliği¹⁶

¹⁵ Kaynak: <https://x.com/jairbolsonaro/status/1788544870514037182>, Erişim Tarihi: 02.02.2025

¹⁶ Kaynak: <https://www.americasquarterly.org/article/making-economic-sense-of-bolsonaros-environment-views/>, Americasquarterly, Erişim Tarihi: 02.02.2025

America's Quarterly gazetesinde çıkan haber ise, "Brezilya Devlet Başkanı Jair Bolsonaro'nun COP 25 olarak bilinen BM iklim konferansına katılmaktan çekildiğini belirtti. Gazetenin haberine göre, Bolsonaro bu hafta sonu Brezilya'nın çevre konusunda "dünyaya hiçbir şey borçlu olmadığını" ve hükümetinin ekonomik kalkınmayı çevresel kaygıların önüne koyacağını söyledi." Benzer şekilde, Sputnik Türkiye'nin haberinde¹⁷ ise şöyle denildi: "Çevre politikaları ile ilgili yaptığı değişikliklerle gündemde olan Brezilya'nın seçilen yeni Devlet Başkanı Jair Bolsonaro' dan bir hamle daha geldi. "Bolsonaro, Dünyanın akciğerleri' olarak anılan Amazon ormanlarında ekonomik girişimlere izin vereceğini açıkladı."

Bolsonaro'nun mevcut söylemlerinin çevre koruma ile ekonomik büyüme arasında bir çatışma olduğu inancına dayandığı görülmektedir. Ona göre, Brezilya'nın Amazon gibi doğal kaynaklarını kullanması, ülkenin ekonomik kalkınması için bir zorunluluktur. O çevrecileri ise bu kaynakların kullanımını sınırlayarak ekonomik büyümeyi engellemekle suçlamaktadır. Ancak bu yaklaşımın ekonomik kazanım durumunda dahi çok kısa vadeli bir bakış açısı olduğu unutulmamalıdır.

"The Amazon is ours!" (Amazon bizimdir)

Görsel 9: Bolsonaro'nun amazona yaklaşımı¹⁸

The Guardian'ın haberine göre Brezilya'nın aşırı sağcı Devlet Başkanı Jair Bolsonaro, Amazon'un Brezilya'ya ait olduğunu ve Avrupa ülkelerinin kendi işlerine bakabileceklerini, çünkü kendi çevrelerini çoktan yok

¹⁷ Kaynak: <https://anlatilaninotesi.com.tr/20181217/Bolsonaro-amazon-ekonomik-girisimlere-aciyor-1036670325.html>, Sputnik Türkiye. Erişim Tarihi: 02.02.2025

¹⁸ Kaynak: <https://www.theguardian.com/world/2019/jul/19/jair-bolsonaro-brazil-amazon-rainforest-deforestation>, The Guardian. Erişim Tarihi: 02.02.2025

ettiklerini söyledi. Habere göre Bolsonaro, kendi hükümetinin [ormansızlaşmadaki endişe verici artışı gösteren uydu verilerini](#) de "yalan" olarak niteledi. Haberde Bolsonaro'nun şu ifadelerine yer verildi.

"Amazon'un dünya için önemini anlıyoruz ama Amazon bizimdir. Geçmişte gördüğümüz ve herkes için korkunç olan türden bir politika daha olmayacak. Herkesten daha fazla [yağmur ormanını] koruyoruz. Dünyadaki hiçbir ülkenin Amazon hakkında konuşma ahlaki hakkı yoktur. Kendi ekosistemlerinizi yok ettiniz."

Amazon yağmur ormanları, dünyanın en büyük tropikal ormanı olarak küresel iklim düzeni için hayati bir role sahiptir. Atmosferdeki karbondioksiti emerek iklim değişikliğini yavaşlatır ve dünya çapında hava düzenlerini etkiler. Ayrıca, dünya biyolojik çeşitliliğinin yaklaşık %10'unu barındıran Amazon, ekolojik açıdan benzersiz bir öneme sahiptir. Ormanların yok edilmesi, su, toprak ve tarım politikalarıyla doğrudan bağlantılıdır.

Hidroelektrik santrallerin akarsular üzerindeki tahribatı, endüstriyel tarımın yeraltı su kaynaklarını tüketmesi, yenilenemeyen enerji kaynaklarının sınırsız kullanımı ve endüstriyel atıklar ile kirleticilerin toprağı bozması gibi acil müdahale gerektiren sorunlar, orman ekosistemlerine ciddi zararlar vermektedir (Bozok ve Bozok, 2022, s. 79).

Bolsonaro'nun "Amazon bizimdir" söylemi bu küresel önemi göz ardı ederek, Amazon'un yalnızca Brezilya'nın ulusal çıkarlarına hizmet etmesi gerektiği fikrini öne çıkarır. Bu yaklaşım Amazon'un korunmasının tüm insanlık için bir sorumluluk olduğu gerçeğiyle çelişmektedir. Bolsonaro'nun "Herkesten daha fazla koruyoruz" iddiası ise verilerle örtüşmemektedir. Onun yönetimi sırasında Amazon'daki ormansızlaşma oranları önemli ölçüde artmış ve yangınlar rekor seviyelere ulaşmıştır (IPCC, 2022). İklim değişikliği gibi küresel sorunlar tüm ülkelerin ortak çabasını gerektirmektedir. Bolsonaro'nun bu söylemi, Brezilya'nın uluslararası toplumla işbirliği yapma konusundaki isteksizliğini göstermektedir ve iklim kriziyle mücadele çabalarını zayıflatmaktadır.

Öte yandan Bolsonaro'nun bu yaklaşımı onun bir çevre düşmanı olmasından değil, birtakım ekonomik ve politik gerekçelerle açıklanabilir. Ekonomik açıdan Amazon politikaları, özellikle tarım ve madencilik sektörlerini desteklemeye yöneliktir. Amazon bölgesi tarım arazisi açma ve madencilik faaliyetleri için büyük bir potansiyele sahiptir. Bolsonaro, bu sektörlerin ekonomik büyümeyi hızlandıracağını savunarak, çevre koruma önlemlerini gevşetmiş ve ormansızlaşmayı artıran adımlar atmıştır. Halka yönelerek herkesin daha düşük maliyetle enerji tüketceği ve ekonomik seviyenin yükseleceği söylendiğinde bu topluma cazip gelen bir yaklaşım biçimine dönüşmektedir.

Macaristan'da Viktor Orban ve İtalya'da Giorgia Meloni'nin söylemleri

Viktor Orban 2010 yılından itibaren Macaristan Başbakanı olarak görev yapmaktadır. Orban'ın iklim, yeşil dönüşüm ve çevre politikalarına dair söylemleri, genellikle Macaristan'ın ulusal çıkarlarını ön planda tutan

ekonomik çıkar temelli bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Bu söylemler, AB'nin yeşil politikalarına yönelik eleştirileri ve adil bir geçiş süreci talebini içermektedir.

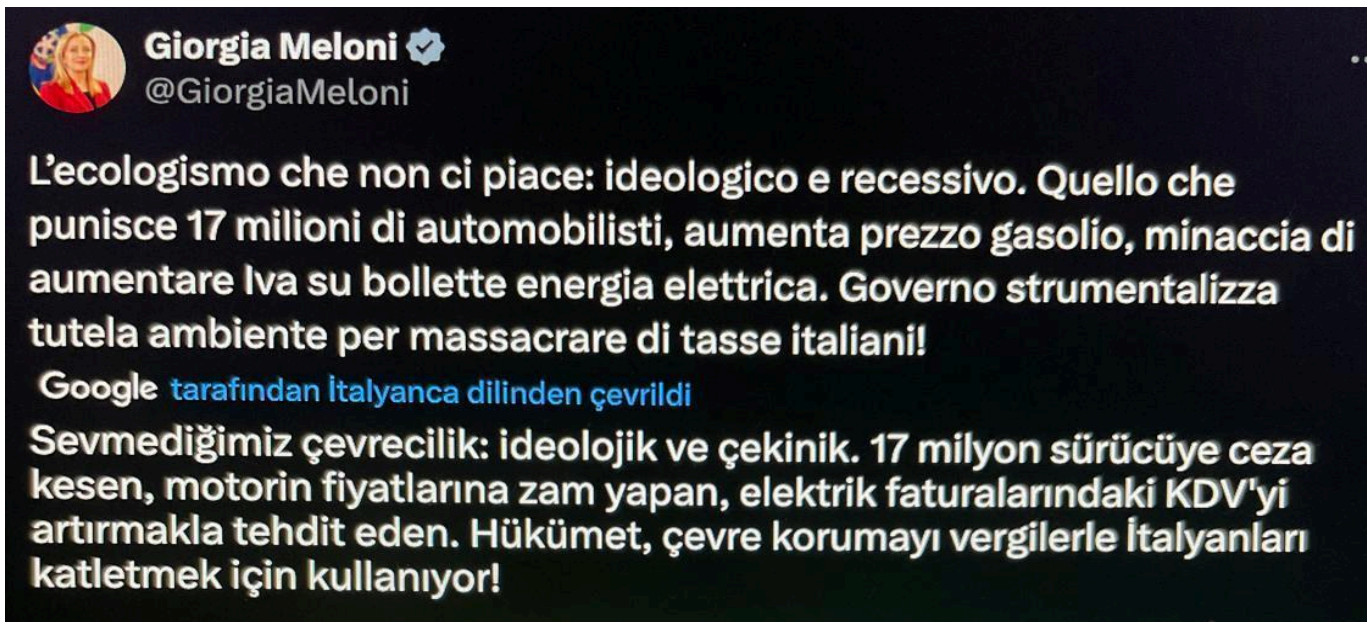
Görsel 10: Orban ve şartlı yeşil dönüşüm ¹⁹

Orban, bu paylaşımında önce ekonominin düzeltilmesi sonra yeşili koruma gibi bir sıralama yapmakta ve uzun vadede hem Macaristan'a ve hem de tüm dünyaya zarar verecek bir olguya manipülatif bir şekilde ele almayı tercih etmektedir. Benzer başka bir açıklamasında, "Macaristan'ın Ekonomisi Yeşil Dönüşüm Uğruna Feda Edilemez" diyerek ekonomi temelli ve popülist bir yaklaşımını sürdürmektedir.

Giorgia Meloni ise 2022 yılından beri İtalya Başbakanıdır ve çevreyi koruma konusunda ideolojik değil, pragmatik bir yaklaşım benimsemektedir. Ona göre insanı merkeze alarak doğayı korumak gerekmektedir. Genel olarak Meloni, ekonomik ve sanayi çıkarlarını önceleyen, fosil yakıtların hızla terk edilmesine karşı çıkan, ancak yenilenebilir enerji ve nükleer enerjiyi stratejik bir seçenek olarak gören bir yaklaşım benimsemektedir.

Görsel 11: Meloni ve çevreciliğe yaklaşımı²⁰

¹⁹ Kaynak: https://x.com/search?q=from%3APM_ViktorOrban%20Green%20Transformation&src=typed_query, Erişim Tarihi: 01.02.2025

²⁰ Kaynak: https://x.com/search?q=from%3AGiorgiaMeloni%20global%20warming&src=typed_query&f=top, Erişim Tarihi, 01.02.2025

Meloni, bir paylaşımında, “Sevmediğimiz çevrecilik ideolojik olan ve İtalyanlara zarar veren çevreciliktir” ifadelerine yer vermektedir. Burada da benzer şekilde popülist bir tutum benimsenmekte ve çevre hareketlerinin İtalyan ekonomisine zarar verdiğini ima etmektedir. Yukarıdaki liderlerin yaklaşımları Laclau’nun (2005), liderlerin çatışmaları kullanarak halkın duygusal tepkilerini mobilize ettiği yaklaşımıyla örtüşmektedir.

Araştırma bulgularının analizi ve tartışma

Ekonomik ve politik bağlam

Seçilen ülke liderlerinin söylemleri iklim politikaları, ekonomik çıkarlar ve enerji güvenliği bağlamında incelendiğinde, fosil yakıtlara dayalı büyüme stratejisinin ön planda olduğu görülmektedir. Trump’ın başkanlığı döneminde çevresel düzenlemeleri gevşetme ve yerli petrol, doğalgaz ile kömür üretimini artırma politikaları, enerji bağımsızlığı sağlama ve sanayi sektörünü destekleme hedefleriyle meşrulaştırılmıştır. Trump başta olmak üzere yukarıda bahsi geçen liderler, yenilenebilir enerji yatırımlarının fosil yakıtlara kıyasla daha maliyetli olduğunu ve sıkı çevresel düzenlemelerin ülkelere ekonomilerine zarar vereceğini ve kendilerini küresel rekabette dezavantajlı hale getirdiğini savunmaktadırlar. Bolsonaro, “Amazon bizimdir” söylemiyle ormanların küresel önemini göz ardı ederek, Amazon’un yalnızca Brezilya’nın ulusal çıkarlarına hizmet etmesi gerektiği fikrini öne çıkarmaktadır. Bu ekonomik temelli, milliyetçi ve popülist bir yaklaşımdır. Orban, Macaristan ekonomisinin yeşil dönüşüme feda edilemeyeceğini söyleyerek benzer bir tutum takınmaktadır. Meloni ise biz İtalya’ya zarar veren çevreciliği sevmiyoruz diyerek örtük biçimde halkın ekonomisi ile çevrecileri karşı karşıya getiren bir söylem benimsemektedir. Duijndam & Beukering’in (2021) ileri sürdüğü üzere ekonomik faktörler sağ popülizm ile bir araya geldiğinde Avrupa’daki halkın iklim değişikliğine yönelik tutumlarını negatif biçimde etkileyebilmektedir.

Ancak bu politikalar uzun vadede sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı tehdit eden bir paradigma sunmaktadır; çünkü küresel enerji piyasalarında yenilenebilir enerjiye yönelik dönüşüm hızlanırken fosil yakıt odaklı stratejiler bu ülkelerin gelecekteki rekabet gücünü zayıflatma riskini taşımaktadır. Ayrıca, iklim değişikliğinin yol açtığı ekonomik maliyetler -artan doğal afetler, tarımsal verim kaybı ve sağlık harcamalarındaki yükseliş- göz ardı edildiğinde kısa vadeli kazançların uzun vadeli ekonomik istikrarsızlığa yol açabileceği gerçeği gözden kaçırılmaktadır. Bu bağlamda, Trump ve diğer liderlerin enerji politikaları kısa vadeli ekonomik büyüme ve ulusal çıkar söylemiyle rasyonelleştirilse de, uzun vadeli riskleri artıran bir yaklaşım olarak eleştirilmektedir. Tsing ve diğerlerine (2019) göre Antroposen, farklı toplulukların çeşitli tarihlerini ve deneyimlerini tanıyan incelikli bir anlayış gerektirmektedir. Kısa vadeli ve hemen şimdi kazanç odaklı bir yaklaşım biçimiyle insanın doğaya verdiği tahribatı önlemek mümkün değildir.

Fosil yakıt destekli büyüme modelinin savunulması, klasik ekonomi teorilerinde sıkça göz ardı edilen olumsuz dışsallıkları artırmaktadır. Örneğin, karbon emisyonlarının yol açtığı çevresel zararlar piyasa mekanizması içinde doğrudan maliyetlendirilmediği için, kısa vadeli ekonomik kazançlar yanıltıcı bir refah algısı yaratmaktadır. Ancak, çevresel ekonomik modeller göstermektedir ki emisyonların neden olduğu iklim değişikliği; altyapı zararları, sağlık harcamalarındaki artış, sigorta maliyetlerinin yükselmesi ve biyoçeşitlilik kaybı gibi uzun vadeli ekonomik kayıplara yol açmaktadır.

Ayrıca, enerji politikaları bağlamında değerlendirildiğinde fosil yakıt sektörüne yönelik teşvikler yenilenebilir enerji sektörüne yapılabilecek yatırımları baskılamış ve örneğin ABD'nin küresel enerji dönüşümünde lider olma potansiyelini sınırlamıştır. Enerji arz güvenliği açısından fosil yakıtlara bağımlılığı artırmak, küresel enerji krizleri karşısında ülkeleri daha kırılgan hale getirme riskini taşımaktadır. Dolayısıyla, ilgili liderlerin politikaları yalnızca çevresel açıdan değil, uzun vadeli ekonomik sürdürülebilirlik ve enerji güvenliği açısından da eleştirel bir perspektifle ele alınmalıdır.

İklim İnkarcılığı, Popülizm ve Post-Truth

Yukarıdaki liderlerin iklim politikalarına yaklaşımı yalnızca ekonomik çıkarlar ve enerji politikaları açısından değil, aynı zamanda Antroposen çağının getirdiği ekolojik krizler ve post-truth (hakikatin önemsizleşmesi) siyaset bağlamında da değerlendirilmelidir. Antroposen, insan faaliyetlerinin dünya sistemleri üzerindeki dönüştürücü etkisini vurgularken, seçilen popülist liderlerin politikaları bu etkiyi göz ardı ederek fosil yakıtlara dayalı büyüme modelini sürdürme çabasını yansıtmaktadır. Paris İklim Anlaşması'ndan çekilme kararını ekonomik bir zorunluluk olarak sunan Trump, çevresel düzenlemeleri azaltmanın Amerikan işçilerini koruyacağını ve piyasanın kendiliğinden temiz teknolojilere yöneleceğini iddia etmiştir. Ancak bu söylem, post-truth siyasetinin tipik özelliklerini taşımaktadır; bilimsel konsensüs, ekonomik çıkarlar lehine itibarsızlaştırılmış, halkın kaygıları duygusal ve popülist argümanlarla şekillendirilmiştir. Bu strateji, iklim krizinin nesnel bir gerçeklik olarak ele alınmasını zorlaştırırken, politik ve ideolojik kutuplaşmayı derinleştirmiştir. Sonuç olarak, bu tür lider söylemleri Antroposen'in ortaya koyduğu çevresel sınırları dikkate almayan ve post-truth siyasetinin hakikatle kurduğu esnek ilişki üzerinden meşrulaştırılan bir politik yönelim olarak değerlendirilebilir. Fischer'ın (2022) belirttiği üzere post truth ile popülizm arasında sıkı bir ilişki vardır. Post-truth dönemde bilimsel uzmanlıklar göz ardı edilir ve seçmen tabanına hitap etmek önem kazanır. Veriler, bu görüşlerle örtüşmektedir.

Yukarıdaki liderlerin genel olarak küresel ısınma ve iklim değişikliğini inkâr etmeleri hakikatin önemsizleşmesi ve popülizm bağlamında değerlendirildiğinde bilimsel kanıtların yerini manipülatif ve ideolojik söylemlerin aldığı, uzman görüşlerine duyulan güvenin azaldığı ve doğrulanabilir bilginin siyasi çıkarlar doğrultusunda çarpıtıldığı söylenebilir. Bu liderlerin iklim değişikliğine ilişkin gerçek dışı söylemleri

bu yaklaşımın açık bir yansımasıdır; bilim insanlarının geniş çaplı uzlaşısına ve iklim raporlarına rağmen iklim değişikliğini bir aldatmaca veya ekonomiye zarar veren bir unsur olarak nitelendirmek gerçeklikle açıklanamaz. Ancak popülist siyaset, bu konuyu ekonomik büyüme ve enerji bağımsızlığı söylemleriyle açıklayarak halk desteğini arkasına almak istemiş ve bazı ülkede bunu başarabilmiştir. Öte yandan yukarıdaki söylemleri dile getiren liderlere halkın büyük bir çoğunluğu sadece sempati duymamış büyük oranda oy vererek onları iktidara da taşımışlardır. Bu durum lider söylemlerinin genel olarak onaylandığı anlamına gelmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde iklim değişikliğini inkâr etme, elit karşıtlığı ve manipülatif bir söylemle birleşmektedir. Popülist liderler, bilimsel gerçeklikleri siyasi elitlerin veya uluslararası kuruluşların çıkarlarına hizmet eden bir dayatma olarak sunarak, halkın mevcut kaygılarını ve güvensizliklerini kendi lehlerine mobilize edebilirler. Trump, çevresel düzenlemeleri ve uluslararası iklim anlaşmalarını “Amerikan işçilerine zarar veren bürokratik kısıtlamalar” olarak tanımlayarak, iklim krizini küresel bir sorun olarak değil, ABD’nin ekonomik çıkarlarına zarar veren bir dış müdahale olarak çerçevelemiştir. Bu bağlamda, popülist söylem ve hakikatin önemsizleşmesi iç içe geçerek, bilimsel gerçeklerin itibarsızlaştırılmasını, politik ajandaya uygun alternatif anlatıların üretilmesini ve toplumun belirli kesimlerinde iklim değişikliği konusunda bilinçli bir şüphecilik yaratılmasını sağlamıştır. Nihayetinde Trump’ın iklim inkârı, post-truth siyasetin ve popülist liderlerin bilime karşı geliştirdiği stratejilerin bir örneği olarak değerlendirilebilir.

Giorgia Meloni ve Viktor Orban’ın iklim söylemleri, post-truth döneminin karakteristik özelliklerini taşıyarak politik ve ekonomik çıkarların ön planda tutulduğu bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Meloni, çevre politikalarını ideolojik bir dayatma olarak görmekte ve AB’nin iklim hedeflerini "endüstriyel intihar" olarak tanımlamaktadır. Bu söylemler, ekonomik çıkarların korunması adına çevresel düzenlemelere karşı bir direnç geliştirildiğini göstermektedir. Meloni’nin çevreciliğe karşı ideolojik temelli söylemleri çevre politikalarını ulusal çıkarlar ekseninde yeniden şekillendirme çabasının bir göstergesidir. Benzer bir şekilde, Viktor Orban da Macaristan’ın ekonomik çıkarlarını ön planda tutarak yeşil dönüşümü eleştirmektedir. Orban, yeşil dönüşümü çiftçilere ve şirketlere zarar veren bir unsur gibi göstererek tüm ekonomik sorunların nedenini çevreci politikalara bağlamaktadır. Bu yaklaşım, çevreci hareketleri bir tür dış güç veya dış düşman gibi göstermek anlamına gelebilir. Orban’ın bu söylemi, iklim değişikliği ile ilgili bilimsel verileri görmezden gelerek ekonomik korkuları tahrik eden bir popülist stratejiyi temsil etmektedir. Genel olarak tüm bu söylemler halkı manipüle ederek onların desteğini almayı başarmış görünmektedir. Bu durumda bilimsel gerçekleri önemsizleştirirken, ekonomik ve ulusal kimlik temelli argümanlarla kamuoyunu ikna edilmektedir. Bu durum iklim politikalarının uygulanabilirliğini ve kamu desteğini olumsuz yönde etkilemekte, uzun vadeli sürdürülebilirlik hedeflerini tehlikeye atmaktadır.

Sonuç ve öneriler

Post-truth siyaseti, genellikle kısa vadeli politik ve ekonomik çıkarları önceleyerek uzun vadeli ekolojik sorunları göz ardı eden bir anlayış benimsemektedir. Bu durum, özellikle Antroposen çağında ortaya çıkan ekolojik krizlerle mücadeleyi zorlaştırmaktadır. Fosil yakıt endüstrisi, iklim değişikliğiyle mücadele politikalarının önündeki en büyük engellerden biri olarak öne çıkmakta ve ekonomik çıkarlarını korumak için iklim bilimini reddetmekte veya çarpıtabilmektedir. Liderlerin, irrasyonel gibi görünen yaklaşımlarının ardında, kısa vadeli olsa da belirli çıkar ilişkileri bulunmaktadır. Post-truth siyaseti, bu tür çıkarlara hizmet etmede son derece kullanışlı bir araçtır; bu bağlamda, çevresel gerçekleri reddeden söylemler popülist bir söylem çerçevesinde geniş kitlelere yayılmaktadır.

Bu siyaset biçimi, "hemen şimdi çıkarım için çalışacağım, geleceği önemsemiyorum" anlayışının kurumsallaşmış bir versiyonu olarak değerlendirilebilir. Seçim döngülerine ve kısa vadeli ekonomik kazançlara odaklanan liderler, çevre düzenlemelerini gevşeterek kısa vadede ekonomik büyümeyi teşvik etseler de, uzun vadede bu yaklaşımın ekolojik krizleri daha da derinleştirdiği açıktır. Bu noktada, Donald Trump, Jair Bolsonaro, Giorgia Meloni ve Viktor Orbán gibi liderlerin söylemleri dikkat çekmektedir. Bu liderler, iklim değişikliğini "aldatmaca" olarak niteleyerek fosil yakıt endüstrisini destekleyen politikaları savunmuşlardır. Post-truth siyaseti, bilimsel gerçeklerin ve ekolojik aciliyetin göz ardı edilmesini beraberinde getirmektedir. Çalışmada ele alınan liderlerin söylemleri incelendiğinde, iklim değişikliği gibi bilimsel olarak kanıtlanmış gerçeklerin, ideolojik veya ekonomik nedenlerle inkâr edildiği görülmektedir. Örneğin, Trump ve Bolsonaro gibi liderler, iklim değişikliğini "doğal bir süreç" olarak çerçeveleyerek bilim insanlarını "panik yaratmakla" suçlamaktadır. Bu tür söylemler, toplumun iklim değişikliğiyle ilgili farkındalığını azaltmakta ve acil eylem ihtiyacını zayıflatmaktadır. Huber'in (2020) belirttiği üzere, popülist eğilimlere sahip bireyler iklim değişikliği konusunda daha fazla şüpheci olup, çevreyi koruma önlemlerine genellikle karşı çıkmaktadırlar. Bunun yanı sıra, sosyal medya ve geleneksel medya da yanlış bilgilerin yayılmasında kritik bir rol oynamaktadır. İklim değişikliğiyle ilgili yanlış veriler veya abartılı iddialar, toplumun gerçekleri anlamasını engelleyerek dezenformasyonu yaygınlaştırmaktadır. İklim karşıtı ve gerçek dışı bilgilerin sosyal medya üzerinden dolaşıma sokulması, genellikle belirli çıkar grupları tarafından gerçekleştirilmekte ve post-truth siyasetinin temel bir aracı haline gelmektedir. Bu nedenle, post-truth siyasetinde manipülatif ve popülist retoriklerin baskın olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, post-truth siyaseti, Antroposen'in ekolojik gerçekleriyle çelişen bir yaklaşım sergileyerek kısa vadeli politik ve ekonomik çıkarları incelemekte ve sürdürülebilirlik kavramını göz ardı etmektedir. Bu yaklaşım, iklim değişikliği, biyolojik çeşitlilik kaybı ve çevre kirliliği gibi küresel krizlerin derinleşmesine neden olmaktadır. Ancak, bu çatışmanın aşılması için bilimsel gerçeklere dayalı politikaların benimsenmesi

ve toplumun ekolojik farkındalığının artırılması gerekmektedir. Post-truth çağında sosyal medya da bilimsel gerçeklerin vurgulanması için kullanılabilir; böylece Antroposen'in gerektirdiği sürdürülebilir ve adil bir gelecek inşa edilebilir. Toplum, rasyonel bir yaklaşımı benimsediği ölçüde, sosyal ve geleneksel medya da çevre bilincinin oluşturulması ve bilimsel gerçeklerin savunulması amacıyla etkili bir şekilde kullanılabilir. Bu çalışmanın bulguları, post-truth döneminde lider söylemlerinin bilimsel gerçekleri itibarsızlaştırmak amacıyla popülist bir biçimde kullanıldığını ortaya koymaktadır. Trump, Meloni, Orbán ve Bolsonaro gibi liderlerin iklim politikalarını ulusal çıkarlar ekseninde yeniden şekillendirme çabaları, iklim değişikliğinin küresel bir kriz olarak ele alınmasını zorlaştırmaktadır. Bu durum, uzun vadede ekolojik dengenin korunmasını tehlikeye atarak sürdürülebilir politikaların uygulanabilirliğini sınırlamaktadır. Bu nedenle, iklim değişikliğiyle mücadelede bilimsel kanıtlara dayalı, uzun vadeli ve uluslararası iş birliğine dayanan politikaların önemi bir kez daha vurgulanmalıdır. Bu bağlamda, çalışmanın sınırlılıkları da göz önünde bulundurulmalıdır. Özellikle Donald Trump, başkanlık dönemi boyunca iklim değişikliğine ilişkin en fazla sayıda açıklama yapmış, sosyal medya platformlarında yoğun içerik üretmiş ve bu konuda küresel çapta yankı uyandıran söylemler geliştirmiştir. Benzer şekilde, Jair Bolsonaro'nun Amazon politikalarına yönelik açık ve radikal söylemleri geniş bir medya yansıması bulmuştur. Buna karşılık, Giorgia Meloni ve Viktor Orbán'ın iklim değişikliğine ilişkin söylemleri göreceli olarak daha sınırlı bir veri kümesine sahiptir. Bu liderler, küresel medya gündeminde Trump ve Bolsonaro kadar geniş yer bulmamakta ve söylemleri daha çok uluslararası politik süreçler ile Avrupa Birliği'nin iklim politikalarına karşı tutumları bağlamında değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, liderlerin söylem analizleri arasındaki kapsam farkı, yalnızca araştırmacının tercihiyle değil, söylem üretim yoğunluğu ve medya görünürlüğü gibi yapısal faktörlerle de şekillenmiştir.

Kaynakça

- Alpay, Y. (2020). Hakikat Askıda, *Pasajlar Dergisi: Post-Truth Çağı*, (2):4, 13-16.
- Boussalis, C., & Coan, T. G. (2016). Text-mining the signals of climate change doubt. *Global Environmental Change*, 36, 89-100.
- Bozok, M., & Bozok, N. (2022). Ormanlara, Sıcaklara ve Yangınlara Dair: 2021 Köyceğiz Orman Yangınlarının Sosyolojik İzdüşümleri. *ViraVerita E-Dergi*(15), 77-104. <https://doi.org/10.47124/viraverita.1090923>
- Buzogány, A., & Mohamad-Klotzbach, C. (2021). Populism and nature—the nature of populism: New perspectives on the relationship between populism, climate change, and nature protection. *Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft*, 15(2), 155-164. <https://doi.org/10.1007/s12286-021-00492-7>
- Cheung, H. (2020). Donald Trump: What is the president's environmental legacy? BBC, Erişim adresi: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-51213003>.

- Cooke, N. A. (2017). Post-truth, truthiness, and alternative facts: Information behaviour and critical information consumption for a new age. *The Library Quarterly*, 87(3), 211-221.
- Corner, J. (2017). Fake news, post-truth and media–Political meanings in the public world. *European Journal of Communication*, 32(6), 377-382.
- Crutzen, P.J., Stoermer, E.F. (2021). The ‘Anthropocene’ (2000). In: Benner, S., Lax, G., Crutzen, P.J., Pöschl, U., Lelieveld, J., Brauch, H.G. (eds) *Paul J. Crutzen and the Anthropocene: A New Epoch in Earth’s History. The Anthropocene: Politik–Economics–Society–Science*, vol 1. Springer, Cham.
https://doi.org/10.1007/978-3-030-82202-6_2
- Çelik, B. (2020). Screening for Erdoğanism: Television, post-truth and political fear. *European Journal of Communication*, 35(4), 339-354. <https://doi.org/10.1177/0267323120903680>
- Çelik, N. (2021). Post-Truth Çağında Gerçekliğin Sosyal İnşasına Sosyolojik Bir Bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(79), 1540-1555. <https://doi.org/10.17755/esosder.786973>
- Çelik, N. (2022). Yeni medyada bilginin üretimi ve paylaşımı sorunsalı. *Bir Yaşam Alanı Olarak Dijital Medya: Kuramlar, Uygulamalar, Tartışmalar*, F. Ayaz, B. Taşdelen (Ed.), ss. 55-72. Eğitim Yayınevi.
- Davies, W. (2016). The age of post-truth politics. *The New York Times*, 24(8), 6-8.
- Duijndam, S., & van Beukering, P. (2021). Understanding public concern about climate change in Europe, 2008–2017: the influence of economic factors and right-wing populism. *ClimatePolicy*, 21(3), 353-367.
<https://doi.org/10.1080/14693062.2020.1831431>
- Evi, A., & Ari, S. (2022). The post-truth phenomenon infiltrating the US political system, media, and populace: The critical thinking analysis about Donald Trump’s political leadership. *Journal of Liberty and International Affairs Institute for Research and European Studies - Bitola*, 8(2), 87-107.
<https://doi.org/10.47305/jlia2282087a>
- Farrell, J. (2016). Network structure and influence of the climate change counter-movement. *Nature Climate Change*, 6(4), 370-374.
- Fischer, F. (2022). Post-truth populism and scientific expertise: Climate and COVID policies from Trump to Biden. *International Review of Public Policy*, 4(1), 115-122. <https://doi.org/10.4000/irpp.2390>
- Forchtner, B. (2019). Climate change and the far right. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, 10(5), e604. <https://doi.org/10.1002/wcc.604>
- Hambira, W., Saarinen, J., & Moses, O. (2020). Climate change policy in a world of uncertainty: changing environment, knowledge, and tourism in botswana. *African Geographical Review*, 39(3), 252-266.
<https://doi.org/10.1080/19376812.2020.1719366>
- Hamilton, S. (2019). I am uncertain, but we are not: a new subjectivity of the anthropocene. *Review of International Studies*, 45(04), 607-626. <https://doi.org/10.1017/s0260210519000135>

- Harambam, J., Grusauskaite, K., & de Wildt, L. (2022). Poly-truth, or the limits of pluralism: Popular debates on conspiracy theories in a post-truth era. *Public Understanding of Science*, 31(6), 784-798.
<https://doi.org/10.1177/09636625221092145>
- Huber, R. A. (2020). The role of populist attitudes in explaining climate change skepticism and support for environmental protection. *Environmental Politics*, 29(6), 959-982.
<https://doi.org/10.1080/09644016.2019.1708186>
- Huber, R. A., Fesenfeld, L., & Bernauer, T. (2020). Political populism, responsiveness, and public support for climate mitigation. *Climate Policy*, 20(3), 373-386.
- Laclau, E. (2005). *On populist reason*. Verso.
- Lewandowsky, S., Ecker, U. K., & Cook, J. (2017). Beyond misinformation: Understanding and coping with the “post-truth” era. *Journal of applied research in memory and cognition*, 6(4), 353-369.
<https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2017.07.008>
- Lockwood, M. (2018). Right-wing populism and the climate change agenda: exploring the linkages. *Environmental politics*, 27(4), 712-732. <https://doi.org/10.1080/09644016.2018.1458411>
- Loseke, D. R. (2018). Narrative and the politics of meaning in a “post-fact” world. *Social Problems*, 65(1), 1-10.
- Maffesoli, M. (2020). *Post-modernite nedir? Nasıl bir krizin içindeyiz?* [Video]. Çeviri Konuşmalar. YouTube.
https://www.youtube.com/watch?v=Zbt_678W1tM
- McIntyre, L. (2018). *Post-truth*. MIT Press.
- Ozeke, O., Cay, S., Ozcan, F., Topaloglu, S., & Aras, D. (2018). Post-truth era and cardiology: After ORBITA, before CABANA. *Indian Heart Journal*, 70(3), 439-442. <https://doi.org/10.1016/j.ihj.2018.04.005>
- Palliser, A., & Dodson, G. (2019). Avoiding post-truth environmental conflict in New Zealand: communicating uncertainties in endangered species science. *Journal of Science Communication*, 18(4), A05.
<https://doi.org/10.22323/2.18040205>
- Rockström, J., Steffen, W., Noone, K., Persson, Å., Chapin, F., Lambin, É., ... & Foley, J. (2009). Planetary boundaries: exploring the safe operating space for humanity. *Ecology and Society*, 14(2).
<https://doi.org/10.5751/es-03180-140232>
- Russell, A. L. (2017). Truth and post-truth in public discourse. *Journal of Media Ethics*, 32(1), 12-24.
- Schmitt, E., & Li, H. (2019). Engaging truthiness and obfuscation in a political ecology analysis of a protest against the Pengzhou Petroleum Refinery. *Journal of Political Ecology*, 26(1), 579-598.
<https://doi.org/10.2458/v26i1.23118>
- Speed, E., & Mannion, R. (2017). The rise of post-truth populism in pluralist liberal democracies: Challenges for health policy. *International Journal of Health Policy and Management*, 6(5), 249-251.
<https://doi.org/10.15171/ijhpm.2017.19>

- Steffen, W.P., Crutzen, P.J., McNeill, J.R. (2021). The Anthropocene: Are Humans Now Overwhelming the Great Forces of Nature? (2007). In: Benner, S., Lax, G., Crutzen, P.J., Pöschl, U., Lelieveld, J., Brauch, H.G. (eds) *Paul J. Crutzen and the Anthropocene: A New Epoch in Earth's History*. Springer,. https://doi.org/10.1007/978-3-030-82202-6_9
- Thapa Magar, N., Thapa, B. J., & Li, Y. (2024). Climate Change Misinformation in the United States: An Actor–Network Analysis. *Journalism and Media*, 5(2), 595-613.
- Treen, K. M. D. I., Williams, H. T., & O'Neill, S. J. (2020). Online misinformation about climate change. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, 11(5), e665.
- Tsing, A., Mathews, A., & Bubandt, N. (2019). Patchy anthropocene: landscape structure, multispecies history, and the retooling of anthropology. *Current Anthropology*, 60(S20), S186-S197. <https://doi.org/10.1086/703391>
- Van Poeck, K. (2019). Environmental and sustainability education in a post-truth era. An exploration of epistemology and didactics beyond the objectivism-relativism dualism. *Environmental Education Research*, 25(4), 472-491. <https://doi.org/10.1080/13504622.2018.1496404>
- Vosoughi, S., Roy, D., & Aral, S. (2018). The spread of true and false news online. *science*, 359(6380), 1146-1151.
- Waisbord, S. (2018). Truth is what happens to news: On journalism, fake news, and post-truth. *Journalism Studies*, 19(13), 1866-1878.
- Wolff, L., & Taddicken, M. (2024). Disinforming the unbiased: How online users experience and cope with dissonance after climate change disinformation exposure. *New Media & Society*, 26(5), 2699-2720.
- Wong-Parodi, G., & Feygina, I. (2019). Understanding and countering the motivated roots of climate change denial. *Global Environmental Change*, 58, 101943. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2019.101943>
- Zalasiewicz, J., Waters, C. N., Williams, M., & Summerhayes, C. P. (Eds.). (2019). *The Anthropocene as a geological time unit: a guide to the scientific evidence and current debate*. Cambridge University Press.

İnternet Kaynakçası

- BBC. (2004). 18 Kasım 2004 Basın Özeti. Erişim adresi: https://www.bbc.com/turkish/pressreview/story/2004/11/041118_pressreview.shtml
- BBC. (2019). Amazon yangınları: Neden yakılıyor, kim sorumlu, neler yapılabilir? Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-49458142>
- BBC. (2019). Trump defends climate policies amid criticism. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-51213003>

- BBC. (2020). *Boris Johnson's handling of the COVID-19 pandemic*. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/uk-52493500>
- BBC. (2021). *Amazon yağmur ormanlarında ormansızlaşma rekor seviyede*. Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-57590640>
- Human Rights Watch. (2021). *Duterte's "war on drugs" and misinformation*. Retrieved from <https://www.hrw.org/news/2021/07/15/philippines>
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2022). *Technical summary*. In *Climate change 2022: Impacts, adaptation and vulnerability* (AR6 WGII). Cambridge University Press. <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/chapter/technical-summary/>
- İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV). (2019). *Amazon yangınları ve AB ile ticari ilişkiler üzerindeki etkileri*. Erişim adresi: <https://www.ikv.org.tr/images/files/AMAZON%20YANGINLARI%20VE%20AB%20TALANININ%20GELECEK%20E%20C4%9E%20C4%B0.pdf>
- McGrath, M. (2020). *ABD başkanlık seçimleri iklim kriziyle küresel mücadeleyi nasıl değiştirebilir?* BBC, Erişim Adresi: https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54605654?utm_source=chatgpt.com
- Phillips, T. (2020). *Bolsonaro downplays Covid-19 as "a little flu" amid rising cases*. The Guardian. Retrieved from <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/24/bolsonaro-coronavirus-brazil-little-flu>
- Reuters. (2019). *Philippines' Duterte dismisses rights concerns in drug war*. Retrieved from <https://www.reuters.com/article/us-philippines-drugs-idUSKCN1V40EG>
- Reuters. (2021). *Australia PM Scott Morrison defends climate policies, vows to protect jobs*. Erişim adresi: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/australia-pm-defends-climate-policy-2021-10-28/>
- Reuters. (2024, Aralık 19). *ABD, Paris iklim anlaşması kapsamında yeni hedefler belirledi*. Retrieved from <https://www.reuters.com/world/us/us-sets-new-paris-climate-target-that-trump-is-expected-ignore-2024-12-19/>
- The Guardian. (2020). *Boris Johnson under fire for COVID-19 herd immunity strategy*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/15/boris-johnson-covid-19-herd-immunity-strategy>
- The Guardian. (2020). *PM Scott Morrison defends climate policies and asks Australians to be 'patient' over fires*. <https://www.theguardian.com/australia-news/2020/jan/02/pm-scott-morrison-defends-climate-policies-and-asks-australians-to-be-patient-over-fires>
- The Guardian. (2021). *Jair Bolsonaro's environmental policies criticized amid Amazon deforestation*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/environment/2021/nov/02/jair-bolsonaro-brazil-environment>
- The Guardian. (2021). *Scott Morrison's climate policy under scrutiny at COP26 summit*. Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/australia-news/2021/nov/02/scott-morrison-australia-climate-policy-cop26>

2025, 12(1): 187-210

DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2025.1.187-210>

Makaleler (Tema)

İKLİM KRİZİNE KARŞI TÜRKİYE’DE SAĞ SİYASAL SÖYLEMLER: YENİDEN REFAH PARTİSİ¹

Selçuk Çetin²

Öz

İklim krizi, içinden geçmekte olduğumuz dönemin en çetrefilli politik sorunlarından birisini teşkil etmektedir. Ancak bu kriz hali dünyada yükselmekte olan merkez sağ partilerin dışındaki aşırı sağ ve popülist sağ siyasal aktörler tarafından reddedilmektedir. Etki güçleri artan, iktidara gelen ya da iktidar ortağı olan bu akımlar siyasal alanı da dönüştürmektedir. Bu çalışmada Türkiye’de aşırı sağ siyasetin bir parçası olarak konumlandığımız Yeniden Refah Partisi (YRP)’nin iklim krizi karşıtı söylemleri eleştirel söylem analizi ile incelenmiştir. Buna göre, bilimsel gerçekliğin reddedildiği, bilim dışı söylemlerin yoğun bir şekilde üretildiği bulgulanmıştır. Ayrıca YRP, ulusal bağımsızlık anlatısını savunmaktadır. Bu nedenle Batıdan dayatıldığını düşündüğü iklim anlaşmalarını reddetmektedir. İklim politikaları aynı zamanda küresel Siyonist Projelerin bir

¹ Bu çalışma, 10-11 Ekim 2024 tarihlerinde Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesinde düzenlenen “Çevre ve İletişim” sempozyumunda yazar tarafından sunulan “İklim Değişikliğine Karşı Dünyada ve Türkiye’de Sağ Siyasal Argümanlar: Benzerlikler ve Ayrım Noktaları” başlıklı bildirinin gözden geçirilip genişletilmiş hâlidir.

² **Selçuk Çetin**, Dr. Öğretim Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Yeni Medya ve İletişim Bölümü, ORCID ID: 0000-0002-2110-0874, selcuk.cetin@yobu.edu.tr

Makale Geliş Tarihi: 30.03.2025 | Makale Kabul Tarihi: 29.05.2025

© **Yazar(lar) (veya ilgili kurum(lar)) 2025**. Atıf lisansı (CC BY-NC 4.0) çerçevesinde yeniden kullanılabilir. Ticari kullanımlara izin verilmez. Ayrıntılı bilgi için açık erişim politikasına bakınız. Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından yayınlanmıştır.

dayatması olarak değerlendirilmiştir. Çalışmada iklim krizi özelinde hak temelli bir siyasete yönelik birkaç tartışma önerileri de sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İklim Krizi, Sağ Popülizm, İklim Siyaseti, Eleştirel Söylem Analizi, Yeniden Refah Partisi.

RIGHT-WING POLITICAL DISCOURSES IN TÜRKİYE AGAINST THE CLIMATE CRISIS: THE NEW WELFARE PARTY

Abstract

The climate crisis is one of the most challenging political issues of our time. However, this crisis is rejected by far-right and populist right-wing political actors beyond the rising center-right parties around the world. These movements, which have increased their influence, come to power, or become partners in power, are transforming the political sphere. In this study, the anti-climate crisis discourses of the New Welfare Party (YRP), which we position as a part of the far-right politics in Türkiye, are analyzed through critical discourse analysis. Accordingly, it is found that scientific reality is rejected, and unscientific discourses are intensively produced. Moreover, YRP defends the narrative of national independence. For this reason, it rejects climate agreements that it thinks are imposed by the West. Climate policies are also evaluated as an imposition of global Zionist Projects. The research also offers some discussion proposals for right-based politics in the context of the climate crisis.

Keywords: Climate Crisis, Right-Wing Populism, Climate Politics, Critical Discourse Analysis, New Welfare Party

Giriş

İklim krizini çözüme kavuşturmak, yeryüzündeki yaşamı sürdürülebilir kılmanın tarihsel bir zorunluluğu olarak değerlendirilebilir. Ancak tüm dünyada yükselmeye başlayan aşırı/popülist sağ siyasal hareketlerin güç kazanmasıyla birlikte iklim politikaları da hızla aşınmaya başlamıştır. Bunun uç verdiği özgün örneklerden birisi olarak Trump dönemi gösterilebilir. Nitekim dünyada iklim krizine yol açan politikaların

tarihsel baş aktörü olan bu devletin Paris İklim Anlaşmasından çekilmesiyle birlikte dünyanın geri kalan toplumlarında benzer etkilerin görüleceği söylenebilir.

Her türlü küresel anlaşmaya karşı negatif tutumları ile dikkat çeken aşırı/popülist sağ siyasal aktörler, dünyanın pek çok yerinde güç kazanmaya ve merkez siyaseti etkilemeye başlamıştır. Aşırı sağ/ popülist aktörler pek çok gerekçe ile krize karşı direnmektedirler. Bunlar arasında temel bilimlerin bulgularını reddetmek, sahte bilime başvurmak en dikkat çekici olanıdır. Neoliberal ekonomi politikalarının özellikle Batı literatüründe yılmaz savunucuları olarak karşımıza çıkan sağ aktörler, iklim krizine yönelik her türlü regülasyonlara karşı çıkmaktadırlar. Ayrıca krize karşı dinsel ya da kültürel gerekçeler öne sürebilmektedirler.

Batı literatüründe iklim krizi karşıtı aşırı/popülist sağ siyasal söylemlerin analizinin belirli bir doygunluk düzeyine ulaştığı görülmektedir. Bu çalışmada Türkiye siyasetinde etki gücü günden güne artmaya başlayan ve aşırı sağ siyasal bir hareket olarak değerlendirdiğimiz YRP'nin iklim krizi karşıtı politikalarının Eleştirel Söylem Analizi (ESA) yapılmıştır. Çalışma ilk olarak genel hatlarıyla iklim krizine yönelik argümanların genel görünümünün serimlenmesiyle açılmaktadır. Bu bölümde yukarıda bahsi geçen söylemlerin alan yazındaki karşılığı incelenmiştir. Akabinde Türkiye siyasetinde YRP'nin muhtelif zamanlarda dolaşıma soktuğu altı farklı iklim krizi karşıtı söylemi analiz edilmiştir.

İklim Krizine Yönelik Sağ Siyasal Karşıtlığın Genel Görünümü

Çalışmanın bu ilk kısmında iklim krizine karşı sağ siyasal aktörlerin ve politik seçmen kitlesinin krizi nasıl yordadığına dair genel bir değerlendirme yapılacaktır. Alan yazın takip edilerek üç temel bağlamda sağ siyasal karşıtlığın üretildiği söylenebilir. Temel bilimlerin iklim krizi karşısında ortaya koyduğu verileri bozuma uğratmak, reddetmek ya da bulanıklaştırmak; kültürel ve kimi zaman dinsel gerekçeler sunmak; neoliberal ekonomi politikalarına bağımlılık ilişkileri dolayısıyla ekonomik nedenlere dayanmak çalışmanın kuramsal çerçevesini teşkil etmektedir. Tüm bu etkenler birbirinden bağımsız değil aksine birbirini bütünleyen unsurlar olarak ele alınmaktadır. İklim krizine karşı sağ siyasal karşıtlığın alan yazında aşırı sağ ya da popülist sağ ideolojilere yakınsama gösterdiğini ve literatürün bu bağlamda irdelendiğini vurgulamamız gerekmektedir.

İklim krizinin sağ siyasal söylemde en belirgin yönünü iklim biliminin iddialarını tartışmalı hale getirmek, ya da tümünden reddetmek oluşturmaktadır. Bu açıdan öncelikle bilim ve sahte bilim (psudoscience) olgusuna yer vermek gerekmektedir. Nitekim sahte bilim günümüz siyasetinde oldukça işlevsel bir aparat olarak değerlendirilebilir. Öyle ki, iklim krizi reddiyelerinde sahte bilim yöntemleri oldukça yaygın bir şekilde

kullanılmaktadır. Ayrıca komplo teorileri, sahte bilimle bir araya getirilerek etki gücü artan söylemsel pratiklerin yaygınlaşmasına yol açmaktadır. Bilim; doğa, insan, toplum, fiziksel yapılar ve düşünsel sistemler gibi konular üzerine en güvenilir ve sağlam temellere dayalı olan, farklı disiplinlerin etkileşimiyle şekillenen ve mevcut koşullar içinde en doğru ve güvenilir açıklamaları ifade eder. Sahte bilim ise, bilimsel bir alanla ilişkili olsa da güvenilirlikten yoksun ve bilimsel standartları karşılamayan iddialardır. Dahası, savunucuları, bu tür iddiaları bilimsel otoriteye sahipmiş gibi sunarlar. Dolayısıyla, sahte bilim yalnızca hatalı bilgi olmayıp, kasıtlı olarak bilimsel bir kılıfa büründürülmüş yanıltıcı bir söylem olarak değerlendirilmektedir (Hansson, 2013, s. 70-71). Sahte bilimin yayılmasına en çok katkıda bulunan unsurlar arasında bilim sahtekarlığı, bilimsel yozlaşma ve ideolojik önyargılarla şekillenmiş bilim anlayışı bulunmaktadır (Ladyman, 2013, s. 59). Bárdos ve Tuboly yaptıkları analizde (2025), Thagard'ın çalışmalarından yola çıkarak bilim ve sahte bilim arasındaki ayrım noktalarını ortaya koymuşlardır. Buna göre bilim, "korelasyon düşüncesini kullanır, ampirik kanıt arar, alternatif teorileri değerlendirir, basit ve uyumlu teorileri tercih eder, yeni teoriler geliştirerek ilerler." Bu anlayış bilimsel perspektifin temelini oluşturmaktadır. Buna karşın sahte bilim ise "benzerlik düşüncesine dayanır, ampirik kanıtları göz ardı eder, alternatif teorilerden habersizdir, karmaşık ve geçici teorileri tercih eder, gelişime ve uygulamaya kapalıdır" (2025, s. 38). Yukarıdaki ayrımı irdelediğimizde bilimin, olaylar ve değişkenler arasındaki ilişkileri analiz ettiği söylenebilir. Ampirik kanıtların önemi, aynı sonuçların tekrarlanabilir olmasına dayanmaktadır. Bilimsel yöntem hipotezler arasında mukayeseye giderek en güçlü sonuçlara ulaşmaya çalışır. Bilimsel teorilerin farklı alanlar ile uyumu bilimsel gücün göstergelerinden biridir. Ortaya atılan yeni teoriler, eskilerinden daha kapsamlı sonuçlara ulaşmalıdır. Sahte bilim ise, benzerlik düşüncesine dayansa da bunu bilimsel olarak test edemez. Gözlem ve deneye dayalı ampirik veriler önemsenmez. Kendi inançlarını mutlaklaştırır. Bu nedenle gelişime kapalıdır. Tezleri çürütülse dahi, geçici açıklamalar ile sözde teorisini korumaya çalışır. Bilim insanlarının nihai amacı ise, gerçeğe ulaşmaya çalışmak ve mevcut yaşamı değiştirip geliştirmektir (Kasapçopur, 2020, s. 335). Burada özellikle vurgulamamız gereken nokta bilimsel şüphecilik ile sahte bilime dayalı şüphecilik arasındaki farktır. Bilimsel ilerlemeler ile bağlantılı olarak bilim insanlarının çalışmalarındaki şüpheli yaklaşımı eleştirel sorgulamanın yapı taşıdır. Ancak sahte bilim sahte şüpheciliğin kaynağıdır. Bu da bilim inkarcılığının bir türüdür (Torcello, 2016, s. 20). Bu bağlamda sahte bilime karşı, bilimsel hakikati savunmak gerekmektedir. Temel bilimlerin iklim değişikliği karşısındaki kesin ispatı, bilim ve sahte bilim arasındaki farkı anlamamızda önemli bir dayanak noktasıdır. Bu konudaki en geniş kapsamlı araştırmalara dayanan Birleşmiş Milletler ve Dünya Meteoroloji Örgütü'nün iş birliği ile kurulan Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) raporları insanın yer yüzündeki faaliyetlerinin yer kürenin ısınmasına neden olduğunu ispatlamaktadır (Intergovernmental Panel on Climate Change [IPCC], 2018). Ancak iklim krizini reddeden, pek çok aktör, başta siyasal aktörler olmak üzere, iklim değişikliğine karşı bilim dışı yöntemlere başvurabilmektedir. Sahte bilim, Torcello'ya göre (2016, s. 21) büyük ölçüde "inanca dayalı düşünmeden ziyade, ideolojik olarak güdülenmiş akıl yürütmeden" kaynaklanmaktadır. İklim krizine karşı da bilimsel hakikat, yerini ideolojik

güdülenmeye bırakmaktadır. Ölçeği biraz daha geniş tuttuğumuzda düz dünyacılarından, aşı karşıtlığına, AIDS inkarından, akıllı tasarım savunuculuğuna değin ideolojik güdülenmelerin alıcısı olduğu söylenebilir³ (Torcello, 2012). Sağ ideoloji içerisinde sükun eden aşırı sağ, iklim krizini aynı zamanda “küreselci”, “kozmopolit”, “liberal bir dünya hükümeti” ve “egemenlik kaybı” gibi anlatılarla reddetmektedir (Forchtnet, 2019, s. 5). Bahsi geçen nedenlere ek olarak ekonomik ve kültürel kimi zamanda dinsel nedenlerle iklim krizine karşı sahte tartışmalar yaratmak, iklim bilimi inkarcılığının temel stratejisidir ve bu yalanları çürütmeye çalışmak ve hakikatten yana taraf olmak öylesine zorlayıcıdır ki, yerine yeni sahte tartışmalar hızlıca türetilmektedir. Bu sahte tartışmaların üretilmesinde sağ siyasal aktörlerin güçlü bağı bulunmaktadır (Hansson, 2018). Bu stratejiler ele alındığında birbirine koşut söylemlerin bir arada olması söz konusu olabilmektedir. Örneğin, dünyanın soğuduğu, ısınmanın doğal olduğu, insan etkisinin sınırlı olduğu, hatta ısınmanın insanlar için iyi olabileceği gibi çelişik ifadeler bir arada var olabilmektedir. Temel amaç, iklim değişikliğine karşı bir şekilde bilimsel kanıtlar üzerinde tartışma yaratmak ve genel bir varsayım inşa etmek şeklinde tezahür etmektedir (Lewandowsky vd., 2018). Bilimsel reddiyenin ya da bilim dışılığın bir boyutunu da kültürel ve dinsel argümanlarla muhafazakâr ethosun yakınsaması oluşturmaktadır. Nitekim bazı durumlarda inançlar, bilimi reddetmekten ziyade inançlarla çelişkili durumlar meydana geldiğinde inançlardan yana tavır almakla ilişkilendirilebilir. Bu da inanca dayalı görüşün tercih edilmesi ile sonuçlanabilir. Hatta bilime dayalı veriler, inançların daha da kuvvetlenmesine yol açabilir (Torcello, 2016, s. 20-21). Örneğin, Batı siyasetinde özellikle Evanjelist Hristiyanların iklim krizi karşısında negatif bir tutum içerisinde olduğu görülmektedir. Hristiyanlığın Evanjelist kolu, PEW Research’ın 2011 yılında yaptığı araştırmaya göre dünyada yaklaşık 285 milyon insanı temsil etmektedir (Hackett vd., 2011, s. 18). ABD nüfusunun üçte birini Evanjelistler oluşturmakta ve onların da %60’ı iklim değişikliğini reddetmektedir (Defoe, 2025, s. 33). Hristiyanlık inancı içerisinde iklim krizi karşısında her türlü yeşil girişimlere karşı duruşu ile dikkat çeken Evanjelistler, muhafazakâr Hristiyanlık içerisinde belirgin bir yere sahiptir. Çevreciliğe yönelik olumsuzlayıcı tavrın arka planında, Tanrı’nın yaradılış düşüncesine karşı bir tür vesayet anlatısı kurulmaktadır. Bu bağlamda çevreciliğin günümüzdeki durumunu bir tür *neo-pagan* doğa tapınması olarak değerlendirmektedirler (Zaleha ve Szasz, 2015). Dolayısıyla yeni bir tür pagan inanış olarak gördükleri çevreciliğe karşı negatif bir tutum beslemektedirler. Günümüzde Evanjelistlerin en büyük politik temsilcisi olarak Trump karşımıza çıkmaktadır. Literatürdeki pek çok çalışmada özellikle beyaz Evanjelistlerin ezici bir çoğunluğunun Trump’a olan ilgisi ve desteği açık bir şekilde görülmektedir (Margolis, 2020, s. 89; Martí,

³ Sahte bilimin yaygınlaştığı dönemlerden birisi ve belki de en dikkat çekici olanı Covid-19 döneminde yaşanmıştır. Literatürde, pandemi döneminde insanların yaşadığı korku ve çaresizlik karşısında büyük bir yarışın ortaya çıktığı bulgulanmıştır. Buna göre, etkili olup olmadığına bakılmaksızın pek çok ürünün pazarlamasının yapıldığı, hastalara zarar verebilecek düzeyde pek çok sahte ürün, tedavi ve mitlerin piyasaya sürüldüğü ortaya konulmuştur (Chavda, 2022, s. 62887). Bu gibi dayanaksız pek çok ticari kaygıya dayanan söylemler ortaya çıktığı gibi siyasal aktörler de Covid-19’a yönelik sahte politik söylem üretmişlerdir. Örneğin Trump, dezenfektanın insan vücuduna enjekte edilerek tedavinin mümkün olabileceğine dair açıklamalarda bulunmuştur (BBC Türkçe, 2020). Türkiye’de de YRP lideri Fatih Erbakan Covid-19 döneminde aşı karşıtlığını en yoğun üreten politik aktör olmuştur.

2019, s. 1). Selefî Biden ve Obama'nın tersine Trump iklim karşıtı politikaları ile dikkat çeken sağ popülist bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

İklim krizi karşısında bilimsel hakikate karşı reddiye'nin bir boyutunu da her türlü küresel mücadeleye karşı ulusal ve içe-dönük neoliberal ekonomi politikaları oluşturmaktadır. Trump'ın iktidara gelişi, Büyük Britanya'nın Avrupa Birliğinden çıkışı Batı toplumlarının büyük bir kesiminde aşırı sağın hızla yükselişine neden olmuştur. Bu yükseliş uluslararası anlaşmalara karşı eleştirel tutumların artmasını sağlamıştır. Böylesi bir durum iklim değişikliği dahil olmak üzere uluslararası anlaşmalara güvensizliğe, Paris Anlaşmasına karşı çıkışlara ve sera gazı emisyonlarının artışına neden olacaktır (Macgregor-Bowles ve Bowles, 2017). Örneğin, iklim karşıtı politikalarda özgün bir yere oturan Trump iktidarı popülist söylemleri ile dikkat çekmektedir. Nitekim Trump'ı ve partisinin söylemlerini analiz eden bir çalışmada "iklim bilimine karşı şüphecilik ya da reddetme, çok taraflı kurumlara ve anlaşmalara karşı çıkma, fosil yakıtların ülke içinde agresif bir şekilde kullanılması, iklim savunucularını ve uzmanlarını halkın iradesini baltalamaya çalışan elitler olarak tasvir etme" (Fiorino, 2022, s. 801) biçiminde söylemler üretilmektedir. Bu durumu aynı zamanda bir tür "bilimsel hakikat krizi" olarak da okumak mümkündür. Bilimsel bilgiye duyulan güvenin sarsılmasında sağ popülist hareketlerin katalizör işlevi gördüğü düşünülmektedir. Zira kanıtlar ve objektif olgular yerini duygu, his ve kişisel inançlara terk etmektedir. Üstelik karşı-bilimsel söylemler, popülist sağ aktörler tarafından kasıtlı bir şekilde üretilmektedir (Eslen-Ziya, 2022). Szabados'a göre, "bilime karşı savaş" popülizmin yükselişi ve anti-entelektüelizm dalgası ile örtüşmektedir (2019). Bu açıdan iklim krizi bağlamında sahte bilimsel içeriklerin yaygınlığı sorunun vahametini göstermektedir. Öyle ki, insanların yoğun bir şekilde sahte bilimsel içeriklere maruz kalması onların iklim değişikliğinin antropojenik kökenli olduğuna dair ortak bir kavrayış etrafında toplanmasını zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla insanların iklim değişikliğine karşı yanlış inançlara sahip olması, kısmen de olsa sorumluluklarını hafifletmektedir. Zira insanların iklim değişikliğine dair uydurulmuş, önyargılarla üretilmiş, metodolojik kusurlar içeren bilgilere ulaşması ya da maruz kalması söz konusu olabilmektedir. Esas sorumluluk iklim krizini reddeden, sahte bilimi fonlayan aktörlerdedir (Pongiglione ve Martini, 2022, s. 431-432). Sıradan insanların böylesi bir durum karşısında kalması, bilim inkarının ve dezenformasyonun demokratik siyaset üzerindeki olumsuz etkisini göstermektedir ve bu etkileri aşmaya yönelik hızlı bir çözüm yöntemi de bulunmamaktadır (Torcello, 2020, s. 6). İdeolojik bilim inkarcılığı aynı zamanda komplo teorileri gibi inanç sistemleri ile de bağlantılıdır. Her türlü ideolojik eğilim içerisinde bilim inkarcılığına yönelik pratikler söz konusu olsa da muhafazakâr grupların bilimi reddetme olasılığının daha yüksek olduğu öne sürülmektedir (Rekker, 2021, s. 363). Ayrıca, Brulle'nin yaptığı araştırmaya göre (2014), ABD özelinde iklim değişikliği karşıtı hareketi oluşturan organizasyonların mali gelir kaynaklarının ezici çoğunluğunun muhafazakâr vakıflardan geldiği tespit edilmiştir. Bu organizasyonların etkisiyle iklim krizi, gerçeklikten tartışmalı bir konuya dönüşebilmiştir. Özellikle ABD siyasetinde muhafazakâr vakıflar ve siyasal temsilcisi olan Cumhuriyetçiler arasındaki yakınsama göz

önünde bulundurulduğunda bu anlaşılır bir durumdur.⁴ Nitekim Trump 2017 yılında iktidara geldiğinde ülkesinin Paris İklim Anlaşmasından çıkacağını duyurmuştur. 2020 yılında ise resmi olarak ülkenin çıkışı gerçekleşmiştir. 2021 yılında Demokrat aday Joe Biden'ın seçimleri kazanmasıyla ülke tekrar anlaşmayı imzalamıştır. Fakat 2025 yılında koltuğu devralan Trump'ın ilk icraatı ülkenin anlaşmadan çıkmasına yönelik yürütme emridir (Popli, 2025; Stott ve Pooler, 2025). Dünyayı tarihsel olarak en çok kirleten ülkelerden birisi olan ABD'nin bu küresel sözleşmeden çekilmesiyle birlikte bu ve benzeri kararların dünyanın diğer toplumlarında domino etkisine neden olacağı öngörülebilir.

İklim krizi karşısında tarihsel sorumluluğu en fazla olan toplumlardan ABD'nin Cumhuriyetçi kanadının sınırsız kapitalizm vurgusu iklim politikaları ile çatışma içerisindedir. Çünkü serbest piyasa düzeni, emisyon azaltımı ile karşıt bir noktada durmaktadır. Bu da ekonomik ve politik sonuçlar meydana getirir. Karbon vergilerinden, fosile dayalı endüstriyi yenilenebilir enerjiye dayalı ekonomiye çevirmek temelde politika dönüşümü gerektirir (Lewandowsky, 2021, s. 1-3) çünkü içinde bulunduğumuz fosil endüstrisine dayalı ekonomik büyüme anlatısı temelde iklim krizinin nedenidir. Bu da devlet müdahalesini zorunlu kıldığı için piyasacı sağın iklim değişikliğini reddetmesini anlaşılır kılmaktadır (Douglas ve Sutton, 2015, s. 101). Nitekim, iklim değişikliği inkârı, "resmi bilime ve elitlere karşı muhalefet, sanayici kapitalist düzene ve mevcut sistem özelliklerine yönelik algılanan tehditlerle ilişkilendirilmektedir" (Krange vd., 2021). Haas'a göre: "sağ popülist partiler, insan kaynaklı iklim değişikliğinin varlığına şüpheyle yaklaşarak emperyal yaşam tarzını savunmaktadır" (2024, s. 464). Bu durum sadece sağ popülist siyasal aktörler açısından sınırlandırılmaz aynı zamanda onların seçmen kitlesi arasında da büyük bir benzerlik söz konusudur. Nitekim sağ popülizmin yükselişyle iklim gündemi büyük bir tehdit içerisindedir. Hem popülist liderler hem de onların destekçileri iklim politikalarına karşı şüpheli ve iklim değişikliğini öngören politikalara karşı düşmanca bir tutum içerisindedirler (Lockwood, 2018). Fransa, Almanya, İtalya, İspanya, Birleşik Krallık ve ABD'de 9625 kişi üzerinde yapılan bir araştırmada, sağ popülizm ile iklim şüpheliği arasında bir bağıntı olduğu ortaya konulmuştur. Buna göre, sağ popülist partilere verilen destekle iklim konularına ve çevre dostu politikalara muhalefet arasında güçlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Sağ popülist destekçilerin medya tüketimlerinde de *hiper-partizan* medya içeriklerini daha yoğun tükettikleri, bilimsel uzlaşıya güven duymadıkları, toplumun esas ihtiyaçlarının iklim meselesinin daha önünde olduğu, iklim değişikliği ile ilgili bilimsel medya içeriklerini daha az tükettikleri bulgulanmıştır. Çalışma önemli bir bulguya işaret etmektedir. Sağ popülistler iklim değişikliği ile ilgili gerçeği reddetmekten ziyade popülist dünya görüşlerine uygun

⁴ ABD siyasetinin merkezinde iki politik eğilim söz konusudur. Bir tarafta tam olarak piyasacı liberalizm ve sınırsız kapitalizm vurgusu ön plandayken; diğer tarafta sosyal liberalizm, yeniden dağıtım ve sınırlı da olsa devlet müdahalesinin savunusu ön plandadır (Antonio ve Brulle, 2011, s. 195). Bu bağlamda Cumhuriyetçiler ilk kanadı temsil ederken Demokratlar ikinci kanadı temsil etmektedir. İklim krizi karşısında da bu politik bölünmüşlük açık bir şekilde görülmektedir. Demokratlar, Cumhuriyetçilere nazaran daha fazla endişeli ve kaygılıdır (McCrigh vd., 2016, s. 338). İklim politikalarında da Biden daha çevre yanlısı politikaları uygularken, Trump tam aksine fosil endüstrisini desteklemektedir. Muhafazakar siyasal aktörler tarafından popülist bir söylem olarak kullanılan "drill baby drill" sloganı iklim politikalarına karşı coşkulu bir çağırıcı ifade etmektedir. "Sondaj yapalım bebeğim sondaj" gibi bir anlama geldiği söylenebilir. 2024 yılı seçim kampanyasında Trump çokça kez bu sloganı popülist siyasetinin bir parçası olarak kullanmıştır (Phillis ve McDermott, 2025).

içeriklere yönelmektedirler. Fakat yine de iklim değişikliğinin etkisini küçümseyerek halkın refahını ön plana çıkarmaktadırlar (Yan vd., 2022). Clarke vd. yaptığı araştırmaya göre de sağ kanat eğilim içerisindeki bireyler, iklim değişikliğiyle mücadeleyi mevcut sosyoekonomik sistem üzerinde tehdit yaratacağı için inkâr etmektedirler (2019). Benzer eğilimler Avrupa ve ABD ile sınırlı değildir. Örneğin Avustralya’da yapılan bir araştırmada, iklim değişikliği hususunda partizan eğilimler tespit edilmiştir. Buna göre, merkez sol ve ilerici (progressive) partiler iklim krizi karşısında politik bir uzlaşa içerisindeyken, buna karşılık bağımsız ve muhafazakâr politik aktörlerin politik uzlaşmadan sapma gösterdikleri bulgulanmıştır. Dolayısıyla partizan ideolojik tutumların iklim değişikliği üzerindeki uzlaşmayı baltaladığı söylenebilir (Fielding vd., 2012). Hatta sağ politik aktörler (başta ABD lideri Trump olmak üzere) iklim aktivistlerini damgalanmakta, değersizleştirilmektedir (Burschel, 2025, s. 4). Çevrecilik ve iklim değişikliği politikalarının savunucuları sağ aktörler ve seçmen kitlesince “komünist karpuzlar” olarak işaretlenmektedir. Buna göre, dışı yeşil (çevreci) olsa da içi kıızıl (komünist) insanlardır. Çevrecilerin topluma tehdit oluşturduğu algısının, sağ politikanın iklim değişikliği inkarının altında yatan bir unsur olduğu öne sürülmektedir (Hoffarth ve Hodson, 2016). Dünyada yükselen ve popülist bir nüveyi içerisinde barındıran sağ popülist hareketlerin iklim krizi karşısında politik-ekonomik ve toplumsal karşıtlığını genel hatları ile bu şekilde özetlemek mümkündür.

Çalışmanın Amacı, Önemi, Sınırlılıkları ve Yöntemi

Bu çalışmada Eleştirel Söylem Analizi (ESA) disiplininden faydalanılacaktır. ESA dili bir sosyal pratik olarak görmekte, dil ile iktidar arasındaki ilişkilere odaklanmaktadır. ESA, “sosyal eşitsizlik, ayrımcılık, iktidar ve hegemonyanın dil kullanımı içerisinde nasıl vücut bulduğunu, inşa edildiğini ve meşrulaştırıldığını” (Şah, 2020, s. 210) inceler. Dil ve ideolojiyi birbiriyle etkileşen ve de döngüsel bir yapı içerisinde birbirinin oluşumunda yer alan kavramlar olarak değerlendirmek mümkündür. Söylem analizi, bu ilişkiler ağının çözümlenmesinde kilit bir rol oynamaktadır (Karaduman, 2017, s. 31). Siyaset ve söylem bağı göz önünde bulundurulduğunda bahsi geçen ilişkiler ağını anlaşılır kılmak, siyasal söylem analizi kapsamında incelenebilir. Bu çalışmanın amacı da YRP’nin iklim krizine karşı ürettiği politik söylemlere odaklanmaktır. Nitekim, siyasal söylem analizi politik aktörlerin siyasal söylemlerine odaklanır ve ESA kapsamında incelenebilir. Bir söylemin siyasal olup olmadığını kategorize etmek için belirleyici unsur bağlamıdır. Buna göre, siyasal iletişimsel olayların tecessüm ettiği “kabine toplantıları, parlamento oturumları, seçim kampanyaları, mitingler, medya röportajları, bürokratik uygulamalar, protesto gösterileri” gibi söylemleri bu kapsamda ele almak mümkündür (van Dijk, 1997, s. 11- 14). Bu açıdan YRP’nin iklim değişikliğine yönelik altı siyasal söylemi tespit edilmiştir. Bu söylemlerden beş tanesi doğrudan parti lideri Fatih Erbakan tarafından dile getirilmiştir. Bir tanesi ise Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Aşila tarafından üretilmiştir.

Tablo 1: YRP iklim krizi söylemleri

Tarih	Konuşma Başlığı	Konuşmacı
Ekim 2021	Paris İklim Anlaşması uyarısı	Fatih Erbakan (http 1)
Aralık 2021	Yeniden Refah Partisi Genel Başkanı Dr. Fatih Erbakan, DSÖ, aşılama süreci ve Paris İklim Anlaşması ile ilgili basın toplantısı düzenliyor	Fatih Erbakan (http 2)
Ağustos 2023	İklim değişikliği insanlığı ifsad etmek için bir bahanedir!	Fatih Erbakan (http 3)
Eylül 2023	İklim Değişikliği!	Fatih Erbakan (http 4)
Şubat 2024	Siyonizm şimdi de “iklim krizi” kisvesi altında çok daha tehlikeli bir planla karşımızda...	Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Aşıla (http 5)
. ⁵	1000 Marketin Zararı Yine Milletin Sirtına Kalacak	Fatih Erbakan (http 6)

ESA, bir siyasal söylemin anlaşılmasında ve arka planında yatan niyetlerin ortaya çıkarılmasında iletişim çalışmalarında oldukça yaygın kullanılan bir perspektif sunmaktadır. Ancak ESA, Van Dijk'e göre bir araştırma yönteminden ziyade bir disiplindir. Dolayısıyla bu akademik etkinliğin kendine özgü kullandığı bir yöntemi yoktur (İnceoğlu ve Çomak, 2016, s. 30). Araştırmacıların perspektifleri çalışmaların şekillendirilmesine katkı sunmaktadır. Bu çalışmada Fairclough'un ESA yaklaşımı ile hareket edilmiştir. Fairclough ve Fairclough (2012, s. 1-2) *Siyasal Söylem Analizi* kitabında, siyasal söylemi bir tür pratik argümantasyon biçimi olarak ele almaktadır. Yazarlar, ESA yoluyla metnin içindeki izole unsurlara değil bütünsel bir şekilde metne odaklanmak gerektiğini düşünmektedirler. ESA, Fairclough'a göre üç boyutta ele alınmaktadır. Bunlar, “betimleme, yorumlama ve açıklamadır.” Betimleme metnin biçimsel özelliklerine odaklanır. Yorumlama, metin ile etkileşim boyutunu irdeler. Metin, bu açıdan bir üretim süreci ve aynı zamanda yorumlamanın kaynağını teşkil eder. Açıklama ise hem etkileşime hem de toplumsal bağlama mercek tutar. Toplumsal belirleyiciler ile tüm bunların etkilerini anlamaya çalışır (Fairclough, 1996, s. 26). Dilbilgisi, kelime dağarcığı, gramer yapısı, yazı sistemi gibi geleneksel dilbilimsel analiz biçimleri ESA

⁵ Söylemin tarihi tespit edilememiştir.

kapsamında ele alınmaktadır (Fairclough, 1995, s. 57). Siyasal söylemlerin analizinde ya da ideolojik konumlanmanın anlaşılmasında dili kullanım biçimleri bu bağlamda oldukça önemlidir. Nitekim dili kullanan aktörün seçtiği sözcük, ya da sözcük öbekleri, konuşma tarzı, anlatım biçimi hatta cümle kurma yetileri söylemin meydana gelmesinde büyük bir etkidir. Nitekim söylem dilin kullanımıyla oluşur (İnceoğlu ve Çomak, 2016, s. 35-36). ESA yaklaşımında ayrıca “biz ve onlar” ayrımı ya da karşıtlığı söylemin temel mekanizmalarından birisini oluşturur. Özellikle Batı literatüründe aşırı sağ siyasal aktörlerin söylemsel stratejileri ele alındığında bu durum belirgin bir hal almaktadır. Bir tarafta “gerçek halk” diğer tarafta ise yozlaşmış “elit” çarpıştırılır. Sıklıkla elitlere karşı yani “öteki” ve “yabancı” hakkında yerleşik stereotiplere başvurulur. Böylece homojen “halk” için bir topluluk ve aidiyet duygusu yaratılma amaçlanır (Wodak, 2019, s. 21). Bu çalışmada “biz ve onlar” biçimindeki ayrımı analiz etmek oldukça önemlidir. Nitekim aşırı sağ hareket olarak görülen YRP, siyaseti “biz ve onlar” ikiliği üzerinden okumakta ve “ahlaki bir savaşa indirgediği” düşünülmektedir (Oğuz, 2024, s. 859). Araştırmada ayrıca ESA kapsamında siyasal söylemin çözümlenmesinde “koşul önermeleri, hedef önermeleri, değer önermeleri ve bir çözüm iddiası” analiz edilmektedir (Fairclough ve Fairclough, 2012, s. 88). Bu çalışmada yazarların geliştirmiş olduğu çerçeve YRP’nin iklim değişikliği siyasetine uyarlanmıştır.

Yukarıda bahsi geçen analiz çerçevesi bütünlük arz edecek şekilde ele alınmıştır. Uluslararası literatürde iklim değişikliği ve sağ politika (özellikle aşırı sağ- *far right*) ilişkisini ele alan çalışmalar mevcut iken, Türkiye siyasetinde böylesi bir çalışmanın literatürde eksik olduğu tespit edilmiştir. Türkiye’de AK Partinin de içerisinde tecessüm ettiği ve kendi kulvarını inşa ettiği Millî Görüş çizgisinin günümüzdeki politik temsilcisi olan YRP’nin iklim değişikliğine yönelik söylemleri bu çalışmada ele alınmıştır. Nitekim parti lideri Fatih Erbakan, iklim siyasetine yönelik zaman zaman siyasal söylem üreten öncü politik aktörlerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle metropol kentlerde, siyasal iktidar seçmeninden oy alması ile dikkat çekmektedir. Nitekim 31 Mart 2024 mahalli idareler seçimleri göz önünde bulundurulduğunda Cumhuriyet Halk Partisi ve Adalet ve Kalkınma Partisinin ardından 2.291.882 oy ve %6,98 oran ile Türkiye siyasetinde üçüncü parti pozisyonuna yükselmiştir (Yüksek Seçim Kurulu, 2024). Dolayısıyla YRP’nin etkisinin gün geçtikçe arttığı söylenebilir. Bu bağlamda iklim krizi karşısında güçlü bir aktör olan YRP’nin söylemlerini analiz etmek bu çalışmanın özgün yönlerinden birisini teşkil etmektedir.

Bulgular ve Analiz

ESA açısından Erbakan’ın söylemleri üç temel bağlamda ele alınmıştır. İklim değişikliği ve aşırı sağ politika arasındaki ilişki irdelenirken alan yazın takip edilerek üç tema belirlenmiştir. Bu temalar Türkiye siyasetine uyarlanarak benzerlikler ve ayırım noktaları ortaya konulmuştur. Böylece iklim krizine karşı Türkiye siyasetinde aşırı sağ bir siyasal aktör olan YRP’nin özgün niteliği ortaya çıkarılmıştır.

Tablo 2: Söylem kategorileri

Kültürel Savaş dolayımıyla krizi araçsallaştırma	İklim değişikliği solcuların bir oyunu, komünizm propagandası, insan kültürünü ve geleneklerini bozma, dinsel anlatılara başvurma
Bilim Karşıtı Söylemler ve Şüpheciliği Yaygınlaştırma	İklimin değişmeyeceği, bilim insanları arasında herhangi bir konsensüsün olmadığına dair anlatıyı üretme
İklim Değişikliğine Karşı Ulusal Korumacılık	Küresel anlaşmalara karşı çıkma, ulusal egemenlik anlatısı kurma

(Carr vd., 2012, s. 276; Forchtner vd., 2018, s. 589; Forchtner, 2019, s. 1; Hass, 2024, s. 464; Jett vd., 2023, s. 799; Kanadıkırık, 2023, s. 97; Kulin vd., 2021, s. 1111; Kulin ve Seva, 2024, s. 14; Lockwood, 2018, s. 719; Lockwood ve Lookwood, 2022, s. 31)

Kültürel Savaş Dolayımıyla Krizi Araçsallaştırma

İklim krizine karşı dini içerikli gerekçelendirmeler, iklim krizinin etkisini hafifletmek için Erbakan tarafından sıklıkla dile getirilmektedir. Erbakan'ın iklim krizi karşısındaki söylemleri göz önünde bulundurulduğunda bu tarz gerekçelendirmeler yaygın bir şekilde üretilmektedir. Pek çok benzetme ve deyim yer verilerek söylemini kuvvetlendirmeye çalışmıştır. Bunlar arasında "ifsat etmek", "tarumar etmek" (http 3) gibi ifadeleri kullandığı tespit edilmiştir. Örneğin bir konuşmasında Arapça kökenli olan "ifsat etmek" deyimine yer vermiştir. Buna göre, iklim değişikliği bahanesi ile insanlık ifsats edilecektir. İfsat, "fesat çıkarma", "bozma", "karıştırma" (İslam ve İhsan, 2018) gibi anlamlara gelmektedir.⁶ Yine "insan fıtratını tarumar etmek" gibi deyimlere yer verildiği görülmektedir. Buradaki "fıtrat" sözcüğü de Arapça kökenlidir. Yaradılış anlamına gelmektedir (Türk Dil Kurumu, 2024a). Sağ siyasal söylemle muhafazakâr ideolojiye eklemlenen dinsel açıklamalara sıklıkla yer verildiği göz önünde bulundurulduğunda fıtrat sözcüğü bu bağlamda özgün bir yere sahiptir. Fıtrat, dini olan ile insani olanı birbirine bağlar. İnsan, fıtratı gereği iman etmeye koşulmuştur. Dolayısıyla fıtrata aykırı olmak ile dine aykırı olmak benzer meallere gelmektedir (Bora, 2018, s. 73). Böylece, iklim değişikliği gibi söylemlerle yeryüzündeki düzene karşı çıkıldığına dair imaların bulunduğu söylenebilir.

⁶ Sadece bu deyim üzerine bir araştırma yapıldığında büyük ölçüde dini içerikli metinlerle sıklıkla bir arada kullanıldığı anlaşılmaktadır. Kavramı ahlaki ve toplumsal bozulmayla ilişkili olarak ele almak mümkündür. İslam ve İhsan adlı web sitesinin kavrama ilişkin örnekleri incelendiğinde de bu durum açık bir şekilde görülmektedir. Örneğin: "Mü'mine düşen; şeytanın her türlü ifsatlarına karşı uyanık olmaya çalışmaktır." (İslam ve İhsan, 2018) dolayısıyla siyasal aktörün ürettiği diskur ile dini söylem arasındaki bu yakınsama dikkat çekicidir.

Söylemsel düzende bakıldığında ise biz ve onlar ayrımı yapılırken insan fıtratına müdahalenin öznesi olarak “Siyonist Projelere” (http 3) göndermeler yapıldığı görülmektedir. Erbakan’ın işaret ettiği Siyonistler pek çok alanda insanlığı kontrol altında tutmuşlardır. Ona göre; bankacılık ve finans sistemi, petrol kaynakları ve teknoloji zaten onların denetimi altındadır. Şimdi ise iklim değişikliği adı altında beslenme ve gıda arzını kontrol altına almak istemektedirler. Erbakan, iklim değişikliği sorununa karşı çıkarken işaret ettiği Siyonist elitlerle mücadelesini ortaya koymaktadır. Yeryüzünde insan nüfusunun oldukça fazla olduğunu düşünen Siyonist projelerin aktörleri arasında Batı dünyası, Bill Gates gibi isimler yer almaktadır (http 2). Aşıla’nın da benzer söylemleri basın açıklaması yoluyla dile getirdiğini söylemek mümkündür.

Bunların tek amacı vardır: İklim değişikliği gibi suni krizler üreterek toplumları kontrol altına almak, karbon gibi çeşitli vergilendirme yöntemleriyle toplumları sömürmek ve ceplerini doldurmak. Bizim de bir tek amacımız var Allah için doğruları söylemek şeytana esir olanların, şeytani plan yapanların kirli oyunlarını bozmak (http 5).

Erbakan söylemsel stratejisinde biz ve onlar ayrımını inşa ederken net bir şekilde onların kim olduğunu ortaya koymaktadır. Siyonist elitler, iklim değişikliği gibi suni krizlerle toplumu kontrol altında tutmaktadırlar. Burada iklim değişikliği ve besin arzı arasındaki bağıntısını dinsel gerekçelerle meşrulaştırmaya çalışmaktadır. Erbakan’a göre “onlar” “Cenab-ı Allah’ın düzenini bozma konusunda oldukça ileriye gitmişlerdir.” Nitekim yeryüzünde çok sayıda insan bulunduğu için bu elitler genetik biliminden faydalanmakta, çeşitli hormon tedavileri uygulamakta, insanları fiziksel olarak küçültmeye çalışmaktadır. Fiziksel olarak küçülmüş insanlar, daha az tüketir, daha az araca ve eve ihtiyaç duyar, daha az enerji tüketir ve daha az yakıt tüketirler böylece daha az karbon salımı meydana gelir (http 2). Benzer şekilde Aşıla da tüm bu niyetlerin arka planında yatan nedenleri açığa çıkarmaktadır. Ona göre, Siyonizm insanlığı yok etmeyi amaçlamaktadır. Yeryüzünde insan nüfusu çok artmıştır. Siyonistler için bu nüfus oldukça fazladır. Bu nedenle insanların büyük bir kısmının yok edilmesi gerekmekte yeryüzünde 500 milyon kölenin yeterli geleceği düşünülmektedir. Bu nedenle yeryüzünde insan nüfusu çok olduğu ve bunun da iklim krizine yol açtığını bahane etmektedirler. Bu bağlamda hayvanlar Siyonistlere göre karbon salımı meydana getirdiği için yerine laboratuvarı üretilen yapay etlere halklar mahkûm edilecektir. Tüm bunlar ise iklim değişikliği kisvesi adı altında yürütülmektedir. Esas gaye ise Siyonistlerin dünyaya hâkim olma planlarıdır (http 5). YRP aktörlerinin söylemlerinde yer verdikleri “bahane”, “sunî kriz”, “kisve” gibi ifadeler politik tutumu meşrulaştırmanın kavram setleri olarak değerlendirilebilir.

İklim değişikliğine dair siyasal iktidara da söylemlerinde yer veren Aşıla’ya göre hükümetin geçirmeye çalıştığı iklim kanunu “küresel şeytanlara teslimiyettir. İnsanlığa ihanettir. Rahmani düzene savaş ilan etmektir” (http 5). Buna göre AK Parti hükümeti de Aşıla’ya göre küresel Siyonist Projelere teslim olmuştur. Buradaki biz ve onlar ayrımı içerisine mevcut siyasal iktidarı da eklemleyen Aşıla, iklim yasasının meclise

gelmesi halinde YRP olarak mücadele edeceklerini dile getirmektedir. Nitekim ona göre “ülkemizin ve milletimizin geleceğini küresel emperyalizmin sömürü ve kölelik politikalarına kurban edilmeyecektir” (http 5). Kültürel ve dinsel savunmanın bir boyutunu da iklim kriziyle ilişkili olarak İstanbul Sözleşmesi oluşturmaktadır. Buna göre değer önermesi olarak: “Asıl maksatları aynen İstanbul sözleşmesindeki sinsi amaçlarında olduğu gibi Cenab-ı Allah’ın koymuş olduğu düzeni bozmak ve bütün insanlığı, 7 milyar insanı en hayati konuda beslenme konusunda kendilerine bağımlı ve mahkûm yapmak istiyorlar.” (http 2) söyleminde görülmektedir. Burada Erbakan “sinsi plan” diyerek, iklim değişikliği ile İstanbul Sözleşmesi arasında bir bağ kurmaktadır. Ona göre bu gibi sinsi planlarla insanlar adeta mahkûm edilmektedir. Bilindiği üzere İstanbul Sözleşmesi, 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe giren, imzaya açılışı 11 Mayıs 2011 tarihinde olan bir sözleşmedir. “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi” adını taşımakta, İstanbul’da imzaya açılması nedeniyle kısaca İstanbul Sözleşmesi olarak bilinmektedir. Türkiye de sözleşmeyi 11 Mayıs 2011 tarihinde imzalamış ve 14 Mart 2012 tarihinde onaylamıştır (Bakırcı, 2015, s. 133). Ancak bu tarihten itibaren sözleşme, Türkiye’de özellikle İslamcı çevrelerin hedefinde yer almıştır. Örneğin İslamcı basının öncü kaynaklarından olan Millî Gazete’de yer alan köşe yazıları üzerine yapılan bir söylem çözümlemesinde İstanbul Sözleşmesi karşıtlığı “İslamcı ideolojinin hem dinden hem de ataerkil düşünceden devşirdiği cinsiyetçi söyleme dayandırdıkları” ortaya konulmuştur (Keleş ve Onay Çöker, 2021, s. 372). Kamuoyu baskısı oluşturulmasında öncü kaynaklardan olan İslamcı basın ve çevrelere ek olarak YRP de başından itibaren sözleşmeye karşı mücadele yürüten siyasal partilerin başında gelmiştir. YRP’nin tabanını konsolide etmek için manevi ve ahlaki değerlere uymadığı gerekçesi ile sözleşmenin karşısında olduğu ve toplumun pek çok kesiminden bu bağlamda karşılık bulduğu ifade edilmektedir (Demir ve Kıvrak, 2024, s. 470). Sonuç olarak muhafazakâr çevrelerin etkisi uç vermiş ve Türkiye 20 Mart 2021 tarihinde İstanbul Sözleşmesinden çekildiğini duyurmuştur (T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2021). Erbakan’a göre İstanbul Sözleşmesini “dayatanlarla” Paris İklim Anlaşmasını “dayatanlar” aynı mihraklardır. Ona göre:

...Tıpkı İstanbul sözleşmesinde yaptığımız gibi iklim değişikliği adı altında asıl maksatların gizlenerek süslü sözlerle insanlığa bu müdahaleleri dayatmak isteyenlerin bu iklim sözleşmesinin de gerçek yüzünün görülmesi ve bütün bu yanlışlardan dönülmesi için mücadele verileceğini burada bu toplantımızda tüm kamuoyuna ifade ediyoruz...İstanbul sözleşmesi kadar en azından bu da tehlikelidir. Bu nedenle iklim değişikliği adı altında yapılan bu dayatmalara karşı da mücadele edeceğimizi de ifade ediyoruz. (http 2).

Erbakan buradaki söylemi ile aşırı sağ politikanın pek çok unsurunu bir araya getirmiştir. Böylece iklim krizi, İstanbul Sözleşmesi, aşı karşıtlığı (Covid 19) tek bir potada eritilerek kamuoyuna aktarılmıştır.

Bilimsel Söylemleri Bulanıklaştırma ve Şüpheciliği Yaygınlaştırma

Kuramsal çerçevede de görüldüğü üzere sağ siyasal söylemde bilimsel şüphecilik ya da bilim karşıtlığının sıklıkla dile getirildiği bilinmektedir. Erbakan da bu söylemlere konuşmalarında yer vermektedir. Hatta bilim dışı söylemleri yaygınlaştırmaya çalışmaktadır. Betimsel düzlemde bakıldığında öne sürülen iddialar çözüme de kavuşmaktadır. Nitekim, iklim değişikliği “çarpıtılmakta”, “abartılmakta” ve insanlar “korkutulmaktadır” (http 4). Dolayısıyla iklim krizi bir vakıa değildir ve korkulmasına da gerek yoktur.

Covid-19 sürecinde yaşanan kapanmalar hatırlatılarak iklim değişikliği ile bağlantı kurulmaya çalışılmaktadır. Nitekim koşul önermesi bağlamında “pandemideki kapanmalar gibi yeni kapanmalar söz konusu olabilir çünkü sizin araçlarınız küresel ısınmaya yol açıyor” (http 4) benzeri söylemleri ürettiği bulgulanmıştır. Böylece toplumu küresel aktörlerin niyetlerine karşı uyanık olmaya davet etmektedir. Bu tarz ifadeleri kullanılarak iklim değişikliğine karşı toplumdaki kaygıların hafifletilmeye çalışıldığı da söylenebilir. Erbakan, bilimsel ispatlara karşın koşul önermesi olarak, “kuraklığın ısınma ile değil ancak soğuma” ile mümkün olabileceğini dile getirmektedir. Bunu da bilimsel bir “gerçek” olarak işaret etmektedir (http 4). Konuya dair söylemlerini kuvvetlendirmek için “bilim adamlarının çok güzel açıklamaları” (http 4) olduğunu dile getirirse de bu bilim insanlarının kimler olduğunu açıklamamaktadır. Benzer şekilde Aşla: “Arkadaşlar iklim ne kanunla düzelir ne insan eliyle değiştirilebilir. Dünya yörüngesinden çıkmadığı sürece iklimi değiştiremezsiniz meteorolojik olaylar dalgalanma gösterebilir bu iklim değişikliği değildir. Gerçekten iklim değişmişse yeryüzünde yaşam sona ermiş demektir” (http 5) diyerek iklim değişikliği karşısında popülist söylemlere başvurmaktadır. Bu bağlamda YRP’nin hayvancılık endüstrisi ve iklim değişikliği üzerinden bir bağlantı kurmaya çalıştığı söylenebilir. Örneğin:

Şimdi çıkmışlar diyorlar ki, geniş getiren hayvanlar işkembelerindeki fermentasyon süreci sonucunda bir metan gazı salgılıyorlar. Diyorlar ki çok daha bedava bir yöntem var. Gelin bu rüminant hayvanları katledin, telef edin ve biz size yapay et yapalım siz de bu bizim yaptığımız yapay etle beslenin böylece küresel ısınmadan da kurtulalım (http 3).

Erbakan’ın buradaki söyleminde endüstriyel hayvancılık için ürettiği söylemde kullandığı önemli kelime öbeklerinden birisi de “telef etmek” olarak karşımıza çıkmaktadır. “Telef etmek” Türk Dil Kurumuna göre “öldürme”, “mahvetme” ve “yok etme” gibi anlamlara gelmektedir (Türk Dil Kurumu, 2024b). “Diyorlar ki”, diye işaret ettiği kişi veya kurumların kimler olduğu söylemde bulanık bir şekilde bırakılmıştır. Ancak söylemini kuvvetlendirmek için işlevsel olduğu söylenebilir. ESA’da Fairclough ve Fairclough, söylemin mantıksız hatta irrasyonel olduğu gerekçesiyle ve benzetme yoluyla reddedilebildiğini ifade etmektedir (2012, s. 88). Aşla da söylemlerinde benzetmelere yer vermektedir. Karbon salımı ile insanın %17’sinin karbondan oluştuğunu

ifade ederek bir bağ oluşturmaya çalışmaktadır. Böylece kurduğu bağlantı ile küresel elitlerin sıfır karbon hedeflerini insanlığı ve kobay ülke olarak gördükleri Türkiye'yi bitirme projesi olarak yorumlamaktadır (http 5). Bu ve benzeri ifadeler YRP aktörlerine göre Siyonist Projelerin uydurma gerekçeleri olarak işaret edilmektedir. Bahsi geçen odakların çok profesyonel olduğu, manipülasyon teknikleri ve algı oyunları ile hareket ettiği, sahip oldukları medya gücü ile insanları kendilerine inandırdıkları düşünülmektedir (http 2). Bu odakların gizli planlarını afişe ettiğini düşünen Erbakan, kendisini ve partisini ise mazlum halkın sözcüsü olarak görmektedir. Erbakan'ın söylemini güçlendirmek için başvurduğu yöntemlerden birisi de bilimsel gerçekliği son derece tartışmalı araştırmaları gerçekmişçesine sunmasıdır. Bunlar içerisinde koşul önermeleri de barındıran söylemleridir. Dikkat çekici iki söylemi aşağıdaki gibidir:

...Metan gazı yani bu hayvanlardan çıkan metan gazı atmosferde sadece dokuz yıl asılı kalıyor. Halbuki karbondioksit binlerce yıl asılı kalıyor bütün bu gerçeklere rağmen birilerinin onları telef etmeyi kafaya koyması açık bir şekilde iklim değişikliğinin aslında bir bahane olduğunu gösteriyor. (http 3).

...Halbuki ısınma yağmura engel değil, tam tersine soğuma -20 -30 -40'larda yağmur yağmıyor, kuraklık oluyor. Bununla ilgili geniş bilimsel çevrelerin de desteğiyle bir açıklama yapmak istiyoruz. Bu bahane edilerek mesela ineklerin itlaf edilmesi, halbuki yapılan araştırmalar ineklerin yemine deniz yosunu katılması halinde yüzde 80 oranında bunun engelleneceğini ortaya koyuyor...bu küresel ısınma bahanesiyle gidilmek istenen nokta inekler de koyunlar da keçiler de küresel ısınmayı sağlıyor onun için onları yok edelim yapay et yiyelim (http 4).

Tüm bu söylemleri sahte bilim (pseudoscience) kapsamında değerlendirmek mümkündür. Kuramsal çerçevede vurgulandığı üzere sahte bilim ideolojik önyargılarla yayılmaktadır. İklim krizi meselesinde aşırı sağ siyasal aktörler ideolojik önyargıları sürekli olarak üretmektedirler. Özellikle sağ siyasal aktörlerin ve özelinde aşırı sağ siyasetin sahte bilime başvurmaları oldukça yaygın bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan Erbakan ve partisi de iklim krizi karşısında bu tarz yöntemleri sahiplenmektedir. Bir doğrulama platformu olan Teyit sitesinde Dilge Temiz'in yaptığı araştırmaya göre yukarıda bahsi geçen her iki söylemin de bilimsel bir karşılığı bulunmamaktadır. Temiz, yaptığı araştırmayı Amerika Birleşik Devletleri Jeoloji Kurumuna, Yale Climate Connection'a ve National Geographic'deki bilimsel araştırmalara dayandırmaktadır. Elde ettiği bulgulara göre "Erbakan'ın iddialarının dayanaksız olduğu gibi ihtimallere dayalı" olduğunu ortaya koymuştur (Temiz, 2023). Erbakan'ın bu tarz bilim dışı popülist söylemleri oldukça yaygındır. Bu açıdan sağ popülist aktörlerin söylem mekanizmalarına benzer içerikler ürettiğini ifade etmek mümkündür.

İklim Değişikliğine Karşı Ulusal Korumacılık

İklim değişikliğinin esas müsebbibi olan Batılı merkez devletlerin söylemleri büyük ölçüde ekonomik gerekçeler sunarak reddetmek, krizi genelleştirmek ve tüm devletleri sorumlu tutmak şeklinde zuhur etmektedir. Periferide kalan devletler ise iklim değişikliğine karşı esas sorumluluğu endüstrileşmesini tamamlamış toplumlara işaret etmek şeklinde kendini göstermektedir. Ancak iklim krizinin küresel bir mesele olması tüm dünyanın ortak hareket etmesini gerekli kılmaktadır. Sağ siyasal söylemde iklim değişikliği konusunda reddiye, popülizm ile bağlantılı olarak da yoğun bir şekilde uluslararası anlaşmalara karşı çıkma biçiminde karşılık bulur. Nitekim sağ popülist partiler iklim değişikliği meselesini siyasi bir mücadele alanı olarak görmektedirler. Bu durum Paris İklim Anlaşması gibi sözleşmelerde yer alan karbon salımı azaltma hedeflerine karşı popülist partilerin kamuoyu desteğinin artmasına neden olabilmektedir (Welsch, 2025, s. 1). İsveç, Almanya, İspanya ve Polonya olmak üzere dört Avrupa ülkesinde yapılan bir çalışma iklim krizi karşısında özgün bir örnek olarak değerlendirilebilir. Sorunun vahametine karşı “peki ya diğerleri” şeklinde özetlenebilecek *whataboutism* önemli bir sorgulama sağlamaktadır. Bu durum her ne kadar iklim krizini kabul ediyor gibi görünse de sorumluluğu üzerinden atmak biçiminde kendini göstermektedir. Nitekim *whataboutism* “bir ülkenin kendi emisyonları konusundaki sorumluluğu başka ülkelere suç atarak saptırmak için yaygın bir retorik strateji olarak ortaya çıkmıştır.” Böylesi bir hal sağ popülizm ve milliyetçi duygularla birleşerek iklim eylemsizliğini güçlendirmektedir (Kulin, 2024). Bu bağlamda uluslararası anlaşmalar, ülkelerin ulusal egemenliğine yönelik bir engel olarak görülmektedir. Nitekim, “bizler Yeniden Refah Partisi olarak, Millî Görüşçüler olarak Batıdan getirilen her türlü uluslararası anlaşmaya son derece temkinli yaklaşıyoruz.” (http 1) diyerek Erbakan partisinin politik tavrını ortaya koymaktadır. Aşıla ise, söyleminde küresel ve uluslararası örgütlere karşı ulusal korumacı bir perspektif retorisi inşa etmektedir. İklim değişikliğine karşı küresel mücadele bağlamında ise “onlar” olarak işaret ettiği endüstrileşmiş toplumları göstermektedir. Ona göre küresel elitler bu anlaşmaları geliştirmekte olan ülkelere adeta dayatmışlar ve imzalatmışlardır. Öyle ki, elitokrasi Türkiye’de iklim kanununu geçirerek Türk milletini “fakirleştirmeyi”, “mülksüzleştirmeyi” ve “yıkım getirmeyi” amaçlamaktadır (http 5). Betimleyici düzlemde “çifte standart”, “işlerine gelmemek” “adaletsizlik” gibi söylem bağlarının kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bir de Paris bu anlaşmanın imzalanması halinde emperyalist ülkeler batılı gelişmiş ülkeler karbon salınımını fazla diye bu bahane ile geliştirmekte olan ülkelere fazla karbon salınımı cezası kesme hakkına sahip oluyorlar. Türkiye gibi diğer bölge ülkeleri geliştirmekte olan az gelişmiş ülkeler fazla karbon salınımı cezası ihtimali var. Riski var. Bu cezaları vermemek için efendim karbon sertifikası alacaksınız diyecek bu karbon sertifikası satışlarını yapacak. Bunlara çok ciddi bir kaynak aktarılması gerekecek. Batı teknolojisi ile üretilen gelişmiş ülkelerde üretilen araç gereç edevat filtreler başta olmak üzere pek çok araç gereci döviz kuru ile çok yüksek fiyatlardan bize satmak isteyecekler. Bunları satmazsanız almazsanız bu sefer sertifika alamayacaksınız, sertifika alamazsanız üretim yapamayacaksınız (http 1).

Ulusal korumacılığın bir vechesi de tarım ve hayvancılık politikalarında kendini göstermektedir. Özellikle endüstriyel hayvancılığın küresel emisyonlardaki payı üzerinden söylemsel pratik geliştirildiği görülmektedir. Birleşmiş Milletler Tarım ve Gıda Örgütü (FAO)'nun raporu göz önünde bulundurulduğunda küresel emisyonlarda büyükbaş hayvancılığın payı yadsınamaz düzeydedir. Özellikle yem üretimi, mide fermentasyonu, atıklar ve arazi kullanımı baz alındığında büyükbaş hayvancılık küresel emisyonların %14,5'ine tekabül etmektedir (FAO, 2017). İklim krizinin bir toplumsal adalet meselesi olduğu göz önünde bulundurulduğunda yine FAO'nun aynı raporunda Somali gibi göçebe hayvancılıkla geçinen toplulukların kuraklık nedeniyle maruz kaldığı olumsuz durumlar anlaşılabilecektir (FAO, 2017). Dolayısıyla hayvancılık endüstrisinden kaynaklı küresel emisyonların azaltılması, iklim adaletsizliği ile karşı karşıya bulunan halkların yaşamlarını sürdürülebilir kılmak ve bu konuda politika önerileri getirmenin ön koşullarından birisi olarak değerlendirilebilir. Erbakan söylemsel stratejisinde sürdürülebilir tarım ve hayvancılık politikalarının küresel bir gereklilik olması gerçekliğine karşın endüstriyel politikaları savunmakta hatta korku dili ile retorikini güçlendirmektedir. Ona göre, küresel elitler ve Siyonist projelerin amacı kendilerine bağımlı ekonomi yaratmaktır. Nitekim:

Ülkelerin bağımsızlık ve egemenliğini ortadan kaldırmaya çalışan yapay et veya yapay her türlü gıda ile insanlığı kendilerine mahkûm etmek isteyen tarım ve hayvancılığı bitirmek isteyen insanlığa insan fıtratına saldıran tüm Siyonist projelerin karşısında dimdik duracağımızı buradan açık bir şekilde ifade ediyoruz. (http 3).

Erbakan'ın Batılı aşırı sağ aktörlerden farklı olarak iklim karşıtlığındaki hedef önermesinde Siyonist Proje vurgusu dikkat çekmektedir.⁷ Buna göre bu projelerin kendisi bizatihi Batılı toplumlar ve o toplumların bir parçası olarak işaretlenen Yahudi-İsrail yanlısı politikalar ile karşılık bulmaktadır. İklim krizi karşısında yoğunlukla tarım ve hayvancılık politikaları üzerinden söylemsel bir strateji ürettiğini net bir şekilde söylemek mümkündür. Buna göre, iklim değişikliği bahanesi ile insanlar GDO'lu tarıma mahkûm edilecektir. Sadece GDO'lu tarım ile sınırlı olmayıp insanlar laboratuvar ortamında üretilen yapay etler ve diğer besinleri tüketmek zorunda kalacaklardır. Dolayısıyla küresel ısınma ve çevreyi koruma söylemlerinin arka planında ekonomik olarak belirli güç odaklarına bağımlılık ilişkileri vardır. Erbakan'a göre, gıda arzı kontrol edildiğinde, toplumların bağımsız hareket etme yetenekleri de ellerinden alınmış olunacaktır (http 2).

⁷Batılı aktörler içerisinde ulusal korumacı söylemleriyle Trump özgün bir yere oturmaktadır. Buna göre 2012 yılında küresel ısınmanın ABD'nin imalatını rekabet dışı bırakmak için Çinliler tarafından uydurulduğunu söylemiştir (Samuelsohn, 2016).

SONUÇ

Tüm dünyada aşırı/popülist sağ siyasal hareketlerin güç kazanmasıyla birlikte iklim krizi politikalarının hali hazırda sınırlı olan kazanımları da aşınmaya başlamıştır. Bu çalışmada aşırı/popülist sağ siyasal aktörlerin ve onların seçmen kitlesinin iklim krizi reddiyelerinin arka planında yatan nedenler anlaşılmaya çalışılmıştır. Buna göre iklim bilimini bulanıklaştırmak, sahte bilim yöntemlerine başvurmak, kültürel ve dinsel nedenler öne sürmek ve de neoliberal ekonomi politikalarına bağlılık krizin derinleşmesine yol açmaktadır.

Alan yazında aşırı/popülist sağ siyasal aktörlerin iklim krizine karşı söylemlerini analiz eden çalışmalar mevcutken Türkiye siyasetinde böylesi bir çalışma mevcut değildir. Bu araştırmada Türkiye siyasal yaşamında etki gücü günden güne artmaya başlayan aşırı sağ bir parti olan YRP ve liderinin iklim krizi karşıtı politikaları anlaşılmaya çalışılmıştır. YRP'nin Batılı muadilleri ile kıyaslandığında iklim krizi karşıtlığının merkezinde Siyonist Projeler söylemi yer almaktadır. YRP'ye göre iklim krizi bir vakıadan çok küresel elitlerin bir dayatması olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla reddiyenin merkezinde onlar olarak işaretlenen Siyonist elitler ve onlara teşne olmuş gruplar vardır. Erbakan'ın söylemsel pratiklerinde ayrıca dinsel gerekçelendirmelerin etkisi dikkat çekicidir. Buna göre, yeryüzündeki kurulu düzenin insan etkisiyle değiştirilemeyeceğine yönelik söylemler üretilmiştir. Bu dinsel gerekçelendirmeler tıpkı İstanbul Sözleşmesinde olduğu gibi fitraten aykırılığın bir arada okunduğu ve retoriğin güçlendirildiği söylem bağları olarak değerlendirilebilir. YRP'nin iklim karşıtı politikalarında bilim dışı yöntemler de yaygın bir şekilde dolaşıma sokulmaktadır. Bunun temel sebeplerinden birisi de bilimsel üretimin ideolojik güdülenmeye dayanmasıdır. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de aşırı/popülist sağ siyasal aktörler iklim krizine dair temel bilimlerin ispatlarını kabul etmemektedirler. Son olarak iklim krizine karşı ulusal korumacı ekonomi politikaları söylemi de üretilmektedir. Buna göre Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler ve onların siyasal aktörleri meselenin tarihsel sorumluluğunu ön plana çıkararak etkin bir retorik strateji geliştirmektedir. Böylece esas sorumluluk Batılı merkez devletlere yönlendirilmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye siyasetinde iklim krizi karşıtı söylemleriyle dikkat çeken YRP, krizi kabul etmemekte, aksine bir dayatma olarak okumaktadır. Ancak iklim krizi içinde bulunduğumuz çağın en yakıcı politik momentlerinden birisini oluşturmaktadır. Başta anti-bilimsel söylemler olmak kaydıyla iklim krizini reddeden tüm ideolojik güdülenmeleri faş etmek ve hakikatten yana taraf olmak tarihsel bir sorumluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynakça

- Antonio, R. J., & Brulle, R. J. (2011). The unbearable lightness of politics: Climate change denial and political polarization. *The Sociological Quarterly*, 52(2), 195-202. <https://doi.org/10.1111/j.1533-8525.2011.01199.x>
- Bakırcı, K. (2015). İstanbul Sözleşmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, 73(4), 133–144.
- Bárdos, D., & Tuboly, A. T. (2025). Science, pseudoscience, and the demarcation problem. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781009429597>
- BBC Türkçe. (2020, Nisan 24). Trump'ın koronavirüse karşı 'vücuda dezenfektan enjekte edilmesi' ve 'ultraviyole ışık verilmesi' tavsiyeleri işe yarar mı? BBC News Türkçe. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52418417>
- Bora, T. (2018). Zamanın kelimeleri. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Brulle, R. J. (2014). Institutionalizing delay: Foundation funding and the creation of U.S. climate change counter-movement organizations. *Climatic Change*, 122(4), 681–694. <https://doi.org/10.1007/s10584-013-1018-7>
- Burschel, M. (2025). Narcissistic dimensions of market economy: Implications and effects from a social work perspective. *IU Discussion Papers – Sozialwissenschaften*, No. 1. IU Internationale Hochschule. <https://www.researchgate.net/publication/388847070>
- Carr, W., Patterson, M., Yung, L., & Spencer, D. (2012). The faithful skeptics: Evangelical religious beliefs and perceptions of climate change. *Journal for the Study of Religion, Nature and Culture*, 6(3), 276–299. <https://doi.org/10.1558/jsrnc.v6i3.276>
- Chavda, V. P., Sonak, S. S., Munshi, N. K., & Dhamade, P. N. (2022). Pseudoscience and fraudulent products for COVID-19 management. *Environmental Science and Pollution Research*, 29, 62887–62912. <https://doi.org/10.1007/s11356-022-21967-4>
- Clarke, E. J. R., Ling, M., Kothe, E. J., Klas, A., & Richardson, B. (2019). Mitigation system threat partially mediates the effects of right-wing ideologies on climate change beliefs. *Journal of Applied Social Psychology*, 49(6), 349–360. <https://doi.org/10.1111/jasp.12585>
- Defoe, T. F. (2025). Evangelicals and global warming. *American Journal of Economics and Sociology*, 84, 33–41. <https://doi.org/10.1111/ajes.12578>
- Demir, O., & Kıvrak, E. (2024). Yeniden Refah Partisi: Kuramsal bir değerlendirme. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(2), 468–481. <https://doi.org/10.17494/ogusbd.1475914>
- Douglas, K. M., & Sutton, R. M. (2015). Climate change: Why the conspiracy theories are dangerous. *Bulletin of the Atomic Scientists*, 71(2), 98–106. <https://doi.org/10.1177/0096340215571908>

- Eslen-Ziya, H. (2022). Knowledge, counter-knowledge, pseudo-science in populism. In H. Eslen-Ziya & A. Giorgi (Eds.), *Populism and science in Europe* (pp 25–41). Cham: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-97535-7_2
- Fairclough, I., & Fairclough, N. (2012). *Political discourse analysis: A method for advanced students*. New York, NY: Routledge.
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. London: Longman.
- Fairclough, N. (1996). *Language and power* (10th ed.). New York, NY: Longman.
- Fielding, K. S., Head, B. W., Laffan, W., Western, M., & Hoegh-Guldberg, O. (2012). Australian politicians' beliefs about climate change: Political partisanship and political ideology. *Environmental Politics*, 21(5), 712–733. <https://doi.org/10.1080/09644016.2012.698887>
- Fiorino, D. J. (2022). Climate change and right-wing populism in the United States. *Environmental Politics*, 31(5), 801–819. <https://doi.org/10.1080/09644016.2021.2018854>
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2017). *Livestock solutions for climate change*. FAO. <https://www.fao.org/gleam/results/en/>
- Forchtner, B. (2019). Climate change and the far right. *WIREs Climate Change*, 10(5), 1–11. <https://doi.org/10.1002/wcc.604>
- Forchtner, B., Kroneder, A., & Wetzel, D. (2018). Being skeptical? Exploring far-right climate-change communication in Germany. *Environmental Communication*, 12(5), 589–604. <https://doi.org/10.1080/17524032.2018.1470546>
- Haas, T. (2024). On the links between climate scepticism and right-wing populism (RWP): An explanatory approach based on cultural political economy (CPE). *New Political Economy*, 29(3), 464–477. <https://doi.org/10.1080/13563467.2023.2275017>
- Hackett, C., Grim, B. J., Skirbekk, V., Stonawski, M., & Goujon, A. (2011). *Global Christianity: A report on the size and distribution of the world's Christian population*. Pew Research Center's Forum on Religion & Public Life. <https://www.pewforum.org/2011/12/19/global-christianity-exec/>
- Hansson, S. O. (2013). Defining pseudoscience and science. In M. Pigliucci & M. Boudry (Eds.), *Philosophy of pseudoscience: Reconsidering the demarcation problem* (pp. 61–78). Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Hansson, S. O. (2018). Dealing with climate science denialism: Experiences from confrontations with other forms of pseudoscience. *Climate Policy*, 18(9), 1094–1102. <https://doi.org/10.1080/14693062.2017.1415197>
- Hoffarth, M. R., & Hodson, G. (2016). Green on the outside, red on the inside: Perceived environmentalist threat as a factor explaining political polarization of climate change. *Journal of Environmental Psychology*, 45, 40–49. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2015.11.002>

http 1: Erbakan, F. (2021, Ekim 5). Paris İklim Anlaşması Uyarısı.

<https://www.youtube.com/watch?v=-yJE4ozyi28> (Erişim tarihi: 14 Ekim 2024).

http 2: Erbakan, F. (21 Aralık 2021). Yeniden Refah Partisi Genel Başkanı Dr. Fatih Erbakan, DSÖ, aşılama süreci ve Paris İklim Anlaşması ile ilgili basın toplantısı düzenliyor.

https://www.facebook.com/ankaramasasi/videos/yeniden-refah-partisi-genel-baskani-dr-fatih-erbakan-dso-a-silama-sureci-ve-paris-921580735231780/?locale=hi_IN (Erişim tarihi: 14 Ekim 2024).

http 3: Erbakan, F. (2023, Ağustos 29). İklim değişikliği insanlığı ifsad etmek için bir bahanedir!

<https://www.youtube.com/watch?v=FuohONioBY8> (Erişim tarihi: 14 Ekim 2024).

http 4: Erbakan, F. (2023, Eylül 14). İklim Değişikliği! <https://www.youtube.com/watch?v=MwjDIIQomhY> (Erişim tarihi: 14 Ekim 2024).

http 5: Aşila, M. (2024, Şubat 8). Siyonizm şimdi de “iklim krizi” kisvesi altında çok daha tehlikeli bir planla karşımızda... https://www.youtube.com/watch?v=JqT_7obJJXM&t=11s (Erişim tarihi: 14 Ekim 2024).

http 6: Erbakan, F. (t.y). 1000 Marketin Zararı Yine Milletin Sirtına Kalacak.

<http://yenidenrefahankara.org.tr/mpage/1000-marketin-zarari-yine-milletin-sirtina-kalacak/1926> (Erişim tarihi: 14 Ekim 2024).

Intergovernmental Panel on Climate Change. (2018). Global warming of 1.5°C: An IPCC special report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty (V. Masson-Delmotte, P. Zhai, H.-O. Pörtner, D. Roberts, J. Skea, et al., Eds.). Geneva, Switzerland:

IPCC. https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/sites/2/2022/06/SR15_Full_Report_HR.pdf

İnceloğlu, Y.G., & Çomak, N. A. (2016). Teun A. van Dijk. In Y.G.İnceoğlu & N.A.Çomak (Ed.), Metin çözümlmeleri (ss. 19-81). İstanbul: Ayrıntı Yayınları

İslam ve İhsan. (2018, Aralık 3). İfsad ne demek? <https://www.islamveihisan.com/ifsat-ne-demek.html> (Erişim tarihi: 5 Aralık 2024)

Jett, J., Raymond, L., & Hennes, E. P. (2023). Process skeptical populist framing of climate change in right-leaning media. Environmental Politics, 33(5), 799–819. <https://doi.org/10.1080/09644016.2023.2293433>

Kanadıkırık, H. (2023). Şüphencilik, inkârcılık ve eko-faşizm: İklim değişikliğine uyum politikalarının kâbusu üzerine karşılaştırmalı bir analiz. Tarsus Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi Dergisi, 3(2), 86–100.

Karaduman, S. (2017). Eleştirel söylem çözümlemesinin eleştirel haber araştırmalarına katkısı ve sunduğu perspektif. Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 4(2), 31–46.

Kasapçopur, Ö. (2020). Science and pseudoscience during the COVID-19 pandemic. Turkish Archives of Pediatrics, 55(4), 335–336. <https://doi.org/10.14744/TurkPediatriArs.2020.35902>

- Keleş, D., & Onay Çöker, D. (2021). İslamcı basında İstanbul Sözleşmesi karşıtlığının izlekleri: Milli Gazete örneği. *Kültür ve İletişim*, 24(2), 372–405. <https://doi.org/10.18691/kulturveiletisim.915364>
- Krange, O., Kaltenborn, B. P., & Hultman, M. (2021). “Don’t confuse me with facts”—How right-wing populism affects trust in agencies advocating anthropogenic climate change as a reality. *Humanities and Social Sciences Communications*, 8, 255. <https://doi.org/10.1057/s41599-021-00930-7>
- Kulin, J. (2024). Climate whataboutism and rightwing populism: How emissions blame-shifting translates nationalist attitudes into climate policy opposition. *Environmental Politics*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/09644016.2024.2431393>
- Kulin, J., & Johansson Sevä, I. (2024). Rightwing populist attitudes and public support for climate policies in Western Europe: Widening the scope using the European Social Survey. *PLOS Climate*, 3(10), 1–21. <https://doi.org/10.1371/journal.pclm.0000443>
- Kulin, J., Johansson Sevä, I., & Dunlap, R. E. (2021). Nationalist ideology, rightwing populism, and public views about climate change in Europe. *Environmental Politics*, 30(7), 1111–1134. <https://doi.org/10.1080/09644016.2021.1898879>
- Ladyman, J. (2013). Toward a demarcation of science from pseudoscience. In M. Pigliucci & M. Boudry (Eds.), *Philosophy of pseudoscience: Reconsidering the demarcation problem* (pp. 45–60). Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Lewandowsky, S. (2021). Climate change disinformation and how to combat it. *Annual Review of Public Health*, 42, 1–21. <https://doi.org/10.1146/annurev-publhealth-090419-102409>
- Lewandowsky, S., Cook, J., & Lloyd, E. (2018). The ‘Alice in Wonderland’ mechanics of the rejection of (climate) science: Simulating coherence by conspiracism. *Synthese*, 195(1), 175–196. <https://doi.org/10.1007/s11229-016-1198-6>
- Lockwood, B., & Lockwood, M. (2022). How do right-wing populist parties influence climate and renewable energy policies? Evidence from OECD countries. *Global Environmental Politics*, 22(3), 12–37. https://doi.org/10.1162/glep_a_00659
- Lockwood, M. (2018). Right-wing populism and the climate change agenda: Exploring the linkages. *Environmental Politics*, 27(4), 712–732. <https://doi.org/10.1080/09644016.2018.1458411>
- Macgregor-Bowles, I., & Bowles, D. C. (2017). Trump, Brexit, right-wing anti-globalisation, and an uncertain future for public health. *AIMS Public Health*, 4(2), 139–148. <https://doi.org/10.3934/publichealth.2017.2.139>
- Margolis, M. F. (2020). Who wants to make America great again? Understanding evangelical support for Donald Trump. *Politics and Religion*, 13(1), 89–118. <https://doi.org/10.1017/S1755048319000208>
- Martí, G. (2019). The unexpected orthodoxy of Donald J. Trump: White Evangelical support for the 45th President of the United States. *Sociology of Religion*, 80(1), 1–8. <https://doi.org/10.1093/socrel/sry056>

- McCright, A. M., Dunlap, R. E., & Marquart-Pyatt, S. T. (2016). Political ideology and views about climate change in the European Union. *Environmental Politics*, 25(2), 338–358. <https://doi.org/10.1080/09644016.2015.1090371>
- Oğuz, M. C. (2024). Komplo güdümlü siyasal partilerin yükselişi ve Türkiye’den Yeniden Refah Partisi örneği. *Politik Ekonomik Kuram*, 8(3), 848–862. <https://doi.org/10.30586/pek.1526828>
- Phillis, M., & McDermott, J. (2025, Şubat 27). After a month of Trump’s pro-oil and gas moves, Dems target his energy emergency. AP News. <https://apnews.com/article/trump-energy-fossil-fuels-climate-change-Ing-oil-gas-960ceedcd9d55d2a658b5c6b270ee632>
- Pongiglione, F., & Martini, C. (2022). Climate change and culpable ignorance: The case of pseudoscience. *Social Epistemology*, 36(4), 425–435. <https://doi.org/10.1080/02691728.2022.2052994>
- Popli, N. (2025, January 21). What happened the last time Trump withdrew from the Paris agreement. *Time*. <https://time.com/7208955/trump-paris-climate-agreement-withdraw-impact/>
- Rekker, R. (2021). The nature and origins of political polarization over science. *Public Understanding of Science*, 30(4), 352–368. <https://doi.org/10.1177/0963662521989193>
- Samuelsohn, D. (2016, September 26). Fact: Trump claimed climate change is a hoax created by China. *The Politico*. <https://www.politico.com/blogs/2016-presidential-debate-fact-check/2016/09/fact-trump-claimed-climate-change-is-a-hoax-created-by-china-228711>
- Stott, M., & Pooler, M. (2025, January 25). Argentina’s election: A climate change denier who wants to shut the central bank. *Financial Times*. <https://www.ft.com/content/3a2b087d-0e54-414b-aa3a-0f23b15eeabe>
- Szabados, K. (2019). Can we win the war on science? Understanding the link between political populism and anti-science politics. *Populism*, 2(2), 207–236. <https://doi.org/10.1163/25888072-02021028>
- Şah, U. (2020). Eleştirel söylem analizi: Temel yaklaşımlar. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 7, 210–231. <https://doi.org/10.46250/kulturder.819362>
- T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2021, Mart 21). Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi’nden çekilmesine ilişkin açıklama. <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/turkiyenin-istanbul-sozlesmesinden-cekilmesi-ne-iliskin-aciklama> (Erişim tarihi: 11 Aralık 2024).
- Temiz, D. (2023, Ekim 3). Fatih Erbakan’ın iklim değişikliğiyle ilgili iddiaları gerçeği yansıtıyor mu? Teyit. <https://teyit.org/demec-kontrolu/fatih-erbakanin-iklim-degisikligiyle-ilgili-iddialari-gercegi-yansitiyor-mu> (Erişim tarihi: 20 Kasım 2024).
- Torcello, L. (2012). The trouble with pseudoskepticism.

- Torcello, L. (2016). The ethics of belief, cognition, and climate change pseudoskepticism: Implications for public discourse. *Topics in Cognitive Science*, 8(1), 19–48. <https://doi.org/10.1111/tops.12179>
- Torcello, L. (2020). Science denial, pseudoskepticism, and philosophical deficits undermining public understanding of science: A response to Sharon E. Mason. *Social Epistemology Review and Reply Collective*, 9(9), 1–9. <https://wp.me/p1Bfg0-5ke>
- Türk Dil Kurumu. (2024a). Fitrat. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/?ara=fitrat> (Erişim tarihi: 5 Ocak 2024).
- Türk Dil Kurumu. (2024b). Telef Etmek. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/?ara=telefon%20etmek> (Erişim tarihi: 5 Ocak 2024).
- van Dijk, T. A. (1997). What is political discourse analysis? In J. Blommaert & C. Bulcaen (Eds.), *Political linguistics* (pp. 11–52). Amsterdam: Benjamins.
- Welsch, H. (2025). Are national climate change mitigation pledges shaped by citizens' mitigation preferences? Evidence from globally representative data. *Ecological Economics*, 230, 108520. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2025.108520>
- Wodak, R. (2019). The trajectory of far-right populism – a discourse – analytical perspective. In *The far right and the environment* (pp 21-37). Routledge.
- Yan, P., Schroeder, R., & Stier, S. (2022). Is there a link between climate change scepticism and populism? An analysis of web tracking and survey data from Europe and the US. *Information, Communication & Society*, 25(10), 1400–1439. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2020.1864005>
- Yüksek Seçim Kurulu. (2024). 31 Mart 2024 Mahalli İdareler Genel Seçimi: Belediye Meclisi Üyeliği Seçim Sonuçları. <https://www.ysk.gov.tr/>
- Zaleha, B. D., & Szasz, A. (2015). Why conservative Christians don't believe in climate change. *Bulletin of the Atomic Scientists*, 71(5), 19–30. <https://doi.org/10.1177/0096340215599789>

2025, 12(1): 211-227

DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2025.1.211-227>

Articles (Theme)

ENGAGING CLIMATE CRISIS THROUGH AN IMMERSIVE DOCUMENTARY

Mine Gencil Bek¹

Abstract

Our research approaches climate communication with one of the newer multi-modal forms and with an under-examined study on students. An interactive documentary titled *This Is Climate Change* (2018) was analyzed as an example of “eco-culture” and read by the university students at Siegen University in Germany from the perspective of “eco-affects” (Adrian and Ivakhiv, 2024). The students engaged with this chosen documentary series mainly based on whether interactivity leads to a more engaged or well-informed audience (Brannon et al. 2022, 335). The research also functions as a “climate literacy/climate change literacy” (Azevedo and Marques 2017, 4). Thus, the article hopes to contribute to engaged communication scholarship on environmental justice (Chad, 2019) and transformative communication scholarship (Brüggemann et. al. 2023).

Keywords: climate crisis, immersive documentary, climate literacy, climate change literacy, climate communication

¹ Mine Gencil Bek, Prof. Dr., Siegen University, ORCID ID: 0000-0001-5699-7637, minegencelbek@gmail.com

ETKİLEŞİMLİ BELGESEL İLE İKLİM KRİZİYLE İLİŞKİLENMEK

Öz

Araştırmamız, iklim iletişimine dair çok çalışılmamış bir konu olan yeni çoklu modlu formlar ve öğrenciler üzerinedir. *This Is Climate Change* (2018) başlıklı interaktif belgesel, bir “eko-kültür” örneği olarak analiz edilmiş ve Almanya'daki Siegen Üniversitesi'ndeki üniversite öğrencileri tarafından ağırlıkla “eko-duygulanımlar” (Adrian ve Ivakhiv, 2024) perspektifinden okunmuştur. Araştırma, etkileşimsel türlerin izleyicinin konuyla daha çok ilişki kurmasına ve daha çok bilgilenmesine yol açıp açmadığını sorgulamaktadır (Brannon vd. 2022, 335). Çalışma aynı zamanda bir “iklim okuryazarlığı/iklim değişikliği okuryazarlığı” (Azevedo ve Marques 2017, 4) işlevi görmeyi amaçlamaktadır. Böylece makale, çevresel adalet (Chad, 2019) ve dönüştürücü iletişimi (Brüggemann et. al. 2023) şiar edinen iletişim çalışmalarına katkıda bulunmayı ummaktadır.

Anahtar Kelimeler: iklim krizi, interaktif belgesel, iklim okuryazarlığı, iklim değişikliği okuryazarlığı, iklim iletişimi

Introduction

This paper explores the evolving landscape of climate change communication, focusing on the intersection of media, journalism, and emerging technologies in shaping public understanding and engagement with this critical issue. While research on climate change communication has primarily focused on traditional media texts, there is a growing recognition of the importance of studying newer media forms and audience engagement. These forms include interactive and immersive journalism, which offers new possibilities for engaging audiences with climate issues. This study examines the reception of immersive climate change documentaries among university students, exploring how this emerging media form impacts understanding, emotional engagement, and potential action on climate issues. The research aims to contribute to our understanding of effective climate change communication strategies in the digital age by investigating these aspects: Watching the documentary as a practice including the medium, platform, and order; the style and the form of the documentary including the 360-degree aspect; informative and emotional aspects and impact, whether it leads to participation and action.

First, the article will summarize the literature on climate communication. Furthermore, it will explore the emergence of new media forms, such as interactive journalism and immersive documentaries, and their potential to innovate climate change storytelling. Then, the research design and findings will be introduced and discussed. The article will end with a conclusion and discussion of future tendencies and recommendations.

Climate Change From Representation To Engagement

Research on the climate crisis can be found in different disciplines and interdisciplinary work. When we focus on the connection between the climate crisis and the media and communication, we come across also a growing body of literature from the emerging field of environmental communication - with the field starting to be institutionalized, as can be seen with the establishment of environmental communication-related divisions at professional associations and the founding of the journal *Environmental Communication* in 2007, the focus of research has shifted from risk-related research to specifically to climate change (Evans Comfort and Eun Park, 2018). The issue, which was previously represented in a limited way in both journalism and research, grew with research on media *representation* of climate change in the mid-2000s (Schäfer and Schlichting, 2014).

When we look at the studies on how the media frames climate change, it is possible to state that we see mostly the dominance of negative framing of this phenomenon in terms of problems, dangers, harms, conflict, fear, risks, disaster, catastrophe, and doomsday scenarios (Graf, 2016; Guenther et. al 2023; Ganapathy, 2022). The structure of the journalism profession affects the coverage as well. As Eide and Kunelius (2020) state, routine journalism is event-focused and on the latest events. Slow processes generated by climate change, such as deteriorating food security, mass hunger, or loss of species, always risk being backgrounded in the news media. Routine journalism is less equipped to provide context and longer narratives, providing a more in-depth understanding of the events and complexities and tensions between the actors (p.167).

Guenther et al. (2022) show that the news magazine cover stories on climate change from 1980 to 2019 in India, Germany, the United Kingdom, and the United States have three frames: Global Doom, Local Tragedies, and Sustainable Future. While the Global Doom frame was abstract, the Local Tragedies frame referred to actual current events with more concrete solutions. Accordingly, while the first two were dominant in the early years, the Sustainable Future frame differed from apocalyptic climate futures with the call for urgent solutions and allowed a more diverse and potentially empowering reporting since the 2000s. Sustainability was traced in another research by Wessler et al. (2016): According to content analysis of text and images in newspaper articles from Brazil, Germany, India, South Africa, and the United States covering

the United Nations (UN) Climate Change Conferences 2010–2013, these four overarching frames were identified: global warming victims, civil society demands, political negotiations, and sustainable energy frames. These emerging and increasing frames on sustainability seem to be related to initiatives beyond the nation-state, such as the Paris Agreement in 2015 and the United Nations Climate Change conferences. Even though there are signs of an emerging transnational professional practice (Kunelius et al. 2017; Nicoletta and Yükses, 2023), the focus of the coverage tends to be national. That is problematic since the issue is not national. The coverage of national focus on the declarations of the leaders in each country can hamper building a realistic and constructive understanding of the world's needs; solutions should be both transnational and global (Eide and Kunelius, 2020). Furthermore, as Anderson (2009) discusses, media reporting of climate change is heavily influenced by socio-political factors and has become increasingly affected by political and industry interests. We will discuss this issue in the conclusion, articulating more critical recommendations.

Research on the issue's coverage is wider than the text and increasingly includes visuals. Based on the images, Schäfer (2020) states that news media has two main types of imagery: The first is images of the consequences of climate change, such as floods, and their impact on biodiversity, flora, and fauna. The second consists of images of well-known individuals, mainly politicians and celebrities. Interestingly, the less frequent images are infographics, causes of climate change, untouched nature, and images of options for action.

The general trend of scientific research on the environment focuses on *media texts rather than the audience* (Evans Comfort and Eun Park, 2018; Guenther et al. 2023) is also found in film studies. Holmes (2020) discusses that even though the number of films addressing climate issues is increasing, there has not been a corresponding rise in relevant audience research. Therefore, we have a limited understanding of audiences' reception in this regard. The audience here should be more than just one element of the communication process: reading the text. As Sundar Harris (2019) reminds us, audiences are engaged in content creation despite the lack of interest in the research on that. This lack is interesting, especially when we remember that dialogue and collaboration between experts and communities were issues in earlier risk communication studies in the 1990s (Yusuf and St. John III, 2022). On the other hand, the lack of empirical research can be understandable since it is difficult to research these issues, as Weik von Mossner (2020) states: "No one can truly predict or measure what impact any climate change film, be it on fiction or nonfiction, has on the individual viewer" (p. 337).

Even though online content on climate change is on the rise (Schäfer, 2012), most studies are conducted on traditional or printed news media (Ganapathy 2022). One of the problems of omitting researching newer types of media, as Agin and Karlsson (2021) argue, is that we are missing out on how the younger

generations communicate. Climate change attitudes and beliefs among undergraduate groups of students, in particular, have been historically under-sampled or examined (Brereton, 2019). Below, the issue of immersive documentary with the potential of focusing on climate change innovatively will be addressed before our research on the signification practices of university students of an immersive documentary on climate change.

Immersive Documentaries And Engagement

Different traditions, forms, and content, such as journalism and documentary, converge, and new forms merge, as seen in interactive journalism. This emerging genre has been named differently as immersive or interactive journalism and documentary or as a new wave of literary journalism (Jacobson, 2016). The research literature approaches the issue from different aspects including content (Jones, 2017), journalists, journalism's future, and journalism education (Watson 2017; Aitamurto, 2019; Gencil Bek, 2022).

Research on audience engagement (Vázquez-Herrero and Van der Nat, 2023) shows that interactive and immersive forms of journalism can have positive effects, including empathy, despite some challenges and limitations, such as the requirement of time and certain technology investments. Audience engagement increases when individuals recognize their own lives or experiences in the story.

Following Dowling (2022), it is possible to ask whether these immersive forms provide new forms of citizen engagement through the aesthetic and political potential of advocacy journalism aimed at social and political change and whether they offer an empathic alternative to traditional news coverage. For Shin (2018), immersion is a multifaceted concept with contextual factors. The fluid empathic process can be affective, cognitive, and behavioural. Podara et al. (2021), who used web metrics data to examine audience behaviour, admitted that their research lacked knowledge about motivations and gratifications of audiences' usage. They discuss that engaging long-form stories can be challenging for younger generations, whose attention span gets even shorter. Another collective research previously led by the researcher Podara (et al. 2019) arrived at this conclusion at the end of a focus group research with university students majoring in journalism at Greek and Cypriot Universities: Young adults of the post-millennial generation preferred web-based, online news with the traditional form of reporting and simple structures rather than an interactive, mixture of video, audio, and text. This finding is indeed striking, but maybe it is because the students were asked to complete the assignment during the course through their smartphones. It should be examined with a different medium to check. The way to learn about the news is to 'google' it as a result of what the authors Podara et al. (2019) describe as the distrust of the media. Therefore, young students spot

the news in their social media timelines and create their own bubble, where they feel safe. They declare researching the issue themselves rather than reading a full, investigative long-form article.

Brannon et al. (2022) search for the potential of emerging techniques to communicate climate change content effectively through the analysis of the three interactive documentaries, including one part (Melting Ice) of *This Is Climate Change* (2018), as we focus on in this article. They argue that the gamification of I-Doc work and the embedding of inoculation techniques offer engagement potential for audiences, warn about the threat of climate change, and develop a counterargument that exposes the disinformation and fake news on climate change suspicion. Their article is based on a content analysis methodology while this research concentrates on the readings of students after providing a descriptive account and the researcher's own reading of each four episodes.

Research

Our research analyzes “eco-media” and “eco-affect” (Ivakhiv and López 2024) through the practices of young people in immersive journalism or a documentary casework, *This is Climate Change*. It is a four-part series of short 360° immersive VR films. It was produced by Participant Media and Condition One, and featured on Within. They are titled *Fire* (California wildfires of 2017), *Famine* (Somalia), *Feast* (Amazonian rainforest in Brazil), and *Melting Ice* (icebergs in Greenland). It was chosen to show the impact of the climate crisis in different contexts, not limited to one country and not limited to the West. This new form of journalism does not automatically create empathy. Scholars have discussed the ability of the storytelling of immersive journalism to create a sense of emotional connections to people, events, and places (Gynnild et al. 2021). Jones (2021) values the role of place more than people in generating empathy so that the audience sees and understands a place and its environment.

The most-watched film is *Melting Ice*, while the least-watched on YouTube is *Famine*. Before showing them to the students and asking them questions, I watched and reflected on my own practices. The content is not loaded with a lot of information. However, the information on the 4-degree difference in temperature in the last decade was powerful. What was more interesting was experiencing the 360-degree angle. It really gives a feeling as if I was there, witnessing, seeing with my eyes, hearing the noises. For example, hearing how the ice is cracked and melted has an enormous effect. I felt like I was just next to that ice, passing by the water, looking from the position of the melting ice that stands and floods, even looking at the water inside. I watched the documentaries from my touchscreen laptop computer. Sometimes, I made a mistake while touching and trying to see 360 degrees and minimized the screen. That created anxiety for me, thinking of missing the words and content. This is the concern of my students, as will be discussed later.

This documentary can be connected to the second approach which was summarized above during the literature review: local tragedies. While it is more comprehensive than global doomsday, which is why I chose to include different countries and locations, we could hardly see the third frame, sustainability. In *Melting Ice*, there is a call to act urgently: unless we act boldly now, the consequences will be bad. For example, the film presents that we are already producing climate refugees and that the problem is expected to get a lot worse in the future. In the other episodes, these types of references are not present.

Watching them on YouTube was challenging. The setting on my account that the content would flow or recommendations could be made was on since I use the platform to listen to music. As soon as one episode finished, I thought another episode would start. However, YouTube suggested something else: lively music with no connection to the issue. The effect was disturbing and interrupting. However, it can be an effect of escaping to another topic, decreasing the issue's intensity, and leading over to whatever comes next for some other users.

The documentary series also references the news media in the California wildfires episode. We heard the related TV news at the back. It increases the factuality of the tragedy, how 44 people died. We do not see a traumatizing view, such as burned or dead bodies. However, we see some scenery on a plane and around a burned forest with the aid workers and witnesses. It feels as if one was surrounded by fire, with a 360-degree view. In this episode, there is a reference to scientists who fear that record-breaking temperatures and reduced nature will fuel more catastrophic fires across the West. Another person from the aid worker also mentions that in the future, there will be more catastrophic fires; however, without mentioning that we can change this.

Watching *Feast* which is about the clearing of a rainforest to make way for industrial cattle was one of the hardest, with views of dead animals. The sharpness between the beauty of the original Amazon forest with the sounds and the sceneries and sounds of trees being cut down was dramatically striking. I felt that the issue should have been approached from the perspective of animal rights as well. That absence was striking. Aesthetically, the cut road, which was a brown road among the green forest, was a powerful image.

For me, Watching *Famine* was emotionally the hardest (some of my students differed, as will be seen later) since the views were disturbing and the music was alarming. The film is set in Somalia, where there is drought and rising temperatures, and we are viewing the surroundings from inside a vehicle of Save the Children. People are queuing for water, children are sick and vulnerable, and 400.000 of them are malnourished, some of them in hospitals. Animals are in distress. We would hear local people through translation. The general theme is that no one can survive this. We see how people migrate and try to find a better place. A sentence from one woman is striking: "This life is not a life."

How do the students receive these documentaries? Their perspectives will be summarized and discussed in the remainder of the article. Previously, these questions were shared with them to guide them:

- *How did you watch this documentary? Via which medium? Which one of the four films in the series did you choose first, and in which order did you watch them? Why?*
- *Evaluate the style and the form of the documentary. What do you think of the 360-degree immersion aspect? Did you use it? How did you feel about it?*
- *Evaluate the documentary's content and compare it with the other climate change stories you know.*
- *What did you do as soon as you have finished watching the series? Does the documentary have any emotional impact on you regarding the consequences of the climate crisis?*
- *Did you learn something new? Are you planning to learn more on the subject, and how?*
- *Are you planning to discuss, share, or contribute more on the subject, and how?*

I asked the students in two classes I teach for the winter semester of 2024. One is a BA course, mainly from the media studies department, titled *Emerging Media and Digital Journalism*, where I discuss the convergence of long-form journalism and interactive documentaries with examples. The other seminar, *Environmental Communication*, is an MA course chosen by sociology and cultural sociology students. Most of the students mentioned remained anonymous when I distributed an informed consent form to get their approval for using their names and statements in different ways. Then, I used all with the number I gave according to the order of their submission. In the first group, eleven students were present overall, and in the other one, four students watched the documentaries in class and replied to my questions. BA students did not find the format or topic interesting or innovative.

The order of watching was for almost all, either the list I gave or the platform algorithm. While in general, the order of watching was seen as usual, with nothing to discuss by the BA students, the effect of the order was expressed with this critical reflection by the master student from Environmental Communication: "....watching "Famine" after "Feast" highlighted a strange and tragic absurdity in the allocation of resources. But this also might have come through in a different order." (Participant 15). The student elaborated:

"Melting Ice: Having worked on communicating the issue of Arctic ice melting, I know how difficult it is to bring this geographically distant issue to people in Europe. The narrative of the polar bear or other affected animals has worked effectively in past discussions. Here, it takes the viewer on a scientific observation journey. The jump cut/switch of scenery between the Arctic and Florida offered an interesting twist, especially for U.S. viewers, who are a significant target audience since the U.S. has one of the highest per capita CO2 emissions globally.

Fire: This episode was quite emotional, taking the viewer alongside firefighters fighting the flames. The immersive element made me feel like I was part of their struggle. While the theme of wildfires has been covered in many other stories, this documentary breaks the larger climate crisis down into something immediate and tangible for viewers, particularly in the West, where wildfires have become increasingly common. The inclusion of future predictions from fire department officials added weight to the storyline.

Feast: The contrast between idyllic nature and the destruction of ecosystems was a powerful way to underscore the tragedy of climate change. The opening statement about the importance of ecosystems in climate regulation made the subsequent scenes of destruction more impactful. The final scene, where a cow is led to slaughter, served as an emotional climax, connecting the crisis to beef consumption in the U.S. While the consumer critique isn't new, the immersive participation of viewers may lead to adjusted consumer decisions.

Famine: Coming after "Feast" in my selection, this documentary highlighted the unreal realities of life in the Global South. The dry, hostile climate was effectively communicated through the immersive 360-degree format. With the climate crisis worsening, it's hard to imagine these conditions becoming even more severe. The combination of local voices and immersive visuals created an emotional human connection that often feels absent in discussions about the Global South – particularly for viewers in the Global North, which bear most of the responsibility for the climate crisis fuelling emissions. While I've seen similar stories in conventional documentaries, the 360-degree format offered a fresh perspective, making the crisis feel actually closer and more personal".

This student's reading was a successful combination of form and content and a critical reading from a broader perspective. When we look at the perspectives of undergraduate students, the majority replied to the question on the engagement with the *formal* aspects with "yes, but to some degree" with some reservations. Some mentioned that the 360-degree immersion "helps one to feel oneself in the place and help understand the seriousness" (Participant 2). One mentioned that the need to look around to see what was happening made them feel uncomfortable (Participant 11). At the same time, the same student added, "The need to look around to see what's happening makes one feel uncomfortable. Combined with the serious and pressing music one immediately knows what's happening is wrong, even if they wouldn't

have a drop of knowledge about the topic. But it also helps to show the full extent of the destruction of landscapes and brings more reality to the medium. It feels honest and devastating to look at". Another Participant (4) stated: "I think it's pretty interesting to use these kind of cameras... but after a while, it was more annoying than it was good in my opinion. You kinda had to move all the time or you might miss the few text boxes...". Both the positive and negative aspects were listed together by others as well: "Dry facts and numbers can't reach feeling in my opinion, but pictures do...I liked it because even when nothing is happening, I had the feeling I was in this situation but at the end, I had every time the feeling that I have overlooked something" (Participant 3).

Most undergraduate students approached the *content* negatively, stating that the issue was covered with the general knowledge as has been reported in the everyday news; videos do not exceed common knowledge regarding the climate crisis and do not focus on the exact causes. It is striking that their readings were more negative compared to the Master's students. This might be related to their departments and backgrounds in journalism and media studies. The Master's students came from different disciplines, and their chosen course was related to environmental communication. Nevertheless, it was also possible to see that even those who stated at the beginning that the video was not very informative to them, and later they did not inform anything, mentioned they did not know about palm oil or the effect of cattle farming (Participant 10).

The *emotional* impact of the documentaries was announced as yes and no, almost the same proportion. Those affected referred to animals being killed (Participant 1). We discussed this issue further in the following week: The affected Participants emphasized that the human part of the tragedies is more known. The complexity of the issue was addressed in between the lines in some cases, as can be seen in this example: "I did not specifically learn something new through the series, but I have to say I've never seen a video of starving children because so far, I chose to avoid it, since it's too tough to look at. This is also why I'm actively choosing not to learn more about the topic; I can't handle it emotionally. I used to be an activist when I first went vegan in 2014, and I have done my fair share of discussions. I'm tired of fighting, and it sent me into a depression because I lost faith in humanity. It's much easier to just look at yourself and minimize your impact on the climate and the environment in general, and I will gladly continue doing so." Thus, the readings of the students were never straightforward and could not be reduced easily if they were not engaged or not affected. However, except for one master's student mentioning demanding change who is already involved in the issue with his professional life and activism (Participant 15), the majority mentioned that they are not planning to learn more on the subject or discuss or *participate* in different ways. Among those who mentioned they would, the effect of each person was underlined rather than from the broader perspective as Participant 1 stated: "It is important to remember that every single one can influence the world, whether in a good or in a bad way." Another one (Participant 2) wrote, "I plan

to pay even more attention to my consumption in daily life.” One of the master students (Participant 14) also mentioned self-reflectively: “The documentaries had an emotional impact on me. I realized how much people suffer just because I drive a car regularly. I also became more aware of the great privilege I have in being able to live in Germany”. Even though her words are from an individual standpoint, empathy and sensitivity give hope. That is an issue which will be traced in conclusion.

Conclusion and Discussion

One of our foci in this article was the *positive potential* of climate documentaries in terms of developing emotional connection and empathy using immersive forms. Weik von Mossner (2020) states: “Such films do not only offer narratives instead of abstract scientific data but also engage their audiences emotionally in such narratives about current risks and potential future catastrophes” (p. 336). That was partly true in our research: In general, our research shows that the 360-degree film allowed to feel the situation, such as the melting ice, as if we were there, and we were part of them. It helped to build an emotional human connection. However, that technique, as has been confirmed by the reading of the students and me, interrupted to concentrate on the content. Similarly, Sarah Jones (2017), with a focus group of eighteen journalism students from the UK, states that the fear of missing something in some action and not seeing something crucial to the story was a repeated concern. Watching the documentary from a platform algorithm was not problematized by the undergraduate students. The content of the documentary compared to the long form of journalism also was seen not deep by the undergraduate journalism students.

The documentary episodes focused on local tragedies rather than connecting the issues with capitalism and the issues of colonialism and injustices. The absence of animal rights which was mentioned above also worth repeating. Our agency as humans, “we can change this” was not the dominant frame. Thus, the depoliticization of climate change may contribute to creating symbolic conditions that demobilize, discourage, and delimit citizen political engagement (Carvalho et al. 2017).

Our research is also in line with the results of research conducted by Vázquez-Herrero and Van der Nat (2023), who state that feeling involved with a journalistic story is not a constant feeling for users; instead, engagement is fleeting and primarily dependent on the extent to which users can recognize themselves and their life in a story.

It is hard to assume that this four-episode documentary could increase the sensitivity of the students and lead to their action to make changes. In fact, many of the students declared that they did not want to learn the subject and participate in any collective, political action. Instead, they genuinely shared that they value

changing and controlling their individual consumption and everyday life routine. For the students, individual actions seem more important and feasible. Still, their empathy and sensitivity count and can be a vital potential to be activated for further levels of transformation.

The innovative approaches in documentary and journalism might offer opportunities for fostering empathy, increasing awareness, and potentially motivating action on climate issues. However, they also present new challenges and questions regarding audience reception, technological accessibility, and the balance between emotional impact and factual accuracy. As we navigate this complex terrain, it becomes clear that effective climate change communication requires a multifaceted approach that considers not only the content of the message but also the medium through which it is delivered and the diverse contexts in which it is received. We should not forget that the same technologies that offer promises can have perils and can be used in a dystopic way, destructively at the service of hate, anger, and manipulation (Johnson 2021). We can witness the ethical violation of authenticity and transparency as the core values of journalism with the creation and distribution of deepfakes (Uskali et al. 2021) as well as threats to gender equality and democracy (Gencil Bek, 2025).

Besides raising ethical concerns and the issues of the safety and well-being of audiences, Sánchez Laws (2020) asks what the role of immersive journalists is in establishing and promoting a different set of rules of engagement with virtuality, implying that it should be different from those promoted by market-driven actors and the industry. These experiential forms were supported by global platforms and were mostly produced in alliance with large foundations and large media organizations in the global north.

The focus on individuality, lack of social and political frame, and reference to neo-liberal capitalism were mentioned above and in the literature review. These issues should be integrated with our critical thinking and awareness, as Bartosch (2020) suggests:

“What is needed, therefore, is a form of political and aesthetic education that considers the pedagogic and democratic need for dissent just as much as the collaborative impetus of concerted global action” (p. 351).

Developing creative and new forms is essential to engage young audiences and citizens. Our research examined this and used the classroom as a transformative ecological and critical media literacy space. We need more radical and critical approaches to be developed among media professionals and academics in alliance with the right defenders and struggling communities. Before concluding, I underline the importance of listening to critical approaches and suggestions from journalists, media professionals, and academics to increase our hope and resilience.

We do not only need engaged students. Engaged and transformative communication scholarship on environmental justice, transformative communication scholarship (Chad, 2019; Carvalho et al., 2023) is necessary to fulfil this task. The description and the call of *the Journal of Environmental Media* to construct alternative understandings of – and practical recommendations for – more effective communication practices, equal resource access, and potential spaces for digital resistance and community-building by Shriver-Race and Vaughan (2020) may inhabit a promising future. Suggestions for climate journalism include more responsible and transformative journalism that promotes agency, telling multiple stories, inspiring community-level resistance and transformations, and amplifying counternarratives for people who are becoming active citizens (Painter, 2019; Hackett et al., 2017; Brereton, 2019). It is hard to differentiate some suggestions for both media professionals and academics since they are valid for each group. These are the importance of marginalized communities and periphery (Sundar Harris, 2019), speaking for the people most affected by environmental issues (Evans Comfort and Park, 2018). There are actual practices in Turkey such as *Bozcaada International Festival of Ecological Documentary* (BIFED, 2024), which can be a model for the outcome and processes. The festival hosted many independent productions on post-colonialism. At the same time, it seems that the event was organized ecologically sensitively and included the island people. It was organized for the 11th time this year, as always, on a Turkish island called Bozcaada, differently in 2024, including another nearby Turkish island and a Greek island. That is important in terms of developing cross-cultural communication and peace. Further research is needed in order to evaluate the impact of the activities.

Even though climate crisis was our focus here, finally, we should remember the other issues affecting the public and the environment, as Evans Comfort and Park (2018) urge, including the persistence of air and water pollution, biodiversity loss, open space preservation, resource depletion, overpopulation, ocean acidification, and natural resources management.

References

- Agin, S. and Karlsson, M. (2021). "Mapping the Field of Climate Change Communication 1993–2018: Geographically Biased, Theoretically Narrow, and Methodologically Limited". *Environmental Communication*. 15:4, 431-446, DOI:10.1080/17524032.2021.1902363
- Aitamurto, T. (2019). "Normative Paradoxes in 360- degree Journalism: Contested Accuracy and Objectivity." *New Media & Society* 21(1), January: 3– 19. doi:10.1177/ 1461444818785153
- Anderson, A. (2009). "Media, Politics and Climate Change: Towards a New Research Agenda". *Sociology Compass* 3/2 (2009): 166–182, 10.1111/j.1751-9020.2008.00188.x

- Azevedo, J., and Marques. M. (2017). "Climate Literacy: A Systematic Review and Model Integration." *International Journal of Global Warming* 12 (3/4).
- Bartosch, R. (2020). "Reading and Teaching Fictions of Climate". Holmes, David C. and Lucy M. Richardson. (ed.) *Research Handbook on Communicating Climate Change*. Cheltenham, Northampton: Edward Elgar pub. 349–352.
- BIFED (2024). *Bozcaada International Festival of Ecological Documentary*.
<https://www.bifed.org/en/home/> accessed 14th October 2024.
- Brannon, L. et. al (2022) "The Potential of Interactivity and Gamification Within Immersive Journalism & Interactive Documentary (I-Docs) to Explore Climate Change Literacy and Inoculate Against Misinformation", *Journalism Practice*, 16:2-3, 334-364, DOI: 10.1080/17512786.2021.1991439
- Brereton, P. (2019). *Environmental Literacy and New Digital Audiences*. Routledge.
- Brüggemann, M. et. al (2023). "Still Watching from the Sidelines? The Case for Transformative Environmental Communication Scholarship". *International Journal of Communication* 17. 5039–5052/1932–8036/2023FEA0002
- Carvalho, A. et. al (2017). "Communication Practices and Political Engagement with Climate Change: A Research Agenda". *Environmental Communication*, 11:1, 122-135, DOI: 10.1080/17524032.2016.1241815
- Chad, R. (2019). "Engaged Communication Scholarship for Environmental Justice: A Research Agenda". *Environmental Communication*, 13:8, 1087-1107. DOI: 10.1080/17524032.2019.1591478
- Danfung, D. and Strauss E. (2018). *This Is Climate Change: Melting Ice*.
<https://www.youtube.com/watch?v=MwSLTGjPqG8&t=499s> Accessed 15 July, 2024.
- Danfung, D. and Strauss E. (2018). *This Is Climate Change: Fire*.
<https://www.youtube.com/watch?v=E9b6lUo7aEg> Accessed 15 July, 2024.
- Danfung, D. and Strauss E. (2018). *This Is Climate Change: Feast*
<https://www.youtube.com/watch?v=3d0lSEzsuaM> Accessed 15 July, 2024.
- Danfung, D. and Strauss E. (2018). *This Is Climate Change: Famine*
<https://www.youtube.com/watch?v=rJbPkFt-YIA> Accessed 15 July, 2024.
- Dowling D. (2021). "Interactive documentary and the reinvention of digital journalism, 2015–2020". *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*. Vol. 28(3) 905–924. DOI: 10.1177/13548565211059426
- Eide, E. and Kunelius, R. (2020). "Climate Reporting: Challenges and Opportunities". Holmes, David C. and Lucy M. Richardson. (ed.) 2020. *Research Handbook on Communicating Climate Change*. Cheltenham, Northampton: Edward Elgar pub. 164-182.

- Evans Comfort, S. and Young Eun, P. (2018). "On the Field of Environmental Communication: A Systematic Review of the Peer-Reviewed Literature". *Environmental Communication*, 12:7, 862-875, DOI: 10.1080/17524032.2018.1514315
- Ganapathy. D. (2022). *Media and Climate Change. Making Sense of Press Narratives*. Routledge.
- Gencil Bek, M. (2025). "Deepfake: Hak ve adalet perspektifinden yapay zekâ destekli dezenformasyon videoları". *NewsLabTurkey*.
<https://www.newslabturkey.org/2025/04/18/deepfake-cheapfake-cozumler-sorunlar/>
- Gencil Bek, M. (2022). "Changing News and Journalism in the Digital Era". *Transformation of Popular*.
<https://sfb1472.uni-siegen.de/publikationen/changing-news-and-journalism-in-the-digital-era>.
- Graf, H. (2016). "Introduction". *The Environment in the Age of the Internet*, ed. Heike Graf, Open Book Publishers. <https://books.openedition.org/obp/3149>.
- Guenther, L. et. al (2023). "Framing as a Bridging Concept for Climate Change Communication: A Systematic Review Based on 25 Years of Literature". *Communication Research* 1–25.
- Guenther, L. et. al (2022). "From Global Doom to Sustainable Solutions: International News Magazines' Multimodal Framing of our Future with Climate Change", *Journalism Studies*, 23:1, 131-148, DOI: 10.1080/1461670X.2021.2007162
- Gynnild, A. et. al (2021). "Introduction. What is Immersive Journalism?". Uskali, Turo, Astrid Gynnild, Sarah Jones and Esa Sirkkunen. (ed.) *Immersive Journalism and Storytelling. Ethics, Production and Design*. New York: Routledge.
- Hackett, R. et. al (2017). *Journalism and Climate Crisis: Public Engagement, Media Alternatives*. New York, Routledge.
- Holmes, D. C. (2020). "Introduction to the Research Handbook on Communicating Climate Change". Holmes, David C. and Lucy M. Richardson. (ed.). *Research Handbook on Communicating Climate Change*. Cheltenham, Northampton: Edward Elgar pub. Pp. 1-20.
- Holmes, D. C. and Richardson. L. M. (ed.). (2020). *Research Handbook on Communicating Climate Change*. Cheltenham, Northampton: Edward Elgar pub.
- Ivakhiv, A. and López, A. (2024). "When Do Media Become Ecomedia? ". 19-34 *The Routledge Handbook of Ecomedia Studies*. (ed.). Antonio López, Adrian Ivakhiv, Stephen Rust, Miriam Tola, Alenda Y. Chang, and Kiu-wai Chu. Routledge.
- Jacobson, S. et. al (2016). "The digital animation of literary journalism". *Journalism*. Vol. 17(4) 527–546. DOI: 10.1177/1464884914568079

- Johnson, D. G. (2021). "Promises and Perils in Immersive Journalism". Uskali, Turo, Astrid Gynnild, Sarah Jones and Esa Sirkkunen. (ed.) *Immersive Journalism and Storytelling. Ethics, Production and Design*. New York: Routledge.
- Jones, S. (2021). "It's not just about empathy. Going beyond the empathy machine in immersive journalism". Uskali, Turo, Astrid Gynnild, Sarah Jones and Esa Sirkkunen. (ed.) *Immersive Journalism and Storytelling. Ethics, Production and Design*. New York: Routledge.
- Jones S. (2017). Disrupting the narrative: immersive journalism in virtual reality, *Journal of Media Practice*, 18:2-3, 171-185, DOI: 10.1080/14682753.2017.1374677
- Kunelius, R. (et. al). (2017). "Key Journalists and the IPCC AR5: Toward Reflexive Professionalism?" R. Kunelius et al. (eds.), *Media and Global Climate Knowledge*, DOI 10.1057/978-1-137-52321-1_12
- Metag, J. (2016). "Content Analysis in Climate Change Communication". Oxford Research Encyclopedia of Climate Science.
- Podara, A., D. et. al (2021). "Digital Storytelling in Cultural Heritage: Audience Engagement in the Interactive Documentary New Life." *Sustainability* 13 (13): 1193.
- Podara, A., G. et. al (2019). "News Usage Patterns of Young Adults in the Era of Interactive Journalism." *Strategy and Development Review*. 9: 7–29.
- Sánchez Laws and Law, A. (2017). "Can Immersive Journalism Enhance Empathy? " *Digital Journalism*, 8(2), 213–228. <https://doi.org/10.1080/21670811.2017.1389286>
- Schäfer M. S. (2020). "News Media Images of Climate Change: Reviewing the Research". Holmes, David C. and Lucy M. Richardson. (ed.) *Research Handbook on Communicating Climate Change*. Cheltenham, Northampton: Edward Elgar pub. Pp. 143-152.
- Schäfer, M. S. (2012). "Online communication about climate change and climate politics. A literature review". *WIREs Climate Change*, 3, 527–543. doi:10.1002/wcc.191
- Schäfer, M. S. and Schlichting, I. (2014). "Media representations of climate change: A metaanalysis of the research field. *Environmental Communication*", 8(2), 142–160. <https://doi.org/10.1080/17524032.2014.914050>
- Shin, D. and Biocca, F. (2018). " Exploring immersive experience in journalism". *new media & society*. Vol. 20(8) 2800–2823
- Shriver-Rice, M. and Vaughan, H. (2020). "What is environmental media studies?". *Jem Journal of Environmental Media* 1 (1) pp. 3–13
- Sundar Harris, U. (2019). *Participatory Media in Environmental Communication Engaging Communities in the Periphery*. Routledge.

- Uricchio W. C. et al. (2016). *Mapping the Intersection of Two Cultures: Interactive Documentary and Digital Journalism*. Cambridge, MA: MIT Open Documentary Lab.
- Uskali, T. et. al (2021). "Forecasting Future Trajectories for Immersive Journalism". Uskali, Turo, Astrid Gynnild, Sarah Jones and Esa Sirkkunen. (ed.) *Immersive Journalism and Storytelling. Ethics, Production and Design*. New York: Routledge.
- Uskali, T. and Ikonen, P. (2021). "The Impact of Emotions in Immersive Journalism". Uskali, Turo, Astrid Gynnild, Sarah Jones and Esa Sirkkunen. (ed.) *Immersive Journalism and Storytelling. Ethics, Production and Design*. New York: Routledge.
- Vázquez-Herrero, J. and van der Nat, R. (2023). "Blurring and Redefining Boundaries of Journalism in the Production and Reception of Interactive Digital Storytelling". M.-C. Negreira-Rey et al. (eds.), *Blurring Boundaries of Journalism in Digital Media, Studies in Big Data* 140, https://doi.org/10.1007/978-3-031-43926-1_11
- Watson, Z. (2017). "VR for News: The New Reality?" *Digital News Project*. Oxford, UK: Reuters Institute for the Study of Journalism, Oxford University. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/our-research/vr-news-new-reality> .
- Weik von Mossner, A. (2020). "Popularizing Climate Change: Cli-fi Film and Narrative Impact". Holmes, David C. and Lucy M. Richardson. (ed.) 2020. *Research Handbook on Communicating Climate Change*. Cheltenham, Northampton: Edward Elgar pub. 330-339.
- Wessler, H., et. al (2016). "Global multimodal news frames on climate change: A comparison of five democracies around the world". *The International Journal of Press/Politics*, 21(4), 423–445. <https://doi.org/10.1177/1940161216661848>
- Yusuf, J.E. and St. John III., B. (2022). *Communicating Climate Change*. Routledge.

2025, 12(1): 228-246

DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2025.1.228-246>

Articles (Theme)

SOCIAL DARWINISM IN THE ANTHROPOCENE: SURVIVING CLIMATE CHANGE IN AMERICA CITY

Ayşe Şensoy¹

Abstract

Chris Beckett's *America City* (2017) depicts a near-future USA devastated by climate change. Set during a presidential campaign, the novel delves into themes like climate change denial, climate refugee displacement, nationalism, political manipulation, and the impact of media. This article analyses the novel from the perspective of social Darwinism in the Anthropocene, exploring how concepts of survival, adaptation, competition and elimination appear in a world influenced by human-caused climate change. This study emphasises the often-ignored connection between social Darwinism and climate change by examining how communities and nations respond to climate disasters—whether they adapt, resist, or take advantage of the crisis. In this respect, this article aims to explore the degree to which the idea of social

¹ Ayşe Şensoy, PhD, Assistant Professor, Osmaniye Korkut Ata University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of English Language and Literature, ORCID ID: 0000-0002-1792-2381, ayse.ciftcibasi@gmail.com

Darwinism can be relevant in a world ravaged by anthropogenic climate change and how the concept of fitness for survival can be understood during ecological collapse.

Keywords: Anthropocene, social Darwinism, climate change, Chris Beckett, America City

ANTROPOSEN ÇAĞINDA SOSYAL DARWİNİZM: AMERICA CITY ROMANINDA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNDE HAYATTA KALMA

Öz

Chris Beckett'in *America City* [Amerika Şehri] (2017) romanı, iklim değişikliğinden harap olmuş yakın gelecekteki bir ABD'yi tasvir etmektedir. Bir başkanlık seçim kampanyası sırasında geçen roman, iklim değişikliğini inkâr etme, iklim mültecilerini yerinden etme, milliyetçilik, siyasî manipülasyon ve medyanın etkisi gibi sorunları ele almaktadır. Bu makale, romanı Antroposen çağında sosyal Darwinizm bakış açısından inceleyerek, hayatta kalma, uyum sağlama, rekabet ve yok olma kavramlarının insan kaynaklı iklim değişikliğinden etkilenen bir dünyada nasıl belirdiğini araştırmaktadır. Bu çalışma, toplumların ve ulusların iklim felaketlerine nasıl tepki verdiklerini inceleyerek, sosyal Darwinizm ile iklim değişikliği arasındaki genellikle göz ardı edilen bağlantıyı krize uyum sağlayıp sağlamadıkları, direnip direnmedikleri veya bundan faydalanıp faydalanmadıkları bakımından vurgulamaktadır. Bu bağlamda, bu makale, sosyal Darwinizm fikrinin, antropojenik iklim değişikliğinin etkilediği bir dünyada ne ölçüde geçerli olabileceğini ve ekolojik çöküş sırasında hayatta kalma kavramının nasıl anlaşılabilirliğini araştırmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Antroposen çağı, sosyal Darwinizm, iklim değişikliği, Chris Beckett, America City

“[E]very human being in the world was simply a node, a meeting point in a network of inhuman forces”
(Beckett, 2017a, p. 291).

Introduction

Chris Beckett is a British author who has written mostly works of science fiction. He is usually known with his Eden trilogy—*Dark Eden* (2012), *Mother of Eden* (2015), and *Daughter of Eden* (2016). Beckett’s next novel *America City* (2017), released simultaneously with both Brexit and the Trump election (Beckett, 2017b, para. 6), can be considered a contemporary example of the New Wave science fiction. Although the novel is set in a near future America where climate change and ecological catastrophes ravage society, it has “reality effect” by offering “insightful reflections on the present” (Resano, 2024, p. 5). This reality effect provides that climate change is not an event that will occur in the far-off future but is already taking place. *America City*, with its focus on the impacts of climate change framed in a presidential campaign, delves into topics such as climate refugeeism, climate change denial, climate change management policy, nationalism, political manipulation, and media influence. Highlighting how humankind is moving amidst unfolding climate disasters, adapting and even benefiting from the transformed geographical and sociopolitical environments, the novel offers a plausible reading in terms of social Darwinism in the Anthropocene. The connection between social Darwinism and the Anthropocene is critical yet often overlooked in discussions of global environmental change. In this respect, this article aims to examine Beckett’s climate-conscious novel, *America City*, under the lens of social Darwinism. With this aim in mind, this article seeks to investigate to what extent the concept of social Darwinism can be applied onto a world devastated by anthropogenic climate change and how the notion of fitness for survival can be interpreted under precarious circumstances.

Social Darwinism

What the term ‘social Darwinism’ means and what influence it has had on the development of social and political concepts have been discussed since its emergence in the nineteenth century. Mike Hawkins (1997) expresses that although it seems easy to phrase such inquiries about social Darwinism, it is challenging to resolve them as the literature on the term demonstrates. Scholars examining the extensive writings on social Darwinism are likely to find themselves more perplexed than informed because the term has been used in numerous fields such as biology, eugenics, ecology, sociology, philosophy, politics and economy. The term conveys different implications in each of these disciplines, which makes it difficult for scholars and theorists to provide a single and satisfactory definition of the term. Despite the difficulty, some scholars

took pains to define social Darwinism. Mark Moisevich Rosenthal and Pavel Fyodorovich Yudin introduced one of the earliest definitions of the term: “the unwarranted carrying over of the Darwinian law of the struggle for existence among plants and animals into the field of human social relations and the class struggle” (1949, p. 114). According to Rosenthal and Yudin, social Darwinism asserts that “ruling and exploiting classes must be made up of people who are in some way possessed of superior talents, who are ‘victors’ in the struggle for existence” (1949, p. 114). They wrote that this theory is for the bourgeoisie to “try to justify predatory imperialist wars, the exploitation of colonial peoples, the inflaming of racial hatreds, and the social inequalities of capitalist society” (1949, p. 114). In their definition, Rosenthal and Yudin argue that social Darwinism is the inappropriate application of Darwin’s biological evolutionary law of the survival of plants and animals to human social relations and class conflict. They claim that Darwin’s struggle for existence is deliberately misapplied by the ruling and exploiting classes, who see themselves superior, the most talented and victorious, to rationalise exploitative imperialist wars, oppression of colonized peoples, incitement of racial animosities, and social inequalities within capitalist society.

R. John Halliday points out that there is no strict definition of social Darwinism that “has been agreed on as yet, either by explicit consent or by common research practice” (1971, p. 389). Halliday nonetheless suggests that social Darwinism is an “enterprise or ideology, founded in the nineteenth century, which holds social evolution to depend upon the operation of the law selection of favourable heritable variants” (p. 389). Halliday’s definition emphasises the evolution of human society by analogy with Darwin’s law of natural selection among plants and animals. Along with Halliday, James Allen Rogers also puts that social Darwinism is “the application of Darwin’s theory of natural selection to the evolution of human society” (1972, p. 265). For Rogers, it is a notion that sees human society through Darwin’s view of the nonhuman world. In the same vein, Michael Ruse also describes that social Darwinism is “a generic term for theories of human social development and maintenance which are in some way inspired by biological evolutionary theories” and adds that “this ‘inspiration’ could take the form of seeing human sociality as a straight extension of the animal (and perhaps plant) domain, or it could involve some sort of analogy” (1980, p. 23). Halliday, Rogers and Ruse all share the idea that social Darwinism reflects Darwin’s law of natural selection in the animal and plant domains on the social evolution of humans.

Social Darwinism is a concept which Darwin never held in his evolution theory (Grace & Montagu, 1942, p. 75; Lungu, Dragoescu Urlica, & Coroama-Dorneanu, 2020, p. 77; Radick, 2019, p. 279; Rogers, 1972, p. 265), and it was discussed long before Darwin (Midgley, 1983, p. 366). Social Darwinism as a concept is usually traced back to the ideas of Thomas Robert Malthus about struggle for existence (Bannister, 1979, p. 15; Claeys, 2000, p. 223; Grace & Montagu, 1942, p. 75; Lungu, Dragoescu Urlica, & Coroama-Dorneanu, 2020, p. 77; Rogers, 1972, p. 266; Ruse, 1980, p. 24; Wells, 1907, p. 709) and those of Herbert Spencer about survival of the fittest (Bannister, 1979, p. 15; Claeys, 2000, p. 227; Jones, 1981, p. 243; Lungu, Dragoescu Urlica, &

Coroama-Dorneanu, 2020, p. 77; Midgley, 1983, p. 366; Rogers, 1972, p. 266; Rosenthal & Yudin, 1949, p. 114; Ruse, 1980, p. 23). Although social Darwinism did not originate with Darwin, it is named after him because Darwin's biological evolutionary theory has been easier to reach and more persuasive than the social evolutionary theories of Malthus and Spencer, and more adaptable to social sciences (Dickens, 2000).

In his autobiography, Charles Darwin reveals that he developed his evolution theory upon reading Malthus's *An Essay on the Principle of Population* (1798) in October 1838 (F. Darwin, 1911, p. 68). In this work, Malthus primarily contends that the food supply will diminish as the human population expands because the population increases geometrically while the food supply rises only arithmetically, resulting in insufficient food and limited space for more people. That is why Malthus points out that human community is condemned to struggle for life, hunger, need, disease and death. For Malthus, the weakest and poorest individuals or groups fail in this struggle for existence. Malthus thereby reasons that the growth rate of human population would be controlled in this way. Darwin expresses in his autobiography that Malthus's idea of the struggle for existence helped him to comprehend natural selection among animals and plants after his "long-continued observation of the habits of animals and plants" that "under these circumstances favourable variations would tend to be preserved, and unfavourable ones to be destroyed" (F. Darwin, 1911, p. 68). While Malthus's notion of the struggle for existence ends up with misery and vice for most of human population, Darwin's concept of the struggle for existence encourages survival, invigorating biological progress and biodiversity. Moreover, Darwin's struggle for existence emphasises "dependence of one being on another" ([1859] 1968, p. 116). Darwin exemplifies that "[t]wo canine animals in a time of dearth, may be truly said to struggle with each other which shall get food and live. But a plant on the edge of a desert is said to struggle for life against the drought, though more properly it should be said to be dependent on the moisture" (p. 116). Such elimination of animals from competition for food and survival, along with the mutual dependence of plants on their physical conditions, results in the destruction of the unfavourable variations and the preservation of favourable ones, leading to more profitable variations—a process which Darwin calls "natural selection" (p. 131).

However, the term natural selection caused misunderstandings at the time. In a letter to Darwin dated 2 July 1866, Alfred Russell Wallace argued that the term was "to a certain degree indirect and incorrect, since, even personifying Nature, she does not so much select special variations as exterminate the most unfavourable ones" (F. Darwin, 1903, p. 268). For this reason, Wallace suggested that Herbert Spencer's term, the 'survival of the fittest', is more appropriate to Darwin's evolution theory. After Wallace's proposition, Darwin decided to adopt the term and used it from the fifth edition (1869) of the *Origin of Species* (Rogers, 1972, p. 278). He retitled the chapter on natural selection as "Natural Selection, or The Survival of the Fittest" (C. Darwin, [1869] 1871, p. 84), and rewrote the last sentence in the definition of

natural selection as “This preservation of favourable variations, and the destruction of injurious variations, I call Natural Selection, or the Survival of the Fittest” (p. 85). Darwin’s adoption of Spencer’s survival of the fittest in human communities as the idea of the survival of nonhuman species in his biological evolutionary theory contributed to the development of social Darwinism in that it built a bridge between biological progress and social progress.

Accordingly, Herbert Spencer is acknowledged to develop and popularize social Darwinism. He argued the concept first in his *Progress: Its Law and Cause* (1857) and elaborated it in *First Principles of a New System of Philosophy* (1862). Unlike Malthus’s pessimistic and aggressive view on human evolution, Spencer’s social evolutionary theory is more optimistic and milder because Spencer suggests that humans have the potential for adapting to social and environmental circumstances. Establishing his evolutionary theory on the notion of the survival of the fittest, Spencer emphasises the profitable effects of the pressure of population growth on human community. For Spencer, the most intelligent and the most mechanically talented individuals of each generation as well as the ones who successfully adapt to their changing environment would survive for the ultimate good of humankind (1852, p. 496). Assuming the principle of inevitable human social progress through free competition of individuals or groups, Spencer, like Malthus, opposes the charity for the poor, ill and weak. For Spencer, poor, ill and weak individuals or groups should not be supported as they are unfit for social progress. Helping the unfit would defy the natural order of the world since “the ‘survival of the unfit’ represented an evolutionary blasphemy by removing ‘nature’s’ punishment for those too idle or improvident to adapt” (Hawkins, 1997, p. 96). Human communities are to get rid of the least adapted individuals or groups for the advancement of society in a better and broader environment. That is why Spencer distinguishes people between those who benefit society and who do not. If people do not benefit society, it is their portion to disappear and become extinct. In addition to his disapproval of the encouragement of the unfit, Spencer also protests any artificial interference and state intervention in the individual competition of social progress. He denounces public welfare and social state for the sake of rational human progress and individual freedom. Hence Spencer rather supports free-market ideology as “the most civilised form of human competition” in the struggle for survival of the fittest (Steger, 2005, p. 10).

Along the same line with Spencer’s notion of the survival of the fittest in free competition, social Darwinism defends free-market economics and opposes state-socialism. In this sense, it encourages “unregulated competition between individuals, groups, nations, or races” as well as species (Halliday, 1971, p. 391), and justifies industrialisation, imperialism, colonialism, capitalism, racism, class discrimination, and environmental exploitation. Within this context, the words ‘fit’ and ‘unfit’ are associated with political, economic, social, racial and ecological concerns. The concept of the survival of the fittest, therefore, refers to the fortification of wealth, power and hierarchy. In social Darwinism, political, economic and social elites,

who emerge victorious from the competition for struggle for existence owing to their origin, intellect and talent, are viewed to deserve to survive more than the relatively deprived political, economic and social groups, who need welfare services. As Lungu, Dragoescu Urlica and Coroama-Dorneanu point out, social Darwinism, “in its narrow interpretation, focuses on determinism, social selection and domination” (2020, p. 78). Industrialists, imperialists, colonialists, capitalists, racists and anthropocentrists, who are supposedly selected ‘by nature’, provide hypocritical excuses and explanations for their oppressive and exploitative actions by references to social Darwinism.

Another catchphrase of social Darwinism is ‘eugenics’ alongside the ‘struggle for existence’ and ‘survival of the fittest’. The term eugenics was coined by Francis Galton (1883), Charles Darwin’s cousin. Galton borrowed the term from the Greek word ‘eugenes’, meaning “good in stock, hereditarily endowed with noble qualities” (p. 24). He describes eugenics as

the science of improving stock, which is by no means confined to questions of judicious mating, but which, especially in the case of man, takes cognisance of all influences that tend in however remote a degree to give to the more suitable races or strains of blood a better chance of prevailing speedily over the less suitable than they otherwise would have had. (p. 25)

Eugenics is not artificial selection but selective breeding. It proposes control of the birth-rate of particular social groups or races in the guise of biological unfitness. It aims “to breed the ‘fit’ and to sterilize or to limit the breeding of the ‘unfit’” for successful evolution of human society (Halliday, 1971, p. 398). Eugenics supports social Darwinism by arguing that some races, ethnicities and social classes are biologically superior to others, promoting hierarchy, sterilisation and even extermination of the inferior ones. Eugenics was particularly practised in Italian fascism, which was identified with the superiority of Mediterranean race and cultures, in Nazi ideology to maintain the purity of German nationalism at the expense of the genocide of the Jews for betterment of the Germans, and in Francoism, which represses Spain’s cultural diversity to promote Spanish nationalism. Such incidents in history reveal that eugenics justifies discrimination and oppressive policies.

Social Darwinism in the Anthropocene

Social Darwinism played a significant role in the Anthropocene, a term used by Paul J. Crutzen and Eugene F. Stoermer (2000) to describe the current geological age, in which human activities on earth, atmosphere and ecology have had the greatest influence on the environment and climate, leading to large-scale environmental destruction, ecological imbalance, food insecurity and climate change. Although social

Darwinism emerged in the nineteenth century, it is not an outdated concept because its principles reflect on anthropogenic environmental destruction and climate change today. Industrial, imperial, colonial, racial, capitalist and hierarchically superior human populations—‘naturally’ privileged ones—have adversely affected Earth’s natural systems through industrialisation, imperial expansion, colonial exploitation, racial oppression, capitalist greed and discriminatory social class system. These human activities caused unprecedented rise in greenhouse gas emissions, environmental pollution, biodiversity loss, deforestation, imbalances in the terrestrial and marine ecosystems, unequal use of natural resources, and eventually climate change. The insatiable desire of these human populations to control and exploit nature and nonhuman beings threatens not only the future of nonhuman communities but also that of human civilisation. In this sense, human beings become the causal force which appears in different social and ecological relations.

The Industrial Revolution marked a turning point in human impact on the Earth, as industrialists prioritized economic growth over environmental sustainability. Driven by competition and technological progress, they exploited natural resources and justified environmental destruction through social Darwinism. This ideology portrayed industrialists as the ‘fittest’ and dismissed indigenous and non-European communities as inferior for resisting industrialisation, legitimising both ecological harm and cultural marginalisation.

Industrialisation gave rise to capitalism and a free-market economy, intensifying wealth inequality and reinforcing Social Darwinist ideas that favour the rich and powerful as the ‘fittest’. Social Darwinists liken economic competition to natural selection, asserting that the most intellectually and economically efficient individuals thrive. This ideology justifies resource dominance by wealthy corporations and nations, while marginalising poorer communities and viewing nonhuman beings as inferior. As a result, unchecked capitalism leads to environmental degradation, climate change, and ecological injustice, disproportionately harming vulnerable human and nonhuman populations.

The nineteenth century also witnessed unprecedented imperial expansion and colonial exploitation. Western empires colonised non-Western regions to get more resources such as timber, minerals, and fossil fuels for their economic growth and world supremacy. European colonial powers caused plantation agriculture, mass deforestation, mining operations, depletion of natural resources and irreversible transformation of the natural landscape in indigenous regions. Like industrialists, colonisers prioritised raw materials, economic growth and competition with other European colonisers over ecological sustainability and welfare of the nonhuman beings. Western empires used the ideology of social Darwinism to justify territorial conquest, resource extraction, and the oppression of indigenous populations. As David Starr Jordan points out, “[i]t is not the strength of the strong but the weakness of the weak which engenders exploitation and tyranny” (1911, p. 35). Profit-driven European colonisers viewed themselves as the most civilised, thus the fittest, population to exploit the alien land and suppress native people, who were seen

inferior and unfit. Colonisers, for representing the most advanced civilisation, considered themselves to be selected by nature for the development of white societies. Under the ideology of social Darwinism, colonisers disregarded large-scale environmental problems, ecological imbalance and unsustainability, climate change, and social disruption in indigenous communities.

Imperial expansion and colonial exploitation are followed by racism. Social Darwinists believe that racial differences are hereditary and fixed, implying that some races are superior by nature while others are inferior. European colonisers used this biological determinism to justify their invasion, oppression and exploitation of non-European and indigenous people. White colonisers viewed themselves naturally rightful authorities to dominate non-white and weak populations. Eugenics also reinforced racial inequality. As Clarence M. Case states, eugenics “too often accepts the present competitive, capitalist, exploitative regime as fundamentally right—so much so that success under it becomes the evidence [...] of a superior ability” (1922, p. 11). Competitive, capitalist and exploitative imperialists and colonisers also see the landscape, flora and fauna of the indigenous people, who are poor, weak and unfit by genetic inheritance, inferior and relentlessly use and damage them. Exploitation, depletion of natural resources, and pollution thereby occur in areas inhabited by racialised communities. So, racial groups suffer disproportionately from environmental disasters and climate change.

Bearing the sources of social Darwinism and developments in industrialisation, imperialism, colonialism and capitalism in mind, the social class has always been the focus of social Darwinism. Both Malthus and Spencer stressed the superiority of the upper class over the lower class and rich populations over poor populations. The upper class and richer populations are seen to be the fittest for survival in human society while the lower class and poor people are viewed to be unfit in human progress and are allowed for no room for betterment and social mobility. The connection between class distinction and the Anthropocene is closely linked, as socioeconomic structures influence both the origins and effects of environmental decline. The Anthropocene is not experienced equally among social classes. Rather, social class hierarchies determine who bears the greatest responsibility for environmental damage, who experiences its effects, and who possesses the authority to influence actions regarding climate change and ecological emergencies. The wealthiest people and corporations are responsible for most of carbon emissions, deforestation, and pollution. However, it is the lower-income people who suffer existential threats of environmental destruction and climate change more as they cannot take financial measures to resist the worst effects of environmental and climate crises (Martinez-Alier, 2002). The elites ensure their survival while the poor encounter increasing dangers. So, it is the rich communities who have the power to shape responses to ecological crises and climate change.

In the Anthropocene, the premise of social Darwinism that social progress occurs through the conflict of humans with human circumstances evolves into the conflict of humans with nonhuman circumstances too. Social Darwinism unveils its dark and unethical side in the Anthropocene through the promotion of opportunism, self-interest and manipulation. The unfit become pawns in the grip of the fit since social Darwinism in the Anthropocene conveys achieving fitness at the expense of other human and nonhuman beings. As Thomas Henry Huxley states, the word 'fittest' is commonly used "in a good sense, with an understood connotation of 'best'; and 'best' we are apt to take in its ethical sense. But the 'fittest' which survives in the struggle for existence may be, and often is, the ethically worst" (L. Huxley, 1900, p. 322). The struggle for existence in the Anthropocene exposes evils and corruptions in human beings. In this sense, environmental degradation reshapes the laws of development of human society. Within this framework, this article aims to study Chris Beckett's *America City* by exploring the struggles of humans for existence under the precarious conditions during the anthropogenic climate crises.

Representations of Social Darwinism in America City

America City, a "peri-apocalyptic narrative",² is set in twenty-second century North American continent drastically affected by anthropogenic climate change (Resano, 2024, p. 5). Offering representations of social Darwinism in the Anthropocene, the novel deals with the survival and evolution of the people in the USA in an inhospitable world ravaged by climate catastrophes. While rising temperatures and extreme droughts have rendered much of the southern region, especially states like California, Arizona, Nevada, New Mexico and Texas, uninhabitable, hurricanes and floods have made the eastern region, particularly states like Delaware, Maryland and New Jersey, unliveable. Due to the devastation of their homes and lack of food supply, thousands of the US citizens from the southern dust bowl states and the eastern storm coasts are forced to migrate northward in search of safer areas, such as the northern states of America and Canada. Some of the migrants manage to build new homes, but are forced to move again, whereas many of them seek to survive in trailers and camps. However, the influx of climate refugees has caused severe tensions between local populations in the north and the newcomers from the south and east, leading to social unrest and growing resentment. Even some northern states like Alaska, Idaho and Montana threaten to close their borders to their fellow Americans, which leads to the fragmentation of the nation.

Amid this situation, Washington State Senator Stephen Slaymaker, a former soldier fighting in the African Copper Belt and a conservative politician whose main aim is to maintain the unity of America, shows up to restructure the entire nation to effectively meet the challenges posed by new climate realities. Senator Slaymaker suggests that the government should fund the building of proper homes for climate refugees in

² It pertains to a story that takes place just before, during, or at the threshold of an apocalypse—essentially at a time when the world is falling apart or experiencing disastrous transformation but has not completely ended yet.

the northern states, despite his earlier commitment to reduce federal government intervention in the famine in Mexico, for which Slaymaker said “Mexicans have got to look after themselves. We didn’t ask them to live in Mexico. We didn’t ask them to have more kids than they knew how ta feed” (Beckett, 2017a, p. 11; emphasis in original). There is a contradiction between Slaymaker’s intervention in the US climate refugees and his eugenic attitudes towards Mexicans, which indicates that Slaymaker, as an American, has a tendency for biological determinism. Holding Americans superior to Mexicans and, thus, seeing the former fitter for survival while the latter unfit, Slaymaker implies the limitation on the breeding of the unfit for successful evolution of American society. Adopting a Malthusian approach, Slaymaker wants Mexicans to fail in the struggle for existence so that the imbalance between the growth rate of Mexican population and increasing demand for food supply could be countered. Slaymaker’s attitudes towards Mexicans also reminds the reader of Donald J. Trump’s “anti-immigrant and ‘Mexican-phobic’ rhetoric” (Verea, 2018, p. 197).

Since Slaymaker runs for the US presidency, he launches a campaign for a great federally funded resettlement program in the northwestern states, including Alaska, for the climate refugees from the Dust Country and Storm Coast. This program is not only related to helping the refugees but also to using tax money wisely to avoid excessive and unnecessary spending on climate victims in their native land. Slaymaker believes that people are “not distributed properly any more. Folk aren’t in the places where they can be productive” (Beckett, 2017a, p. 23). Slaymaker aims to achieve productivity by temporarily federally supported decent homes and proper jobs for the climate refugees. After maintaining productivity, he plans that the federal government will later stop to intervene in their life, “get off people’s backs again and let them get on”, which refers to Social Darwinian approach (p. 23). Unlike his Malthusian approach to Mexicans, Slaymaker adopts Spencerian social evolutionary understanding in that he believes fellow Americans have the potential for adapting to social and environmental circumstances. Slaymaker emphasises the profitable effects of the pressure of migration population growth on northern communities. If climate refugees successfully adapt to their changing environment, they will benefit for the ultimate good of the nation. In contrast to Spencer’s disapproval of any artificial interference and state intervention in the competition of social progress, Slaymaker, nonetheless, favours public welfare and social state to some extent for the progress of American nation in the Anthropocene.

Despite Slaymaker’s radical solution about climate refugeeism, he denies anthropogenic climate change. He takes a “medieval” stand on the issue of what caused climate change, believing that God is responsible for it (p. 29). Slaymaker, who owns the biggest trucking company in the country, sees climate change as a God-given challenge rather than a result of destructive human activity. Although the previous generation tried to warn politicians and people about climate problems and strived to act on the matter, nobody became concerned with it as both politicians and billionaires were interested in short-term profits. The

impending disaster was ignored as it was seen too abstract. The issue that was once seen abstract now becomes concrete with storm people and dustbowl people migrating northward, disturbing the northerners, and impacting the natural order of the Earth. In contrast to what Slaymaker believes, climate change is caused by detrimental human activities. It is humans who “just trash one place and then move on and trash another” (p. 171).

Slaymaker hires Holly Peacock, a British young woman working as a public relations consultant, to promote his campaign for migration crisis. Holly works to publicise Senator’s policy about helping the migrants find new homes to his suspicious “core supporters”, “firm opponents” and “the floaters who are open to persuasion” (p. 24). Holly is assigned to create a narrative that works for both “the ones that are *most* resistant to large-scale federal welfare projects and the most worried about migration from other states into their communities” and the ones “that are the *most* enthusiastic about large federal spending projects” (p. 24; emphasis in original). It shows that American society is divided into several parts of groups of individuals because of climate crises. One part consists of *delicados* and *barreduras*. *Delicados*, who are generally people from the north that are made up of intellectuals like “university people, writers, artists, scientists, computer architects, and so on” (p. 24), support individual freedom and rights, democracy and free enterprise and pretend to take “personal responsibility for all the problems of the world” yet “don’t really act that way” (p. 11; emphasis in original), and *barreduras*, meaning “the dirt [one] sweep[s] off the floor” (p. 25), who are usually people from the Dust Country and the Storm Coast that consist of “unskilled service workers, government employees, first- and second-generation immigrants” (p. 24), are the sufferers of the impact of climate change and forced to migrate northward. *Barreduras*, who are mostly Mexicans, Cubans, Dominicans or Haitians, are not welcomed in the north. Another part consists of northerners and fellow Americans on the eastern coasts and in the south. While people in the north do not want to take any responsibility for the storms on the eastern coasts and think of the storm people “dumb enough” to live there (p. 33), storm survivors recognise that the security and military units do not treat them like they are Americans but more like they are “Mexicans or Haitians or something” and “outsiders trying to get in” (p. 36). Northern residents also meet the fellows in the south “with suspicion and hostility”, and the former do not feel sorry for the latter as it “might mean acknowledging an obligation to help them, to give up some part of the comfort blanket that folk wrap around themselves against the frightening world” (p. 92). The other part consists of storm people and dustbowl people. Storm people refer to dustbowl people as “dusties” (p. 46), meaning “incompetent peasants who blamed their bankruptcies on the weather and then asked the taxpayer to clear their debts” (p. 177), while dustbowl people, who are farmers leaving their own land because of the drought in the south, call storm people as “storm trash” since the former view the latter “as lazy bums who’d never done anything at all” (p. 122). *Delicados* see themselves superior to *barreduras*,

northerners over fellow climate refugees, storm people over dustbowl people and vice versa—a social Darwinian superiority that supposedly allows for fitness for survival.

Most of the *delicados* and northerners claim that climate refugeeism and Slaymaker's reconfigure program ask "a lot of [them] to really care that much about anyone other than" themselves (p. 126). However, humans are "the product of millions of years of evolution [...] The ones who weren't so good at looking after themselves were winnowed out, the ones who were best at it survived" (p. 126). *Delicados* and northerners think that the "old animal game" continues and they feel themselves selected as they live in safety and comfort in the north (p. 127). As being fitter in climate change, they do not want to upset their population's biological stability by encouraging the survival of the dustbowl and storm people, namely those unfit. They do not want to share their life and money "for a problem that isn't of their making" (p. 129). They believe that "they've got to play that way or they'll just be wiped out" (p. 165). Adopting an ethnically biased attitude on the superiority of northern Americans over *barreduras* and their fellow migrants, they relieve themselves from any responsibility for the sufferings of the migrants, who have become unfit, and from any obligation to contribute to their support. In line with Spencerian notion of social Darwinism, they think that migrants belong to the bottom of the social scale and thus should not be helped but rather be left to their fate for the benefit of human society. Opposing the actions of charity that could prevent social progress, *delicados* and northerners insist that they should stay within their own sphere and maintain their lives as appropriate to their social environment. Thus, struggle for existence during climate crises threatens integrity and social progress of all America.

What Slaymaker seeks to do is to "reconfigur[e] America to keep it together" in the face of climate and migration threats (p. 25). He intends to maintain America's prosperity by keeping the population reasonably stable and having "enough land and resources to be able to produce most of what [Americans] need within [their] own borders" (p. 39). Instead of viewing and treating climate refugees as victims, Slaymaker wants them to be "pioneers" (p. 28). He plans his "new America" to be in "Seattle, Juneau, Anchorage – stretched out in a long chain along the continent's north-western edge" (p. 31). Slaymaker then announces his candidacy for presidency with the slogan "Building a New America" (p. 106). Holly seeks to publicise Slaymaker's attempt at building a new America as "an investment in [Americans'] future as a nation, as a strong, united country, a fortress of peace and prosperity in a ravaged world, a shining city where [their] children can grow up with a secure future" (p. 108). She formulates a clever yet ethically questionable plan for Slaymaker's building a new America. She suggests Canada open its border to migrants and share their burden in the northern states. In the meantime, America has "built a two-thousand-mile wall *and* a minefield *and* a fence *and* a specially designed fleet of drig gunships, to keep out displaced Mexicans" (p. 153; emphasis in original)—a reference to Trump administration stressing the need to build a wall along the southern border with Mexico for allegedly national security (Verea, 2018). During the famine in Mexico,

Americans have left Mexicans to their fate because they see Mexicans as inferior race that should disappear as they do not benefit American society. Americans view themselves biologically and culturally superior to other races. They believe they are selected thanks to their intelligence, strength and wealth, in contrast to Mexicans or Latinos who are inferior in that they are lazy, criminals and less intellectually gifted than themselves.

Holly prefers Canada for its less population, more hospitable space, fewer weather problems and prosperity. Canada has emerged as the leading global power while the USA has been notably weakened because of climate crises. “[T]he quixotic” Senator agrees with Holly and decides to build towns in Canada and create jobs there for the migrants (Jensen, 2017, para. 6). To run their plan, Holly manipulates both American and Canadian folks by pointing out that Canada is a major contributor to climate change as the country is one of the big oil producers though America has produced much more oil than Canada, which is why Canada must help America solve the migration crisis. Slaymaker organises a meeting at the Peace Arch, a monument built on the international boundary between America and Canada to “commemorat[e] the peace treaty that ended the War of 1812 between the USA and the British colonies that were to become Canada”, which signifies the lasting peace and friendship between the two countries (Beckett, 2017a, p. 221). During his call for help from Canada, a chaos between Americans and Canadians breaks out, ending up with the death of several Americans. So, this event creates another part of groups of individuals: the Yankees and Canucks. Slaymaker’s speech is understood by Canadians not as a humanitarian call for help but as a demand for American invasion. Slaymaker’s propaganda causes hostility between the Yankees and Canucks as Americans are feared to take jobs, strain resources, and endanger the Canadian way of life against their consent. At this point, Canadians display social Darwinist tendency by seeing Americans inferior and unfit for survival in their own territories. To avoid Malthusian struggle for life, food and space, Canadians do not want Americans to increase in numbers. Canadians seek to keep the human population under control not to suffer less room, less food and business opportunity in their own country. Moreover, the Canucks do not see the Yankees profitable in Spencerian sense as the latter immigrates to Canada not for contribution but for exploitation. Canadians believe that they do not have to help Americans if they are not able to adapt to climate change in their country, because helping the unfit, as Spencer argues, disturbs the political, socioeconomic and natural order of Canadian territories.

The reader then learns that Slaymaker won the election and has been the president of the USA for three years. In the meantime, hurricanes on the east coast of America and drought in the inland states have gotten stronger, causing people to go on migration northwards and westwards across the country. The reader also finds out that three new cities were established in Canada as the US settlements, which are “Lincoln City in Yukon, Jefferson in the Northwest Territories, and America City in Nunavut, the largest of the three” (p. 261). Swiftly putting his reconfigure program into action, Slaymaker gets violent reactions from

Canadians, particularly the locals in Nunavut, due to some cultural concerns. A bomb explodes in the still-uncompleted city hall of America City killing and injuring lots of Americans. The North Canadian Army (NCA), an Inuit organisation that emerged as a militant faction of a political party functioning across all three Canadian territories, claims responsibility to halt America's "illegal colonies" (p. 263). The NCA tries to protect the local lifestyle from an influx of American immigrants. It views the US settlements in Canada as illegal colonies because Americans in America City are not satisfied with seeking refuge, using American dollars and flying the American flag in another country; they rather demand to have their own American police force and have full representation in Canadian territory legislatures and not to pay income tax to the Canadian federal government. America tries to run its imperial and colonial policies under the guise of climate refugeeism. To be the most superior in the Anthropocene and the fittest during climate emergency, Americans tend towards territorial conquest and suppression of indigenous people. Following social Darwinist ideology in its competition for survival, America wants to regain its world supremacy at the expense of Canadian and native populations. America, as a social Darwinist nation, uncovers its dark and immoral aspect in the Anthropocene through the promotion of opportunism, self-interest and manipulation. Breaking the peace and fellowship with Canadians, Americans' social Darwinist attitude in the Anthropocene reveals evils and corruptions in their society.

Holly came to terms with the reality of her contribution. It was her idea to establish the US settlements in Canada and it was her who named the largest city as America City. Holly recognises that the Slaymaker administration is planning to fund the NCA to break out riots and violence so that the administration sparks the rise of nationalist movement in Canadian territory for their advantage. Holly, who was once practical about her position, begins to grapple with the ethical implications of her job. She is especially disturbed and disillusioned by how readily the American public is swayed into endorsing policies that take away individuals' rights. The Slaymaker administration's reconfigure program for American climate refugees turns into an invasion and annexation of the three northern territories in Canada. Thus, Slaymaker's pioneers intend to take the land from the Canadians just as the first settlers in America took the land from the Indians. They conquer Canadian lands and exploit and suppress native people to render them less fit in the struggle for existence in climate change. In this respect, Slaymaker, as his name suggests, turns out to be a creator of violence, chaos, death and power misuse. He stands for a saviour figure who must discard another nation to protect his people.

Following the first bomb, the NCA explodes another bomb in Lincoln City in Yukon and attacks with a rocket in Jefferson in the Northwest Territories two days later. The American Freedom Fighters conducts a retaliatory bombing assault on Iqaluit, the capital of Nunavut. Then, the Canadian military deploys soldiers to major Canadian cities across the three territories while the US government, denouncing this action as a provocation, positions its own troops along the border with Alaska. These military operations lead to civil

rebellion in the US settlements, which ends up with the foundation of a new United Republic of Northland, defended by a new army, provided security by its own police force and represented by a three-star flag. Slaymaker's reconfigure program develops in an unexpected way. The mission to keep America together causes more fragmentation, clash and devastation. As the storms, floods and drought intensify in the background of the novel, the rebels and Slaymaker reach a compromise by the Treaty of Accession, by which Slaymaker becomes the president of Northland and the USA. During the Accession celebrations, President Slaymaker, however, is assassinated by a young Inuit man. So, the novel ends in ambiguities in that whether America will succeed in getting fitter in the struggle against the effects of climate change, whether the conflict between Americans and Canadians will be resolved, whether the northerners and climate refugees will be reconciled, and what actions America will take to reduce the impacts of climate change in the north. Focusing on the discourses of "(dis)enfranchisement, (in)hospitality, (un)belonging, and (anti)cosmopolitanism", struggle for existence in the Anthropocene shows the brutal process of survival in the face of climate disasters (Resano, 2024, p. 5). Survival depends on ruthless leaders, good or bad, and determined nations and folks, right or wrong and compassionate or hateful.

Conclusion

This article has explored *America City* within the framework of social Darwinism, concentrating on the notions of struggle for existence and survival of the fittest during the anthropogenic climate change. The book delves into the politics surrounding disaster management, examining how crises can be exploited for political advantage, and who gets marginalized or labelled as 'other', 'inferior' and 'unfit' in this context, who the powerful elites or the fittest are that maintain control, who the threatening im/migrants are that drain limited resources, and who the previous allies have become, now viewed as globalist foes. The novel gives a bleak yet compelling vision of a future shaped by climate disasters, forced migration, and political opportunism. Although the novel is set in the twenty second century, its emphasis on the mundane and the daily experiences of people from various backgrounds, including their sorrows, aspirations, connections, and dialogues fosters a feeling of realism. That is why Beckett focuses "less on the speculative question 'what if?' than the more provocative and poignant 'what when?'" (Jensen, 2017, para. 10).

The novel criticizes the shortcomings of earlier generations in tackling climate change while depicting the grim truths of a world where existence relies on power, prosperity, and geographic privilege. Through depicting the challenges faced by climate refugees and the survivalist mindset of the wealthy, the novel highlights the risks of unrestrained nationalism and the ethical issues of adaptation in the Anthropocene. What started as a remedy for climate refugees has evolved into an imperialistic endeavour, strengthening the concepts of social Darwinism, nationalism, and resource-focused geopolitics. In promoting assistance

and adaptation for American climate refugees, Slaymaker concurrently maintains an exclusionary and hierarchical perspective that ignores the survival of non-Americans, especially Mexicans and other marginalized communities as well as that of Canadians, fellow nation. The inconsistency in his policies underscores the selective implementation of evolutionary survival principles, favouring individuals considered 'fit' while neglecting or exploiting those identified as 'unfit'. The division of society based on ethnicity, race, wealth, and geography illustrates the growing disparities worsened by climate change. Slaymaker's new America, instead of representing a symbol of unity and advancement, reflects historical trends of displacement, colonialism, and exploitation.

Oscillating between hope for survival and a sense of despair or extinction yet edging closer to the latter, the novel conveys a warning regarding the moral and political challenges that climate emergencies will create, prompting readers to consider the responsibilities of both individuals and countries in a world where survival increasingly relies on adaptation and collaboration. As the story ends, Beckett urges the reader to wonder if striving for national survival while harming others genuinely ensures a thriving future or simply hastens the downfall of global stability. So, humankind's attempts at the evolution towards progress could result in devolution and degeneration in the Anthropocene. The author also makes us reflect on the lasting effects of policies motivated by self-interest and reassess the ethical obligations of tackling climate-induced displacement in today's world.

References

- Bannister, R. C. (1979). *Social Darwinism: Science and myth in Anglo-American social thought*. Philadelphia: Temple University Press.
- Beckett, C. (2017a). *America city*. London: Corvus.
- Beckett, C. (2017b, November 20). *America City: Some background*. Retrieved from <https://www.chris-beckett.com/uncategorized/6198/america-city-some-background/>
- Case, C. M. (1922). Eugenics as a social philosophy. *Journal of Applied Sociology*, 7, 1-12.
- Claeys, G. (2000). The "survival of the fittest" and the origins of social Darwinism. *Journal of the History of Ideas*, 61(2), 223-240.
- Crutzen, P. J., & Stoermer, E. F. (2000). The "Anthropocene". *IGBP Newsletter*, 41, 17-18.
- Darwin, C. (1968). *The origin of species*. London: Penguin Books. (Original work published 1859)
- Darwin, C. (1871). *The origin of species* (5th ed.). New York: D. Appleton and Company. (Original work published 1869)

- Darwin, F. (Ed.). (1903). *More letters of Charles Darwin* (Vol. 1). London: John Murray.
- Darwin, F. (Ed.). (1911). *The life and letters of Charles Darwin* (Vol. 1). New York and London: D. Appleton and Company.
- Dickens, P. (2000). *Social Darwinism: Linking evolutionary thought to social theory*. Philadelphia: Open University Press.
- Galton, F. (1883). *Inquiries into human faculty and its development*. London: Macmillan and Co.
- Grace, E. R., & Montagu, M. F. A. (1942). More on social Darwinism. *Science & Society*, 6(1), 71-78.
- Halliday, R. J. (1971). Social Darwinism: A definition. *Victorian Studies*, 14(4), 389-405.
- Hawkins, M. (1997). *Social Darwinism in European and American thought, 1860-1945: Nature as model and nature as threat*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Huxley, L. (Ed.). (1900). *Life and letters of Thomas Henry Huxley* (Vol. 2). New York: D. Appleton and Company.
- Jensen, L. (2017, November 9). Dark vision of our future [Review of the book *America City*]. *The Guardian*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/books/2017/nov/09/america-city-chris-beckett-review>
- Jones, J. (1982). Social Darwinism reconsidered. *Political Psychology*, 3(2), 239-266.
- Jordan, D. S. (1911). *The heredity of Richard Roe: A discussion of the principles of eugenics*. Boston: American Unitarian Association.
- Lungu, M. R., Dragoescu Urlica, A. A., & Coroama-Dorneanu, L. I. (2020). A conceptual analysis of social Darwinism: Competitive versus constructivist paradigms. *Research Journal of Agricultural Science*, 52(2), 74-79.
- Malthus, T. R. (1798). *An essay on the principle of population*. London: J. Johnson.
- Martínez-Alier, J. (2002). *The environmentalism of the poor: A study of ecological conflicts and valuation*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Midgley, M. (1983). Selfish genes and social Darwinism. *Philosophy*, 58(225), 365-377.
- Radick, G. (2019). Darwinism and social Darwinism. In W. Breckman & P. E. Gordon (Eds.), *The Cambridge history of modern European thought: The nineteenth century* (Vol. 1) (pp. 279-300). Cambridge: Cambridge University Press.
- Resano, D. (2024). Transnational readings in the Trumpocene: Kim Stanley Robinson's *New York 2140* and Chris Beckett's *America City* [version 1; peer review: 2 approved with reservations]. *Open Research Europe*, 4(214), 1-19. <https://doi.org/10.12688/openreseurope.17107.1>
- Rogers, J. A. (1972). Darwinism and social Darwinism. *Journal of the History of Ideas*, 33(2), 265-280.

- Rosenthal, M. M., & Yudin, P. F. (1949). *Handbook of philosophy*. H. Selsam (Ed.). New York: International Publishers.
- Ruse, M. (1980). Social Darwinism: The two sources. *Albion: A Quarterly Journal Concerned with British Studies*, 12(1), 23-36.
- Spencer, H. (1852). A theory of population, deduced from the general law of animal fertility. *Westminster Review*, 1, 468-501.
- Spencer, H. (1857). *Progress: Its law and cause*. New York: J. Fitzgerald & Co.
- Spencer, H. (1862). *First principles of a new system of philosophy*. London: Williams and Norgate.
- Steger, M. (2005). *Globalization: Market ideology meets terrorism*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Verea, M. (2018). Anti-immigrant and anti-Mexican attitudes and policies during the first 18 months of the Trump administration. *Norteamérica: Revista Académica Del CISAN-UNAM*, 13(2), 197-226.
<https://doi.org/10.22201/cisan.24487228e.2018.2.335>
- Wells, D. C. (1907). Social Darwinism. *American Journal of Sociology*, 12(5), 695-716.

2025, 12(1): 247-253

DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2025.1.247-253>

Kitap İncelemeleri

ANTROPOSEN KURGULARI: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇAĞINDA ROMAN

Beril Özer¹

Öz

Antroposen, insan faaliyetlerinin Dünya'nın jeolojik süreçleri ve ekosistemleri üzerinde kalıcı etkiler bıraktığı çağ olarak tanımlanır. Bu dönemde iklim değişikliği, biyolojik çeşitlilik kaybı ve çevresel kirlilik gibi insan kaynaklı etkiler belirgin hâle gelmiştir. Antroposen Çağı ekonomi, ekoloji, sosyoloji, çevre bilimi, edebiyat, felsefe, etik gibi birçok disiplin için çalışma konusu olmuştur. Bu çalışmada edebiyat ve çevre çalışmaları alanında uzmanlaşmış Adam Trexler'in *Anthropocene Fictions: The Novel in a Time of Climate Change* adlı eseri incelenmektedir. Trexler eserinde antroposen kavramından, iklim değişikliğinin öngörülen etkilerinden, iklim değişikliğinin sanatsal ve kültürel alanlara nasıl yansıdığından, romanlar ve bilim arasındaki ilişkiden bahsetmektedir. Trexler'e göre iklim kurguları yalnızca felaket senaryolarıyla değil insanlığın bu krizle nasıl başa çıkabileceğine dair daha geniş bir perspektifle ele alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Antroposen, İklim Değişikliği, Çevre, Roman, Adam Trexler

¹ Beril Özer, Dr., Bağımsız Araştırmacı, ORCID ID: 0000-0001-5638-2181, ozerozerberil@gmail.com

Yazı Geliş Tarihi: 8 Şubat 2025 | Yazı Kabul Tarihi: 2 Nisan 2025

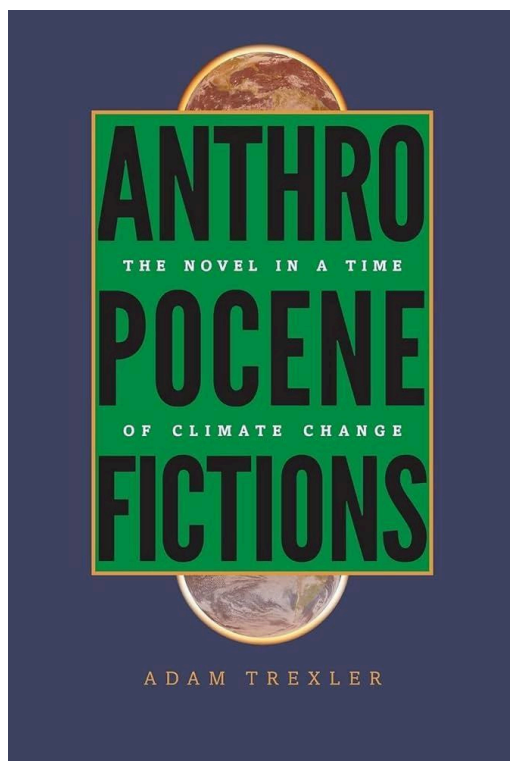
© Yazar(lar) (veya ilgili kurum(lar)) 2025. Atıf lisansı (CC BY-NC 4.0) çerçevesinde yeniden kullanılabilir. Ticari kullanımlara izin verilmez. Ayrıntılı bilgi için açık erişim politikasına bakınız. Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından yayınlanmıştır.

ANTHROPOCENE FICTIONS: THE NOVEL IN A TIME OF CLIMATE CHANGE

Abstract

The Anthropocene is defined as an era in which human activities have left lasting impacts on the Earth's geological processes and ecosystems. During this period, human-induced effects such as climate change, biodiversity loss, and environmental pollution have become increasingly evident. The Anthropocene era has become a subject of study for various disciplines, including economics, ecology, sociology, environmental science, literature, philosophy, and ethics. This study examines Adam Trexler's work *Anthropocene Fictions: The Novel in a Time of Climate Change*. Trexler has specialized in literature and environmental studies. The work discusses the concept of the Anthropocene, the predicted effects of climate change, how climate change is reflected in artistic and cultural fields, and the relationship between novels and science. According to Trexler, climate fiction should be approached not only through disaster scenarios but also with a broader perspective on how humanity can cope with this crisis.

Keywords: Anthropocene, Climate Change, Environment, Novel, Adam Trexler

Trexler, A. (2015). *Anthropocene fictions: The novel in a time of climate change*. University of Virginia Press. 260 sayfa, ISBN: 978-0-8139-3691-8

Adam Trexler'in *Anthropocene Fictions: The Novel in a Time of Climate Change* adlı kitabı University of Virginia Press tarafından 2015'te yayımlandı. Eserin adını *Antroposen Kurguları: İklim Değişikliği Çağında Roman* şeklinde Türkçeye çevirmek mümkün. Eser dört bölümden ve 260 sayfadan oluşuyor.

Adam Trexler, edebiyat ve çevre çalışmaları alanında uzmanlaşmış bir akademisyen olup, özellikle iklim değişikliğinin edebi temsilleri üzerine yoğunlaşmaktadır.

Trexler'in bu kitabı, edebiyat teorisi ile çevre bilimleri arasındaki kesişim noktalarına odaklanarak, iklim kurmacasının (climate fiction) edebi ve kültürel önemini analiz etmektedir.

Introduction: Contextualizing the Climate Change Novel (Giriş: İklim Değişikliği Romanını

Bağlamsallaştırmak) bölümünde Trexler, iklim değişikliğinin sadece bilimsel ve politik bir mesele olmaktan çıkıp kültürel ve sanatsal bir anlatıya dönüştüğünü vurgular. Antroposen kavramı, insan faaliyetlerinin gezegenin jeolojik süreçlerinde yarattığı kalıcı etkileri açıklarken, edebiyat bu süreci bireylerin anlayabileceği anlatılar hâline getirmektedir. Kitap, iklim kurgusunun evrimini değerlendirirken, 2009 sonrası dönemde bu türde önemli bir artış yaşandığını ortaya koymaktadır. Başlangıçta küresel ısınma teması edebiyatta daha dolaylı ele alınırken, 21. yüzyılın başlarından itibaren doğrudan iklim değişikliğini merkezine alan eserler çoğalmıştır. Trexler, bilim kurgu, distopya ve politik kurgu ile kesişen yeni bir anlatı formunun ortaya çıktığını belirtir ve ona göre bunun en önemli nedenlerinden birisi, iklim kurgusunun insan dışı dünya, politika, medya ve ekonomi gibi geniş bir olgular dizisiyle iç içe geçmesidir. Trexler, iklim değişikliği edebiyatının küresel bir anlatıya dönüştüğünü ve anlatı biçiminde önemli dönüşümler yarattığını öne sürmektedir. Geleneksel romanlar bireysel karakter odaklı anlatılar sunarken, iklim kurgusu; doğa, ekosistemler ve küresel süreçleri merkeze alan bir yapı geliştirmiştir. Kısaca eser, iklim değişikliğinin edebi anlatılar üzerindeki etkisini inceleyen disiplinlerarası bir çalışma olarak edebiyat eleştirisi ve çevresel söylemleri bir araya getirmektedir.

Truth: Science, Culture, and Construction (Gerçek: Bilim, Kültür ve İnşa) başlıklı birinci bölümde Trexler, bilimsel gerçekliğin tarih boyunca politik, kültürel ve ekonomik çıkarlarla şekillendiğini belirtir. İklim ile ilgili konular ve iklim değişikliği de diğer bilimsel kavramlar gibi bireyler ve toplumlar tarafından farklı şekillerde algılanmakta ve yorumlanmaktadır. Bu durum ise bilimsel inşacılık (constructivism) ve bilimsel gerçekçilik (realism) arasında bir gerilim oluşturmaktadır. Tam bu noktada kurgu karşımıza çıkar. Trexler'in karşısında durduğu; kurgu dışı eserlerin doğrudan bilimsel gerçekleri ele aldığı ve romanların ise toplumsal fikirlerin, kültürel inançların ve bireysel hayal gücünün bir ürünü olarak değerlendirilebileceği düşüncesidir. Bir diğer deyişle romanlar da gerçek sorunlara kurgular sayesinde değinebilir. Kimi iklim kurgu romanları mevcut sorunları anlatırken kimisi de bu sorunlara çözüm üretebilir. Son yıllarda iklim değişikliğiyle ilgili kamuoyu tartışmaları ve çevresel değişimlerle ilgili bilimsel verilerin popülerleşmesi romancılara yeni anlatı stratejileri sunmuştur. Bu nedenle kimi romanlar iklim değişikliği konusunda kesin bir bilimsel uzlaşa oluşturarak hükümetleri harekete geçmeye zorlar. İklim değişikliği romanlarının büyük çoğunluğu, en az bir bilim insanı karakteri içermektedir. Bu karakterler bilgi aktarımı, anlatısal gerilim yaratma veya bilimsel belirsizlikleri sorgulama gibi farklı işlevlere sahiptir. Romanlardaki bilim insanları enerji şirketlerinin karbon salınımlarını inceleyebilir, romanda bahsi geçen bilimsel araştırmaların etik boyutunu inceleyebilir ya da yeni teoriler geliştirebilir. Trexler ayrıca iklim değişikliği romanlarının bilim ve kurgu arasındaki sınırları bulanıklaştırdığını da belirtir. Bu yaklaşıma göre iklim değişikliği edebiyatı yalnızca rastgele kurgusal

anlatılar değildir; aynı zamanda bilimsel ve toplumsal süreçlerle derin bağları olan bir alandır. Bu bölüm bilim, edebiyat ve politik süreçlerin nasıl iç içe geçtiğini disiplinlerarası bir bakış açısıyla ele almaktadır. Ancak bilimsel kesinlik ile kurgu arasındaki gerilim ve politik süreçlerin anlatıya nasıl yansıdığı konularında daha derinlemesine analizlere ihtiyaç duyulmaktadır. Trexler bu bölümde, Latour’dan alıntı yaparak bilimin yalnızca “doğal gerçeklerin” keşfi değil, aynı zamanda laboratuvarlar, ölçüm aletleri, rakip bilim insanları, kurumlar ve kamuoyu aracılığıyla dolaşıma giren bir bilgi üretim süreci olduğundan bahsetmiştir. Fakat yazar devletlerin ve büyük şirketlerin iklim söylemi oluşturma süreçlerindeki etkisinden ayrıntılı şekilde bahsetmemiştir.

Place: Deluge, Floods, and Absence (Mekân: Tufan, Sel ve Yokluk) başlıklı ikinci bölümde yazar iklim değişikliğinin soyut ve uzak bir kavram olarak algılanması meselesini ele almaktadır. Trexler iklim değişikliğinin genellikle bilgisayar modelleri, akademik dergiler ve basın açıklamaları yoluyla sunulduğunu, bu nedenle halk için anlaşılması zor bir konu olduğunu belirtir. Halkın konuyu yeterince kavrayamaması nedeniyle iklim değişikliği hakkında etkili bir politika değişikliği yaratmak da oldukça zordur. Bu noktada edebi eserler devreye girer. İklim değişikliğinin soyut ve uzun vadeli bir kriz olarak algılanmasından ötürü edebi anlatılar bu küresel sorunu bireysel ve toplumsal düzeyde somutlaştırmaya çalışmaktadır. Ancak iklim değişikliğini roman formuna dâhil etmek, edebi açıdan büyük handikaplara sahiptir. Çevresel krizler genellikle bilim insanları, siyasetçiler ve aktivistler tarafından şekillendirilmiş teknik bir tartışma konusu olarak görülürken, edebiyat ve sanat bu soyut meseleye duygusal bir bağ kazandırmaya çalışır. Bu bağlamda, romanlar okuyucuyu iklim değişikliğinin sonuçlarıyla yüzleştirmek için sıklıkla yerelleştirilmiş felaket anlatılarına başvurur. Bu sayede okuyucular iklim değişikliğini yalnızca uzak bir tehlike olarak değil, kendi yaşam alanlarında doğrudan etkisini hissedebileceği bir tehdit olarak algılamaya yönlendirilir. İklim değişikliği romanlarında mekân önemli bir anlatısal unsurdur. İnsanlar yaşadıkları yerle derin bir bağ kurduklarında, çevresel bozulmaya karşı daha duyarlı hâle gelebilirler. İklim değişikliği romanları da bu düşünceye paralel olarak küresel ısınmanın fırtınalar, seller, yangınlar ve kuraklıklar aracılığıyla belirli mekânlarda insanlara nasıl zarar verdiğini göstererek okuyucunun duyarlılığını artırmaya çalışmaktadır. Geleneksel çevre edebiyatında doğa, insanın bağ kurduğu ve yücelttiği bir alan olarak ele alınırken, modern iklim kurmacasında doğa, sürekli değişen, kırılgan ve tehdit altında bir yapı olarak tasvir edilir. Sonuç olarak bu bölümde Trexler iklim değişikliğinin soyut bir problem olmadığını, iklim kurguları sayesinde bireylerin bu gerçekle tanışıp soruna duyarlı hâle gelebileceğini savunur. Bölümde iklim değişikliğinin romanlar sayesinde halk tarafından anlaşılır hâle getirilebileceğinden bahsedilmiştir. Bu oldukça faydalı bir bakış açısıdır fakat iklim değişikliğinin genellikle felaket (apokaliptik) anlatıları yoluyla sunulması ve özellikle seller, taşkınlar gibi su baskınlarına odaklanması tam tersi bir etki yaratarak okuyucuların konuyu göz ardı etmesine neden olabilir. İklim değişikliği edebiyatı sadece felaketler üzerinden ilerlememelidir. Daha umutlu, dönüşümcü veya adaptasyon merkezli anlatılar da mevcuttur ve bu romanlar doğayla yeni türden ilişkiler kuran toplumları anlatmaktadır. Ayrıca iklim değişikliği sadece insanların deneyimiyle sınırlı

değildir. Bu süreçte ekosistemler, hayvanlar ve mikroorganizmalar da önemli roller oynamaktadır. Daha çevreci ve posthümanist bir bakış açısı benimsenerek doğanın yalnızca insanlar için var olan bir alan değil, kendi başına bir özne olduğu fikri vurgulanmalıdır.

Politics: Opposition, Bureaucracy, and Agency (Siyaset: Muhalefet, Bürokrasi ve Etkinlik) başlıklı üçüncü bölümde Trexler, iklim değişikliğinin politik doğasını ve edebiyatın bu konuyu nasıl ele aldığını incelemektedir. Trexler, iklim değişikliğinin politikleşme nedeni olarak devletler, şirketler ve toplumsal hareketler arasındaki çatışmaları işaret etmektedir. Muhafazakâr ve liberal çevreler iklim değişikliği konusunda ortak bir noktada buluşamamışlardır. Kimi zaman bilimsel belirsizliklerin bahane edilmesi kimi zaman da iklim değişikliğinin çözülemez bir problem olmasına olan inanış nedeniyle iklim değişikliği siyasal bir meseleye dönüşmüştür. İklim krizine verilen tepkiler ve tarafların bakış açıları edebiyatta sıkça kendisine yer bulur hâle gelmiştir. Edebi eserler iklim değişikliklerine dair çözümlerden bahsedebilir fakat yazar bunu yaparken aşırıya kaçmamalıdır. Kimi romanlar okuyucuya iklim krizlerine dair olumlu, uygulanabilir ve deyim yerindeyse mutlu sonla biten senaryolar sunarken kimileri devletin iklim değişikliğiyle mücadelede başarısız olduğu veya tamamen işlevsiz hâle geldiği distopik senaryolar sunarak okuyucuyu mevcut politikaların yetersizliği üzerine düşünmeye yönlendirmektedir. Trexler iklim değişikliğinin sadece ulusal değil, aynı zamanda bu konunun uluslararası bir politika meselesi olduğunu, küresel ekolojik krizlerin savaşırlara dahi neden olabileceğini söyler. İklim değişikliği devletler arasındaki jeopolitik ilişkileri yeniden şekillendirebilir. Bu bölümde ilgi çeken bir diğer nokta, iklim krizlerinde yerel yönetimlerin benimseyebileceği politikalarıdır. Hükümetlerin eylemsizliği nedeniyle, kimi yerel yönetimler kendi iklim politikalarını geliştirebilirler. Bu bağımsız projeler, devletin kontrolü dışında olduğu için birçok etik ve güvenlik sorununu beraberinde getirir. Eğer yanlış uygulanırsa, bu çözümler yeni çevresel krizlere yol açabilir. Bölümün değindiği konular oldukça yerindedir fakat bölümde yerel yönetimlerin kriz anlarında kendi iklim politikalarını geliştirmeleri olumsuz olarak vurgulanmıştır. Ayrıca Trexler bilim ve politikanın uyum içinde çalışması gerektiğini, aksi hâlde çevre felaketlerine karşı etkili çözümler üretmenin imkânsız olduğunu belirtmektedir. Yazar burada oldukça iyimser düşünmektedir çünkü tarihsel olarak bilim ve politika çoğu zaman çatışma içinde olmuştur ve bilimsel gerçekler her zaman politik kararlarla uyumlu şekilde uygulanmamıştır.

Eco-nomics: Domesticity, Ecology, and Political Economy (Eko-nomi: Yerellik, Ekoloji ve Politik Ekonomi) başlıklı dördüncü bölümde Trexler, iklim değişikliğine dair edebi eserlerin genellikle onu felaket senaryoları ya da politik mücadele ekseninde ele alırken daha geniş ekonomik ve toplumsal dönüşümleri ihmâl ettiğini belirtmektedir. Bir diğer deyişle iklim değişikliğinin ekonomik, politik ve ekolojik yönleri edebiyat üzerinden ayrıntılı olarak ele alınmamaktadır. İklim değişikliği yalnızca çevresel bir kriz olmanın ötesinde, ekonomik sistemleri ve toplumsal yapıları köklü biçimde dönüştürme potansiyeline sahip bir unsurdur. İklim değişikliği, yalnızca hükümetler ve büyük şirketlerin kararlarını değil, aynı zamanda günlük yaşamı ve

bireysel alışkanlıkları da dönüştürmektedir. Bu doğrultuda, kimi romanlar küresel ısınma ve ekonomik eşitsizlikler arasındaki bağlantıyı merkeze almakta ve iklim krizinin yalnızca doğal afetlerden ibaret olmadığını, aynı zamanda toplumsal çöküşü hızlandıran bir süreç olduğunu göstermektedir. İklim krizleri ile ilintili bir diğer unsur, kapitalizmdir. Kapitalizmin ekolojik krizlere adapte olamaması, ekonomik çöküşü hızlandırır. Büyük şirketler küresel iklim değişikliğini umursamaması servet eşitsizliğini derinleştirir. Son kertede, çevresel felaketler her ne kadar olumsuz sonuçlar doğursa da yeni ekonomik fırsatlar da yaratabilir. Sonuç olarak, iklim değişikliği yalnızca çevresel bir felaket değil, ekonomik ve toplumsal yapıları yeniden tanımlayan bir süreçtir. İklim değişikliği bir gecede ortaya çıkan dramatik bir felaket değil, toplumun fark edemeyeceği kadar yavaş gelişen bir krizdir. İklim değişikliği yalnızca bir doğal afet değil kapitalizmin doğrudan bir sonucudur. Devletler çevresel ve ekonomik krizler karşısında felç olabilir ve sınıfsal eşitsizlikleri daha da derinleştirebilir. Bölümde iklim krizleri için “sürdürülebilir kalkınma” gibi kalkınma yaklaşımları önerilmiştir. Fakat büyük şirketler bu durumu yeşil aklama (greenwashing) olarak kullanabilir. Ayrıca bölümde iklim krizlerinin önlenmesinde yenilenebilir enerjilerden bahsedilmiş fakat bunların doğal kaynak sömürüsü üzerindeki olumsuz etkilerinden yeterince bahsedilmemiştir.

Conclusion: The Real and the Future (Sonuç: Gerçek ve Gelecek) başlıklı bölümde Trexler, iklim değişikliğini artık yalnızca bir felaket senaryosu olarak ele almaz. Bunun yerine iklim krizlerini ekonomik, politik ve toplumsal boyutlarıyla birlikte işleyerek daha kapsamlı bir tartışma alanı sunar. Günümüzde iklim değişikliğini anlatan edebi eserler artık iklim krizlerinin gelecekte olabilecek bir tehdit değil, halihazırda hayatımızı dönüştüren bir gerçeklik olduğunu vurgulamaktadır. Bu romanlar iklim değişikliğini yalnızca doğa olayları üzerinden anlatmaz, insanların ekonomik ve sosyal yapılarını nasıl değiştirdiğini de gösterir. İklim değişikliği artık romanlardaki olay örgüsünün temel taşı hâline gelmiştir. 1980’ler-1990’larda iklim kurgusu romanlarındaki anlatılar küresel ısınma, çevresel çöküş ve distopyalardan bahsederken, 2000’lerdeki romanlar iklim krizinin ekonomik ve politik etkileri ile kapitalizmin dönüşümüne odaklanır. 2010’lardan günümüze gelindiğinde ise antroposenin sosyal ve bireysel yaşama etkileri, gerçekçi anlatılar üzerinden işlenmektedir. İklim kurgu romanlarının son yıllardaki eğilimi ise iklim değişikliğini günümüz dünyasının temel bir unsuru olarak kabul etmektir. Trexler’e göre iklim kurgu romanları aynı anda hem realist anlatımı benimseyerek tehditlerden bahsetmeli hem de geniş ölçekli çözümlerden bahsederek olumlu yönlerden bahsetmelidir. İklim değişikliği sanayi, enerji üretimi ve küresel ticaretle iç içedir. Edebi romanlar bu konuyu geniş bir perspektifle ele almalıdır. Yazara göre romanlar genellikle ya bireysel dramalara ya da büyük ölçekli iklim felaketlerine odaklanmaktadır ancak bu iki perspektifin dengelenmesi gerekmektedir.

Trexler, iklim değişikliği edebiyatının sınırlarını titizlikle analiz ederek bu romanların bilim, politika ve toplumsal dinamiklerle nasıl iç içe geçtiğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. *Anthropocene Fictions*, iklim kurmacasının yalnızca felaket senaryolarıyla değil insanlığın bu krizle nasıl başa çıkabileceğine dair

daha geniş bir perspektifle ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Yazar bilimsel gerçeklik ile kurgu arasındaki gerilimi başarılı bir şekilde ele almıştır. İklim değişikliğiyle ilgili kurmaca metinlerin yalnızca birer uyarı değil, aynı zamanda toplumsal dönüşüm için güçlü bir araç olabileceğini de göstermesi açısından bu eser oldukça değerlidir.

Kaynakça

Latour, B. (1993). *We have never been modern*. (C. Porter, Trans.). Cambridge, MA: Harvard University Press.

Trexler, A. (2015). *Anthropocene fictions: The novel in a time of climate change*. Charlottesville & London: University of Virginia Press.